Terorismul internațional

2

Irlandezul Brian Keenan, în vîrstă de 39 de ani, la eliberarea în luna august, după ce fusese ținut ostatic patru ani

ai organizației turcești „Lupii cenușii" au fost primii care au luat legătura cu grupări palestiniene. În iunie 1976, doi teroriști vest-germani au contribuit la răpirea avionului francez a cărui odisee s-a încheiat la Entebbe, în Uganda.

Jillian Becker, care a scris mai multe cărți despre terorism, afirma că legăturile dintre grupări europene și palestiniene au produs o serie de atacuri teroriste în Europa : în octombrie 1979, atacarea unei sinagogi din Paris ; cele două mari explozii din 1980, de la München și din gara Bologna ș.a.

Takeshi Muramatsu, decan al unui colegiu de la Universitatea Tsukaba, susține că Armata Roșie Japoneză (una dintre cele trei grupări teroriste japoneze cu baza în exteriorul țării) a fost organizată de gruparea palestiniană a lui Wadi Haddad și, după ce Irakul a expulzat-o din țară, s-a stabilit în Liban. Teroriști vest-germani și arabi au luat parte la atacul de la Viena, din decembrie 1975 (Conferința O.P.E.C. — trei morți și 11 miniștri ostatici). După 15 ani, în iulie 1990, procesul celor prinși încă nu avusese loc, deoarece, pe de o parte, multe urme fuseseră șterse și martori importanți fuseseră eliminați sau împiedicați să apară în fața instanței, iar, pe de altă parte, se refuză dezvăluirile care ar implica un stat al cărui rol pare să nu fi fost neglijabil în evenimente. Din grupările teroriste din Orientul Mijlociu, probabil între cele mai cunoscute este cea condusă de palestinianul Abu Nidal/ adversar al lui Arafat și O.E.P., pe care le consideră prea concesive față de Israel. Cotidianul francez „Le Figaro" scria de curînd că grupul lui Abu Nidal ar fi fost nimicit într-o confruntare sîngeroasă cu trupele fidele lui Arafat, că Nidal însuși ar fi fost arestat în Libia și lichidat. Alte știri îi semnalau prezența ulterior, prin Irak. Între actele teroriste semnate de acest grup : uciderea, în 1981, la Londra, a unui reprezentant al O.E.P. ; uciderea altui reprezentant la Lisabona, în 1983 ; uciderea a trei copii evrei la Antwerpen, în 1982 ; sechestrarea vasului „Achille Lauro" ; catastrofa avionului american de la Lockerbie ș.a. În 1989, Nidal s-a asociat cu trupele șiite libaneze „Hezbollah", răspunzătoare de multe răpiri și atentate.

Convenții ineficiente

Era inevitabil ca atît de multe acte teroriste să ducă la o serie de măsuri concertate ale unor grupuri de state. Așa cum, înaintea celui de-al doilea război mondial, fusese adoptată de Liga Națiunilor o Convenție pentru prevenirea și pedepsirea terorismului (stimulată de asasinarea regelui Alexandru al Iugoslaviei și a ministrului francez de externe Louis Barthou), Germania federală a decis să propună — după ce ambasada sa din Stockholm a fost atacată, în 1975 — o convenție referitoare la luarea de ostatici. Inițiată în 1976, convenția a fost definitivată și adoptată la sfîrșitul lui 1979, după multe compromisuri care o făceau — se spunea — în mare măsură ineficientă. De pildă, țările africane au reușit să impună ca această convenție să nu se aplice mișcărilor naționale de eliberare. Cum s-a văzut, în anii '80 au continuat și actele teroriste, și răpirile de diplomați, profesori, turiști.

Dar persistența problemei terorismului i-a determinat pe oamenii politici ai principalelor state — europene mai ales — să înscrie frecvent pe agendele de lucru ale diferitelor întruniri internaționale, inclusiv O.N.U., adoptarea de măsuri pentru combaterea actelor teroriste. În 1984, președintele din Sri Lanka a sugerat Națiunilor Unite să aibă în vedere formarea unei agenții speciale destinate a îngrădi împiedicarea răspîndirii terorismului internațional. Este însă evident că Națiunile Unite nu pot crea o asemenea agenție, și măsuri mai concrete pot fi luate în alte foruri. La reuniunea celor mai industrializate șapte țări, de la Toronto (iunie 1988), s-a adoptat un document care chema la acțiuni concrete de combatere a terorismului. În Marea Britanie, premierul Margaret Thatcher a cerut adoptarea unei legi antiteroriste. Comisia politică a N.A.T.O. a prezentat la Hamburg un raport asupra terorismului pe anii 1985—1987, în care stabilește și unele măsuri de coordonare. La începutul anului 1989, președintele François Mitterrand a cerut „celor 7" o concertare pentru „întărirea mijloacelor de luptă și de apărare împotriva terorismului". În prefața amintitului „Anuar asupra terorismului internațional", elaborat de Departamentul Apărării din S.U.A., președintele Bush era de părere că nu trebuie făcută nici o concesie teroriștilor, că trebuie exercitate presiuni diplomatice, economice și eventual militare împotriva țărilor care sprijină terorismul și că trebuie deferiți justiției teroriștii capturați. Italia și Marea Britanie semnează un acord privind combaterea terorismului. „Cei șapte" publică o nouă declarație referitoare la terorism, la întrunirea de la Paris (1989). O conferință internațională în problema combaterii terorismului s-a desfășurat la Stockholm. Miniștrii C.E.E. întruniți la Sevilla au dezbătut și ei subiectul. O.N.U. a emis un document special, în care își exprima îngrijorarea față de proporțiile luate de terorism.

S-au înregistrat și premiere : la Moscova are loc, în vara lui 1989, un seminar sovieto-american asupra terorismului, la care se recomandă constituirea unui organ internațional permanent pe lîngă Consiliul de Securitate al O.N.U., însărcinat cu controlul respectării convențiilor existente, în vederea împiedicării diferitelor acte teroriste și cu elaborarea unui nou acord în acest domeniu. Seminarul a fost urmat de o întîlnire ministerială în Wyoming (septembrie 1989), de consultări bilaterale la Washington (aprilie a.c.) și de includerea terorismului între subiectele discutate la întîlnirea la nivel înalt de la Washington (mai-iunie a.c.). Comunicatul comun afirma că încă mai e mult de făcut în domeniul cooperării bilaterale împotriva terorismului.

Ce se poate face ?

Occidentul, ținta principală a terorismului internațional, trebuie să-și organizeze singur lupta. Mijloacele ce-i stau la dispoziție sînt diverse — politice, economice și militare. Mai întîi însă trebuie cîștigată o altă luptă — nu cumva morală? —, anume acceptul cvasiunanim că terorismul, oricare i-ar fi fundamentul, este inacceptabil și că atacarea și uciderea unor persoane nevinovate nu poate fi scuzată, sub nici o logică. Prăbușirea unora din regimurile totalitare ale lumii — cele din Răsăritul european —, unde teroriștii își găseau adăpost și care sprijineau acțiunile acestora, ar putea contribui mult la modificarea concepției internaționale asupra terorismului. Fapte negate ieri sînt aduse la lumină astăzi. Războiul împotriva terorismului, văzut altfel acum, poate fi cîștigat mai curînd ?

Stelian Țurlea

Episodul „Stammheim"

și noile generații ale RAF 2

Episodul „Stammheim", petrecut în 1977, a fost decisiv pentru lupta împotriva terorismului în R.F. Germania. Dar...

...cîteva preliminarii se impun

Din 1970, terorismul a comis în R.F. Germania mai mult de 30 de crime, între victime aflîndu-se numeroși polițiști, funcționari de justiție, diplomați. Alte multe persoane au constituit obiectul unor tentative de asasinat de către teroriști, au fost rănite în cursul unor atentate cu bombe sau al schimbului de focuri intervenit cu forțele de ordine, au trecut prin neinvidiata postură de ostatici.

Lista personalităților vest-germane victime ale acțiunilor terorismului, pe teritoriul R.F.G. sau în afara acestuia, este și ea, impresionantă. Iată un bilanț — desigur incomplet —, edificator, însă, pentru amploarea faptelor criminale, teroriste. La 31 martie 1970, ambasadorul vest-german în Guatemala este răpit și asasinat, după cinci zile de detenție ; la 11 iunie 1970, este rîndul ambasadorului R.F.G. în Brazilia, Ehrenfried von Holleben, să fie răpit de teroriști, dar are mai mult noroc, fiind abandonat viu în urma măsurilor luate de autoritățile brazi-

liene. Prin momente similare trec, la 1 decembrie același an, Egon Beihl, consulul vest-german onorific la San Sebastien (Spania) — este deținut, înainte de a fi eliberat, 23 de zile — și consulul onorific la Maracaibo (Venezuela, Kurt-Georg Nagel (21 noiembrie 1973). Thomas Niedermayer, consul onorific la Belfast și director al filialei irlandeze a uzinelor „Gründig", este răpit la 27 decembrie 1973, Herbert Pilz, directorul de producție al lui „Mercedes Argentina" este răpit și eliberat, apoi, contra unei sume de bani neprecizate. Peter Lorenz, președintele organizației Uniunii Creștin-Democrate din Berlinul occidental, este luat ostatic de teroriști la 27 februarie 1975 și eliberat contra punerii în libertate a unor extremiști. La 24 aprilie 1975, un comando terorist pătrunde în ambasada vest-germană din Stockholm și ia drept ostatici 12 diplomați și funcționari ai ambasadei. Bonn-ul refuză punerea în libertate a 26 de deținuți ai organizației teroriste Baader/Meinhoff. Atașatul militar Andreas von Mirbach și consilierul ambasadei Heinz Hillegaart sînt uciși de teroriști, înainte ca ambasada să fie luată cu asalt de poliție. Anul 1977 este deosebit de funest. Sînt uciși de teroriștii RAF procurorul Buback, bancherul Ponto și este răpit Hans-Martin Schleyer, la 5 septembrie 1977. Teroriștii cer punerea în libertate a 11 membri ai „nucleului dur" al RAF. Refuzul guvernului de a capitula la șantaj face ca, după cea mai lungă detenție ca ostatic din istoria terorismului vest-german (44 de zile), cadavrul lui Hans-Martin Schleyer să fie găsit, în portbagajul unui autoturism, la Mulhouse, în Franța. Această odioasă crimă este una a disperării, provocată și de eșecul, în ziua precedentă, a acțiunii „Landshut". „Landshut" se numea Jet-ul companiei aeriene „Lufthansa", deturnat de patru teroriști, la 14 octombrie 1977, de la Mallorca la Mogadiscio, avînd la bord 82 de persoane și cinci membri ai echipajului. Acțiunea unui comando vest-german de luptă antiteroristă GSG-9, asaltează — cu acceptul organelor statale somaliene — avionul pe pista de la Mogadiscio, eliberînd ostaticii. Un triumf de proporții, se apreciază, împotriva terorismului. Pentru că 11 conducători ai RAF așteptau în celulele închisorilor lor expirarea ultimatului dat de răpitorii lui Hans-Martin Schleyer și ai piraților aerului ce dețineau, sub teroare, pe ocupanții avionului „Landshut" (al cărui comandant de bord a fost, pentru a se da „pildă", executat), ultimatum căruia — dacă i s-ar fi cedat — teroriștii încarcerați, între care căpetenia RAF, Andreas Baader, și-ar fi recăpătat libertatea. Un triumf asaltul „Landshut"-ului, umbrit însă de asasinarea lui Schleyer, care a stîrnit o vie emoție și indignare în întreaga Republică Federală Germania. „Autoritățile federale îi vor urmări fără răgaz și cu toate mijloacele de care dispun" pe asasinii lui Schleyer, care, în urma anchetei, s-a constatat că sînt aceiași cu asasinii bancherului J. Porto și ai procurorului general federal Buback — declara purtătorul de cuvînt al guvernului R.F.G., Klaus Boelling. El preciza, totodată, că au fost lansate mandate internaționale de arestare împotriva a 16 persoane, ale căror nume sînt cunoscute (dintre care zece femei). 12 dintre suspecți, printre care șapte femei, erau direct implicați în asasinatele sus-menționate, precum și în cele a șase funcționari vest-germani și a unui polițist olandez. Cel puțin opt dintre aceștia erau implicați în afacerea Schleyer și deturnarea avionului „Landshut".

Cea mai mare „vînătoare de teroriști" declanșată vreodată în R. F. Germania, aprecia agenția „France Presse" acțiunile Oficiului federal de poliție criminală (B.K.A.), care, la rîndul-său, sublinia surpriza încercată de amploarea cooperării populației la anchetele întreprinse pentru prinderea criminalilor : „În mod evident, populația R.F.G. a transformat lupta împotriva terorismului într-o cauză proprie".

In RAF decepția insuccesului celui mai mare șantaj pornit împotriva guvernului se resimte la toate eșaloanele. Dar în primul rînd, în „nucleul dur", respectiv la nivelul conducerii. Andreas Baader, cel mai important personaj al „statului major" al RAF, anunță încă la 9 octombrie, potrivit postului de radio Hamburg, că „va lua o decizie ireversibilă" dacă negocierile dintre răpitorii lui Schleyer și guvernul de la Bonn nu se vor termina „cu bine". La fel se exprimă, față de un funcționar al poliției criminale, Gudrun Ensslin, care-l însoțește pe Baader încă din primele acțiuni le RAF (atentate cu bombe în magazine, incendieri de clădiri publice, răpiri, asasinate) : „Este vorba de ore, de zile, poate de-o săptămînă. Noi, prizonierii de la Stammheim, vom lua o decizie cu privire la noi înșine, care — consider — va antrena în mod necesar o escaladă..."

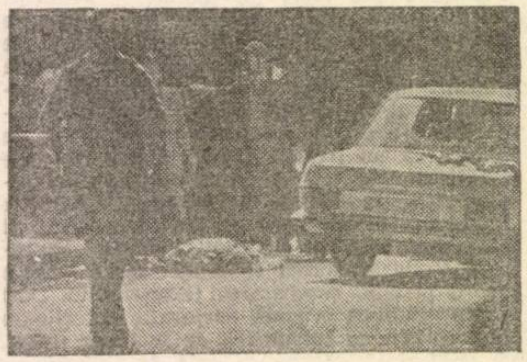

Atentatul împotriva industriașului Hans Schleyer

Se gîndeau la actul de la 18 octombrie 1977, cînd făceau aceste afirmații prizonierii RAF de la închisoarea Stammheim, condamnați la 28 aprilie, același an, la recluziune pe viață ? Teza oficială confirmă versiunea sinuciderii, executată a părea omucidere — ca un ultim gest de instigare la revoltă împotriva autorității statale. Bineînțeles, controversele asupra „cazului Stammheim" a făcut să curgă destulă cerneală. Revista „Stern" a efectuat, pe cont propriu, o anchetă asupra circumstanțelor acelei zile de 18 octombrie 1977, la trei ani după derularea evenimentelor, din care selectăm, în cele ce urmează, largi extrase.

Așadar, marți 18 octombrie 1977, Stuttgart — Stammheim

La etajul 7 al celei mai sigure închisori — cum este considerată — din R.F. Germania, sînt închiși liderii RAF, Andreas Baader, Gudrun Ensslin și Jan-Carl Raspe. Se află aici și un cadru mai tînăr al organizației, Irmgard Möller. De la răpirea lui Schleyer au fost despărțiți. Nu au voie să asculte radioul, nu primesc poștă, nu au dreptul să fie vizitați de avocat.

La ora 7,41, Gerhard Stoll, funcționar de justiție, deschide celula 716. El, împreună cu Willi Stapf, vrea să-i aducă deținutului Raspe micul dejun — cafea, un ou fiert, pîine. Stoll se uită în celulă și strigă : „Aici s-a întîmplat ceva", întins pe salteaua așezată vis-à-vis de intrarea în celulă (n.n. — deținuții nu aveau priciuri, ci saltele puse una peste alta), Raspe , pe jumătate întors spre perete, horcăie. Are o rană la tîmplă, care sîngerează abundent. Funcționarii închid ușa, cheamă salvarea și alarmează conducerea închisorii. Cînd celula este din nou deschisă, se descoperă în mîna dreaptă a lui Raspe un pistol de calibru mare. Muribundul este transportat la spital, unde își dă ultima suflare.

Sînt deschise celelalte celule de la etajul 7.

Celula 719 : Andreas Baader zace mort pe dușumea, împușcat în ceafă. Într-o baltă de sînge, se află un pistol.

Celula 720 : În cameră este semiîntuneric. De sub o pătură, care este atîrnată de fereastră se văd două picioare încălțate în șosete cenușii. Gudrun Ensslin atîrnă spînzurată de grilajul ferestrei.

Celula 725 : Irmgard Möller zace pe saltea cu patru răni în piept, provocate de pumnal. Intervenția medicală de urgență face ca ea să supraviețuiască.

La ora 9,06, cancelarul federal Helmut Schmidt, aflat în cursul unei ședințe speciale a cabinetului, este informat despre ceea ce s-a întîmplat la Stammheim.

La 18 octombrie, fără a mai aștepta rezultatul cercetărilor medico-legale, ministrul justiției, Traugott Bender, face cunoscută, la o conferință de presă organizată la Stuttgart, versiunea oficială a deceselor : sinucidere. Ministrul de interne, Werner Maihofer, comentează împușcătura în ceafă constatată la Baader : „Se poate merge cu perfidia atît de departe, încît sinuciderea să fie regizată de chiar cel ce alege această cale ca fiind o execuție".

Avînd în vedere reacția din străinătate, cancelarul Helmut Schmidt declară, la 20 octombrie, în Bundestag că, „din motive de securitate justițiară, ca și din motive politice interne și externe, din cauza prestigiului RFG în lume, guvernul trebuie să cerceteze cazul într-o formă care să se situeze deasupra oricăror dubii, acesta să fie pe deplin elucidat, iar rezultatul să fie făcut public".

Sute de funcționari ai Oficiului federal de poliție criminală și ai securității statului s-au ocupat de noaptea de la Stammheim. Medici specialiști, cu recunoscut prestigiu internațional, au realizat expertiza, o comisie de investigații a parlamentului de land (Baden-Württemberg) a făcut constatările. Procuratura din Stuttgart a suspendat cercetările în cazurile de deces de la Stammheim la 18 aprilie 1978, deoarece „deținuții Baader, Ensslin și Raspe s-au sinucis, deținuta Möller s-a autorănit și nu există dovezi de participare penală a unor terți". (Va urma)

Vasile Crișu

Jurnalul unei discordii 7

23 octombrie 1939. Avertismentul lansat în ajun de Csáky a fost reiterat ministrului român de la Budapesta pe căi ocolite. Subsecretarul de stat pentru afaceri externe i-a comunicat ministrului Iugoslaviei că intențiile ostile ale Rusiei sovietice la adresa românilor se vor dezvălui într-un viitor foarte apropiat. De la Legația iugoslavă, știrea a ajuns imediat la Crutzescu. Demnitarul ungur s-ar fi arătat foarte îngrijorat, exprimîndu-și părerea că o eventuală revendicare a Basarabiei de către ruși va avea repercusiuni foarte grave și asupra Ungariei. Putea fi crezut pe cuvînt ?

24 octombrie 1939. **Pesti Naplo** împărtășea temerile mărturisite în culisele diplomatice de reprezentanții Ministerului Afacerilor Străine de la Budapesta. După opinia acestui ziar, recentul tratat încheiat între Turcia, Anglia și Franța invita pur și simplu Rusia sovietică în Basarabia.

26 octombrie 1939. În eventualitatea unei invazii sovietice în Basarabia, cum vor reacționa ungurii ? Răspunsul la întrebare s-a străduit să-l ofere corespondentul de la Budapesta al agenției Associated Press : „Orice acțiune rusească țintind ocuparea Basarabiei va găsi România lipsită de orice asistență sau ajutor. Ungaria va fi deci obligată să intre în Transilvania cu scopul de a-i opri pe ruși în Carpați și și va fi ajutată în această acțiune de stăvilire a bolșevismului de Italia și Iugoslavia." Fără îndoială, corespondentul american și-a culeș informațiile în cercuri inițiate în intențiile de viitor ale Budapestei. Din Statele Unite, imaginea unei Ungarii menite prin destin să salveze Europa de comunism a început să se răspîndească în toată lumea.

Faptul că rușii păstrau o tăcere enigmatică asupra agitațiilor ungurești nu trebuie să ne inducă în eroare. Sub aparențe, mai mult decît străvezii de altfel, se ascundea o esență : „Ministrul sovietic la Budapesta — dezvăluia Alexandru Cretzianu, într-o carte apărută după război — încuraja Ungaria să ne atace". Crutzescu a fost informat că omologul său rus îi declarase tranșant lui Csáky : „Voi, ungurii, decît să vorbiți tot timpul, ați face mai bine să treceți la fapte..." Chestiunea cu stăvilirea bolșevismului în Carpați urma să fie ulterior discutată. În cazul cînd ungurii s-ar fi decis să treacă la fapte, cum erau îndemnați, scenariul tacit convenit între Budapesta și Moscova, rămas în fondul său neschimbat, ar fi comportat doar o inversare a ordinii intrării în scenă : dacă ungarii invadau întreaga Transilvanie, fireste, rușii ar fi fost obligați să intre în Basarabia, însă fără a mai apărea în fața opiniei publice internaționale ca factor declanșator al dezmembrării teritoriale a României. Mai mult decît sigur, V. M. Molotov nu i-a iertat niciodată lui Csáky Istvan faptul că nu a ajutat Rusia sovietică să apară cu un obraz ceva mai curat în fața viitorimii.

30 octombrie 1939. Străine de calcule belicoase, încolțite, dar neînvinse de disperare, convinse că înțelepciunea vecinilor va prevala asupra impulsurilor primare dictate de conjuncturi favorabile raptului, autoritățiile românești s-au dedicat cu o energie sporită transpunerii în practică a intențiilor privind constituirea unui bloc al neutrilor, din țările membre ale Antantei Balcanice, precum și din Italia, Ungaria și Bulgaria. În consecință, Bucureștii au propus următoarele baze ale unor tratative posibile : neutralitatea față de conflictul care răvășea Europa ; neagresiunea între statele decise să facă parte din bloc ; cînd unul din statele participante la bloc va fi atacat, celelalte vor adopta o neutralitate binevoitoare în raporturile cu el ; dezamorsarea tensiunilor militare de la granițele comune ; schimb reciproc de informații și contacte periodice între miniștrii afacerilor străine ai statelor partenere ; colaborare economică reciproc avantajoasă între parteneri. Scopul propunerilor elaborate de Grigore Gafencu era menținerea păcii în sud-estul european, Boicotate atît de Germania și Rusia sovietică, cît și de Italia, Ungaria și Bulgaria, aceste propuneri au sfîrșit prin a însemna în istorie doar o intenție nobilă.

În telegrama transmisă Legislației române de la Atena, Grigore Gafencu specifica : „Dat fiind că participarea la un bloc de state neutre nu este expres condiționată de anumite angajamente referitoare la întărirea și apărarea statu-quo-ului, ci e determinată numai de ideea de neutralitate, Bulgaria și Ungaria nu au nici un motiv de a ridica obișnuitele lor pretenții și de a cere contraasigurări." Intenția ministrului român de externe era ca invitațiile de aderare la bloc să fie adresate Ungariei și Bulgariei de Iugoslavia.

3 noiembrie 1939. În zilele cînd românii așteptau un răspuns la propunerile lor rezonabile, Budapesta se relansa într-o politică derutantă a contabilităților duble. Într-o scrisoare adresată lui Hitler, îngrijorat că Germania nu mai părea să încurajeze transferuri teritoriale în sud-estul european, amiralul Horthy Miklos cerșea pur și simplu bunăvoința Reichului. Năzuințele cotropitoare apăreau pregnant din subtext. Dacă Führerul agreea o nouă rotunjire a Ungariei, promitea regentul, „tot de ce ne putem lipsi stă la dispoziția dumneavoastră".

Ce l-a îndemnat pe Horthy să redacteze scrisoarea în cauză chiar în această vineri ? Nu ar fi exclus ca răspunsul să-l aflăm în **Pester Lloyd** din aceeași zi. Ziarul din Budapesta recunoaștea că un recent discurs al lui Molotov, ca și un comunicat al agenției TASS cu privire la Basarabia, așteptate cu un viu interes în cercurile politice de la București, au întărit considerabil calmul din România. De vreme ce rușii declarau că vor să rezolve chestiunea Basarabiei pe cale pașnică, se năruia și speranța Ungariei că desfășurarea evenimentelor îi va furniza un pretext pentru invazia în Transilvania. Implicit, Horhy Miklos considera că sosise momentul să revină la mila lui Hitler.

8 noiembrie 1939. Ziarul **Uj Magyarorsag** a reluat în colimator situația din Basarabia, mirîndu-se că minoritățile slave dintre Nistru și Prut, după două decenii de pasivitate, s-au integrat totuși în Frontul Renașterii Naționale, organizația politică instituită de Carol al II-lea. Sub titlu de curiozitate, era semnalată la Chișinău o publicație de nuanță fascistă, editată... în limba rusă. Apoi, cotidianul se hazarda în a aprecia drept controversate realitățile etnice din spațiul basarabean, care-și schimbase în istorie de trei ori stăpînul. Semnalînd o tendință de rusificare a populației, anterioară reinstalării autorității române asupra ținutului, reminiscențele acesteia prelungindu-se în apariția unor ziare în limba română tipărite cu caractere chirilice, împotriva propriilor lui premise, autorul articolului considera că numai ortodoxia de nuanță rusă ar reprezenta un temei al unității provinciei. Stilismul, de pildă, ar fi fost o formă de opoziție a minorităților slave la adresa autorităților românești. Și așa mai departe. În timp ce nici un organ de presă din România nu își îngăduia să discute situația etnică sau socială dintr-o provincie aflată sub jurisdicție ungară.

9 noiembrie 1939. Lui Grigore Gafencu nu-i lipsea realismul. Într-o telegramă expediată legațiilor române din Belgrad, Atena și Ankara a subliniat adevărul că succesul constituirii unui bloc al neutrilor depinde în mare măsură de poziția Italiei. Ungaria și Bulgaria „nu se vor apropia de statele din Antanta Balcanică dacă Italia nu va lua parte efectivă la o asemenea apropiere".

11 noiembrie 1939. În România s-a înregistrat un eveniment care nu a fost divulgat opiniei publice. Sub titlu experimental, ministerul propagandei a decis intrarea în activitate a centrului de radioascultare a emisiunilor radiofonice din lumea întreagă, în beneficiul orientării politice externe a statului. Din acest moment, multe dintre manevrele propagandei ungare își vor dezvălui cu un plus de pregnanță substratul malefic.

Unul dintre primele semne ale eșecului înregistrat de propunerile lui Grigore Gafencu cu privire la constituirea unui bloc al neutrilor a parvenit la București de la Ankara. O telegramă a însărcinatului cu afaceri Căpităneanu a avertizat Ministerul român al Afacerilor Străine : în cercurile politice turcești se apreciază că Italia nu mai este neutră și că Ungaria nu va participa la un bloc al neutrilor fără Italia și fără să i se recunoască revendicări teritoriale. Speranța lui Grigore Gafencu de a realiza o apropiere între Ungaria și România prin intermediul Italiei nu se îndreptățea.

În aceeași zi, o telegramă transmisă la București de Raoul Bossy, ministrul României la Roma, relata un avertisment primit de la ambasadorul german Mackensen : „...un asemenea bloc nu se va constitui niciodată, pentru că nici Italia și cu atît mai puțin Ungaria și Bulgaria nu vor adera vreodată la el... România face un joc foarte periculos cu planurile ei de înaltă politică, tinzînd la constituirea unui bloc balcanic, care, sub eticheta neutralității, ar fi îndreptat împotriva Germaniei. Cel mai bun lucru este să se înmormînteze grabnic întreaga chestiune."

14 noiembrie 1939. Una dintre primele emisiuni ale postului de radio ungar înregistrate la București, la orele 1,40, conținea o insinuare în stilul caracteristic al Budapestei : cercurile politice din capitala Iugoslaviei s-ar fi mirat că în România nu se mai așteptă o revendicare sovietică a Basarabiei. Știrea ar fi fost preluată nu de la Belgrad, ci din **Züricher National Zeitung.** Totodată, crainicul ungar exprima și punctul său de vedere asupra rațiunii eșecului în perspectivă al propunerilor lui Grigore Gafencu : acceptînd sugestia României, Italia și Ungaria ar fi intrat în contradicție cu Reichul. Dimineața, **Pester Lloyd** a reluat în cuvînt tipărit afirmațiile debitate în cursul nopții.

Seara, la orele 20,15, postul de radio Budapesta a reprodus în extrase articolul **Călătorie în România** din cotidianul german **Berliner Borsenzeitung.** Înainte de toate, autorul ar fi fost impresionat de aspectul cazon al gărilor. „Mobilizarea deghizată, care din primăvară menține un milion de oameni sub arme — se aprecia în continuare — duce la pauperizarea sigură a României... Politica externă a guvernului de la București este cît se poate de dubioasă, încît și cel mai profan observator poate constata devieri de la conduita unei atitudini neutre". Între altele, s-ar fi semnalat dispariția a 200 de ofițeri polonezi, dintre cei ce se refugiaseră pe teritoriul român. „Acest tratament îndulgent de care se bucură polonezii militari și civili, într-un stat care își afirmă sus și tare neutralitatea — avertiza ziaristul german citat de radiodi-

fuziunea ungară — ar putea să-i pericliteze serios situația."

O primă remarcă : nu se sufla un cuvînt despre cauzele reale ale chemării sub arme a rezerviștilor din România. În rest, cum s-ar fi putut replica insinuărilor de la Berlin, amabil amplificate prin hautparleurul budapestan ? De fapt, mult mai mulți ofițeri polonezi părăsiseră România, cu concursul binevoitor al autorităților de la București. Într-adevăr, nici un polonez nu a fost amenințat cu mitraliera în România...

15 noiembrie 1939 Într-o convorbire cu Bárdossy László, Grigore Gafencu a remarcat că aderarea Ungariei la blocul neutrilor ar determina o încălzire considerabilă a relațiilor dintre cele două țări. Raportînd întrevederea guvernului de la Budapesta, ministrul ungar de la București s-a arătat dezamăgit și frustrat : „N-a vorbit despre sacrificii teritoriale... N-a fost vorba nici pozitiv, nici negativ despre împlinirea unor revendicări teritoriale..."

De data aceasta, la orele 18,30, postul de radio ungar a rezumat un articol din ziarul italian **Lavoro Fascista** : guvernul român ar fi promis Bulgariei cedarea Cadrilaterului la sfîrșitul războiului. Cu alte cuvinte, și-a expus apoi crainicul propria opinie, românii ar recunoaște necesitatea revizuirii frontierelor stabilite după primul război mondial. În cazul acesta, erau sfătuiți să nu uite revendicările ungurești asupra Ardealului.

16 noiembrie 1939. Radiodifuziunea ungară s-a referit la problemele României în două emisiuni diferite. La orele 8,02, un comentator de politică externă observa că presa sovietică trata Bucureștii cu moderație de cînd Italia ar fi întreprins o operație de mediere la Moscova. În parte, știrea reprezenta o invenție. Roma nu mediase nimic între România și Rusia sovietică. Propaganda ungară testa pur și simplu terenul, Budapesta așteptînd o dezmințire din Roma. La orele 14, au fost relansate aprecierile cunoscute în jurul unei probabile promisiuni a românilor de a ceda Cadrilaterul Bulgariei, de dată aceasta pe temeiul unor afirmații avansate de **Politika** de la Belgrad.

În aceeași zi, **Daily Express**, în Marea Britanie, ca și postul de radio Paris Mondial legitimau supoziția naivă că starea precară a raporturilor româno-ungare s-ar datora exclusiv intrigilor lui Joachim von Ribbentrop.

17 noiembrie 1939. Zarva asupra unor posibile sacrificii teritoriale din partea românilor a continuat. O trecere în revistă a emisiunilor radiofonice care s-au încrucișat în eterul Europei este instructivă. Dimineața, la orele 7,45, radiodifuziunea iugoslavă anunța o creștere a tensiunii dintre Sofia și București. Între România și Bulgaria nu ar fi fost exclus un conflict armat. Știrea provenea de la ... Budapesta. La orele 20, 35, postul de radio Roma remarca satisfacția presei ungare față de faptul că România ar fi acceptat în principiu pretențiile teritoriale ale vecinilor ei din sud. Tîrziu, la orele 22,30, crainicul radiodifuziunii ungare cita ziarul **Vohik** din Ankara : ministrul României în Turcia ar fi expus proiectul unei Antante Balcanice revigorate, care să includă în componența ei și Bulgaria. Prețul aderării Sofiei la organizație ar fost, firește, Cadrilaterul.

18 noiembrie 1939. Dimineața, la orele 8,10, postul de radio Budapesta declara solemn : „România va trebui să aleagă între o politică de apropiere față de Rusia sovietică și o politică a păcii". Fraza nu era numai ambiguă, ci și derutantă. De ce nu ar fi fost o politică de apropiere față de Rusia sovietică o cale spre pace ? Ce înțelegea Budapesta prin pace ? În parte, răspunsul la întrebări a fost aflat în seara aceleiași zile. Pînă atunci, la orele 18, aceleași antene au pus la cale o altă lovitură piezișă la adresa românilor : un ziar britanic ar fi afirmat că Budapesta și Sofia l-ar detesta pe Carol al II-lea datorită tendințelor sale de a amăgi minoritățile naționale... Identitatea gazetei nu a fost divulgată. În sfîrșit, la orele 20,15, un crainic ungar a prezentat ascultătorilor noutăți din publicațiile italiene : în Ungaria — consemna **Lavoro Fascista** — se considera că eșecul constituirii unui bloc al neutrilor s-ar datora atitudinii antifasciste a României. Dacă București vor ceda teritorii, vor fi șanse de pace în sud-estul european ; **La Stampa** împărtășea aceeași opinie ; **Il Resto del Carlino** insera în paginile lui o corespondență din Budapesta, conform căreia România ar ceda înaintea pretențiilor Rusiei sovietice, dacă aceasta ar apăra-o de Ungaria și de Bulgaria. Această ultimă informație, totuși, ar fi fost privită cu rezervă în capitala Ungariei, fiind greu de crezut că România era dispusă să accepte principiul revizionist. De asemenea, era vorba despre un test de ordin propagandistic.

În timp ce presa ungară aduna de unde putea argumente în măsură să determine menținerea României sub reflector, Budapesta însăși devenise o răscruce a celor mai alarmante zvonuri. Astfel, Grutzescu telegrafia Bucureștilor o rumoare în circulație : Germania ar fi cerut Ungariei să permită trecerea trupelor sale spre România. „Ministrul Italiei, care a venit să mă vadă azi — adăuga diplomatul român —, mi-a spus că, întrebînd ieri pe Csáky dacă știrea corespunde adevărului, domnia sa i-a răspuns că zvonul este în întregime inventat, dar, chiar dacă s-ar adeveri în viitor, și aceasta, după părerea ministrului afacerilor străine al Ungariei, nu ar putea să se întîmple decît în eventualitatea și drept consecință a unei intervenții militare sovietice în Basarabia, dînsul nu va da niciodată această încuviințare."

Într-adevăr, la data aceea, singura preocupare mai importantă a germanilor se consuma în plan diplomatic, nu militar : zădărnicirea cu orice preț a constituirii unui bloc al neutrilor. Într-o telegramă adresată ambasadei germane din Moscova, von Ribbentrop cerea să se comunice lui Molotov opinia sa că transpunerea în practică a inițiativei românilor „ar fi o eroare". Scopul ei real ar fi acela de a lega mîinile Ungariei și Bulgariei. **(Va urma)**

Mihai Pelin

Arhipelagul Gulag 35

Aleksandr Soljenițîn

Epidemia condamnărilor

Se poate, oare, să ți se taie capul după ce a mai fost tăiat o dată ? Se poate. Poți jupui un om gata jupuit ? Poți ! Toate acestea au fost inventate în lagărele noastre. Toate acestea au fost născocite în Arhipelag ! Să nu se spună că numai brigada este o contribuție adusă la știința mondială despre sancțiuni. Dar, oare, al doilea termen de lagăr nu este și el o contribuție ? Torentele care se revarsă în Arhipelag din afară nu se potolesc aici, nu se răsfiră liber, ci se scurg încă o dată prin țevile unei noi anchete.

O, să fie binecuvîntate acele tiranii necruțătoare, acele state guvernate de despoți, tocmai acele țări sălbatice, unde un om deja arestat nu mai poate fi arestat din nou ! Unde acela ce a fost întemnițat nu mai poate fi întemnițat din nou. Acolo unde cel condamnat nu mai este citat la tribunal ! Acolo unde cel condamnat nu poate fi condamnat din nou !

Or, la noi toate acestea sînt cu putință. Cît de comod este să lovești cu toporul un om căzut, iremediabil sfîrșit, care a pierdut orice speranță ! Etica temnicerilor noștri este : lovește pe cel căzut ! Etica împuterniciților noștri operativi este : cațără-te trecînd peste cadavre !

Se poate socoti că ancheta de lagăr și tribunalul de lagăr au luat naștere, de asemenea, în Solovki, dar acolo erai pur și simplu mînat sub clopotniță și ți se făcea de petrecanie. În schimb, în anii cincinalelor și ai metastazelor, gloanțelor li s-a substituit un al doilea termen de lagăr.

Într-adevăr, cum se putea fără un al doilea (un al treilea, al patrulea) termen să-i ascundă în sînul Arhipelagului și să-i extermine pe toți cei destinați acestui scop ?

Regenerarea termenelor, ca și stimularea încolăcirilor de șerpi, este o formă de viață din Arhipelag. Atîta timp cît funcționează lagărele noastre și se perpetuează deportarea noastră, tot atîta timp va plana deasupra capetelor condamnaților această amenințare sinistră : a căpăta un nou termen, fără să fi ispășit complet pe cel dintîi. Un al doilea termen de lagăr era impus în toți anii, dar cel mai des în 1937/1938 și în anii războiului. (În 1948/1949 ponderea celui de-al doilea termen a fost transferată asupra oamenilor aflați în libertate : a fost lăsat să scape, a fost omis acela care trebuia încă rejudecat în lagăr — acum a fost nevoie ca acești oameni să fie mînați în lagăr, smulgîndu-i din viața lor liberă. Ei erau denumiți recidiviști, cei luați dintre internații în lagăr nu aveau nici măcar o asemenea denumire.)

Și a fost încă o caritate — o caritate mecanică atunci cînd, în 1938, se impunea un al doilea termen de lagăr fără o a doua arestare, fără anchetă de lagăr, fără proces de lagăr, ci pur și simplu oamenii erau chemați în brigăzi la URC (Secția de evidență — repartizare — n.t.) și se cerea o semnătură că s-a primit un nou termen. (Pentru refuzul de a semna, o simplă carceră, ca și cum ai fuma într-un loc unde fumatul este oprit. Se explica omenește : „Doar nu vă spunem că sînteți vinovat de ceva, vă cerem numai să semnați că ați fost informat"). În felul acesta, în Kolima căpătai zece ani, iar în Vorkuta, de obicei, mai puțin : opt ani și cinci ani, așa cum a hotărît OSO. Ar fi fost zadarnic să te aperi — ca și cum în infinitul sumbru al Arhipelagului s-ar fi deosebit prin ceva opt ani de 18, zece ani la început de zece ani la sfîrșit. Important era doar un singur lucru : că astăzi nu ți se sfîșia corpul cu ghearele.

Acum se poate înțelege astfel : epidemia condamnărilor la lagăr, în 1938, a constituit o directivă de sus. Căci acolo, sus, s-a constatat că pînă acum termenele erau prea scurte, trebuiau prelungite (iar unii deținuți pur și simplu împușcați) — ca să fie intimidați cei rămași.

Dar epidemia dosarelor de lagăr din anii de război a fost amplificată și de o flacără veselă de jos, trăsături ale inițiativei poporului. S-au dat dispoziții, probabil, de sus, ca, în timp de război, în fiecare lagăr să fie reprimați și izolați deținuții care se distingeau și care puteau să devină centrul unei rebeliuni. Băieții dandrii șingeroși pe plan local au sesizat de la bun început bogăția acestui filon — salvarea

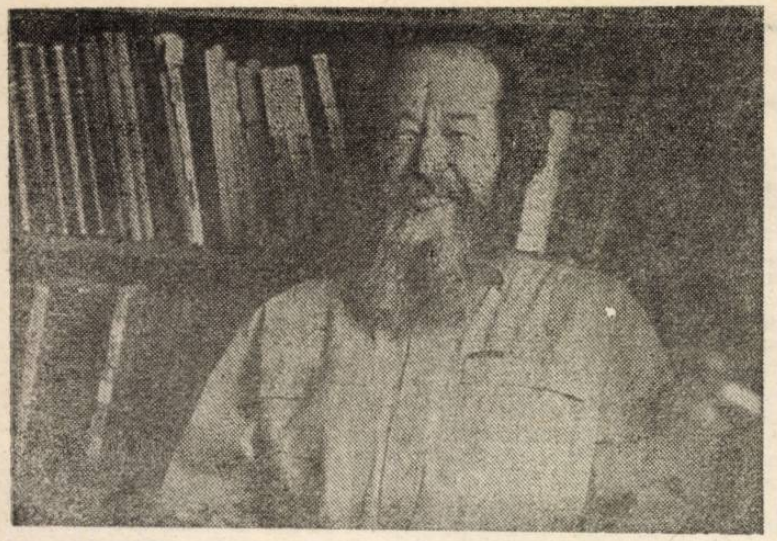

lor de front. Acest proiect a luat naștere, în mod vădit, nu într-un singur lagăr, ci s-a răspîndit cu repeziciune ca util, ingenios și salutar. Cekiștii din lagăr astupau și ei ambrazuri de mitraliere — dar numai cu corpurile altora.

Să-și închipuie istoricul suflul acelor ani : frontul se retrage, germanii încercuiesc Leningradul, se afla lîngă Moscova, la Voronej, pe Volga, în zonele submontane din Caucaz. În spatele frontului se văd tot mai puțini bărbați, fiecare chip bărbătesc sănătos atrage priviri pline de reproș. Totul pentru front ! Nu există preț pe care guvernul nu l-ar plăti pentru a-l opri pe Hitler. Și numai ofițerii de lagăr (poate și firtații lor de la securitatea de stat) — bine hrăniți, albi la corp, trîndavi, au rămas cu toții la locurile lor în spatele frontului, și cu cît pătrunzi mai adînc în Siberia și în Nord, cu atît mai multă liniște găsești. Trebuie, însă, să înțelegi în mod lucid : este o fericire șubredă. Pînă la prima somație : să fie destituiți din funcțiile deținute în lagăr acești oameni rumeni la față și descurcăreți ! Nu au experiență de luptă ? — în schimb au principialitate. Este încă bine dacă vor nimeri la miliție, în detașamente de baraj, dar nu-i exclusă nici următoarea alternativă : să fie încadrați în batalioane de ofițeri ! să fie trimiși la Stalingrad ! În vara anului 1942, întregi școli de ofițeri sînt desființate și elevii sînt trimiși pe front înainte de absolvire. Întregul personal de escortă tînăr și sănătos a și fost scos din serviciile de pază — nu-i nimic, lagărele nu s-au destrămat. Nici fără împuterniciți operativi nu se vor destrăma !

Un ordin de mobilizare pe loc înseamnă viață ! Un ordin de mobilizare pe loc înseamnă fericire ! Cum poți să-ți păstrezi ordinul de mobilizare pe loc ? Unica și cea mai simplă posibilitate este să dovedești că ești necesar ! Trebuie să dovedești că, dacă n-ar fi vigilența cekistă, lagărele vor exploda, că sînt un cazan de smoală în fierbere ! — și atunci s-a zis cu gloriosul nostru front ! Tocmai aici, la punctele de lagăr din tundră și taiga, împuterniciții operativi beizadea opresc coloana a cincea, îl opresc pe Hitler ! Aceasta este contribuția lor la Victorie ! Fără să-și cruțe forțele, ei anchetează și anchetează, descoperă noi și noi comploturi.

Pînă acum numai nenorociții și istoviții deținuți, smulgîndu-și reciproc rația, luptau pentru viață. Acum, în această luptă, s-au încadrat în mod nerușinat și cekiștii operativi care dețineau întreaga putere. „Tu crapă astăzi, iar eu mîine !“ Mai bine crapă tu și întîrzie pieirea mea, jigodie ce ești !

Iată că la Ust-Vim se fac formele pentru un „grup rebel“ ; optsprezece persoane ! voiau, desigur, să dezarmeze paza paramilitară, să-i smulgă armele (jumătate de duzină de vechi carabine) ! — iar apoi ? Iar apoi este greu să-ți închipui amploarea planului : voiau să ridice întregul Nord ! să atace Vorkuta ! Moscova ! să facă joncțiune cu Mannerheim ! Telegramele și rapoartele se țin lanț : a fost făcut inofensiv un complot de mari proporții ! În lagăr nu-i liniște ! să întărim și mai mult grupul operativ !

N-ați aflat ? În fiecare lagăr se descoperă comploturi ! comploturi ! comploturi ! Și tot mai importante ! Și cu tot mai multe implicații ! Acești perfizi deținuți care se prefăceau că ar fi fost pe ducă, dar își întindeau în secret mîinile slăbite de pelagră spre mitraliere ! O, îți mulțumim, secție cekistă operativă ! O, Secție a III-a — salvatoare a Patriei !

În această Secție a III-a s-a aciuit o bandă (lagărele de la Djidinsk din Bureat — Mongolia) : șeful secției cekiste operative, Sokolov, anchetatorul Mironenko, împuterniciții operativi Kalașnikov, Sosikov și Osințev — dar noi am rămas în urmă ! toți au comploturi, și noi tot mai rămînem în urmă ! Desigur, la noi există un mare complot, dar ce fel de complot ? Desigur „să dezarmeze paza“, fără îndoială „să fugă peste hotare“, doar frontiera este aproape, iar Hitler departe. Cu cine să începem ?

Așa cum o haită sătulă de cîini sfîșie un iepure de casă bolnav, slab și năpîrlit, această ceată albastră se năpustește asupra nefericitului Babici, cîndva explorator polar, cîndva erou, iar astăzi pe ducă, acoperit de plăgi. El a fost acela care la începutul războiului era cît pe ce să predea germanilor spărgătorul de gheață „Sadko“ — desigur, el trage cu mîinile sale toate sforile complotului. El este acela care, cu corpul său scorbutic, muribund, este chemat să salveze corpurile lor bine hrănite. Dacă ești un cetățean sovietic rău te vom sili să ne îndeplinești voința, te vei pleca pînă la pămînt ! ! „Nu ții minte ? — Îți vom aduce aminte !“ „Îți vine greu să scrii ? — Vom ajuta !“ Îți trebuie timp să meditezi ? — în carceră și cu rația de 300 grame !

Iar un alt operativ se exprimă astfel : „Ne pare foarte rău. Veți înțelege, desigur, mai tîrziu, că ar fi fost rezonabil să ne fi satisfăcut cererile. Dar veți înțelege prea tîrziu, cînd veți putea fi rupt în mîini ca un creion“. (De unde au ei acest limbaj plastic ? Au născocit ei înșiși sau într-un manual de artă cekistă operativă există o asemenea figură de stil, a fost găsită pentru ei de un poet necunoscut ?) Acum începe interogatoriul în biroul lui Mironenko. Este introdus Babici și imediat îl pătrunde mirosul de mîncare gustoasă. Mironenko îl așază mai aproape de borșul de carne și de chiftele. Și, prefăcîndu-se că nu vede borșul și chiftelele, că nu vede chiar că Babici le vede, începe să formuleze cu blîndețe zeci de argumente care descarcă conștiința, justifică posibilitatea și necesitatea de a depune mărturii false. El amintește prietenește :

— Atunci cînd ați fost arestat pentru prima oară și ați încercat să vă dovediți dreptatea, nu ați reușit ? Doar nu ați reușit ! Pentru că soarta dv. era hotărîtă anticipat, încă înainte de arestare. Așa și acum. Așa și acum. Serviți-vă. Serviți-vă pînă cînd mîncarea nu s-a răcit... Dacă nu veți fi nătîng, vom fi prieteni. Veți fi totdeauna sătul și asigurat. În caz contrar...

Și Babici a cedat ! Foamea de viață a prevalat asupra setei de adevăr. Și a început să scrie totul la dictare. A calomniat douăzeci și patru de persoane din care nu cunoștea decît patru. În tot timpul anchetei i se dădea hrană, dar nu suficentă, pentru ca la prima rezistență să se apese din nou pe foame.

Citind însemnările lui despre viață, făcute înainte de moarte, te cutremuri : de la ce înălțime și cît de jos a putut cădea acest om curajos ! Cu toții putem cădea...

Cei 24 de oameni, care nu știau nimic, au fost condamnați : unii la moarte, alții la noi termene de detențiune. Iar Babici a fost trimis înainte de judecare ca asanator într-un sovhoz, apoi a depus mărturie la tribunal, apoi a primit un nou termen de zece ani cu stingerea celui vechi, dar înainte de a fi ispășit al doilea termen a murit în lagăr.

Iar banda de la Secția a III-a din Djidinsk... Cine va face într-o zi cercetări asupra acestei bande ? Cineva ! Contemporani ! Urmași !...

Dar tu ?... Ai crezut că aici în lagăr îți vei putea în sfîrșit descărca sufletul ? Că aici te poți plînge chiar și cu voce tare : ce termen lung mi s-a dat ! Ce prost sînt hrănit ! Ce mult muncesc ! Sau, ai crezut tu, poți repeta aici pentru ce ai primit termenul ? Dacă ai spune măcar ceva din toate acestea, ai pieri ! ai fi sortit să capeți o nouă condamnare de zece ani. (Ce-i drept, de la începutul celui de-al doilea termen de zece ani din lagăr cursul celui dintîi încetează, prin urmare va trebui să ispășești nu douăzeci, ci numai treisprezece sau cincisprezece ani... Dar nici atît nu vei rezista.)

Dar ești convins că ai tăcut chitic ? Și, totuși, ai fost luat ? Și acest lucru este adevărat ! — era imposibil să nu fii luat, indiferent cum te-ai fi comportat. Dar nu se ia pentru un anumit motiv, ci se ia pentru că. Este același principiu după care o pățesc și cei aflați în libertate. Atunci cînd banda din Secția a III-a se pregătește pentru vînătoare, ea alege după listă pe oamenii din lagăr care s-au remarcat cel mai mult. Iar apoi îi va dicta această listă lui Babici...

Doar în lagăr este și mai greu să te ascunzi, aici totul este descoperit. Omul are doar o singură salvare : a fi o nulitate ! O nulitate completă. O nulitate de la bun început.

Iar apoi nu mai este greu deloc să se formuleze o acuzație împotriva ta. Atunci cînd „comploturile“ s-au terminat (germanii au început să se retragă), din 1943 au început să fie judecate o sumedenie de procese de „agitație“ (cumetrilor tot nu le plăcea să plece pe front !).

Dar nu prin numărul anilor, nu prin durata fantastică sînt groaznice aceste termene repetate — cum poți căpăta acest al doilea termen ? Cum te poți tîrî după el printr-o țeavă de fier cu gheață și zăpadă ?

S-ar părea că pentru un deținut din lagăr arestarea nu înseamnă mare lucru ? Arestat cîndva din patul cald de acasă — ce-i pasă de o arestare din baraca incomodă cu patul de scînduri neacoperite ? În baracă s-a făcut foc, în baracă capeți rația întreagă, ori a venit supraveghetorul, te-a sculat noaptea : „Pregătește-te !“ Dar tu nu vrei deloc !... Oameni — oameni v-am simpatizat...

■

În timp de război (abstracție făcînd de republicile de unde ne retrăgeam în grabă) execuțiile erau rare, mai frecvent se impuneau termene noi : cekiștii operativi nu aveau nevoie de exterminarea acestor oameni, ci numai de depistarea infracțiunilor. Cei condamnați puteau munci, puteau muri — aceasta a fost o chestiune de producție.

Dimpotrivă, în 1938, sferele de sus dădeau dovadă de nerăbdare — să se procedeze la execuții ! Se făceau execuții deopotrivă în toate lagărele, dar cele mai multe au revenit lagărelor de la Kolîma și de la Vorkuta, efectuate la ordinul unui oarecare Kașketin.

Acest Kasketin a fost distins în 1938 cu Ordinul Lenin „pentru merite deosebite față de partid și guvern“. Iar un an mai tîrziu a fost împușcat la Lefortovo.

Nu s-ar putea spune că așa ceva s-a întîmplat pentru prima oară în istorie, dar astfel a fost realizată unitatea moral-politică a partidului nostru. **(Sfîrșit)**

Traducere și adaptare
Mircea Podină

poşta redacţiei

Dosarele „STASI"

Ioan Vasiliu, Oradea. Deputaţii est-germani au votat o moţiune prin care se respinge transferarea prevăzută a circa şase milioane de dosare aparţinînd fostei poliţii secrete a regimului comunist din RDG (Stasi) la autorităţile din RF Germania, ameninţînd că nu vor semna, în acest caz, tratatul asupra unităţii germane. Tratatul de Stat, care urmează să fie semnat de guvernele din Bonn şi din Berlinul de Est, prevede, într-adevăr, că dosarele „Stasi" vor fi administrate de arhivele federale de la Coblenz (sud-estul RFG), după unificarea de la 3 octombrie. Moţiunea — adoptată cu o foarte largă majoritate şi care a fost prezentată de către toate grupurile parlamentare în bloc — cere ca legea votată de Camera Populară în privinţa păstrării arhivelor Stasi să fie aplicată în continuare în Germania unificată. Această lege prevede ca arhivele să fie încredinţate viitoarelor landuri reconstituite în RDG şi dă fiecărui cetăţean posibilitatea să obţină informaţii în legătură cu propriul său dosar, fără a avea însă, personal, acces la ele. Dar, secretarul de stat la Ministerul de interne est-german, Eberhard Stief, care participă la negocierile asupra Tratatului de Stat, a informat anterior că legea susamintită nu va fi luată în considerare, provocînd astfel nemulţumirea deputaţilor din Camera Populară. Acuzat de minciună şi de a fi cedat solicitărilor Bonnului, ministrul de interne est-german, Peter Michael Diestel (UCD), a precizat ulterior că problema arhivelor „Stasi" nu este încă definitivată. Partidul Social-Democrat (PSD), Partidul Liberal-Democrat (PLD), partidul comunist reformat (PSD) şi micile formaţiuni de stînga din RDG au ameninţat că nu vor vota Tratatul de Stat dacă nu va fi luată în considerare voinţa deputaţilor est-germani. Dacă aceste formaţiuni şi-ar pune în aplicare ameninţarea, tratatul nu ar avea nici o şansă să fie adoptat, întrucît, pentru a fi votat, este necesară aprobarea unei majorităţi de două treimi a deputaţilor est-germani. Această dispută intervine în momentul în care la Bonn majoritatea şi opoziţia sînt deja în conflict în legătură cu clauza Tratatului de Stat, referitoare la legislaţia avorturilor în viitoarea Germanie unificată. Guvernele celor două state germane nu au nevoie de sprijinul parlamentelor respective pentru parafarea Tratatului, iar ministrul de interne vest-german, Wolfgang Schaueble (UCD), a afirmat că acesta va fi „oricum" semnat la 31 august. În schimb, în RFG ca şi în RDG, este nevoie de voturile unei majorităţi a două treimi pentru adoptarea Tratatului de către deputaţi. În **imagine :** sute de est-germani demonstrează în faţa fostului sediu al Stasi cerînd să-şi vadă dosarele ce le-au fost întocmite.

V. Petrovici, Cluj. Actuala rundă de convorbiri de la Viena cu privire la forţele armate convenţionale din Europa va dura cel mai mult în cadrul acestui forum. Cele 23 de state participante la Tratatul de la Varşovia şi N.A.T.O. înţeleg imperativul soluţionării urgente a problemelor în suspensie şi elaborării, înaintea începerii reuniunii general-europene din noiembrie de la Paris, a unui tratat cu privire la forţele armate convenţionale pe continent ; participanţii au decis să lucreze „fără vacanţă", luînd o scurtă „pauză tehnică". Ca bilanţ intermediar, se apreciază că, pînă în prezent, au fost convenite peste 30 la sută din prevederile tratatului şi mai bine de 50 la sută din cele ale protocolului cu privire la efectuarea inspecţiilor, precum şi o mare parte din celelalte documente. În speranţa reglementării urgente a problemelor litigioase a fost încheiată o înţelegere cu privire la carele blindate, care reprezintă baza forţei militare în Europa. Există, în acest sens, condiţii politice favorabile determinate de o serie de evenimente mai recente : sesiunea de la Londra a Consiliului N.A.T.O., vizita cancelarului vest-german Helmuth Kohl în Uniunea Sovietică şi convorbirile sale cu Mihail Gorbaciov, reuniunea de la Paris a miniştrilor de externe în cadrul mecanismului „doi plus patru". Totuşi, la o lună şi jumătate după soluţionarea problemei tancurilor şi maşinilor blindate, alte chestiuni se lasă încă aşteptate, ritmul tratativelor fiind cu mult sub exigenţele impuse de realizarea unor asemenea obiective majore. Există pericolul ca participanţii să intre în criză de timp, ceea ce nu ar conveni nimănui. După cum a declarat agenţiei TASS şeful delegaţiei sovietice la convorbiri, Oleg Grinevski, „intervalul rămas din runda actuală va fi, indubitabil, o grea încercare pentru participanţii la forumul de la Viena, o perioadă de verificare a calităţilor profesionale şi capacităţii delegaţilor de a manifesta flexibilitate şi spirit constructiv, de a conlucra cu partenerii şi cu propriile capitale, de a adopta prompt decizii dificile, dar necesare".

Vlad Săndulache, Bucureşti. Turismul francez a înregistrat anul acesta o scădere de 30 la sută numai în luna iulie, pe Coasta de Azur, în comparaţie cu anul trecut ; în hoteluri s-a înregistrat o scădere de 20 la sută, iar în campinguri, de 40 la sută. Pentru proprietarii de restaurante, cafenele şi bistrouri, situaţia este „catastrofală". Potrivit declaraţiilor lor : „Turiştii nu mai iau decît o singură masă pe zi, cu toate că preţurile au fost ajustate anul acesta". Dacă absenţa turiştilor se putea explica la începutul sezonului, cel puţin parţial, prin efectul Cupei mondiale de fotbal, profesioniştii turismului justifică scăderea generală a cifrei de afaceri prin concurenţa altor regiuni franceze, a ţărilor străine — în special cele din Est — şi, în sfîrşit, prin scumpetea vieţii în această regiune franceză.

Dumitru Nicolescu, Bucureşti. Referindu-se la lucrările de la Moscova ale Clubului orăşenesc de partid Platforma Democratică din cadrul P.C.U.S., cotidianul „Rabociaia tribuna" scria la începutul lunii august, că acestea sînt practic încheiate. Consiliul de coordonare şi-a concentrat atenţia asupra pregătirii congresului de constituire a noului partid politic. S-au difuzat un instructaj special cu privire la modul de ieşire din P.C.U.S. — numai în grupuri — şi texte-tip cu declaraţii de ieşire din partidul comunist. Ziarul apreciază că se desfăşoară o adevărată campanie pentru un număr cît mai mare de ieşiri din P.C.U.S., care este prezentat într-un document ca „partid al aparatului şi şefilor", în timp ce noul partid, format pe baza Platformei Democratice este descris drept „partid al comuniştilor de rînd şi al nemembrilor de partid cu vederi democratice". În ceea ce priveşte compoziţia socială, „Rabociaia tribuna" subliniază că în P.C.U.S. sînt, în realitate, 45,4 la sută muncitori şi 11,4 la sută ţărani, pe cînd printre participanţii Conferinţei din iunie, simpatizanţii Platformei Democratice aveau 6,7 la sută muncitori şi doar un singur ţăran. „Mulţi membri ai Platformei Democratice s-au aflat în faţa unei opţiuni : fie să completeze declaraţia-tip de ieşire, fie să ducă o activitate utilă, dar din păcate nu întotdeauna simpatizată, de reorganizare a edificiului lor de partid în rîndurile P.C.U.S. Înnoit", scrie ziarul, subliniind că, pînă la cel de-al XXVIII-lea Congres al P.C.U.S., în cadrul Platformei Democratice s-a constituit o secţiune reprezentativă a comuniştilor reformatori.

Chedli Klibi

Nicolae Soare, Craiova. Demisia secretarului general al Ligii Arabe, diplomatul tunisian Chedli Klibi, ca urmare a divizării lumii arabe în problema Golfului, plasează

frontul arab de opoziţie faţă de Irak într-o nouă situaţie. Pînă în prezent, prin sisteme de votare care cereau numai majoritatea absolută, nu unanimitatea, acest front majoritar de 12 ţări (cele şase ţări ale Consiliului de Cooperare al Golfului, plus Egiptul, Siria, Marocul, Libanul, Somalia, Djibouti), din cele 21 de membre ale organizaţiei panarabe, a reuşit ca rezoluţiile sale de condamnare a Irakului să poarte girul Ligii Arabe. Or, demisia răsunătoare a lui Klibi — chiar dacă numai prin impactul său moral — este de natură să reducă această „legitimitate arabă" în spatele căreia se retranşează tabăra antiirakiană animată de Egipt. La Cairo, autorităţile şi-au anunţat intenţia de a merge mai departe, fără a se lăsa influenţate de decizia lui Klibi. Funcţia ad-interim de secretar general va fi asumată de decanul de vîrstă al secretarilor generali adjuncţi, Assaad el Assad, septuagenar de naţionalitate libaneză. În plus, s-a arătat, este asigurat quorum-ul pentru ţinerea acestei conferinţe extraordinare a Consiliului, întrucît 13 ţări

(12 ţări din tabăra antiirakiană, plus Libia) şi-au anunţat participarea la ultima reuniune a Consiliului din 31 august. Pe de altă parte, va trebui să se abordeze problema succesiunii lui Klibi. Or, secretarul general al Ligii nu poate fi ales decît de cel puţin două treimi din membri, majoritate pe care nici una din taberele existente nu este capabilă să o întrunească în prezent. Ceea ce va rămîne din Liga Arabă la Cairo, după sciziunea ei, riscă să nu mai poată apărea ca bastionul taberei prooccidentale în cadrul lumii arabe. În **fotografie,** Chedli Klibi (66 de ani), anunţîndu-şi demisia din funcţia de secretar general al Ligii Arabe, funcţie pe care a deţinut-o timp de 11 ani.

Orez şi mine

V. Cristea, Bucureşti. Actuala situaţie din Cambodgia — dincolo de aspectele politice, la care ne-am referit în nr. 36 al revistei — prezintă şi o dramatică dimensiune umană. Mii de persoane şi-au părăsit locuinţele din regiunea Stong, în centrul Cambodgiei — teatrul de desfăşurare a unor aprige lupte, în ultimele luni —, ajungînd să trăiască în condiţii de nedescris de-a lungul „drumului naţional 12" ce leagă inima ţării de extremul nord. Trupele regimului de la Pnom Penh şi forţele opoziţiei armate se înfruntă cu disperare în regiunile din centrul ţării, devenite o „miză importantă" a conflictului armat. Pnom Penh-ul vrea să-şi ia revanşa pentru pierderile suferite în primăvară, cînd forţele de gherilă şi-au lansat ofensiva într-o zonă vitală a drumului spre capitală. La rîndul său, opoziţia armată se străduieşte să-şi menţină şi consolideze poziţiile.

Populaţiei civile nu-i rămîne decît să fugă din calea luptelor, pribegind în căutarea unui loc unde să-şi pună viaţa la adăpost. „820 de familii au sosit, în numai cîteva săptămîni, în districtul Kampong Svai şi, în fiecare zi, sosesc alţi oameni — declara corespondentului agenţiei „France Presse" un reprezentant al autorităţilor locale, afirmînd că circa 4 500 de persoane s-au refugiat în regiune în ultima vreme.

Noii veniţi — relatează reporterul — şi construiesc degrabă o colibă din paie, înălţată pe piloni, încercînd să-şi încropească un minim de existenţă. Majoritatea sînt femei, bătrîni şi copii. Printre refugiaţi sînt puţini bărbaţi tineri sau valizi, aceştia fiind încadraţi cu forţa de opoziţia armată, care se luptă în regiune. Din pădurile dese care ocupă două treimi din provincie, forţele armate ale opoziţiei lansează, din luna aprilie, violente ofensive contra trupelor guvernamentale.

Potrivit agenţiilor specializate ale ONU de la Pnom Penh, aproape 150 000 de persoane din întreaga ţară şi-au părăsit satele situate în zone afectate de înfruntările militare care şi-au intensificat ritmul după retragerea trupelor vietnameze din Cambodgia, în septembrie 1989.

Soarta refugiaţilor este dintre cele mai tragice. Ei nu-şi pot lua decît cîteva unelte sau vase în lungul drum străbătut cel mai adesea cu piciorul şi doar de cîţiva norocoşi cu o mică şaretă trasă de o vacă. Cele cîteva kilograme de orez luate de acasă ajung doar pentru cîteva zile. Apoi femeile parcurg kilometri într-o regiune cu solul împînzit de mine — specialitate a „khmerilor roşii" — pentru a recolta cîteva kilograme în orezăriile părăsite. În ce priveşte ajutorul guvernului, au renunţat de mult să-l mai aştepte.

„N-am primit un bob de orez de cînd am plecat de acasă" — spune o biată femeie care nu mai ştie încotro să mai fugă din faţa războiului ce răvăşeşte Cambodgia de mai bine de un deceniu. Mamă a şase copii, ea a refăcut de două ori, în ultima vreme, periculosul drum printre mine, cale de 16 km pînă la satul natal, pentru a recolta cîţiva pumni de orez.

Dana Nicolae, Constanţa. Laureaţii americani ai Premiului Nobel pentru 1989 sînt : J. Michael Bishop şi Harold E. Warmus, pentru medicină ; Sidney Altman şi Thomas R. Cech, pentru chimie ; Norman F.Ramsey şi Hans Dehmelt, pentru fizică. Pentru detalii puteţi consulta colecţia revistei noastre pe anul trecut, unde, la timpul potrivit, am prezentat mai pe larg laureaţii Premiului Nobel pentru fiecare domeniu.

Adrian Mureşan, Alba Iulia. Vă rugăm să citiţi răspunsul de mai sus. În legătură cu cea de-a doua întrebare a dvs. : Premiul Nobel pentru Pace a revenit în 1965 organizaţiei neguvernamentale „Medicii lumii pentru prevenirea războiului nuclear", între care şi prof. dr. Ioan Moraru, director al Institutului „Victor Babeş" din Bucureşti, decedat la sfîrşitul anului trecut. În 1986, premiul a fost acordat lui Elie Wiesel, născut la 30 septembrie 1928 la Sighetu Marmaţiei. Deportat la 16 ani în lagărul nazist de la Birkenau, apoi la Auschwitz şi Buchenwald, Wiesel a trăit în Franţa pînă în 1956, stabilindu-se ulterior în Statele Unite. Dintre lucrările sale — avînd ca temă principală lagărele naziste şi holocaustul — amintim : „Dawn" (1961), „The Accident" (1962), „One Generation After" (1971), „Der fünfte Sohn" (1986).

Schmidt Richman. Din păcate, deocamdată nu ne putem permite să avem în vedere decît buni cunoscători ai unor limbi de circulaţie internaţională.

Liliana Cristescu, Bucureşti. Aveţi perfectă dreptate, în numărul 30/26 iulie 1990, s-a strecurat, din grabă, o greşeală de culegere în partea a cincea a serialului „Memorii" de Andrei Saharov. Într-adevăr, „a few days after returning to the Installations and exactly seven years after"... se traduce prin „la cîteva zile după întoarcerea la Instalaţie şi la exact şapte **ani** (nu zile, cum apăruse) după..." Vă mulţumim pentru atenţia cu care ne urmăriţi şi vă rugăm să luaţi aceste rînduri drept o erată.

Şerban Gabriel, Bucureşti. Vă mulţumim pentru aprecieri. Vom avea în vedere a aborda cît de curînd problemele importante asupra cărora cereţi detalieri.

Virginica Sorearu, Galaţi. 1. Din cele scrise reiese că dv. deţineţi o informaţie pe care noi nu o cunoaştem : că „dintre morţii în evenimentele din decembrie, cel puţin 10 la sută erau foşti delincvenţi de drept comun, care au adus mari daune ţării". Nu ne spuneţi, însă, de unde aveţi o asemenea informaţie ! Şi, în general, credem că, în aprecierea acestor evenimente, nu pot avea vreun rol sau vreo importanţă opiniile celor care le-au trăit doar din faţa televizoarelor. Afirmînd un lucru sau altul, ar fi poate util să vă transpuneţi în situaţia unei mame sau unei soţii care şi-a pierdut fiul sau soţul în aceste evenimente. 2. Poate dv. lucraţi într-o instituţie sau (şi mai grav) într-o întreprindere subvenţionată ; în orice caz, noi nu. Dacă ar fi altfel, puteţi fi sigură că nu am mai exista !

profil

Sten Andersson

ministrul afacerilor externe al Suediei

Sten Andersson s-a născut la 20 aprilie 1923, în capitala Suediei. Viaţa sa personală şi cariera politică par a se fi desfăşurat într-o armonie mai rar întîlnită la oamenii politici.

După absolvirea liceului seral, în 1944, Sten Andersson s-a înscris la Universitatea din Stockholm. Pe durata studiilor, el a muncit ca poştaş, curier şi chiar profesor la o asociaţie muncitorească. Şi-a manifestat interesul faţă de politică încă din anii tinereţii, implicîndu-se activ în activităţile Ligii Tineretului Social-Democrat.

La 23 de ani a fost ales în Consiliul orăşenesc al Stockholmului, fiind, pe rînd, membru al Executivului, al comisiei financiare şi de rezolvare a litigiilor şi al comisiei pentru bunuri imobiliare.

În paralel, Sten Andersson şi-a început ascensiunea şi pe linie de partid. Adept convins al social-democraţiei, el a urcat treptele ierarhiei organizaţiei de partid din capitală, al cărei preşedinte este, începînd din 1975. Astfel a ajuns în cercurile din jurul fostului premier Olof Palme, care, în al doilea mandat, l-a inclus în cabinetul său, repartizîndu-i portofoliul sănătăţii şi afacerilor sociale. Se cunoaşte importanţa pe care o acordă statul suedez aspectelor sociale ale existenţei cetăţenilor săi. O dovadă clară în acest sens constă în sumele mari alocate de la bugetul de stat acestui sector. Deci numirea lui Sten Andersson în fruntea acestui minister, pe care l-a condus din 1982 pînă în 1985, înseamnă o recunoaştere implicită a calităţilor sale personale.

În septembrie 1985, au avut loc noi alegeri care, deşi cîştigate de Partidul Social-Democrat, au marcat o scădere a popularităţii acestuia. La al treilea său mandat de prim ministru, Olof Palme l-a desemnat pe Sten Andersson ca şef al diplomaţiei suedeze. Dar lipsa de experienţă în domeniul relaţiilor externe pare să-l fi pus în prima situaţie dificilă dintr-o lungă carieră aparent lipsită de asperităţi. Moţiunea de neîncredere adoptată de opoziţie sancţiona reacţia stîngace a ministrului de externe la violarea repetată a apelor teritoriale şi spaţiului aerian ale Suediei de către nave şi avioane sovietice. Însă cu sprijinul ferm al premierului, Andersson a reuşit să aplaneze incidentul.

După asasinarea lui Olof Palme în februarie 1986, noul premier, Ingvar Carlsson, l-a menţinut pe Sten Andersson în fruntea Ministerului de Externe pe care îl conduce şi în prezent.

Sten Andersson este căsătorit şi are cinci copii : două fete şi trei băieţi.

M. S.

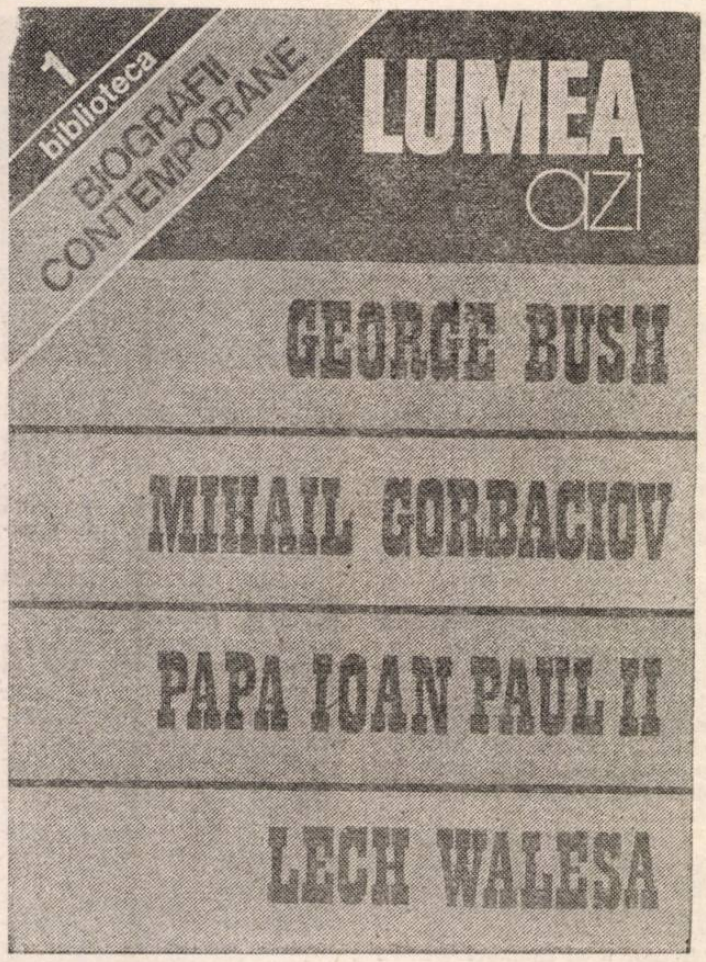

ANUNŢ IMPORTANT

Redacţia revistei noastre vă oferă o surpriză
La centrele de difuzare a presei puteţi găsi :
primul număr din **BIBLIOTECA „LUMEA AZI". Tema : biografii contemporane**
Ce ştiţi şi ce nu ştiţi despre :

- George Bush
- Mihail Gorbaciov
- Papa Ioan Paul II
- Lech Walesa

Anunţăm, pe această cale, pe cei care au cumpărat de pe piaţă suplimentul „Lumea azi" pînă în ziua de 28 august a.c., că este vorba de exemplare sustrase şi comercializate ilicit în legătură cu care redacţia nu îşi poate asuma vreo răspundere.

ABONAMENTE

Stimaţi cititori,

După cum am anunţat, datorită creşterii substanţiale a costurilor hîrtiei şi manoperei tipografice, am fost obligaţi să majorăm preţul de vînzare al revistei la 8 lei.

Din respect pentru acei cititori care s-au abonat, redacţia a hotărît, ca asumîndu-şi pierderile, să le asigure în continuare primirea revistei în conformitate cu abonamentul achitat pe acest an.

Tot din respect pentru cititorii noştri ANUNŢĂM CĂ, DE LA 1 IANUARIE 1991, vor opera următoarele reduceri pentru abonamente, faţă de preţurile la vînzarea liberă :

- **abonament 1 an (52 de numere) = 300 lei (în loc de 416 lei)**
- **abonament 9 luni (39 de numere) = 230 lei (în loc de 312 lei)**
- **abonament 6 luni (26 de numere) = 180 lei (în loc de 208 lei)**
- **abonament 3 luni (13 numere) = 90 lei (în loc de 104 lei)**

Aceste precizări le-am făcut cunoscute tuturor oficiilor poştale.

Cu stimă,
„Lumea azi"

ANUNŢ

Revista „Lumea azi"

organizează un concurs pentru ocuparea unor posturi de redactori, la data de 19 septembrie a.c., la sediul redacţiei din Piaţa Presei Libere nr. 1.

Condiţii de participare :

- **tineri absolvenţi ai unor institute de învăţămînt superior, cu domiciliul stabil în Bucureşti**
- **cunoaşterea a două limbi străine de circulaţie (din care una foarte bine)**

Cererile se depun la secretariatul redacţiei pînă la data de 14 septembrie a.c. Relaţii suplimentare la tel. 18 50 81.

Candidaţii sînt convocaţi la redacţie în ziua de 19 septembrie, ora 10.

Coordonatorul rubricii : Dan Radu Stănescu

Redactor şef : Ilie Şerbănescu

Colectivul redacţional : Mihaela Brumă, Dumitru Constantin, Vasile Crişu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Ştefan Nicolae, Ilie Olteanu — secretar general de redacţie, Radu Pascal, Doina Topor, Stelian Ţurlea — redactor şef adjunct, Anca Voican. Secretariat de redacţie şi tehnic : Ioana-Mariela Bărbulescu, Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Eliza Iliescu, Ileana Iordache, Ion Matei, Marin Picleanu, Marilena Szabo, Manuela Ştefănescu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă, Florin Zamfiroiu ; Administrator : Brîndușa Anghel, Tipografi : Alexandru Baciu, Vasile Moraru, Florian Negoiţă. Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 1341, căsuţa poştală 33—29, telefon : 17 60 10, internaţional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii. Cititorii din străinătate se pot abona prin ROMPRESFILATELIA — sector export-import presă. P.O. BOX 12—201, telex 10 376 prsfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

C.P.B.

Înaltă calitate!

Prețuri avantajoase!

Întreprinderea de scule Rîşnov

2221, Rîşnov — Braşov, str. Cîmpului nr. 1, tel. 921/16202, telex ISRV 061276 România

Burghie elicoidale, burghie speciale, alezoare, freze, scule speciale, broşe, truse de burghie, truse tarozi-filiere

SERVICII de consultanță, instalare, asistență tehnică, școlarizări, elaborări de programe aplicative — contractate direct cu I.C.E.

Puterea unei **REȚELE DE CALCULATOARE** reprezintă siguranța unei utilizări eficiente. În plus rețelele eterogene oferite de noi garantează dezvoltarea viitoare fără modificări în dotarea existentă.

INTREPRINDEREA DE CALCULATOARE ELECTRONICE pune la dispoziția celor interesați cea mai completă gamă de echipamente de tehnică de calcul pentru configurarea de aplicații personificate :

- minicalculatoare 16/32 biți, compatibile 100% cu modelele PDP 11 și VAX ale firmei DEC ;
- microcalculatoare compatibile IBM PC/XT și AT ;
- echipamente periferice : discuri magnetice de pînă la 750 MBy, monitoare color grafice de înaltă rezoluție, rețele de calculatoare, imprimante matriciale și cu laser ;
- sisteme aplicative bazate pe microcalculatoare.

NU UITAȚI ! În România ICE reprezintă cea mai puternică concentrare de expertiză și mijloace materiale în domeniul tehnicii de calcul, folosind mărci înregistrate ale firmelor IBM și DEC.

INTREPRINDEREA DE CALCULATOARE ELECTRONICE — BUCUREȘTI Str. Ing. G. Constantinescu nr. 2, sectorul 2, telefon : 88.22.95, telex : 11 626 felix r, telefax 88.78.20 felix r.

Lei 8

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA azi

Nr. 38 20 septembrie 1990

directia pentru presa, publicitate si tipariturI

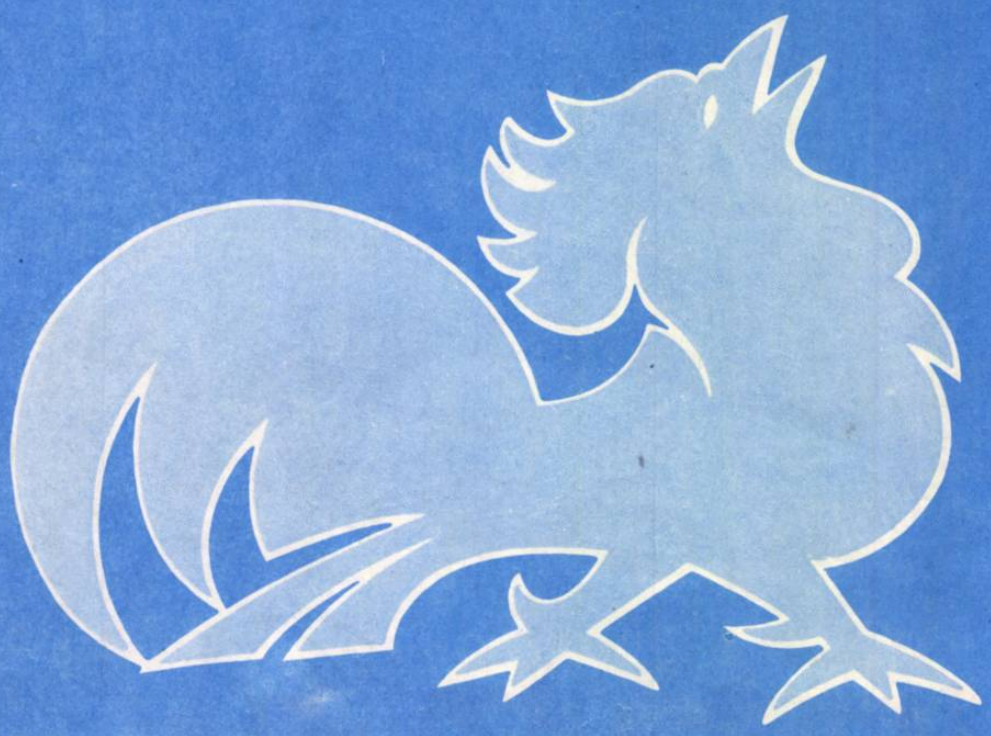

PUBLIROM

agentie de publicitate

PUBLIROM facilitează promovarea pe pieţele internă şi externă a produselor şi serviciilor realizate de întreprinderea dvs.

PUBLIROM vă stă la dispoziţie cu :

● Spaţii de mică şi mare publicitate, alb/negru şi color, dar şi materiale de specialitate, interviuri, publireportaje, în publicaţii de mare tiraj (reviste şi ziare) săptămînale, bilunare şi lunare, precum şi în almanahurile ce sînt editate de publicaţiile respective.

● Spaţii şi materiale, pentru cei interesaţi în promovarea produselor proprii pe piaţa externă, în publicaţiile româneşti ce se tipăresc în limbi străine şi se difuzează peste hotare, în circa 85 de ţări, de pe toate meridianele lumii.

● Operaţiuni de genul : concepere de texte şi slogane publicitare, machetare artistică, fotografiere, tipărire şi livrare la „cheie" a unei game vaste de lucrări, precum : pliante, prospecte, cărţi tehnice, calendare, agende şi alte materiale de publicitate şi protocol.

● Tipărirea în limbi străine şi difuzarea gratuită peste hotare a pliantelor şi prospectelor, sub forma suplimentelor la publicaţiile respective.

● Publicarea materialelor se face în limbile : română, franceză, engleză, germană, italiană, spaniolă, rusă, chineză.

Activitatea noastră publicitară răspunde cerinţelor tuturor beneficiarilor interni (întreprinderi de stat, privatizate, întreprinzători particulari) care sînt interesaţi în promovarea produselor şi serviciilor proprii în ţară şi în străinătate, dar şi beneficiarilor externi, care doresc să facă cunoscute pieţei româneşti produsele pe care le doresc.

Cei interesaţi se pot adresa la : Agenţia de publicitate „PUBLIROM", Calea Victoriei nr. 174, sector 1, Bucureşti, telefon : 50 47 70.

Sumar

EDITORIAL. **Reforma : să privim şi spre Est.** Ilie Şerbănescu 2

PROBLEME ROMÂNEŞTI. **Să ne temem de convertibilitate ?** Dr. Ioan Popa 3

— O „maşină de vot" ? Mihaela Brumă 4

— Apologia normalităţii — consideraţii sociologice. Gabriel Ivan 4

— „Cărţi pentru toţi românii". Monica Grigorescu, Florin Nicodim 5

Germania. 2 + 4 = 1. Radu Pascal 6

— „Tratatul asupra reglementării definitive în ce priveşte Germania" 6

EUROPA RĂSĂRITEANĂ. **Uniunea Sovietică. Ce fel de reformă economică ?** In exclusivitate de la agenţia de presă „Novosti" 8

— Să fim realişti, domnilor ! Corespondenţă din Chişinău de la Boris Marian 9

— Ungaria. Confruntări parlamentare în probleme externe 10

— „Un pas periculos". Dumitru Constantin 10

AMERICA. **Cuba. Slalom printre restricţii.** Anca Voican 11

ORIENTUL MIJLOCIU. **Criza din Golf — între partenerism şi izolare.** Dan Radu Stănescu 12

EUROPA OCCIDENTALĂ. **Marea Britanie. Peisaj frământat.** Stelian Ţurlea 14

— RFG—RDG. Spionii ieşiţi din Zid. Rodica Dumitrescu 15

1 000 + 1 16

Recuperarea unui deceniu pierdut. Dr. Adrian Constantinescu 18

INTERVIUL NOSTRU. **„Democraţia se învaţă zi de zi".** Prinţul Paul de Hohenzollern — România, interviu realizat de Ilie Şerbănescu 19

DOSARE ÎN ACTUALITATE. **„Cazul Stammheim"** (3). Vasile Crişu 20

Nomenklatura. Mihail Voslenski 22

ISTORIE. **Capcana de la Tămădău.** Nicolae Penescu. 24

— Jurnalul unei discordii (8) Mihai Pelin 25

Monarhiile, azi 27

Femeia şi Puterea (2) Liana Enescu 28

Poşta redacţiei 30

Închiderea ediţiei : marţi, ora 12

Coperta I
Sorin Turculeţ

LUMEA săptămînal independent de politică externă azi

Anul II, serie nouă, nr. 38 (1401), 20 septembrie 1990

Pe cînd un leu convertibil ?

Un specialist în domeniu analizează detaliat toate implicaţiile dorite şi nedorite ale introducerii convertibilităţii externe a leului. O concluzie : implicaţiile nedorite ţin nu de această măsură în sine, ci de înlăturarea unor grave dezechilibre economice interne **(pag. 3)**

Capcana de la Tămădău

Iulie 1947. Liderilor opoziţiei care nu acceptau autorităţile impuse la Bucureşti li se întinde o capcană. Nicolae Penescu, secretar general al Partidului Naţional-Ţărănesc, povesteşte episodul într-o carte publicată în Elveţia în acest an **(pag. 24)**

2 + 4 = 1

Moscova, 12 septembrie 1990. Se semnează un tratat care consfinţeşte reunificarea Germaniei. „S-a pus capăt rezultatelor celui de-al doilea război mondial" ; „Cu acest acord se realizează o nouă ordine internaţională — declară doi din participanţi **(pag. 6)**

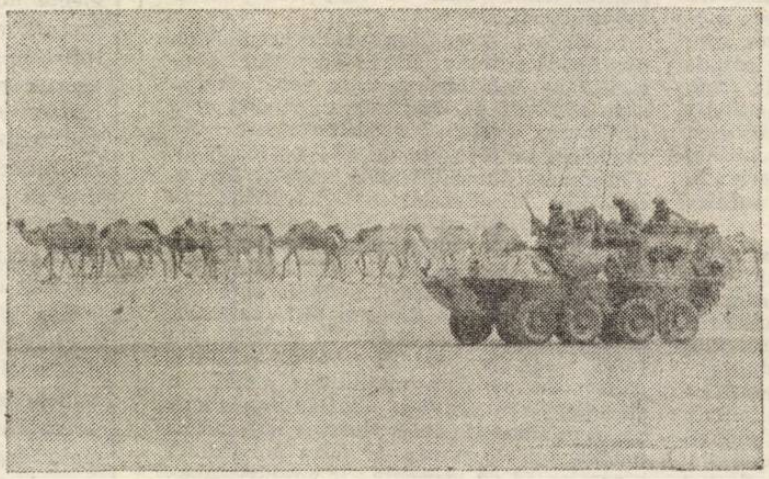

Golf. Criza continuă

O nouă rezoluţie ONU extinde embargoul asupra Irakului şi la spaţiul aerian. Occidentul se arată şi mai unit, iar forţele militare din zonă sporesc. Dar Irakul continuă să ignore cerinţa fundamentală — retragerea din teritoriul kuweitian **(pag. 12)**

Uniunea Sovietică în faţa reformei

Toţi sînt de acord că lucrurile merg prost şi trebuie impusă o reformă. Aproape toţi sînt de acord cu trecerea la o economie de piaţă. Ce fel de reformă : radicală sau moderată ? Ce consecinţe ar avea fiecare ? Poate exista o îmbinare între cele două programe propuse ? **(pag. 8)**

Monarhiile, azi

(pag. 27)

Nomenklatura

Toată lumea îi pronunţă numele, în ultimul timp ; puţini ştiu ce înseamnă. Mihail Voslenski a făcut, încă acum un deceniu, o radiografie necruţătoare : ce este nomenklatura ? cînd a apărut ? cum s-a impus ? cum acţionează ? **(pag. 22)**

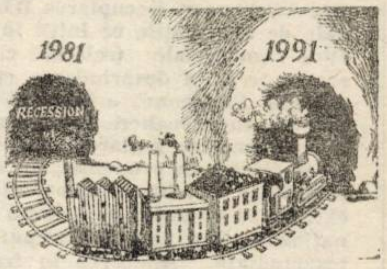

Marea Britanie. Economia — încotro ?

(pag. 14)

Reforma: să privim şi spre Est

În ultimele zile, factori guvernamentali în frunte cu primul ministru s-au referit frecvent la o accelerare a reformei economice. S-ar părea că intervine o schimbare de atitudine, avînd în vedere că, în urmă cu numai cîteva săptămîni, se lăsase impresia dimpotrivă a unei „temporizări" a reformei, în faţa greutăţilor serioase din economie şi a problemelor sociale pe care acestea le creează. S-ar putea ca întîlnirea primului ministru cu lucrători ai industriei construcţiilor de maşini din Braşov să fi jucat un rol important. Este de presupus că primul ministru şi-a dat bine seama că, dacă la această întîlnire se va angaja cu ceva pe linia preluării directe în grijă de către guvern a întreprinderilor, s-a terminat cu reforma. Astfel că, dincolo de unele angajamente de susţinere permise într-o economie de piaţă (prin acordarea unor credite), primul ministru şi-a arătat buzunarele goale, a accentuat asupra autonomiei întreprinderilor şi a îndemnat lucrătorii să se adreseze consiliilor de administraţie ale acestora pentru rezolvarea problemelor ; cît despre acţiunea guvernului a menţionat doar promisiunea de a grăbi crearea cadrului legislativ care să permită libera mişcare a unităţilor economice şi funcţionarea mecanismelor de piaţă. Noua orientare spre o accelerare a reformei pare să fi primit şi binecuvîntarea preşedintelui ţării, după cum ne informează comunicatul, publicat în urma întîlnirii acestuia cu conducerea FSN, care precizează că grăbirea reformei este compatibilă cu obiectivele înscrise în platforma respectivei formaţiuni politice de guvernămînt.

Dacă este într-adevăr vorba de o accelerare a reformei, demersul trebuie, fără echivoc, salutat. Semnatarul rîndurilor de faţă a susţinut constant această necesitate, argumentînd că, în mod paradoxal, tocmai declinul producţiei şi exportului, deteriorarea generală a situaţiei economice şi aprovizionării pieţei şi, probabil, înainte de toate, degradarea climatului muncii accentuează urgenţa unei reforme radicale, în sensul că nu mai există altă soluţie !

Întreaga economie n-ar avea decît de beneficiat dacă guvernul a înţeles clar că s-a creat o asemenea stare de lucruri în care nu numai cale de întoarcere nu există, dar chiar şi o „temporizare" a reformei ne-ar duce de fapt tot înapoi şi că, deci, trebuie mers doar înainte, şi încă rapid, spre o reformă radicală.

Un semn bun îl constituie cuprinderea recentă în sfera reformei a domeniului financiar-bancar. Decuplarea Băncii Naţionale de activităţile ce intră în sfera băncilor comerciale (relaţiile cu unităţile economice) şi desprinderea ei în bancă centrală (ca „bancă a băncilor"), cu funcţiile de supraveghere a sistemului financiar-bancar, de reglare a masei monetare şi creditului în economie, de urmărire a rezervelor valutare, a balanţei plăţilor externe şi cursului de schimb al monedei naţionale, sînt paşi de început de o mare însemnătate. Aducerea în fruntea noii (să-l ţină Dumnezeu aşa reformator pre-Bănci Naţionale a dlui Mugur Isărescu cum îl cunoaştem !) este dătătoare de speranţe. Rămîne de văzut cum se vor contura reformele în acest domeniu atît de important. Nimeni nu poate avea pretenţia unei răsturnări peste noapte, dar nici jumătăţile de măsură nu-şi pot găsi locul. Actuala Bancă Comercială — ce a preluat relaţiile fostei instituţii cu unităţile economice — se cere a fi dezmembrată în mai multe bănci cu funcţii similare pentru a se permite introducerea concurenţei în sistemul bancar. Preconizatele licitaţii ţia oficială pentru actuala bursă neagră, valutare nu trebuie să devină consignaci, prin dimensiuni, modalităţi şi participanţi, să se constituie într-un laborator al experimentării viitoarei convertibilităţi externe a leului, fără de care — indiferent de costuri — o reformă economică reală nu se poate înfăptui.

Un alt semn de bun augur este că se vorbeşte, deşi încă timid, de o liberalizare a preţurilor, care pare acum a fi pusă înaintea complicatelor opţiuni privind continuarea sau abandonarea subvenţionării întreprinderilor. O asemenea ordine de prioritate este logică : pînă cînd preţurile nu vor fi lăsate să se aşeze pe realităţi, conform condiţiilor pieţei, nu se poate şti nici ceea ce este rentabil sau nu, fiind imposibil, deci, de a se spune ce, din actualele structuri, este de aruncat peste bord, ce este de păstrat şi ce este de păstrat chiar dacă un timp mai trebuie subvenţionat.

În ciuda implicaţiilor sociale previzibile, o reformă substanţială în domeniul preţurilor ar deschide, pe de o parte, calea spre eficienţă în economia naţională, prin eliminarea evaluărilor deformatoare ale realităţii, ar crea, pe de altă parte, prin diminuarea dezechilibrului monetar intern, condiţiile introducerii convertibilităţii externe a leului şi, în sfîrşit, ar clarifica intenţiile guvernului asupra privatizării. Legile asupra societăţilor comerciale oferă posibilitatea privatizării a 30 la sută din patrimoniul lor, în timp ce 70 la sută din acesta rămîne deocamdată în posesia statului. Doar în cazul în care va exista o cunoaştere pe baza realităţilor pieţei, a situaţiei rentabilităţii unei întreprinderi, va avea semnificaţie o licitaţie organizată pentru achiziţionarea de către particulari a acestor 70 de procente : la preţuri superioare valorii de principiu a patrimoniului dacă întreprinderea este rentabilă şi, respectiv, la preţuri sensibil inferioare dacă întreprinderea este nerentabilă şi lipsită de şanse. Atunci ezitările guvernamentale — care se manifestă din plin acum — în ce priveşte privatizarea ar mai putea fi doar cele de ordin ideologic, întrucît cele de natură economică ar dispărea.

Nu este sigur că opţiunea pentru accelerarea reformei are resorturi doar în analiza situaţiei economice interne şi dacă nu cumva s-a privit şi prin jur, la ceea ce arată experienţa altor ţări este-europene. Iugoslavii o „scaldă" de ani şi ani şi pînă cînd n-au luat taurul de coarne n-au realizat nimic semnificativ. Polonezii au încercat jumătăţi de măsură practic un deceniu, dar de făcut ceva au făcut doar cînd s-au decis asupra unei „terapii şoc". Dar poate încă şi mai ilustrativ este exemplul sovietic. După cinci ani de excursuri teoretice dar ezitări practice — în care situaţia economică nu a încetat să se deterioreze — s-a ajuns acum la concluzia că tot o reformă radicală şi rapidă **este unica soluţie.**

Ilie Şerbănescu

Se acceptă în general teza că trecerea la o economie de piaţă nu se poate realiza fără o opţiune fermă privind convertibilitatea leului, pentru simplul motiv că aceasta este o condiţie a raportării realiste, pe baze comerciale, a economiei româneşti la piaţa internaţională. Numai că acordul de principiu este afectat de reţinerea care se manifestă la nivelul unor factori de decizie, în anumite cercuri de specialişti, ca şi, uneori, în publicul larg în ceea ce priveşte necesitatea unor acţiuni imediate de politică economică în acest sens : se consideră că trebuie să aşteptăm pînă se realizează progrese în alte planuri, („pînă se coc condiţiile"), că problema convertibilităţii valutare este una derivată (ea ar fi „consecinţa" funcţionării unei economii de piaţă), că măsurile luate acum în această direcţie ar putea avea efecte economico-sociale inacceptabile.

Să examinăm cîteva din riscurile invocate sau previzibile ale unui program de trecere la convertibilitate şi să vedem în ce măsură constituie ele cauze reale de preocupare sau dacă reţinerea amintită este şi expresia unor abordări parţiale, a unor erori de judecată sau, pur şi simplu, a rezistenţei birocratice la schimbare.

Care sînt riscurile ?

În primul rînd există temerea apariţiei unor efecte destabilizatoare asupra sistemului de preţuri, a declanşării unor puternice fenomene inflaţioniste. Două ar fi sursele principale ale acestor presiuni. Pe de o parte, trecerea la convertibilitate implică o raportare directă a preţurilor interne la preţurile internaţionale : or, ţinînd seama de nivelul preţurilor în ţările cu economie de piaţă la o serie de produse de primă necesitate, precum şi de evoluţia preţurilor în ţările Europei de Est, care au luat mai demult măsuri în sensul liberalizării pieţei, aceasta ar însemna o ridicare semnificativă a indicelui preţurilor — mai ales pentru bunurile de consum — în economia noastră. Pe de altă parte, ar fi necesară acceptarea devalorizării monedei naţionale, ţinînd seama de faptul că valuta face pe piaţa de speculă o primă de peste 500% faţă de cursul oficial (100—120 lei/dolar faţă de circa 21 lei/dolar). În plus, ecartul dintre cursul oficial şi cel de piaţă fiind aşa de mare, în termeni strict valutari, devalorizarea leului ar trebui să fie substanţială pentru a se asigura credibilitate măsurilor întreprinse şi a se combate eficient tendinţele speculative. Dar aceasta ar însemna — între altele — sporirea drastică a importurilor şi presiuni inflaţioniste prin costuri, ţinînd seama de faptul că pentru o serie de produse primare, dar şi pentru unele produse intermediare şi tehnologii, cererea de import este „inelastică" (nu va fi comprimată proporţional cu mărirea preţului de achiziţie în lei).

În al doilea rînd, şi legat de cele de mai sus, se consideră că trecerea la convertibilitate ar duce la scăderea puterii de cumpărare a monedei naţionale şi, implicit, a salariilor şi economiilor populaţiei. Este vorba, pe de o parte, de riscul spiralei inflaţioniste : creşterea preţurilor va induce revendicări salariale, deci sporirea costurilor de producţie, proces care va împinge preţurile în sus, generînd noi solicitări de majorare a salariilor ş.a.m.d. Pe de altă parte, o devalorizare ma-

Să ne temem de convertibilitate?

dr. Ioan Popa

În cazul trecerii la convertibilitatea externă a leului consecințele ce ar putea apărea sînt legate de această măsură în sine sau de așezarea pe adevăr a prețurilor interne și a economiei în general ? Se poate înfăptui o reală reformă economică fără convertibilitatea leului ?

sivă a leului — aproape de cursul de pe piața de speculă — ar crea o putere excesivă a monedelor străine în România, ceea ce, în condițiile deschiderii accesului turiștilor și al capitalului străin, ar duce la importante puncții în disponibilul de mărfuri și servicii și, respectiv, în stocul de capital real.

În al treilea rînd, declararea convertibilității leului ar crea presiuni asupra balanței conturilor curente, ceea ce poate afecta rezervele valutare ale țării. Într-adevăr, în condițiile liberalizării importului și accesului la fondurile valutare, agenții economici vor manifesta o tendință pronunțată spre achiziții de mărfuri din străinătate (piața internă, secătuită, absoarbe masiv produse străine), fără ca acest fenomen să fie compensat — pe termen scurt — de o promovare pe măsură a exporturilor, și aceasta în ciuda stimulării pe care ar oferi-o devalorizarea leului. În același timp, la o serie de componente ale ofertei de export prețurile noastre sînt deja ridicate în raport cu cele practicate pe plan internațional, iar scumpirea importurilor primare, în urma devalorizării (adăugînd aici și circumstanțele create de noua tendință de creștere a prețului la combustibili), ar afecta puternic competitivitatea mărfurilor românești pe piețele externe.

Mai mult, valuta ar fi folosită mai mult pentru importuri de bunuri de consum (de folosință imediată sau durabilă), cele mai rentabile din punct de vedere comercial, și mai puțin pentru importul de tehnologie ; cu alte cuvinte, importurile nu vor fi generatoare de exporturi, așa încît efectul negativ asupra balanței de plăți al primelor nu va putea fi contrabalansat de ultimele (este aici un fel de „efect J" cronicizat în faza depresivă, iar, într-o perspectivă mai largă, o deplasare a multiplicatorului comerțului exterior în străinătate, situație specifică țărilor slab dezvoltate). De altfel, acest mecanism a fost vizibil în primele luni ale anului, cînd fondurile valutare au fost cheltuite în proporție covîrșitoare pentru importul de mărfuri de consum, tehnologiei revenindu-i cota infimă : limita pe care o impune menținerea echilibrului balanței de plăți s-a manifestat imediat.

Să privim mai îndeaproape, în continuare, cîteva din aceste probleme.

Prețurile și convertibilitatea

Există, incontestabil, o legătură organică între reforma prețurilor, respectiv punerea acestora pe baza principiilor pieței, și trecerea la convertibilitate. În fond, cursul de schimb este prețul monedei naționale în monedele străine (valute), adică un fel de „preț al prețurilor", cum s-a spus, și liberalizarea acestora implică opțiuni privind trecerea la convertibilitate. Această legătură nu trebuie însă înțeleasă ca una de cauzalitate strictă, care impune acțiuni succesive în timp ; este vorba de o relație de interdependență. Cu alte cuvinte, trecerea la convertibilitate trebuie să **facă parte** din programul de tranziție spre piață, măsurile în acest sens trebuie să fie **concomitente** cu cele privind liberalizarea prețurilor, în cadrul unui proces distinct, care cuprinde el însuși mai multe faze. Este adevărat că o serie de specialiști, din țară și străinătate, susțin că liberalizarea prețurilor are prioritate (este părerea, de exemplu, a lui Martin Wolf, analist în problemele tranziției în Europa de Est și de la „Financial Times"). Această poziție o înțelegem însă în sensul că trecerea la convertibilitate trebuie concepută în cadrul unui program comprehensiv de măsuri de liberalizare, că ea nu are sens în condițiile menținerii controlului absolut asupra prețurilor.

Ce înseamnă, de fapt, pentru România, reforma prețurilor ? În esență, adaptarea nivelului și corelațiilor de prețuri în funcție de realitățile economice interne — dotarea cu factori de producție, gradul de valorificare a acestora, costurile comparative — precum și, ținînd seama de măsura implicării în piața internațională, de structurile de prețuri din țările cu economie de piață. Aceasta este o cerință sine qua non a punerii întregii vieți economice pe baze sănătoase și ea nu poate fi realizată în lipsa unei modalități fundamentate economic de raportare a economiei naționale la piața externă, a unui curs realist și efectiv al monedei naționale.

În acest context, se impune evidențierea corectă a raportului dintre convertibilitate și inflație, pentru a atenua o rezistență care provine mai degrabă dintr-o abordare pripită și emoțională decît din sesizarea unui pericol real .În condițiile actuale ale economiei românești, trecerea la convertibilitate nu poate fi cauza, ci reprezintă doar revelatorul presiunilor inflaționiste. Dimpotrivă, menținerea actualei modalități de formare a prețurilor este o sursă importantă de inflație în mecanismul economic, de destabilizare a prețurilor interne.

După cum se știe, în anii '80 s-a adoptat un sistem de cursuri de decontare multiple (cursurile de revenire planificate), în cadrul unei concepții administrative asupra prețurilor. În ultimă instanță, această formulă de corelare a prețurilor interne cu cele externe nu a reprezentat decît o modalitate de subvenționare indirectă a exporturilor, un mijloc de forțare a acestora prin preluarea pierderilor la bugetul de stat. Nu numai că producătorii n-au fost determinați să-și adapteze costurile la realitățile de pe piața externă, dar tendința de dispersie a cursurilor de revenire a dus la mari necorelări între prețurile interne și cele internaționale.

Practic, costurile au crescut continuu, desigur pe fondul deteriorării de ansamblu a economiei, al creșterii gradului de uzură a capitalului fix. Dar cursurile multiple și labile au favorizat această tendință de scădere a performanțelor economice ; demersul economic — reducerea costurilor, organizarea judicioasă a producției și a muncii, acțiunea de marketing — menite să ducă la creșterea competitivității tehnice și comerciale a ofertei românești, a fost înlocuit cu demersul administrativ — solicitarea unor cursuri de revenire cît mai avantajoase, în dauna rentabilității reale a exporturilor. Mai mult, pe măsură ce produsul parcurgea mai multe stadii de prelucrare, prețul pentru export se majora ca urmare a cheltuielilor neeconomice și a acumulărilor succesive, ceea ce implica o subvenționare tot mai substanțială. În aceste condiții, presiunii inflaționiste prin costuri i se adăugau factorii destabilizanți generați de cheltuielile bugetare exagerate.

Situația respectivă nu s-a modificat în fond în prezent, cu toată declararea unui curs unic pentru leu. Dimpotrivă : decontarea exporturilor nu se realizează pe baza prețurilor externe, cursul oficial nefiind operant în acest domeniu, ci la prețurile interne (hotărîrea în acest sens de la începutul anului, considerată temporară, a fost prelungită pentru o nouă perioadă). Or, în acest fel, rezultatele economice ale exportatorului nu sînt validate de piață, ci de un demers subiectiv : el are practic libertatea de a stabili, cu concursul unor organe de avizare, propriile prețuri, deci propriile beneficii. Tentația de a majora prețurile este implacabilă și, cum acest proces este subvenționat de stat, rezultă — pe fondul inflației ascunse — dezechilibre crescînde între prețuri, cu importante consecințe negative asupra vieții economice și sociale.

Astfel, de exemplu, decalajele care s-au acumulat între prețurile noastre și cele ale unor țări est-europene care au adoptat măsuri mai hotărîte privind liberalizarea pieței (Iugoslavia, Polonia, Ungaria, chiar Bulgaria) au creat posibilități de arbitraj dublu : cumpărarea de produse ieftine din țară și vînzarea lor profitabilă pe piețele respective (mobilă, sticlărie, articole de menaj, dar și produse industriale intermediare) : cumpărarea unor produse relativ ieftine pe piețele respective și vînzarea lor în țară (mărfuri electronice). S-a produs, în aceste condiții, un exod masiv de produse românești în țările vecine, grație, între altele, și afaceriștilor de circumstanță, cărora libertatea circulației le-a oferit șansa să valorifice în folos propriu decalajele de prețuri. Mai mult, imposibilitatea accesului, în condiții rezonabile, la fonduri în valută a transformat numeroși turiști în „comercianți" de ocazie în același proces în care mărfuri românești vandabile în țările vecine au jucat — la un raport de schimb aleatoriu — rolul de „valută". **(va urma)**

O „mașină de vot"?

Începem, din nou, să desprindem, rînd pe rînd, filele calendarului parlamentar și urmărim cum „se „plămădesc" legile care, sperăm noi, ne vor oferi substanța așezării vieții noastre economice și sociale pe temelii sigure. Probabil că în ziua cînd aceste rînduri vor ieși de sub tipar, legea privind societățile comerciale va fi operațională. În ce modalitate, vom vedea.

Ceea ce mi se pare a fi foarte interesant de pus în evidență acum sînt cîteva repere din prima zi a reluării în plen a dezbaterilor în Adunarea Deputaților, probleme care au fost semnalate de unii parlamentari, dar care, din păcate, s-au risipit spre cupola înaltă a clădirii parlamentului și nu au fost semnalate nici măcar în presă. Nu vrem să ne facem din aceasta un merit, ci numai să consemnăm cîteva din problemele de maximă actualitate ce au fost ridicate de unii deputați.

Foarte „la obiect" s-a discutat despre rolul pe care ar trebui să-l aibă parlamentul în momentul actual de tranziție parcurs de România, unde — era de părere un deputat — „viața economică, socială și politică se degradează vizibil".

Există temeri din partea unor membri ai Adunării Deputaților că parlamentul s-a transformat într-o „mașină de vot". Și asta este cu atît mai dureros cu cît, s-a precizat, sub aspectul eficienței sociale, nu s-a înregistrat nimic concret în urma adoptării unor legi.

Se pare că între numeroasele noastre „situații-limită" din unele domenii deja cunoscute (industrie, aprovizionarea cu materii prime), nici agricultura nu se bucură de un „destin" prea fericit, așa cum aflasem din unele declarații guvernamentale. Țăranii sînt complet dezorientați, pentru că nu se știe al cui este pămîntul ! Al lor sau al ceapeului ? După părerea unor deputați s-ar impune ca, pînă la votarea legii fondului funciar, în parlament să se ia o hotărîre tranzitorie privind statutul țăranului, cel care muncește cu atîta trudă pămîntul, rămas anul acesta, în multe locuri, nemuncit.

S-a vorbit destul de mult despre așa-numita „dictatură a străzii", care s-ar fi instaurat la noi în țară ,între alte dictaturi. S-a spus chiar tranșant : am înlocuit o dictatură cu mai multe dictaturi. Au fost, însă, și puncte de vedere care au pledat în defavoarea luării unor hotărîri „sub presiune", însă cu precizarea că fenomenul nu poate fi neglijat. Cu alte cuvinte, trebuie luat pulsul străzii, iar dialogul cu cei „nemulțumiți" este cel mai eficient instrument. Nu e o soluție „să te faci că nu vezi, pentru că oamenii pot fi înțeleși numai dacă îi asculți și încerci să le evaluezi" dorințele.

Un alt subiect „fierbinte" al discuțiilor a fost situația din Transilvania. S-au pus, justificat, întrebări : de ce se amînă prezentarea raportului privind evenimentele de la Tîrgu Mureș ? De ce nu se instituie o comisie de audiere a familiilor de români care, acum cîteva luni, au fost forțate să părăsească județele Covasna și Harghita ? Acești oameni se află, în prezent, într-o situație precară : unii nu au unde să locuiască și nu și-au găsit un loc de muncă.

Rezolvarea sau nerezolvarea problemelor legate de Transilvania „ar putea decide soarta revoluției noastre", remarca un deputat care propunea guvernului să facă **ceva.**

La capitolul „apeluri urgente" îl semnalăm și pe acela de a se stopa valul de emigrări ce se înregistrează în ultima vreme.

Iată, deci, cîteva din „semnalele" parlamentarilor adresate președintelui Adunării, guvernului, factorilor de decizie. Sînt chestiuni care ne privesc, de fapt, pe noi toți, pentru că soluționarea lor, la timp, sau dimpotrivă, eludarea lor pot avea efecte pe care, poate, în prezent nu le putem percepe.

În concluzie, ce au propus cîțiva deputați ? În fiecare săptămînă, o jumătate de zi să fie consacrată discutării unor evenimente majore din viața internă și internațională care ne privesc și pe noi.

Într-un cuvînt, parlamentul nu mai poate sta de-o parte, ca simplă „mașină de vot", fără a se implica în dezbaterea și, de ce nu, în oferirea de argumente și sprijin pentru ieșirea din „impas". Nici că se putea o „ofertă" mai avantajoasă din partea unor deputați. Se pare, însă, că propunerea nu a avut nici un ecou. La sfîrșitul dezbaterilor din acea zi s-au discutat alte probleme care ar fi „conjuncturale", dar despre propunere, nimic. Să fie, oare, acesta un semn al lipsei de interes, al înțelegerii unilaterale a atribuțiilor proprii ?

Ne este indiferent ce se întîmplă în țara aceasta sau se așteaptă mereu ca „altcineva" să ia decizii ? Este posibil ca în momentele actuale, cînd „timpul nu le rezolvă" pe toate, parlamentul să se transforme, într-adevăr, într-o „mașină de vot" ?

Mihaela Brumă

Opinii

Apologia normalității – considerații sociologice

Gabriel Ivan

Societățile democratice stabilizate, care în momentul de față sînt cele de tip occidental, se caracterizează prin preeminența comportamentelor economice, culturale sau cetățenești în raport cu domeniul **aparent** subiacent, al politicului. Într-o diviziune rațională a acțiunii sociale, puterea politică este acreditată numai în măsura în care își realizează rolul reglator în raport cu celelalte componente ale socialului. Relativismul și discreția puterii reprezintă una dintre mărcile democrației.

Pentru „noii filosofi", ieșirea din „barbarie" presupune de-politizarea quasi-totală a acțiunilor și atitudinilor umane. Teoreticienii „erei post-industriale" prevăd înlocuirea tehnicienilor puterii prin puterea tehnicii și administrarea societății de către tehnocrați. Datele unor anchete sociologice realizate în țările Comunității Europene * probează speculațiile filosofilor și scenariilor viitorologiei. Cei chestionați acordă valorilor politice o însemnătate sensibil mai redusă decît celor religioase, morale, profesionale, familiale etc. 6/10 din total nu se interesează de politică. Orice vizitator al Occidentului va remarca faptul că, pe cetățenii acelor țări, politica îi preocupă puțin sau deloc (numai atunci cînd ia aspectul senzaționalului, ineditului, interesului privat). De-politizarea indică nu doar un nivel înalt de prosperitate, dar și valențele unui sistem democratic aproape perfect constituit.

* Situația valorilor politice în Occident a fost studiată printr-o mare anchetă efectuată la începutul anilor '80 în nouă țări ale Comunității Europene. Rezultatele sînt analizate în cartea lui Jean Stoetzel, Les valeurs du temps présent, apărută în 1983 la editura p.u.f.

Centrarea obsesivă și de masă asupra politicului vădește o situație cel puțin **anormală**, o disfuncționalitate a întregului ansamblu social. Vom încerca să reperăm simptomele acestei „psihoze", fără să insistăm asupra cauzelor sau mediațiilor care o determină. Oricum, clasa noastră politică, numeroși cetățeni s-au implicat în lupta pentru conservarea sau contestarea puterii instituite, cheltuindu-și energiile într-un efort cîteodată inutil, uneori evident nociv.

„Masele hotărește". „Participarea întregului popor la viața politică" este una dintre marotele regimurilor totalitare. Formula „conducerii cu poporul și pentru popor" mascheză întotdeauna tirania unor clici arogante și avide. Atunci cînd nu este un moft, „democrația directă", omniprezentă și unanimă lichidează democrația și duce la instaurarea unei conduceri autoritare. Haosul populist este nu doar preludiul, ci și motivația intrinsecă a „dictaturilor populare". Instituirea unor norme de reprezentativitate prin care cetățenii își declină competența, atribuind periodic funcția politică unor categorii specializate, reprezintă chezășia unei situații autentic democratice.

Revoluțiile sînt perioade istorice singulare în care masele dețin, pentru o oră sau cîteva săptămîni, puterea în stat și trebuie în mod necesar să facă politică. Intervenția insurgenților anulează contractul de guvernare și poporul vehiculează o vreme datele noilor așezări statale. Prin ineditul participării unor mari mase umane la conducere, revoluțiile reprezintă o falie **în normalitatea** funcțională a sistemului. Benefică sau nu, orice revoluție este **a-normală** și, privită în sine, este lucrul cel mai puțin democratic. Decizia politică populară se înfiripă într-un vacuum instituțional, constituțional și legislativ.

Recuperarea **normalității** presupune retragerea maselor din agoră, din forum, refacerea diviziunii raționale a acțiunii sociale, reînvestirea unei minorități active politic cu funcția politicului. În țările din Apus minoritatea celor activi politic numără în medie 5 la sută din populație. În România anului 1990, activismul (înscrierea într-un partid, participarea benevolă la mitinguri și demonstrații) angrenează practic cam 1/3 din posesorii unui buletin de identitate. Baremul lor de vîrstă coboară pînă la 10 ani și urcă pînă la 100. În zilele de lucru, duminica și în zilele libere, mase largi de oameni ai muncii de la orașe și sate se cred chemate să decidă în chestiunile cetății. În lipsa unor date statistice, fenomenul de masificare a politicului este relevat prin cîteva fapte relatate în presă : se desfășoară cel mai lung miting din lume ; puști de 13—17 ani atacă sediile guvernului și Ministerului de Interne ; foștii pionieri organizează demonstrații pentru retrocedarea fostelor lor lăcașuri ; detașamentele de mineri rezolvă problemele pluripartidismului ; sindicatele au pretenția să facă legile țării ; poliția înfruntă o bătrînă de 90 de ani în Piața Universității.

În aceste luni se constată o veritabilă inflație jurnalistică. Cititul presei este considerat un indicator al activismului politic al populației. Un recent sondaj arată că 51 la sută din cei chestionați reușesc performanța să parcurgă săptămînal peste 10 titluri de ziare sau reviste. Pe o scară a acțiunilor care probează o implicare politică ieșită din comun, studiile sociologice așază în ordine descrescătoare : distrugerile, ocuparea drumurilor publice sau edificiilor, grevele, manifestațiile, petițiile. Aceleași studii înregistrează faptul că asemenea manifestări nu caracterizează societatea europeană. Pentru occidentali, prezentarea la vot este, de regulă, unica formă normală de implicare politică. Mai mult, unii susțin că gradul de neprezentare la urne ar fi o măsură a stabilității sistemului democratic dintr-o țară în alta. Cozile de la centrele de votare din România indicau, dincolo de viciile de organizare, o formă normală de implicare politică și, astfel, o apropiere de standardele europene.

Evenimentele din iunie, cînd masele au fost antrenate într-o dispută politică violentă, ne-au scos însă în afara reperelor unei democrații. Exacerbarea activismului politic al mulțimilor menține țara în falia a-funcțională a revoluției.

„Cine nu e cu noi e împotriva noastră". Opiniile politice în Europa nu sînt două mase în conflict. Pe o scară a opțiunilor de la extrema dreaptă la extrema stîngă, nu există o acumulare de alegeri la extremități, cu un vid în centru. Dimpotrivă, centrul este plin și această masivă categorie de mijloc reprezintă baza sociologică a stabilității economice, politice sau sociale. Majoritatea alegerilor politice într-o democrație de tip occidental sînt orientate spre poziția mediană. Ele descriu o curbă gaussiană, o distribuție similară distribuției înălțimilor sau numerelor de pantof. Am putea presupune că diminuarea extremismului de orice tip este starea normală, aproape naturală a oricărei democrații. A-tipic într-un stat democratic, extremismul este un dat al actualului nostru peisaj politic. Sindromul extremist reprezintă al doilea simptom al unei **a-normalități** destructurante, al psihozei politice. Polarizarea violentă a opțiunilor este atît de prezentă în gesturi, discuții, atitudini, încît ni se pare redundant să o mai atestăm prin datele unor anchete sociologice. În condițiile acestei polarizări, în România actuală încă lipsește centrul, ca factor de pondere și echilibru.

Am încercat să ne ținem departe de analiza cauzală a fenomenelor înregistrate, analiză care, în sociologie, rămîne un deziderat neacoperit științific. Anchetele europene descoperă o corelație între ponderea atribuită unor valori morale și specificul poziției politice.

Dintr-o listă de 17 virtuți pe care occidentalii ar dori să le inculce copiilor, în toate țările, pe primele trei locuri sînt plasate onestitatea, toleranța și bunele maniere. O societate în care la baza educației morale stau **respectul regulii și contractului social, respectul aproapelui** și **respectul normelor de comportare civilizată** este scutită de extremism în planul vieții politice. Dacă nu o determină, alegerea morală însoțește alegerea politică. **A-normalitatea politică** este și expresia unui anumit deficit moral.

Dezechilibrele sistemului politic românesc reprezintă abateri de la starea dezirabilă pentru care democrațiile occidentale trebuie apreciate ca modele. Intrarea noastră în Europa presupune recuperarea firescului și bunului simț.

„Cărți pentru toți românii"

De la începutul lunii mai, în România au început să sosească primele donații de cărți și reviste publicate în SUA, pe care Biblioteca Americană din București le-a distribuit unor instituții românești de știință, învățămînt și cultură. Ca valoare, ele sînt estimate la aproximativ două milioane de dolari.

Acoperind vaste domenii de interes, de la medicină și istorie pînă la arhitectură, economie și finanțe, cele peste 25 000 de cărți și colecții de reviste au fost donate bibliotecilor universitare din România, Bibliotecii Centrale Universitare, Bibliotecii Academiei Române, Bibliotecii Centrale de Stat, dar și altor instituții, cum ar fi Departamentul de Management, Academia de Studii Economice, centrele de documentare medievală din București, Timișoara, Iași și Cluj, Arhivei Naționale de Filme, Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică din București etc.

De curînd — ne informează domnul **Allen Docal** — la Biblioteca Americană din București, unde domnia sa este director, au sosit trei containere cu reviste și cărți americane, donate de Asociația Bibliotecilor Americane, de instituții și persoane particulare, în cadrul unei campanii inițiate de Agenția de Informații a Statelor Unite (U.S.I.A.).

Nu este o treabă simplă sortarea și distribuirea unui număr atît de mare de volume. Dl. Docal a transformat pur și simplu în depozit sala de spectacole a Bibliotecii Americane și, împreună cu întreg personalul, dar și cu ajutorul voluntar al multor studenți români, a început sortarea și expedierea acestor volume către beneficiari. Un container — ne spune domnul Docal — cuprinde, cu aproximație, 25 000 de kilograme de cărți. Primele două sosite cuprind în exclusivitate cărți de medicină. Cel de-al treilea este alcătuit din volume acoperind domenii foarte diverse : psihologie, informatică, economie, politologie, literatură etc.

Majoritatea volumelor sînt editate în 1988, 1989, 1990. Seriile complete de reviste, în mod special sînt din deceniul '80 în care România a fost atît de văduvită de informație, vor reuși să umple golurile existente.

Despre situația bibliotecilor și centrelor de documentare românești domnul Docal și doamna Moisescu, bibliotecara șefă a Bibliotecii Americane din București, s-au informat încă de la începutul primăverii. Prin numeroase întîlniri, conducerea bibliotecii a reușit să stabilească care ar fi urgențele instituțiilor și din ce anume trebuie să fie constituit ajutorul oferit, pentru ca el să fie cu adevărat util.

În luna iunie, dna Mihaela Moisescu a participat la Chicago, la reuniunea organizată de Asociația Bibliotecilor Americane și de reprezentanți ai celor care și-au propus să ajute România, în domeniul informației culturale și științifice. Doamna Moisescu a prezentat un raport asupra situației bibliotecilor românești, relevînd lipsa acută de informație, în special pentru ultimii 10 ani, lipsa de echipament și de personal instruit al acestor instituții. În cadrul ajutorului solicitat, se fac eforturi ca, pe lîngă reviste și cărți, să se procure xeroxuri, micro-fișe, mașini de scris și computere personale. La reuniunea de la Chicago, a participat și una dintre cele mai active personalități care au făcut mult pentru ca acest program de ajutor să fie inițiat și să devină realitate — doamna Oprița Popa, de la Universitatea din California. Domnul Allen Docal este foarte bucuros să omagieze numele acestei românce devenite cetățeană americană, a cărei dragoste de țară a făcut-o să vină la Washington, încă din primele momente în care s-a aflat de tragedia Bibliotecii Centrale Universitare din București. Ea a solicitat ajutor pentru România și, în acest moment, face parte din cei ce coordonează aceste transporturi de carte spre țara noastră.

În fața unui adevărat „munte" de cărți, a apărut întrebarea firească : cum ați reușit să trimiteți aceste cărți exact acolo unde le este locul ? Doamna Moisescu ne asigură că Allen Docal este „un talent organizatoric", atît de plin de energie și bune intenții, încît „este imposibil să nu te aliniezi ritmului său". „Ca să nu mai vorbim despre îndemnurile domnului ambasador Allan Green Jr., care ne-a vizitat în repetate rînduri," — ne spune domnul Docal — „navigînd printre stivele de cărți," și „rugîndu-ne pe toți să facem cît mai repede ce e de făcut, pentru ca aceste volume să ajungă în mîinile studenților, profesorilor, cercetătorilor". Transportate pe cheltuiala Guvernului american (și nu costă puțin), cele trei containere vor fi în curînd urmate de alte 5 containere.

Întîmpinați cu căldură și prietenie, ne propunem să revenim la Biblioteca Americană din București, pentru a afla și pe mai departe ce surprize se mai pregătesc pentru bibliotecile din România.

„Aceste cărți, ne spune domnul Docal, noi le-am dorit ca **donații pentru toți românii**".

Monica Grigorescu
Florin Nicodim

Germania

2+4-1

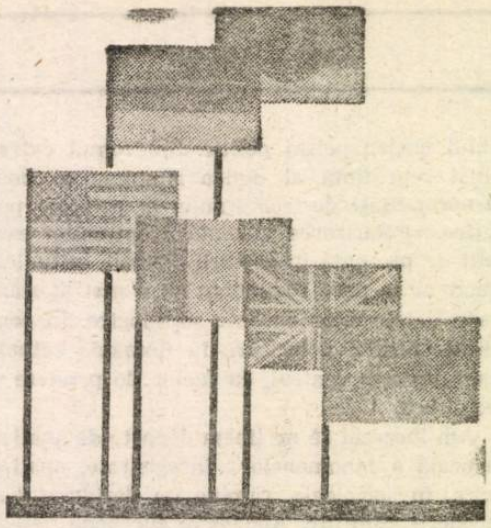

La Moscova, în dimineaţa zilei de 12 septembrie 1990, s-a stabilit un record al diplomaţiei postbelice : au fost de ajuns doar şapte luni de negocieri pentru ca viitoarei Germanii unificate să i se consfinţească deplina suveranitate. Într-o ambianţă de o festivitate sobră, reuniţi, la hotelul „Oktiabrska", în tradiţionala formulă „2 + 4", reprezentanţii celor încă două state germane — ministrul de externe Hans-Dietrich Genscher şi premierul Lothar de Maizière —, şefii celor patru mari puteri învingătoare în al doilea război mondial — sovieticul Eduard Sevardnadze, americanul James Baker, britanicul Douglas Hurd şi francezul Roland Dumas — au luat, rînd pe rînd, un stilou „Made in China", protocolar pregătit, pentru a-şi pune semnăturile pe „Tratatul asupra reglementării definitive privind Germania" — document de zece pagini, care stabileşte aspectele externe ale viitoarei Germanii unificate. Totul s-a petrecut sub privirile atente şi binevoitoare ale înaltei gazde prezidenţiale, Mihail Gorbaciov, care s-a smuls, o clipă, din tumultul dezbaterilor interne, spre a cinsti, în discretul clinchet al cupelor de şampanie gruzină, acest eveniment menit să pună punct final unei epoci, pentru a da startul alteia.

Acum 45 de ani, prin acordurile de la Potsdam, cei patru mari învingători ai războiului îşi ruinau propria alianţă, concurînd pentru a-şi împărţi, cît mai profitabil, ruinele Germaniei învinse, întru pacificarea unei ţări şi a unui continent prin dezmembrare şi diviziune. În 1990, tratatul de la Moscova reface vechea alianţă pe ruinele „războiului rece", oficiind actul de renaştere al unei Germanii noi, asociate, cu preţul unor constrîngeri blînde, ca a cincea putere în clubul celor mai mari ai lumii.

Eliberată de servituţile trecutului, învestită cu speranţele viitorului, istoria — conjugată la toate timpurile — a fost martorul invocat (şi evocat) de toţi cei prezenţi, în această zi de 12 septembrie, la Moscova. Eduard Şevardnadze : „S-a pus capăt rezultatelor celui de-al doilea război mondial" ; „avem de a face cu o nouă Germanie care a tras toate învăţămintele din istoria sa" ; James Baker : „Este o întîlnire cu istoria", „aceasta reprezintă sfîrşitul unei călătorii care a durat 45 de ani". Douglas Hurd : „O Europă unită nu poate trăi fără sănătatea şi forţa Germaniei". Roland Dumas : „Cu acest acord e pe cale să se realizeze noua ordine internaţională" ; rezultatul „exclude orice revendicare teritorială" ulterioară a noii Germanii ; „tratatul stabileşte, odată pentru totdeauna, frontiera germano-poloneză pe linia Oder-Neisse, care este, astfel, intangibilă". Hans-Dietrich Genscher : „Amintirea noastră se reîntoarce la victimele războiului şi ale totalitarismului. Ne gîndim, mai ales, la poporul evreu... Noua unitate germană va servi păcii... Este o zi fericită, o zi a recunoştinţei şi amintirii. Înţelegem responsabilitatea noastră. Vom fi la înălţimea acestei responsabilităţi". Lothar de Maizière : „Acest tratat marchează sfîrşitul războiului rece, reprezentînd unul dintre cele mai importante documente semnate în perioada postbelică". De la Bonn, cancelarul Helmut Kohl declara : „Documentul reflectă, foarte pe larg, scopurile pe care ni le-am fixat în timpul negocierilor". După ce aminteşte că, prin acest act, se prevede restabilirea suveranităţii pentru întreaga Germanie, libertatea de alegere a alianţei şi retragerea trupelor sovietice, cancelarul a subliniat că „documentul final reflectă, de asemenea, de o manieră convingătoare, că unitatea germană din 1990 se împlineşte cu acordul tuturor vecinilor, inclusiv al Poloniei" (precizare pusă în evidenţă, cu firească satisfacţie, la Varşovia). „Este vorba — a remarcat Helmut Kohl — de prima unificare a unei ţări, în istoria modernă, care se realizează fără război, fără suferinţe, fără conflicte şi fără noi amărăciuni" ; (declaraţii de recunoscută greutate politică subminate, însă, — cum s-au grăbit să remarce gazetarii maliţioşi — de un regretabil lapsus, în forma lor scrisă,

Tratatul asupra reglementării definitive în ce priveşte Germania

În **Preambulul** Tratatului sînt evocate „schimbările istorice survenite recent în Europa, ce permit depăşirea divizării continentului", principiile egalităţii în drepturi ale popoarelor şi dreptul lor de a dispune singure de ele însele, amintindu-se, totodată, principiile Actului final de la Helsinki. În consecinţă, se spune în **Preambul,** Republica Federală Germania, Republica Democrată Germană, Statele Unite ale Americii, Republica Franceză, Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord şi Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, „convinse că unificarea Germaniei într-un stat cu frontiere definitive reprezintă o contribuţie importantă la pacea şi stabilitatea Europei ;

„dornice să încheie reglementarea definitivă în ce priveşte Germania ;

„recunoscînd că, prin şi cu unificarea Germaniei ca stat democratic şi paşnic, drepturile celor patru puteri asupra Berlinului şi Germaniei în ansamblu îşi pierd valabilitatea ;

„reprezentate prin miniştrii lor de externe care, conform declaraţiei adoptate la Ottawa, la 13 februarie 1990, s-au reunit la 5 mai 1990 la Bonn, la 22 iunie 1990, la Berlin, la 17 iulie 1990, la Paris, cu participarea ministrului afacerilor externe al Republicii Polonia, şi, la 12 septembrie 1990 la Moscova ; „au convenit ceea ce urmează :

Articolul 1

„1) Germania unită va cuprinde teritoriul Republicii Federale Germania, al Republicii Democrate Germane şi al întregului Berlin. Frontierele sale externe vor fi frontierele R.F.G. şi R.D.G., şi ele vor fi definitive de la data intrării în vigoare a prezentului Tratat. Confirmarea caracterului definitiv al frontierelor Germaniei unite constituie un element esenţial al ordinii de pace în Europa.

„2) Germania unită şi Republica Polonia vor confirma frontiera existentă între ele printr-un tratat cu forţă obligatorie în virtutea dreptului internaţional.

„3) Germania unită nu are nici o revendicare teritorială, oricare ar fi ea, faţă de alte state, şi nici nu va formula asemenea revendicări pe viitor.

„4) Guvernele R.F.G. şi R.D.G. vor face astfel încît Constituţia Germaniei unite să nu comporte nici o dispoziţie incompatibilă cu aceste principii. Aceasta e valabil, în consecinţă, pentru dispoziţiile conţinute în preambulul, în articolul 23, fraza doi şi articolul 146 ale legii fundamentale a R.F.G.

„5) Guvernele Statelor Unite ale Americii, Republicii Franceze. Regatului Unit şi U.R.S.S. iau, oficial, act de angajamentele şi declaraţiile corespunzătoare ale guvernelor R.F.G. şi R.D.G. şi declară că punerea lor în aplicare va confirma caracterul definitiv al frontierelor Germaniei unite".

Articolul 2

„Guvernele R.F.G. şi R.D.G. îşi reafirmă declaraţiile potrivit cărora doar pacea va emana de pe solul german. Potrivit Constituţiei Germaniei unite, actele susceptibile să tulbure relaţiile paşnice dintre naţiuni sau întreprinse în această intenţie, în special în vederea pregătirii unui război de agresiune, sînt anticonstituţionale şi constituie o infracţiune ce va fi pedepsită. Guvernele R.F.G. şi R.D.G. declară că Germania unită nu va folosi niciodată nici una din armele sale decît conform Constituţiei sale şi Cartei Naţiunilor Unite."

Articolul 3

„1) Guvernele R.F.G. şi R.D.G. reafirmă renunţarea la fabricarea, la posesia şi controlul armelor nucleare, biologice şi chimice. Ele declară că Germania unită va respecta la rîndul ei, aceste angajamente. În special drepturile şi obligaţiile decurgînd din Tratatul de la 1 iulie 1968 privind neproliferarea armelor nucleare vor continua să se aplice Germaniei unite.

„2) Guvernul R.F.G., în acord deplin cu guvernul R.D.G., a declarat la Viena, la 30 august 1990, în cursul negocierilor asupra forţelor armate clasice în Europa, ceea ce urmează :

„Guvernul R.F.G. se angajează să reducă, într-un răstimp de trei-patru ani, nivelul efectivelor de personal al forţelor armate ale Germaniei unite la 370 000 (forţe terestre, aeriene şi navale). Această reducere va începe în momentul intrării în vigoare a primului Tratat CFE (forţele armate clasice din Europa). În limitele acestui plafon global, un maximum de 345 000 de oameni vor aparţine forţelor terestre şi aeriene care, conform mandatului acceptat, formează singure obiectul negocierilor privind forţele armate clasice din Europa. Guvernul federal consideră angajarea sa de a reduce forţele terestre şi aeriene drept o contribuţie germană importantă la reducerea forţelor armate clasice din Europa. El presupune că, în negocierile care continuă, ceilalţi participanţi la negocieri vor contribui, şi ei, la întărirea securităţii şi stabilităţii în Europa, inclusiv prin măsuri de limitare a efectivelor de personal.

Guvernul R.D.G. s-a asociat, în mod expres, la această declaraţie.

„3) Guvernele Statelor Unite ale Americii, Republicii Franceze, Regatului Unit şi U.R.S.S. iau act de aceste declaraţii ale guvernelor R.F.G. şi R.D.G.".

Articolul 4

„1) Guvernele R.F.G., R.D.G. şi U.R.S.S. declară că Germania unită şi U.R.S.S. vor reglementa prin tratat condiţiile şi durata prezenţei forţelor armate sovietice pe teritoriul actual al R.D.G. şi al Berlinului, ca şi desfăşurarea retragerii acestor forţe armate, care va trebui încheiată la sfîrşitul anului 1994, în raport cu executarea angajamentelor guvernelor R.F.G. şi R.D.G., menţionate la paragraful 2, articolul 3 al prezentului Tratat.

„2) Guvernele Statelor Unite ale Americii,

prin absența Franței uitată a fi amintită printre semnatarii documentelor, citați de cancelar).

Tratatul de la Moscova este exemplar pentru suita de întîlniri guvernate de voința de a se ajunge la un compromis în care problema germană să-și găsească o rezolvare cît mai conformă intereselor de securitate europeană. Nu este întîmplător că începutul a fost făcut la Ottawa, la jumătatea lui februarie, în contextul unei reuniuni CSCE ; tema : „aspectele externe ale unității germane, inclusiv problema securității vecinilor" ; la începutul lui mai — o nouă reuniune la Bonn ; la sfîrșitul lui iunie — o alta, în Berlinul răsăritean ; la jumătatea lui iulie — din nou, la Paris ; și, în sfîrșit, în septembrie, la Moscova.

„Sfîrșitul unei călătorii care a durat 45 de ani"

Pe măsura derulării reuniunilor, o idee avea să domine procesul de negociere, subsumat evoluției relațiilor general-europene, și, mai ales, ale celor dintre primele două mari puteri ale lumii : unificarea Germaniei devenea nu numai necesară, dar și inevitabilă. Mai rămînea forma acceptării acestei realități de după „războiul rece". Principalele obstacole — istorice și juridice — erau două alte inevitabilități : recunoașterea necondiționată a graniței de est Oder-Neisse și apartenența la NATO. Și una, și alta dintre condiții au fost împlinite, după ezitări și concesii graduale, sub presiunea exigențelor europene : intangibilitatea configurației teritoriale postbelice și demonetizarea adversității militare de bloc.

Principiile fiind acceptate, marele cadou de renaștere a Germaniei unite, rămas subiect de suspans pînă în ultima clipă : cele patru mari puteri au acceptat să-și suspende, chiar din ziua prevăzută (3 octombrie) pentru proclamarea unificării Germaniei, responsabilitățile pe care le dețin asupra Berlinului și Germaniei întregi, fără să mai aștepte — așa cum se preconiza inițial — anularea lor pînă la ratificarea tratatului. Protocolul confirmării europene a unui act împlinit de facto va fi, totuși, respectat în continuare : cu o zi înainte de a bate toate clopotele în Germania reunificată, șefii diplomațiilor europene vor contrasemna documentul, reuniți la New York, între 1 și 2 octombrie, pentru pregătirea „sommet"-ului în 35, de la Paris, din 19—21 noiembrie.

Stabilite și acceptate principiile unificării, mai rămînea de stabilit și de acceptat costul în devize și divizii. Germania unificată își va reduce, în următorii trei-patru ani, efectivele militare la 370 000 de oameni. (În prezent, numai Bundeswehr-ul are 495 000 ; răsăriteana Volksarme se pare că a rămas, între timp, cu numai 90 000, din cei 170 000 de soldați pe care-i avea acum un an.) În același răstimp, Bonn-ul va vărsa Moscovei o sumă de 3 miliarde mărci, fără dobîndă, pentru a finanța retragerea, în următorii trei-patru ani, a celor 380 000 de soldați ai Armatei Roșii stabiliți pe teritoriul RDG. Pînă atunci, vest-germanii — au anunțat surse oficiale — vor plăti în plus (pînă la data limită de 31 decembrie 1994) 12 miliarde de mărci pentru staționarea armatei sovietice pe teritoriul răsăritean al Germaniei (dintre care, se pare, 7,8 miliarde pentru construcția de locuințe militarilor și familiilor lor revenite acasă) ; suplimentar, ceva mai mult de un miliard de mărci îi va costa pe germani reconversiunea, eventual, la viața civilă a ostașilor sovietici retrași. Miza unificării a fost suficient de mare pentru ca detaliile ei financiare să fie reglate telefonic între cancelarul vest-german și președintele sovietic, cu puțin înaintea finalizării documentului final.

De asemenea, sovieticii au obținut prevederea esențială ca, pe teritoriul est-german, să nu fie desfășurate nici un fel de arme nucleare, chiar și după retragerea completă a trupelor Armatei Roșii. Și, desigur, mai important : cele două guverne germane — și, în perspectivă, Germania unită — reafirmă renunțarea la fabricarea, posesia și controlul armelor nucleare, biologice și chimice.

A doua zi după semnarea acordului privind aspectele externe ale unificării, ministrul sovietic și cel vest-german (inclusiv în numele colegului său est-german) au încheiat un „tratat de bună vecinătate, parteneriat și cooperare", care, în opinia lui Eduard Șevardnadze, „reînnoadă cele mai bune tradiții de relații de bună vecinătate ale statului rus și Uniunii Sovietice cu Germania". Evidentă, evocarea epocii prerevoluționare sovietice a fost însoțită de grija de a nu stimula paralelisme deranjante cu tratatul de la Rapallo, din 1922, între Republica de la Weimar și de abia născuta Uniune Sovietică, prin care învinșii din primul război mondial încercau să eludeze prevederile tratatului de la Versailles. Exorcizînd fantomele trecutului și risipind incertitudinile viitorului, șeful diplomației sovietice declara că „acest tratat nu e îndreptat împotriva nimănui", iar omologul său, Hans-Dietrich Genscher, asigura, din nou, că „Germania de azi și de mîine este o Germanie pașnică", un „factor de stabilitate și cooperare europeană". Cu alte cuvinte, o Germanie pentru viitorul Europei.

Profesiuni de credință, susținute de o aritmetică financiară (jonglînd cu cifre însoțite de mai multe zerouri) și de o aritmetică diplomatică, suficient de neconvențională pentru a demonstra lumii că doi plus patru pot face o dată la un secol, unu.

Radu Pascal

Republicii Franceze și Regatului Unit iau act de această declarație."

Articolul 5

„1) Pînă la încheierea retragerii forțelor armate sovietice de pe teritoriul actual al R.D.G. și al Berlinului, conform articolului 4 al prezentului Tratat, pe acest teritoriu vor fi staționate, în calitate de forțe armate ale Germaniei unite, doar unități armate de apărare teritorială care nu sînt integrate structurilor alianțelor la care sînt afectate forțele armate germane de pe restul teritoriului german. În timpul acestei perioade și sub rezerva dispozițiilor paragrafului 2 al prezentului articol, forțe armate ale altor state nu vor staționa pe acest teritoriu și nu vor desfășura aici nici o altă activitate militară.

„2) În timpul perioadei prezenței forțelor armate sovietice pe teritoriul actual al R.D.G. și al Berlinului, forțe armate ale Statelor Unite ale Americii, Republicii Franceze și Regatului Unit vor rămîne, la cererea Germaniei unite, staționate la Berlin, printr-un acord în acest sens între guvernul Germaniei unite și guvernele statelor respective.

Nivelul efectivelor și armamentelor tuturor forțelor armate ne-germane staționate la Berlin nu va fi mai ridicat decît cel din momentul semnării prezentului Tratat. Forțele ne-germane nu vor introduce în cadrul lor noi categorii de armament. Guvernul Germaniei unite va încheia cu guvernele statelor ale căror forțe armate staționează la Berlin acorduri stabilind condiții juste, ținînd cont de relațiile existente cu statele respective.

„3) După încheierea retragerii forțelor armate sovietice de pe teritoriul actual al R.D.G. și Berlinului, unități ale forțelor armate germane afectate structurilor de alianță, la fel cu unitățile staționate pe restul teritoriului german, vor putea staționa, și ele, în această parte a Germaniei, dar fără vectori de arme nucleare. Aceasta nu se aplică sistemelor de arme clasice care pot avea alte capacități în afara capacității lor clasice dar care, în această parte a Germaniei, sînt echipate în scopuri clasice și afectate doar acestora. Forțe armate și arme nucleare sau vectori de arme nucleare străine nu vor fi staționate în această parte a Germaniei și nici nu vor fi desfășurate aici".

Articolul 6

„Dreptul Germaniei unite de a aparține la alianțe, cu toate drepturile și obligațiile ce decurg de aici, nu este afectat prin prezentul Tratat".

Articolul 7

„1) Statele Unite ale Americii, Republica Franceză, Regatul Unit și U.R.S.S. pun capăt, prin prezentul Tratat, drepturilor și responsabilităților lor relative la Berlin și Germania, în ansamblul ei. În consecință, se pune capăt acordurilor, deciziilor și practicilor cvadripartite corespunzătoare legate de acestea, iar toate instituțiile celor patru puteri, ca și cele aferente sînt dizolvate.

„2) Germania unită se va bucura, drept urmare, de deplina suveranitate asupra afacerilor interne și externe."

Articolul 8

„1) Prezentul Tratat va fi supus ratificării sau acceptării cît mai curînd posibil. În ce privește Germania, ratificarea va fi făcută de Germania unită. Tratatul se va aplica, în consecință, Germaniei unite.

„2) Instrumentele de ratificare sau de acceptare vor fi depuse pe lîngă guvernul Germaniei unite. Acesta va informa guvernele celorlalte părți contractante în legătură cu depunerea fiecărui instrument de ratificare sau de acceptare".

Articolul 9

„Prezentul Tratat va intra în vigoare pentru Germania unită, Statele Unite ale Americii, Republica Franceză, Regatul Unit și U.R.S.S., în ziua depunerii ultimului instrument de ratificare sau de acceptare de către aceste state".

Articolul 10

„Originalul prezentului Tratat, cu texte valabile în germană, engleză, franceză și rusă, este depus pe lîngă guvernul R.F.G., care va transmite guvernelor celorlalte părți contractante cópii certificate conforme".

Minuta adăugată la Tratat :

„Toate problemele privind aplicarea cuvîntului «desfășurat», utilizat în ultima frază a articolului 5, paragraful 3, vor fi tranșate de guvernul Germaniei unite, în mod rezonabil și responsabil, ținînd cont de interesele de securitate ale fiecărei părți contractante, așa cum se afirmă în Preambul".

(Text preluat după **„France Presse"**)

Uniunea Sovietică

Ce fel de reformă economică?

În exclusivitate de la agenția de informații „Novosti"

U.R.S.S. și economia de piață. Două programe se înfruntă, unul radical, celălalt moderat. Lipsurile se accentuează. Va urma și demisia guvernului, cum o cer cei din Rusia ?

Spre un „tratat de pace civil"?

Sesiunea de toamnă a Parlamentului Sovietic a început cu un fapt neobișnuit pe care totuși, oricît de paradoxal ar părea, l-a așteptat toată lumea — raportul lui Nicolai Rîjkov privind programul guvernamental de trecere la economia de piață. Faptul a fost așteptat întrucît programul respins în mai de către deputați fusese trimis spre a fi modificat și un grup mare de experți guvernamentali a lucrat cu asiduitate asupra noii variante. Surpriza s-a explicat prin aceea că deschiderea sesiunii a fost precedată la o lună de zile de crearea unui așa-numit grup prezidențial pentru elaborarea unei alte variante, și mai radicale, de trecere la economia de piață, despre care se declara că Gorbaciov însuși o va prezenta deputaților. În ajunul ședinței, în cadrul Consiliului prezidențial, s-a hotărît să se încerce încă o dată, poate ultima oară, consolidarea forțelor partizanilor trecerii la economia de piață, cuprinderea într-un program unic a materialelor „brute" prezentate de aceștia. și o cuvîntare în Parlament a șefului guvernului care să prezinte atît concepția sa, cît și o trecere în revistă a punctelor de vedere a oponenților săi.

Făcînd o scurtă comparație a programelor, Nicolai Rîjkov a subliniat că multe puncte coincid, că scopurile celor două programe sînt aceleași, deși există diferențe în ceea ce privește căile de realizare. După cum a declarat Rîjkov, programul guvernamental pornește de la realitățile vieții. De aceea, poate, el nu este atît de radical pe cît proiectul opoziției, care propune și principiul liber al formării prețurilor (guvernul pune această problemă sub controlul său) și proprietatea privată asupra pămîntului (guvernul preferă să păstreze proprietatea de stat asupra pămîntului și folosirea acestuia în colectiv).

Cu toate acestea, citind raportul, te convingi într-o măsură tot mai mare că guvernul apără cu o înverșunare demnă de o altă cauză poziția sa exprimată nici măcar în mai anul acesta, ci încă în decembrie, trecut, cînd fusese prezentat (și adoptat de deputați) programul însănătoșirii economiei sovietice eșalonat pe cîțiva ani. Este greu să nu fi de acord cu poziția Rîjkov—Abalkin (viceprim-ministru, aflat în fruntea comisiei guvernamentale pentru reforma economică), întrucît experiența mondială privind crearea economiei de piață este de partea lor. Într-adevăr —, iar Nicolai Rîjkov nu a ezitat să sublinieze aceasta încă o dată în raportul său — în nici o țară din lume piața nu s-a creat în decurs de cîteva luni, ba mai mult — pe bază de ordine. Doar crearea bazei juridice a mecanismelor economiei de piață (fără să mai vorbim de mecanismele însești) va necesita mulți ani. Dar logica academică a concepției prezentate nu corespunde cu realitățile vieții la care se referă premierul sovietic.

Cu alte cuvinte, nici guvernul U.R.S.S., nici guvernele republicane, și nici președintele nu au timp să amîne trecerea la relațiile economice de piață capabile, după părerea majorității experților, să însănătoșească economia și să creeze premisele dezvoltării acesteia. Dacă ar fi să vorbim despre situația actuală în economia țării, atunci trebuie să spunem că dezmembrarea vechiului sistem administrativ de conducere, absența noilor mecanisme de conducere și de stimulare, contrapunerea puterilor centrală și republicane au dus deja la ruperea relațiilor între întreprinderile furnizoare, afectînd activitatea și așa nu foarte regulată a întreprinderilor industriale, și determinînd lipsurile pe piața de consum, demonstrînd incapacitatea actualului sistem economic de a întreprinde măsuri cît de cît hotărîte. De aici și problemele în ceea ce privește strîngerea recoltei și lipsurile în asigurarea pentru populație a produselor alimentare, iar în ultima vreme și a tutunului.

Nicolai Rîjkov, înțelegînd foarte bine că evoluția în continuare a evenimentelor pe această linie amenință cu distrugerea totală a mecanismului economic unic al țării, propune încheierea unui „tratat de pace civil" timp de cel puțin un an, renunțarea la greve, introducerea unui regim special în activitatea întreprinderilor de care depinde viabilitatea țării (de exemplu : conductele magistrale, transporturile, obiectivele energetice). El propune, de asemenea, deschiderea tuturor întreprinderilor închise pe motive ecologice, întrucît nu există încă un înlocuitor pentru acestea și nu sînt fonduri valutare pentru cumpărarea de peste hotare a unor echipamente similare.

În această privință, el nu poate fi acuzat de lipsă de logică.

Într-adevăr, sistemul legăturilor economice creat în URSS timp de decenii se năruie sub ochii noștri, cum, de altfel, se încalcă și principiile repartizării potrivit unor indicații „de sus", cum se rup și legăturile între întreprinderile furnizoare stabilite la vremea lor tot potrivit unor ordine „de sus". Iar ceea ce este mai important, independența care a fost proclamată practic de către toate republicile în domeniul problemelor economice, le permite acestora să ignore hotărîrile guvernului unional.

Din păcate, rețeta lui Nicolai Rîjkov — și anume recurgerea la măsuri administrative drastice în perioada tranziției, păstrarea vechilor organe de conducere pînă la apariția celor noi pe piață — este puțin probabil realizabilă.

În paralel cu sesiunea Sovietului Suprem unional, la Moscova se desfășoară și lucrările Sovietului Suprem al Rusiei care dezbate propria variantă de trecere la economia de piață, așa-numitul program „500 de zile", ambele variante urmînd să fie prezentate și parlamentelor altor republici unionale. Și nu trebuie să ne facem iluzii în legătură cu hotărîrea parlamentului unional ; planurile guvernului unional vor fi adoptate fără discuții și obiecții. Ce va face puterea centrală ?

Doar dialogul, înțelegerea reciprocă a centrului și republicilor vor da rezultate. Cu atît mai mult cu cît schimbările în economia țării sînt indisolubil legate de schimbările în sfera politicii și dreptului de stat indiferent dacă guvernul dorește sau nu acest lucru. Este clar că noul acord unional va trata într-o manieră complet diferită relațiile între republici și centru. Dar așteptarea semnării acordului, care va dura încă o jumătate de an sau un an, și, pînă atunci, a menținerii intangibilității sistemului economic, după cum propune premierul unional, nu este nici măcar o jumătate de măsură, ci pur și simplu un lucru nerealist. În această situație, varianta propusă de guvernul Rusiei — semnarea acordului privind alianța economică între republici — ar putea reduce diferendele existente și ar putea stabiliza situația economică în țară pînă la crearea și lansarea mecanismului economiei de piață.

Vladimir Mîtarev

„Cinci sute de zile"

Parlamentul Federației Rusiei, cea mai mare republică unională, în cadrul căreia locuiește mai mult de jumătate din populația țării, a adoptat programul stabilizării economiei și trecerii la relațiile de piață, cunoscut sub denumirea de „500 de zile".

Apreciind documentul prezentat, parlamentarii au arătat o unanimitate rară pentru prezentul sovietic. În favoarea programului, cu amendamentele respective, au votat 213 deputați ai poporului, împotrivă — doi, înregistrîndu-se șase abțineri.

Încă recent, în ajunul sesiunii parlamentului, deschisă la 3 septembrie, observatorii de la Moscova nu se așteptau la o astfel de unitate de păreri. Se presupunea că, în cursul sesiunii, se vor face vizibile diferențe radicale de poziții tipice pentru societatea sovietică de astăzi. Este adevărat că, judecînd după sondajele sociologice, în ultimele luni a avut loc o accentuată deplasare a opiniei publice în favoarea economiei de piață. În același timp, părerile privind trecerea spre relațiile de piață se diferențiază puternic chiar și astăzi. Sînt destul de numeroși și activi adversarii de principiu ai pieței. Este semnificativ faptul că, în această situație, congresul de constituire al Partidului Comunist al R.S.F.S.R., încheiat zilele acestea, nu a putut adopta programul de acțiuni care să reflecte strategia economică a partidului.

În același timp, membrii parlamentului Rusiei, din care majoritatea sînt de asemenea „comuniști", s-au pronunțat, cum vedem, în mod hotărît, pentru economia de piață. Ce a determinat acest rezultat al votului care li s-a părut multora neobișnuit ?

Vorbind despre acest lucru trebuie, probabil, să-i amintim, în primul rînd, pe autorii programului. El a fost creat de un grup de lucru sub conducerea academicianului Stanislav Șatalin și vicepreședintele guvernului rus, Grigorii Iavlinski. Grupul a acționat sub

egida președintelui URSS, Mihail Gorbaciov, și a președintelui Sovietului Suprem al RSFSR, Boris Elțîn. La baza documentului a stat o variantă elaborată de G. Iavlinski și colegii săi în cadrul guvernului rus. Este de înțeles că „patronajul" celor doi lideri politici de seamă ai țării — Gorbaciov și Elțîn — a ridicat valoarea documentului și a grupului de lucru în ochii parlamentarilor.

Cel de-al doilea factor care a influențat hotărîrea l-a constituit necesitatea unor acțiuni cît se poate de urgente pentru scoaterea republicii și întregii țări din criză. Nu este un secret că situația continuă să se înrăutățească pe zi ce trece. În legătură cu aceasta, autorii programului dezbătut propun cele mai hotărîte măsuri (în esență — anticriză) pentru stabilizarea situației, practic, imediat, începînd cu 1 octombrie.

Cel de al treilea factor a fost atitudinea pozitivă față de proiectul programului, consemnată în republicile unionale. Programul a fost elaborat ca un document unional, fiind aprobat într-o primă fază de reprezentanții republicilor ce au luat parte la lucrările grupului.

Cel de al patrulea factor este însuși conținutul programului. Acesta pare suficient de radical. De exemplu, se prevăd măsuri hotărîte pentru depășirea deficitului bugetului de stat, creșterea producției bunurilor de consum, ritmuri înalte ale privatizării avuției de stat, un complex întreg de măsuri pentru apărarea socială a oamenilor muncii. Nu se întrevede o creștere administrativă a prețurilor de stat cu amănuntul la bunurile de larg consum. Dimpotrivă, s-a anunțat că prețurile la 100—150 de sortimente de bunuri de larg consum vor fi înghețate pe durata întregului an viitor.

Cel de al cincilea factor, nu mai puțin important, este traducerea riguroasă în viață a principiului suveranității republicane, prevăzut în program. Autorii celor „500 de zile" consideră, printre altele, că fiecare cetățean trebuie să-și plătească impozitele numai în bugetul republican și cel local. Aportul la bugetul unional, spune programul, republicile îl vor aduce independent în cuantumul corelat cu centrul.

Fără îndoială că pozițiile membrilor parlamentului rus au fost influențate și de atitudinea față de program a președintelui Mihail Gorbaciov. Mult timp, el a preferat să nu vorbească despre aceasta. Dar mai tîrziu, în timpul dezbaterii în Sovietul Suprem al URSS a unui alt program prezentat de guvernul unional, el a declarat că îi impune mai mult documentul pregătit de Șatalin.

Discuțiile în Sovietul Suprem al URSS vor dura, probabil, alte cîteva zile. Riscînd să greșesc, îmi voi permite să prognozez că deputații poporului vor prefera proiectul pentru care s-au pronunțat colegii lor în parlamentul RSFSR. Este puțin real ca cele două documente să poată fi combinate, deși ele au multe în comun, întrucît există și diferențe mari și de principii. Guvernul lui Nicolai Rijkov se pronunță, printre altele, pentru păstrarea pe o anumită durată a conducerii administrative a economiei, pentru ridicarea administrativă a prețurilor cu amănuntul (cu o oarecare compensare parțială a detrimentului adus populației). Potrivit aprecierii președintelui Gorbaciov, guvernul nu este sigur de posibilitatea înfăptuirii măsurilor pentru stabilizarea economică.

Este logic că, în aceste condiții, în cadrul ambelor sesiuni parlamentare, în sovietele supreme ale URSS și RSFSR, mulți deputați își declară neîncrederea în guvern, cer demisia acestuia. Probabil că hotărîrea în legătură cu această problemă nu este foarte departe. Care va fi această hotărîre ? Se înțelege că problema nu poate să nu intereseze societatea sovietică. Dar oamenii sînt preocupați într-o măsură mult mai mare de numeroasele probleme ale trecerii la economia de piață. Hotărîrea adoptată de parlamentul Rusiei înseamnă nu numai o schimbare de jaloane în orientarea economică, dar și o schimbare concomitentă a țelurilor întregii vieți socio-politice.

Probabil, acest curs va fi urmat și de întreaga țară.

Aleksei Dumov

Să fim realiști, domnilor!

Corespondență din Chișinău de la Boris Marian

Au fost timpuri, și nu prea îndepărtate, cînd elita conducătoare din Moldova sovietică accepta existența limbii băștinașilor, a culturii naționale — școală, dans, cîntec ,artizanat — ca pe niște bijuterii de interes turistic, numai în limitele vestitei formule staliniste referitoare la artă : „națională prin formă, socialistă prin esență". Tot ce era în afara acestui pat al lui Procust se declara naționalism pur, urmînd să fie stîrpit din fașă. Drept consecință, Gulagul era plin cu naționaliști de tot neamul.

Acesta era, în fapt, un proces de deznaționalizare marxist-stalinistă și rusificare a popoarelor, cu deosebire al celui moldovenesc, proces care se derula (culmea fățărniciei statale !) acompaniat de melodii ale jocului și scîrbei.

Dar de-abia ce acest popor al nostru s-a trezit, vorba lui Alexei Mateevici, ,din somn de moarte, ca viteazul din poveste", că protipendada conducătoare începînd cu cele mai înalte fețe din Biroul Politic al P.C.M. și terminînd cu șefii de întreprinderi, au dezlănțuit o campanie aprigă de sfidare politică a renașterii naționale, de sabotaj economic, opunîndu-se introducerii limbii române drept limbă oficială (de stat), cît și înlocuirii drapelului roșu-verde inventat de bolșevici cu tricolorul tradițional. Mă refer, în primul rînd, la grevele din fabricile transnistrene și din unele orașe basarabene, precum Bender (Tighina), rusificate de-a binelea, cu o clară direcție antimoldovenească.

Deși între timp, sub presiunea maselor de băștinași, conducerea republicii, inclusiv primul secretar al partidului, Grosu, a fost înlocuită, rezistența rusofonă s-a consolidat în continuare, fiind dirijată de către conducătorii de întreprinderi (greva directorilor), sovietele locale, comitetele de partid din zonele rebele. După transnistreni s-au luat și găgăuzii (130 mii. populație în sudul Moldovei), instigați de acestea, cerînd o ridicolă *autonomie națională cu limba rusă*, în calitate de limbă oficială.

Astfel, abia atunci cînd moldovenii au pornit pe calea adevăratei suveranități, aruncînd cît colo decorul fals al spectacolului *prietenia popoarelor*, de zeci de ani durată, șovinii și-au dat arama pe față. Ponegrind în fel și chip guvernul, parlamentul, Frontul popular, presa transnistreană și cea găgăuză i-au îndemnat pe rusofoni, inclusiv pe oamenii de rînd, care trăiau în bună vecinătate cu moldovenii, la nesupunere față de noile legi, molipsindu-i cu ideile lor separatiste. Încercările insistente de pacificare întreprinse de conducerea republicii n-au avut șanse de izbîndă, dat fiind că liderii și activiștii rebeliunii nu urmăreau altceva decît să salveze sistemul colonial, implicit scaunele care fugeau de sub dînșii (conform prevederilor legii, ocuparea posturilor de conducere este condiționată de cunoașterea limbii oficiale).

Evenimentele au culminat, precum se știe, cu proclamarea așa-numitelor republici Nistreană și Găgăuză, cu supunere directă Moscovei (deși, în proiect, liderii separatiști le categoriseau ca autonomii în cadrul R.S.S.M.). Prezidiul Sovietului Suprem și consiliul de miniștri al republicii au reacționat prompt și fără echivoc, anulînd hotărîrile anticonstituționale, menite să dezmembreze o țărișoară cît o unghie de copil pe harta Europei.

Precum era de așteptat, încăpățînații lideri de la Tiraspol și Comrat, susținuți de grupul „Soiuz" din Congresul unional al deputaților, nu s-au supus dispozițiilor date din capitală. Următoarea mișcare pe tabla acestui joc politic îi aparține, deci, Moscovei, în persoana lui Mihail Gorbaciov, mișcare așteptată cu luare aminte, atît de opinia publică, cît și de conducerea Moldovei. Președintele Mircea Snegur și premierul Mircea Druc, cei mai proeminenți bărbați de stat la ora actuală, s-au înfățișat la Kremlin ca să influențeze în mod favorabil această mișcare : referindu-se concret la autoproclamarea celor două formațiuni administrative politice pe teritoriul Moldovei, președintele țării a dezaprobat, în principiu, orice încercare de dezmembrare a oricărei republici unionale.

Acest gest indicator al puterii centrale le ia apa de la moară separatiștilor, încurajînd, de bună seamă, forțele patriotice autohtone, și, clar lucru, dezlegînd mîinile guvernului republicii. E altă treabă cum va acționa acesta în situația în care nu are o forță reală de constrîngere. Cît privește recomandarea lui Gorbaciov de a rezolva problema pe cale politică, mă tem că Parlamentul și guvernul Moldovei au epuizat-o, căci toate încercările de pacificare întreprinse anterior în zonele cu pricina n-au dus la nimic. Au fost paralizate și acțiunile organelor de drept. Deși printr-o hotărîre specială a Parlamentului poliția din raioanele afectate este pusă temporar în subordinea directă a guvernului, această măsură n-a avut efectul scontat : respectivii lucrători fiind localnici, nu prea vor sau nu îndrăznesc să aplice forța față de ai săi. Se vehiculează ideea formării unor unități speciale de poliție din cei înrolați în termen în armată. (Parlamentul deja a hotărît că moldovenii își vor face servicii militare doar pe teritoriul republicii.) Dar, mai curînd, vor fi aplicate, cred eu, măsuri de constrîngere de ordin economic. În fine, guvernul are de lucru. Principalul, repet, e totuși că Mihail Gorbaciov a calificat drept ilegale așa-zisele republici Nistreană și Găgăuză. În schimb, Snegur și Druc au fost obligați să-i dea asigurări oficiale că Moldova va rămîne în componența URSS-ului, păstrîndu-și autonomia în limitele respectivelor înțelegeri. Aceasta a produs un sentiment de resemnare între adepții suveranității absolute a republicii și i-a pus în gardă pe promotorii ideii reunirii Basarabiei cu România, ei încercînd chiar să protesteze.

Dar să fim realiști, domnilor, zic eu, așa precum s-au dovedit a fi suspomeniții noștri bărbați de stat. Fără de cedări nu se obțin profituri, acesta e principiul de bază al politicii. Pe de altă parte, economia Moldovei sovietice a fost atîta timp orientată către piața unională, încît n-o poți reorienta brusc în altă parte. Neavînd nici gaze, nici petrol, nici lemn, nici minereuri, de unde să le luăm dacă nu din Rusia și din Ucraina ? Și cui să vindem noi produsele noastre agricole de o calitate destul de dubioasă ? Nici SUA, nici Europa nu au nevoie de ele. Să ne mulțumim că ni le înghite gigantica piață unională. Ar fi, deci, o mare prostie s-o facem acum pe orgolioșii săraci.

Cît despre reunire, s-o lăsăm mai moale. În primul rînd, pentru că, vorbind pe șleau, această idee n-a cuprins masele largi ale populației, prin urmare e prematură. Avem o cale lungă de parcurs, cale de apropiere culturală, economică, sufletească, pînă cînd se va consolida fundamentul reunirii. În plus, și acesta este principalul, există poziția de neclintit a Uniunii Sovietice în problema dată, ceea ce ar implica, în caz că s-ar proceda la schimbarea hotarelor actuale de stat, un conflict distrugător dintre Moldova și Moscova, dintre URSS și România. Cui ar servi un asemenea conflict ? Tocmai dușmanilor independenței noastre naționale, în primul rînd acelora ce încearcă astăzi să ne ciopîrțească republica. A nu se uita că politica este arta posibilului.

Ungaria

Confruntări parlamentare în probleme externe

Criză în Adunarea de Stat la nici şase luni de la alegeri. În dispută : atitudini şi poziţii guvernamentale în probleme externe.

Opoziţia cere demisia ministrului de externe

În după amiaza zilei de 11 septembrie, activitatea normală a sesiunii Adunării de Stat a Ungariei a fost brusc întreruptă, în momentul în care ministrul de externe, Geza Jeszenski, a formulat răspunsul la interpelarea deputatei Katalin Boscsanyi, din partea Partidului Socialist Ungar, provocînd o reacţie furtunoasă din partea deputaţilor partidelor de opoziţie. Fracţiunile parlamentare ale Alianţei Democraţilor Liberi (ADL) şi Uniunea Tinerilor Democraţi (UTD) cu participare completă, precum şi numeroşi deputaţi din cadrul Partidului Socialist Ungar (PSU) au părăsit sala de şedinţă, preşedintele sesiunii fiind nevoit să anunţe o întrerupere a lucrărilor.

În pauză, reprezentanţii partidelor de opoziţie au organizat o conferinţă de presă, în cadrul căreia au cerut demisia ministrului de externe al ţării. Cererea a fost motivată de faptul că în cuvîntarea sa „ministrul de externe a atribuit cele mai mari valori propriului său partid", că el „intenţionează să facă deosebire (chiar) între unguri" şi că „s-a dedat la un atac global împotriva opoziţiei". O persoană care susţine astfel de concepţii discriminatorii nu poate fi ministru de externe al Ungariei, s-a subliniat la conferinţa de presă.

Reprezentantul PSU, Ivan Vitanyi, a arătat, între altele, că opoziţiei parlamentare i-a fost dat să asculte în ultima perioadă afirmaţii potrivit cărora, de exemplu, Ungaria a desfăşurat un război just nu numai împotriva Uniunii Sovietice, ci şi împotriva aliaţilor săi, respectiv de partea fascismului. Ar fi fost, de asemenea, necesar să se audieze şi să se ia act de o eventuală discuţie cu privire la reconstrucţia monumentului de la Trianon cu citate din Mussolini şi Horthy. Dar de această dată paharul s-a umplut. Acesta este motivul pentru care opoziţia, în mod spontan, a părăsit sala. Opiniile declarate ale lui Geza Jeszensky denotă o atitudine discriminatorie care reprezintă o modalitate de marginalizare a ateiştilor, marxiştilor, liber-cugetătorilor, de practicare a „segregaţiei" între cetăţenii unguri, a subliniat Ivan Vitanyi.

Deputatul ADL Peter Tölyssi a declarat, între altele, că „tot ceea ce i-a fost dat să audă zidurilor parlamentului din gura ministrului de externe este de-a dreptul uluitor. Declaraţia ministrului de externe nu este nici măcar în spiritul epocii lui Horthy a anilor '20, ci ea foloseşte limbajul ofensiv militant al perioadei lui Gömbös din anii '30. Tot ceea ce susţine Jeszensky, cum că valori precum creştinismul, poporul, patriotismul constituie privilegii exclusive ale coaliţiei de guvernămînt, contravine Constituţiei ţării. Opoziţia democrată a militat în permanenţă pentru ca nimeni şi niciodată să nu se pronunţe în viaţa socială a ţării pe un astfel de ton. Iar declaraţiile care au fost făcute în parlament vin de la un membru al guvernului care ar trebui să reprezinte întreaga ţară, toate partidele. Iată de ce omul care a făcut asemenea declaraţii în Adunarea de Stat nu poate să reprezinte Republica Ungară. Aici este vorba de probleme cardinale ce nu pot fi soluţionate prin simple scuze".

(după „MTI")

„Un pas periculos"

La 3 septembrie 1990, în cotidianul „Nepszabadsag" a apărut un interviu cu locotenent-colonelul Bartos Imre, vicepreşedinte al curatoriatului „Fundaţiei, pentru reconstruirea Monumentului Trianon". Interviul este publicat sub titlul „Monumentul Trianonului în locul obeliscului sovietic ?", avînd ca subtitlu „Mîna lui Horty nu va fi acolo". Încă de la început, Bartos Imre subliniază că aripa militară a „Asociaţiei Sfintei Coroane Maghiare" a hotărît să transpună în practică unul din obiectivele programului adunării generale a asociaţiei, respectiv cel referitor la reconstruirea „Monumentului Trianon" în Piaţa „Szabadsag" din Budapesta. La ora actuală, pe locul respectiv se află un obelisc închinat jertfelor armatei sovietice pe teritoriul Ungariei.

Fiind întrebat dacă nu îi este teamă că vor fi acuzaţi de iredentism şi revizionism, Bartos a apreciat că asemenea parcului comemorativ de la Mohacs, şi cea de-a doua mare *tragedie din istoria ungurimii* (prin această formulă subliniată de noi. Bartos defineşte Tratatul de la Trianon, n.red.) trebuie să aibă un loc de comemorare. Pentru aceasta cea mai indicată este Piaţa „Szabadsag", unde trebuie reconstruite cele patru statui care reprezintă părţile rupte din ţară (este vorba de teritoriile aflate în componenţa Imperiului austro-ungar revenite la statele de care de drept şi de fapt aparţin n.n.), cu atît mai mult cu cît acestea au fost distruse în *împrejurări nedrepte* (subl. ns). la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial. Potrivit simţirii noastre conştiinţa naţională nu înseamnă naţionalism, stima de sine nu este iredentism, iar naţiunii maghiare trebuie să i se dea posibilitatea să comemoreze această zi de doliu. (Tot ziua în care s-a încheiat Tratatul de la Trianon — 4 iulie 1920 — n. red.) Nici nu ne imaginăm ca cineva să protesteze împotriva acestei preocupări deoarece Adunarea Naţională, guvernul, Ministerul de Externe şi Comisia de relaţii externe au declarat, într-un glas, că Ungaria nu doreşte schimbarea prin forţă a frontierelor. Sîntem de acord cu această poziţie şi cu Actul final de la Helsinki. De altfel, în Ungaria nimeni nu a protestat împotriva manifestărilor din România cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la cea de a doua hotărîre de la Viena". (Astfel defineşte Bartos Diktatul de la Viena — n.n.).

De semnalat că pe „Monumentul Trianon" se aflau un citat din Mussolini — „Tratatele de pace nu sînt eterne" —, inscripţia „Ungaria are un loc sub soare" şi mîna lui Horthy ridicată pentru depunerea jurămîntului. Monumentul simbolizează aşadar, teritorile care, ca urmare a Tratatului de la Trianon semnat la 4 iulie 1920, au revenit la patria mamă.

Participînd la întruniri electorale la Pécs şi Komló, ministrul de externe, Geza Jeszenszky, a răspuns unor întrebări. Astfel, la Pécs, despre Monumentul Trianon, părerea ministrului de externe a fost următoarea, în relatarea ziarului „Népszabadsag" : „Dacă vecinii noştri ar privi cu obiectivitate ceea ce a însemnat pentru noi Tratatul de pace de la Trianon ar trebui să înţeleagă că acesta a reprezentat o tragedie pentru ţara noastră şi să recunoască faptul că a fost vorba de o *pace nedreaptă* (pentru Ungaria. n.n) şi avem tot dreptul să comemorăm acest moment istoric dureros ridicînd chiar un monument în amintirea lui. Dar trebuie judecat cu multă responsabilitate cum anume să fie acel monument. Nu este permis în nici un caz să fie refăcute statui, monumente iredentiste". Între altele, el a arătat că „guvernul nu s-a ocupat încă de problema monumentului ; cu toate acestea, o mare parte a atacurilor din partea opoziţiei s-au îndreptat împotriva guvernului" a spus el.

Decizia privind „necesitatea ridicării monumentului" a fost luată în cadrul adunării generale a Societăţii Sfintei Coroane Ungare, înfiinţată anul trecut de istorici şi juriştii unguri cu „vederi radicale" şi preocupări în materie constituţională. Principalul mentor al proiectului construirii „monumentului" este istoricul J. Raffai, secretar de stat în Ministrul Apărării.

Decizia respectivă a stîrnit reacţii diferite în Ungaria. Istoricul şi reanimatorul anacronismului a ridicat la rang de stat şi guvernamental restaurarea simbolului care reprezintă spiritul regimului lui Horthy — se arată în declaraţia Secretariatului Executiv al PMSU. Orice om cu bună credinţă ştie că, în acest caz, nu este vorba de reînvierea unei relicve istorice ci de sfidare nerușinată, de o revenire la gîndirea care a dus la tragedia ungurilor în timpul celui de-al doilea război mondial. Declaraţia conţine un apel adresat preşedintelui Adunării de Stat şi primului ministru de a respinge planurile care lezează interesele internaţionale ale Republicii Ungare. În scrisoarea Consiliului PMSU din Budapesta se subliniază că edificarea monumentului nu numai că ar submina credibilitatea politică a guvernului lui J. Antall, dar ar fi şi un obstacol în calea intrării Ungariei în Europa.

Tot la Budapesta a avut loc o conferinţă de presă a Uniunii Democraţilor Liberi (UDL), în cadrul căreia a fost abordată, între altele, problema edificării monumentului consacrat Tratatului de la Trianon. Restabilirea acestui monument este considerată de UDL drept un pas periculos, deoarece ar aduce prejudicii populaţiei maghiare din celelalte ţări, s-a arătat cu prilejul respectiv.

Aflat la tratament în Ungaria în urma accidentului de automobil din oraşul Szerencs (unde a şi fost operat) episcopul de Oradea, Laszlo Tökes, a acordat un interviu ziarului budapestan „Nepszabadsag". Exprimîndu-şi părerea în legătură cu proiectul privind edificarea monumentului consacrat Tratatului de la Trianon, L. Tökes relevă : „cei ce se pronunţă în favoarea acestui proiect abordează problema exclusiv din punct de vedere istoric. Se spune că fiecare are dreptul să-şi trăiască bucuriile, supărările sau doliul. Firește, dacă, *în anumite împrejurări, o ţară pierde două treimi din propriul teritoriu şi o treime din populaţie, are tot dreptul să deplîngă acest lucru.* (subl. ns). Ţinînd cont de acestea, eu nu am nici un fel de obiecţiune în ce priveşte ridicarea acestui monument. Dar, avînd în vedere intenţia de a se restabili tot ceea ce este legat de grupul sculptural din trecut, nu pot decît să mă pronunţ împotriva reconstruirii monumnetului respectiv".

Există însă şi luări de poziţie realiste precum scrisoarea Partidului Socialist Ungar dată publicităţii la 12 septembrie prin intermediul agenţiei MTI. În document se protestează împotriva reconstruirii „Monumentului Trianon" şi se subliniază că *„acest act nu numai că ar submina credibilitatea politică a guvernului, dar ar afecta grav relaţiile cu ţărilor vecine, ar dăuna situaţiei minorităţii maghiare şi ar ridica obstacole pe drumul spre Europa"*. „Nu putem fi de acord ca despre ţara noastră să se creeze imaginea potrivit căreia republica noastră ar fi o variantă nouă a regimului lui Horthy", subliniază scrisoarea PSU.

Este vorba aşadar, de o iniţiativă riscată şi riscantă, de o tentativă de sfidare faţişă a realităţii europene actuale, de o reînviere a extremismului, care ar deveni foarte bogată în implicaţii nefaste, ce pot depăşi graniţele unui stat sau al altuia, declanşînd nedorite manifestări şi reacţii.

Dumitru Constantin

Cuba

Slalom printre restricții

„Criza ambasadelor" s-a încheiat. A început, în schimb, „perioada specială pe timp de pace". Ce va mai urma ?

De mai multe zile, la Havana cozile la benzină erau nelipsite. Companiile aeriene străine trebuiau, și ele, să-și modifice itinerariile, pentru a se putea alimenta cu carburant : „Iberia" a introdus în zborul său Madrid-Havana o nouă escală la Santo Domingo ; „Interflug", venind de la Berlin, se oprește la Nassau, în Bahamas, iar „Aeroflot" și-a schimbat, la rîndu-i, rutele, anulînd, în plus, unele curse. În sfîrșit, combinatul de nichel de la Moa, în estul insulei, și-a întrerupt activitatea, deși nichelul este unul din principalele produse de export cubanez, după zahăr. Între altele, muncitorii cultivă acum legume pentru folosința comună a celor din combinat.

Atmosfera era, deci, pregătită și populația nu a părut surprinsă cînd s-au anunțat măsurile restrictive în ce privește consumul de combustibili și energie electrică. Mulți cubanezi s-au așezat la rînd la chioșcurile de ziare pentru a-și cumpăra „Granma", organul partidului comunist, iar, după citirea comunicatului, cel mai frecvent comentariu era : „Oare unde o să ne oprim ?". Finalul documentului face, într-adevăr, posibilă o asemenea întrebare.

Deocamdată, s-au anunțat primele decizii în materie de economisire a energiei. „Uniunea Sovietică — preciza, la 29 august, comunicatul din «Granma» — întîmpină dificultăți în a ne livra diferite produse de bază, pe care în mod tradițional le-am primit de la această țară frățească, produse decisive pentru economia și consumul populației noastre". Concret, pe acest an, livrările de petrol și derivați către Cuba înregistrează o reducere de două milioane de tone, respectiv 20 la sută din cantitatea anuală (contractată) de 10 milioane tone. S-au purtat discuții pentru depășirea problemei, fără rezultate, însă, pînă în prezent. Această situație — ca și imposibilitatea, din lipsă de resurse financiare, de a se achiziționa din altă parte combustibilii necesari, ținînd cont și de criza din Golf — au determinat guvernul cubanez să adopte măsuri speciale, aplicabile imediat, subliniază comunicatul.

Între acestea, se află reducerea cu 50 la sută a consumului de benzină și motorină în întreprinderile de stat și cu 30 la sută în ce privește persoanele particulare ; în agricultură va spori folosirea mijloacelor de transport și de lucru cu tracțiune animală ; rafinăria de petrol de la Cienfuegos, terminată recent, nu-și va pune încă în funcțiune prima sa linie de producție ; consumul casnic de energie electrică va fi redus cu zece la sută, iar nerespectarea acestei măsuri va duce la întreruperea, pe timp de o lună, a curentului electric. Pe de altă parte, toate sîmbetele vor deveni nelucrătoare (erau doar două pînă acum), întreprinderile industriale și transporturile urmînd să respecte diverse decizii de economisire și raționalizare a energiei. Se reduce, de asemenea, planul de investiții pe acest an, cu precădere în ce privește producția de ciment și materiale de construcții.

Lucrurile se anunță, însă, mai complicate și, evident, nu se vor opri aici. Noi măsuri în ce privește consumul de energie vor fi inevitabile dacă vor continua să se reducă livrările de petrol din U.R.S.S., se precizează în același comunicat. În plus, sînt de așteptat restricții și în alte sfere ale producției și consumului, dat fiind faptul că se înregistrează dereglări și în furnizarea altor produse livrate Cubei de Uniunea Sovietică și alte state est-europene. Concluzia : cumularea acestor factori nefavorabili „începe să transforme viața țării noastre de la o situație normală la o perioadă specială pe timp de pace. Trebuie să fim pregătiți pentru aceasta".

Debutul unei astfel de „perioade speciale" era, de fapt, de mai mult timp previzibil, conceptul însuși fiind pus la punct anul trecut. În numele acestei strategii a unei economii de război, practicată, însă, în timp de pace, au avut loc, la Havana, mai multe simulări ale situației actuale : în magazine s-a întrerupt, pentru cîteva ore, curentul electric, în gospodării s-a gătit cu lemne, în birouri s-au oprit ventilatoarele, în ciuda căldurii caniculare etc. Motivul l-a constituit micșorarea treptată a livrărilor sovietice de petrol și a derivaților acestuia, situație care, afirmă surse moscovite, nu poate decît să se accentueze în continuare. Uniunea Sovietică, aliatul tradițional, este acum prea ocupată cu perestroika și propriile probleme economice pentru a mai putea susține o relație altădată privilegiată cu Havana. Aceasta — în condițiile date — se pregătește să facă față situației, decisă să nu renunțe la ideologia comunismului ortodox, la economia planificată și centralizată și la sistemul partidului unic.

Lansate recent, măsurile de raționalizare a consumului de energie par să fie, deocamdată, respectate disciplinat de către populație. Ziarele întreține această campanie, publicînd reportaje despre cei ce se remarcă în „acțiunea economisirii". Dar la lipsa de petrol se adaugă golurile din magazinele cu produse de strictă necesitate, majoritatea vîndute pe cartelă. Se observă o oboseală crescîndă în rîndul populației, spun diplomații străini, după trei decenii de privațiuni materiale cărora nu li se întrevede un capăt. Rațiile și cozile par fără sfîrșit, iar unii, mai ales tinerii, și-au pierdut răbdarea. Dovadă : cei ce nu revin la bord după escalele curselor de avion cu destinația Havana, întîrziindu-le astfel plecarea, sau cei ce au escaladat, în iulie și august, gardurile mai multor ambasade străine, pentru a cere azil politic.

La 9 iulie, primii cinci cubanezi au pătruns în sediul reprezentanței diplomatice a Cehoslovaciei, declanșîndu-se astfel „criza ambasadelor" din Havana. Au urmat alții, în același loc, apoi fenomenul s-a extins la Spania (11 iulie), Italia (17 iulie), Elveția (22 iulie) și Belgia (13 august). Efectele nefavorabile s-au resimțit, însă, cel mai acut în ce privește relațiile Cubei cu Cehoslovacia și, ulterior, cu Spania. În primul caz, Havana a pus totul pe seama unei provocări și a unei acțiuni premeditate, destinate să alimenteze, pe plan internațional, propaganda anticubaneză ; în cel de-al doilea, refugiații cubanezi au fost considerați de autoritățile castriste „victime ale propriei lor greșeli". Și într-o situație, și în cealaltă, însă, tonul schimbului de replici a fost ridicat, marcînd o evidentă criză a relațiilor Cubei cu cele două state : s-a accentuat o mai veche răceală în raporturile cu Cehoslovacia și s-a instalat o atmosferă tensionată în cele cu Spania (care a suspectat că o parte din cei refugiați erau, de fapt, trimiși ai securității cubaneze).

Doi dintre refugiații cubanezi la ambasada Spaniei

Lecția „crizei ambasadelor" este că nici un cubanez nu va putea forța ieșirea sa din țară refugiindu-se la sediile diplomatice străine — scria ziarul „Granma", la 6 septembrie, după ce, cu două zile înainte, incidentele luaseră sfîrșit. Ultimii doi cubanezi, aflați la ambasada Spaniei, părăsiseră de bunăvoie clădirea. Ceea ce s-a întîmplat, deci, la Tirana, anul acesta, și la ambasadele vest-germane din Praga și Budapesta, anul trecut, nu se poate petrece și la Havana, lasă să se înțeleagă activiștii de partid și funcționarii de stat cubanezi. Și aceasta, cu toate că a existat un precedent — refugierea, în 1980, a peste zece mii de persoane la ambasada peruană, urmată de exodul a 125 000 de cubanezi în SUA, prin portul Mariel.

Deocamdată, sediile diplomatice rămîn bine păzite, iar cei care au pătruns aici — plecînd, apoi, de bunăvoie — nu suferă, se pare, nici un fel de consecințe. Autoritățile le-au comunicat că nu vor beneficia, însă, de nici o prioritate în formalitățile de emigrare, în caz că vor dori să părăsească țara. Havana se plînge, în schimb, de refuzul Statelor Unite de a acorda viză de intrare pentru circa 20 000 de cubanezi care au primit deja aprobarea să plece. Alte state ezită, la rîndu-le, să semneze acorduri de emigrare cu Cuba, afirmă Havana, declarînd că nu se opune părăsirii țării de către cei ce „nu doresc să-și asume în mod voluntar socialismul". Dar, bineînțeles, că în acest timp sînt înăsprite, concomitent, măsurile împotriva disidenților și a celor afiliați la diverse partide și organizații ilegale de apărare a drepturilor omului, sînt menținute restricții asupra presei și se pregătește cu febrilitate — dar, oare, cu ce rezultate ? — cel de-al IV-lea Congres al P.C. din Cuba. Principala problemă rămîne, însă, criza economică, în raport de care perspectiva nu anunță nimic care ar putea ușura povara lipsurilor, resimțite tot mai acut de populație. Iar toate acestea au loc în condițiile în care aliații pînă acum tradiționali — țările est-europene — își reconsideră relațiile lor cu Havana, așezîndu-le cel puțin pe baze pragmatice, și în care regimul castrist apare — în spațiul său geopolitic — tot mai solitar și izolat, după schimbările produse în Panama și Nicaragua.

Anca Voican

Criza din Golf

partenerism și izolare

Un moment unic și extraordinar. Astfel a calificat președintele american George Bush, într-un discurs de o jumătate de oră, televizat în direct, rostit în fața celor două camere ale Congresului, etapa pe care o traversăm. „Criza din Golf, oricît de gravă ar fi ea, ne oferă ocazia de a înainta spre o perioadă de cooperare istorică", a subliniat șeful Executivului american. Această concluzie s-a impus îndeosebi în urma întîlnirii la nivel înalt de la Helsinki, care a prilejuit conducătorilor celor două superputeri punerea în evidență a unui acord aproape fără fisură în aprecierea evoluției evenimentelor politice și mai ales a celor din Orientul Mijlociu. Bush a mai adăugat că președintele Gorbaciov „înțelege, așa cum înțeleg și alți conducători din Europa, din Golf și de pretutindeni din lume, că modul în care vom reglementa această criză ar putea determina soarta generațiilor viitoare".

Întîlnirea la nivel înalt de la Helsinki a marcat dispariția bruscă a „războiului rece", ceea ce — potrivit unui comentator al cotidianului american „International Herald Tribune" — elimină motivația politicii externe internaționaliste promovate de Statele Unite. Așa stînd lucrurile, ce ar putea explica interesul special al Washingtonului pentru ce se întîmplă în Kuweit, Arabia Saudită sau Emiratele Arabe Unite ? Unul din răspunsuri este, fără îndoială, petrolul ; dar răspunsul mai amplu care a răsunat în glasul președintelui american este securitatea colectivă. Odată cu dispariția divizării dintre Est și Vest, comunitatea internațională se raliază pentru a respinge o acțiune clară de agresiune, exact așa cum sperase președintele Woodrow Wilson în primele decenii ale acestui secol, cînd visa la înființarea Națiunilor Unite.

Obiectivul urmărit și sprijinit de Organizația Națiunilor Unite de a reinstaura independența Kuweitului supune ideea securității colective la un nou test. Datorită atitudinii extrem de ferme a conducerii americane, efortul pare că înregistrează succese. Fără ea — consideră observatorii — O.N.U. ar fi la fel de ineficace pe cît Liga Națiunilor în anii '30. Dorind să pună în lumină, o dată în plus, unicitatea momentului, președintele Bush a mai precizat în discursul amintit : „Este limpede că un dictator nu mai poate conta pe confruntarea Est-Vest pentru a zădărnici acțiunea concertată a Națiunilor Unite împotriva agresiunii. A început un nou partenerism al națiunilor". După ce a enumerat obiectivele imediate ale politicii americane în Golf : retragerea irakiană completă, urgentă și necondiționată din Kuweit, restabilirea guvernului legitim al acestei țări, securitatea și stabilitatea regiunii și protecția americanilor aflați în străinătate, George Bush s-a referit și la un al cincilea obiectiv : „În aceste vremuri tulburi pot apărea o nouă ordine internațională, o nouă eră, mai libere de amenințarea terorii, mai puternice în căutarea justiției, mai sigure în căutarea păcii".

Deși, la Helsinki, președintele american a declarat că trupele americane nu vor rămîne în regiune „nici o zi mai mult decît este necesar", în fața Congresului el a ținut să precizeze că Statele Unite vor rămîne o putere în regiune „mult timp după ce criza se va fi încheiat", pentru a continua să-și protejeze prietenii.

Pe de altă parte, șeful Administrației de la Washington a arătat că Statele Unite sînt, din punct de vedere economic, mai vulnerabile decît ar trebui să fie, avînd o dependență excesivă de petrolul străin și o datorie externă exagerată. Pentru remedierea acestei situații, el a propus un pachet de măsuri în domeniile fiscal, energetic, bugetar și al apărării, între care măsuri fiscale de stimulare a creșterii, pentru a se evita o recesiune pe termen scurt și a spori pe termen lung economiile, investițiile, productivitatea și competitivitatea, un buget al apărării sănătos, sporirea producției energetice naționale, precum și un plan de reducere cu 500 de miliarde dolari, în decurs de cinci ani, a datoriei și deficitului bugetar al Statelor Unite.

Neliniști în lumea arabă. În concepția americană privind o nouă ordine în regiune, care să ducă la dezamorsarea crizei din Golf, intră și stabilirea unei structuri de securitate în Orientul Mijlociu, idee care s-a bucurat de asentimentul Uniunii Sovietice la întîlnirea la nivel înalt sovieto-americană de la Helsinki. Ea a fost prezentată mai întîi, cu o săptămînă înainte de această întîlnire, de secretarul de stat american, James Baker, în cadrul unei audieri în Congres și a fost reiterată în recentul discurs al președintelui Bush, fiind primită cu destule rezerve de multe țări arabe. Chiar în Egipt, în pofida strînselor legături ale acestei țări cu S.U.A., intențiile americane au stîrnit multe semne de neîncredere. Să nu uităm că Egiptul s-a situat, în ultimii 40 de ani, în fruntea opoziției arabe față de alianțele militare cu puteri străine și a dus lupte înverșunate pentru cauza neutralității și independenței. Opoziția arabă față de o alianță oficială ar putea părea stranie, mai ales după ce Statele Unite au trimis peste 130 000 de militari pentru a apăra Arabia Saudită și alte țări din Golf de un atac irakian. Analiștii apreciază că această opoziție este motivată de preocupările privind pierderea suveranității, la mai puțin de 20 de ani după ce ultimele protectorate occidentale din lumea arabă — Bahrein, Qatar și Emiratele Arabe Unite — și-au cîștigat independența deplină față de Marea Britanie, în 1971.

Cu toate că Egiptul nu a reacționat oficial, într-un articol publicat în ziarul „Al Ahram", cunoscutul comentator cairot Salama Ahmed Salama arăta că ar fi necugetat din partea Statelor Unite să urmărească o astfel de idee și „ar fi încă mai necugetat și mai periculos ca țările arabe să o accepte".

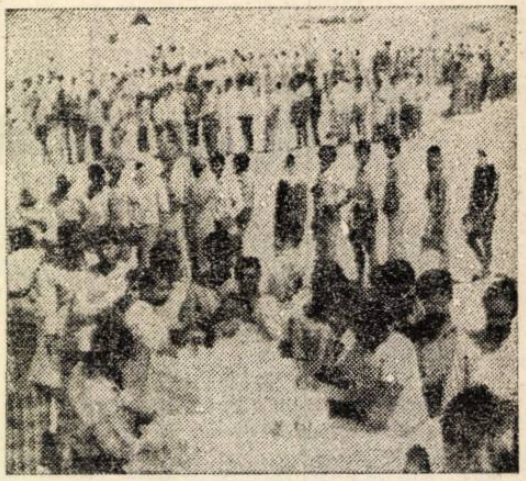

Cetățeni străini refugiați la frontiera irako-iordaniană

Ambasadorul Irakului la Washington refuză să primească videocaseta cuprinzînd mesajul președintelui Bush către poporul irakian. Caseta a fost totuși difuzată, stîrnind protestele irakienilor

Mulți egipteni consideră că țara lor ar fi liderul regional natural al unei astfel de alianțe, ceea ce ar reduce sprijinul tradițional pe care Statele Unite îl găsesc în Israel. Diplomații arabi afirmă, însă, că Egiptul ar pierde mult din creditul pe care l-a obținut prin ajutorul prompt acordat Arabiei Saudite, dacă s-ar lăsa atras într-o alianță militară condusă de Statele Unite.

Alianțele cu străinii (a se citi ne-arabii) erau de neconceput pentru egipteni chiar înainte ca revoluția din 1952 să-l aducă la putere pe înfocatul naționalist Gamal Abdel Nasser. Nasser s-a situat în fruntea opoziției arabe față de ideile americane privind crearea unei alianțe militare regionale, ca parte a unui „cerc de oțel" în jurul Uniunii Sovietice. Atunci cînd a fost semnat Pactul de la Bagdad, în 1955, singura țară arabă care i s-a alăturat a fost... Irakul, pe atunci o monarhie pro-occidentală.

În ciuda anunțării spectaculoase a sfîrșitului „războiului rece", ideile americane privind crearea unui sistem de securitate în Golf au amintit unora tocmai de Pactul de la Bagdad. Astfel, un expert egiptean în probleme de politică externă, care a cerut să nu i se dezvăluie identitatea, a declarat că planul respectiv este o „versiune revizuită a doctrinei Eisenhower". Președintele S.U.A. Dwight Eisenhower a fost cel care a sugerat ideile pactului de la Bagdad.

Atmosferă încinsă la Bagdad. Ministrul irakian al afacerilor externe, Tariq Aziz, a calificat declarațiile făcute de președintele Bush în fața Congresului drept „un discurs tipic imperialist", arătînd că Statele Unite caută să „impună dictatura lor lumii întregi". Cu puțin timp în urmă, într-un interviu acordat cotidianului francez „Le Figaro", șeful diplo-

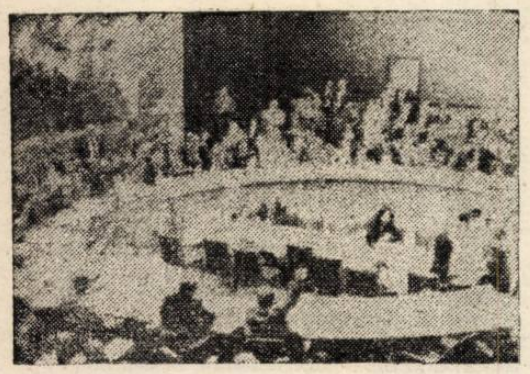

Consiliul de Securitate al O.N.U. adoptă rezoluția privind modul de distribuire a ajutoarelor alimentare în Irak și Kuweit

mației irakiene apreciase că „asistăm la o cruciadă occidentală fără precedent de la agresiunea franco-anglo-israeliană împotriva Egiptului din 1956, după naționalizarea Canalului de Suez". El a fost de părere că britanicii au trasat în mod artificial granițele în regiune, care granițe nu ar fi altceva decît niște prefabricate colonialiste, în timp ce Kuweitul a „aparținut Irakului de o mie de ani". Cu alte cuvinte, poziția irakiană nu suferă nici o modificare în rigiditatea-i expansionistă.

Ca pentru a proba aserțiunile ministrului irakian, în teritoriul ocupat situația continuă să se înăsprească. Irakul a schimbat denumirile moscheilor, instituțiilor de învățămînt și ale altor instituții publice care aminteau de membrii familiei regale kuweitiene. S-a anunțat, de asemenea, că bunurile membrilor guvernului kuweitian — aflat în exil — și cele ale casei regale vor deveni proprietate inalienabilă a statului irakian, guvernul avertizînd că vor fi luate măsuri aspre împotriva oricărei persoane care va dispune de aceste bunuri fără a avea o autorizație în acest sens din partea autorităților. Măsurile respective confirmă declarațiile lui Tariq Aziz : „Astăzi, trăim o confruntare în rîndul țărilor arabe : pe de o parte, forțele independente ale progresiștilor, pe de altă parte, monarhii corupți și reacționari".

În altă ordine de idei, trupele irakiene au trecut la asaltul ambasadelor occidentale din Kuweit, după refuzul acestora de a-și închide misiunile în urma ultimatumului irakian. Țările Comunității Economice Europene au calificat această acțiune drept o flagrantă încălcare a dreptului internațional și au cerut eliberarea imediată a diplomaților arestați. Dar forțele irakiene nu s-au limitat numai la atacul ambasadelor occidentale, ci au extins asaltul și la unele țări „frățești", cum ar fi Tunisia, furînd diverse echipamente din legația tunisiană și provocînd numeroase pagube instalațiilor edificiului. Măsuri similare Franței au luat și alte țări din CEE.

În replică la acțiunile irakiene, președintele François Mitterrand a dispus trimiterea în Arabia Saudită a unei brigăzi aero-terestre de 4 000 de oameni, expulzarea atașatului militar și a agenților de informații irakieni, precum și a 26 de militari stagiari aflați la un curs de pregătire și a cerut Consiliului de Securitate extinderea embargoului împotriva Irakului la spațiul aerian.

Un element nou în criza din Golf îl constituie și faptul că președintele Bush a luat în serios o propunere anterioară a lui Saddam Hussein de a se adresa direct poporului irakian și a înregistrat pe o casetă video un discurs de opt minute în care îi asigură pe irakieni că nu dorește război. Ambasadorul irakian la Washington a oferit asigurări că mesajul va fi difuzat de televiziunea irakiană, dar a refuzat să preia caseta, sugerînd „o procedură mai adecvată". După difuzarea casetei la televiziunea irakiană, manifestații ostile americanilor au avut loc în mai multe orașe din Irak.

Palestinienii. O adevărată criză de încredere a izbucnit între emirii bogați din Golf și Organizația pentru Eliberarea Palestinei, ceea ce riscă să se soldeze cu întreruperea ajutorului financiar acordat de țările din regiune, de care organizația palestiniană a beneficiat pînă în prezent. Această criză își are originea — potrivit anumitor cercuri — „într-o neînțelegere a poziției O.E.P.", care a refuzat la întîlnirea arabă la nivel înalt să condamne invadarea Kuweitului de către Irak, menținînd în același timp legături strînse cu președintele irakian Saddam Hussein. Criza a luat forma unui conflict deschis cu Qatarul, unde doi diplomați palestinieni au fost expulzați, fără explicații oficiale, în timp ce unui număr de aproximativ 1 500 de muncitori palestinieni (împreună cu familiile lor, în total 5 000 de persoane) nu li s-a înnoit permisul de ședere în Arabia Saudită.

Comunitatea palestiniană din țările Golfului, inclusiv din Kuweit, este apreciată — potrivit cifrelor oficiale — la circa un milion de persoane, dintre care 400 000 în Kuweit, 200 000 în Arabia Saudită, 70 000 în Emiratele Arabe Unite și 20 000 în Qatar.

Și totuși, O.E.P. întreține în continuare relații normale cu celelalte emirate din Golf și cu Arabia Saudită. Un consilier al lui Yasser Arafat, Hani el Hassan, a fost primit de regele Fahd și a subliniat solidaritatea palestinienilor cu regatul saudit în apărarea securității și suveranității sale. Această declarație intervine după o precizare a Ryadului, care, pentru a pune capăt unei „campanii menite să semene îndoială" în legătură cu poziția sa față de cauza palestiniană, a subliniat că va continua să sprijine „lupta poporului palestinian pînă ce își va fi cîștigat dreptul la înființarea unui stat pe teritoriul său".

Potrivit deciziilor luate la întîlnirea arabă la nivel înalt de la Alger, în iunie 1988, în afara ajutorului de urgență de 128 milioane de dolari destinat victimelor represiunii din teritoriile ocupate, țările arabe s-au angajat să verse lunar 43 milioane de dolari Organizației pentru Eliberarea Palestinei, ca ajutor pentru Intifada (războiul civil dus în teritoriile ocupate de Israel). Or, cu excepția Arabiei Saudite, care achită în mod regulat cota sa parte, celelalte țări arabe tergiversează plata acesteia.

În afară de temerile financiare care pun grave semne de întrebare continuării luptei sale, Yasser Arafat a luat și o altă poziție, apreciată drept spectaculoasă, dînd o puternică lovitură lui Abu Nidal, considerat de Washington un terorist „de frunte", într-un moment în care acesta se raliase, totuși, taberei antiamericane în criza din Golf. Partizanii lui Arafat i-au izgonit pe cei ai lui Abu Nidal de la Ain Heloue, cea mai mare tabără palestiniană din Liban, după două zile de lupte violente, soldate cu 78 de morți și 240 de răniți. Reprezentantul personal al șefului O.E.P. în Liban, Zeid Wembe, a definit obiectivul acestei operațiuni drept „distrugerea totală a terorismului", acuzînd Consiliul Revoluționar Al Fatah al lui Abu Nidal că, prin acțiunile sale teroriste asupra occidentalilor, aduce prejudicii cauzei palestiniene.

După alungarea sa de la Ain Heloue, Consiliul Revoluționar Al Fatah nu mai dispune în sudul Libanului decît de cîteva permanențe și poziții la Saida și pe dealurile aflate la 5 km de oraș. Cu toate acestea, el beneficiază încă de o relativă libertate de acțiune în regiunile libaneze controlate de armata siriană, în pofida închiderii birourilor sale de la Damasc, în iunie 1987, la cererea Washingtonului.

Operațiunea inițiată de Arafat ar putea fi echivalată cu o victorie. Abu Nidal se afla recent cu domiciliul forțat în Libia, înaintea plecării sale în Irak, iar prezența sa nu mai e dorită nici în Algeria. Asigurîndu-și dominația în cadrul mișcării palestiniene și manifestîndu-se ca antiterorist — ceea ce nu are cum să nu placă occidentalilor —, Arafat se pregătește, poate, să joace un rol mai distinct în complicata criză din Golf. Ceea ce ar explica și desele vizite neanunțate pe care le face zilnic în diferitele capitale arabe.

Iranul — un mare semn de întrebare. Într-un moment în care Consiliul Marilor Ulemas, cea mai înaltă instanță a teologilor musulmani din Irak, a lansat un apel la „Războiul sfînt" împotriva pericolelor reprezentate de prezența americană în Arabia Saudită, Congresul Mondial Islamic, care a avut loc la Mecca, în organizarea Ligii lumii musulmane, dependentă de Organizația Conferinței Islamice, a aprobat recurgerea la forțe străine din partea Ryadului, specificînd că aceste forțe trebuie să părăsească regiunea de îndată ce vor fi eliminate motivele prezenței respective.

Pe fondul acestei aprecieri diametral opuse, caracteristică deja pentru divizarea arabă în analiza situației din Golf, Iranul și Irakul au convenit să-și normalizeze relațiile și să-și redeschidă ambasadele în urma vizitei la Teheran a ministrului irakian de externe, Tariq Aziz. Restabilirea, la o dată care nu a fost precizată încă, a relațiilor diplomatice întrerupte în urmă cu zece ani, va fi singurul preț pe care-l va plăti Teheranul pentru oferta de pace formulată de Irak la 15 august curent, în plină criză a Golfului. În sensul că Iranul nu s-a angajat în nici un fel să vină în ajutor Irakului.

Ministrul irakian de externe a declarat, la plecarea din Iran, că țara sa este „în favoarea unei campanii a forțelor regionale împotriva imperialismului și sionismului care a ocupat Palestina și care reprezintă dușmanul nostru comun". Iranul a primit cu destulă prudență oferta de pace irakiană, cu toate asigurările că nu ar exista nici o legătură între propunerile de pace ale președintelui Saddam Hussein și situația actuală din Golf.

Cotidianul iranian „Kayhan International", apropiat aripii dure a regimului islamic, a relevat că „atîta timp cît nu va fi reglementată problema despăgubirilor, poporul revoluționar al Iranului este îndreptățit în convingerea sa că războiul impus de Irak nu este încheiat". Dimpotrivă, fostul judecător al tribunalelor revoluționare islamice s-a pronunțat pentru încheierea unui pact militar iraniano-irakian îndreptat împotriva Israelului, ceea ce înseamnă că, cel puțin în unele cercuri, sugestiile lui Saddam Hussein sînt bine primite.

Mai recent, liderul religios iranian, ayatollahul Khamenei a asimilat lupta împotriva hegemoniei americane în Golf „războiului sfînt" și i-a chemat pe musulmani să se înscrie de bunăvoie în această luptă. Oficial însă, Iranul nu și-a spus ultimul cuvînt, încercînd poate să obțină mai multe avantaje de la fostul adversar sau rămînînd în expectativă pentru ca, în momentul prăbușirii acestuia, să-și asigure un rol de arbitru în agitata zonă a Golfului.

Nesigur pe o alianță cu Iranul, Saddam Hussein a mai făcut o tentativă aproape disperată de a sparge embargoul, propunînd țărilor lumii a treia să le furnizeze gratuit petrol irakian. Propunere cu atît mai ciudată, cu cît tocmai Irakul se opusese categoric, în cadrul O.P.E.C., reducerii prețurilor țițeiului și creșterii producției extractive, cu cîteva zile înainte de declanșarea crizei. „O generozitate tardivă și vădit demagogică", după cum o caracterizează mai multe ziare din Golf.

Dan Radu Stănescu

Marea Britanie

Peisaj frămîntat

Prima sesiune extraordinară a Camerei Comunelor, după opt ani. Margaret Thatcher nu pierde deloc teren ?

DE LA „EFECTUL FALKLAND" LA „EFECTUL GOLF" ? Doamna Margaret Thatcher a venit la putere în mai 1979. Trei ani mai tîrziu, într-un moment de scădere serioasă a popularității, a izbucnit războiul cu Argentina pentru arhipelagul Falkland (Malvine). Trupele argentiniene invadaseră insulele aflate sub suveranitate britanică, primul ministru a decis prompt și ferm să trimită marina regală și urmarea a fost sporirea vertiginoasă a sprijinului populației, cu mîndria națională satisfăcută. „Factorul Falkland" a contribuit masiv la cîștigarea următoarelor alegeri generale. După alți cîțiva ani dna Thatcher obține un al treilea mandat, în condițiile unei opoziții în curs de refacere.

La un deceniu de guvernare, încă nu a fost îndeplinită platforma inițială, deși, pe plan economic, s-a ieșit cel puțin din starea de „bolnav al Europei". Intransigența cu care aplică un program ce stîrnește nemulțumiri, lipsa de flexibilitate și o seamă de măsuri nepopulare au stîrnit împotriviri chiar printre susținătorii conservatori. Din aprilie, a fost introdus un nou sistem de impozare, „poll tax", considerat de majoritatea populației ca inechitabil și determinînd valul de violențe din primăvară. Sondajele de opinie au înregistrat imediat reflexul acestei nemulțumiri : Partidul Conservator se afla cu între 15 și 20 procente în urma Partidului Laburist, cifre care, în eventualitatea unor alegeri anticipate, ar fi trimis echipa dnei Thatcher pe băncile opoziției.

În momentul intrării în vacanța parlamentară a izbucnit conflictul din Golf. Ca și în 1982, dna Thatcher a reacționat prompt : s-a situat ferm de partea americană, a impus sancțiuni, a cerut adoptarea lor de către ONU și a trimis forțe militare în zonă. Mai mult, la începutul acestei luni, pentru două zile, parlamentarii au fost chemați din vacanță într-o sesiune extraordinară (prima de acest fel după aprilie 1982). Cu toate acestea, puțini înclină să creadă că se va repeta „factorul Falkland". De ce ?

Înainte de toate, situația este, acum, complet diferită. Atunci era în discuție un teritoriu britanic, chiar dacă apartenența este contestată de argentinieni ; de această dată, este vorba de încălcarea unui principiu de drept internațional (invazia altui stat). Interesele britanice în zonă sînt mari, dar, cel puțin în actuala fază a conflictului, nu par să stîrnească un asemenea val de mîndrie națională, încît voluntari să fie dispuși să moară pe front. Deputații care au luat cuvîntul în Camera Comunelor au condamnat acțiunea irakiană și terorismul, au sprijinit poziția guvernului, dar au insistat și pe soluționarea politică. Premierul însuși n-a mai dispus de argumentele din urmă cu opt ani. „Efectul Falkland" nu se poate transforma în „efectul Golf" și pentru că altele sînt datele stării interne a Marii Britanii. Dar, întrucît criza din Golf are implicații și asupra economiei britanice, cu atît mai mult merită atenție starea generală, politică și economică, a Marii Britanii, acum, cînd se intră în tradiționala „lună a congreselor".

Premierul Margaret Thatcher, ministrul apărării Tom King (stînga) și ministrul de externe Douglas Hurd, la sesiunea extraordinară a Camerei Comunelor consacrată situației din Golf

PROBLEMELE „CAPITALISMULUI POPULAR". După ce reușise, în urmă cu cîțiva ani, să reducă drastic procentul inflației, guvernul a constatat, la scurt timp după ultimele alegeri, că aceasta se reaprinde. Nu erau potrivite ori suficiente remediile, cum susținea opoziția ? Dna Thatcher a insistat în toate programele sale pe limitarea intervenției statului în economie, pe privatizări (inclusiv cu riscul falimentelor și șomajului), pe o politică monetaristă al cărei scop prioritar să fie reducerea și eliminarea inflației. Deși reușitele au fost doar parțiale, în zece ani, s-au schimbat foarte multe în Marea Britanie, inclusiv în mentalități. Astăzi nici măcar opoziția nu se mai împotrivește automat tuturor privatizărilor. Industriile naționalizate dominau, în 1979, sectoare-cheie : transporturi, energie, comunicații, siderurgie, construcții de nave ; astăzi ele s-au redus la sub jumătate. Efectele vinderii uzinelor unor particulari au constat în ridicarea nivelului producției, sporirea rentabilității, sporirea beneficiilor, ameliorarea relațiilor de muncă. Dar, poate, cel mai important pare a fi fost sporirea cu 9 milioane a numărului acționarilor, adică relativa îmbogățire a unei pături de britanici care acceptă „capitalismul popular" și, simultan, nu vor să renunțe la beneficiile securității sociale susținute de stat.

La începutul acestei toamne, însă, tabloul nu este deosebit de favorabil echipei conservatoare. Inflația atinge 10,6 la sută, iar rata dobînzilor — aproape 15 la sută. Cu toate promisiunile repetate ale fostului și actualului ministru de finanțe, cifrele acestea nu coboară de peste un an. Efectele lor nu sînt deloc neglijabile : limitează creșterea economică, scumpesc exporturile și au un impact asupra raporturilor externe ale țării. S-a cerut insistent aderarea lirei sterline la sistemul monetar vest-european ; dna Thatcher continuă să pună condiții — cît timp inflația nu va coborî la media țărilor Pieței comune (5 la sută), teama de speculanții financiari va împiedica orice decizie. Partenerii încep să-și piardă însă răbdarea, deși „doamna de fier" rămîne imperturbabilă. Ca și în alți ani, adepții conservatorilor nu-și ascund îngrijorarea în legătură cu viitorul, se fac scenarii referitoare la o nouă conducere, sondajele de opinie constată că aproape jumătate din britanici ar dori un alt lider. Dar dna Thatcher declară din nou, că nu va ceda puterea și că programul ei va aduce roadele așteptate. „Cînd dobînzile vor fi reduse, nimic nu-i va mai putea opri pe conservatori", spune ea. Aceeași idee fusese exprimată și anul trecut, dar ratele dobînzilor s-au încăpățînat să rămînă ridicate. Independenta Confederație a Industriilor Britanice, organism al patronatului, continuă să lanseze avertismente, în cea mai sumbră prognoză din ultimii opt ani : țara se îndreaptă spre recesiune — cererea internă a scăzut, se așteaptă pierderi de locuri de muncă și reduceri de investiții.

Criza din Golf întărește aceste temeri. Petrolul este deja mai scump și, deși Marea Britanie este producătoare și chiar exportatoare de țiței, economia sa va fi la fel de afectată de prețurile mai mari. Lira puternică (prea puternică, spun unii), limitează și mai mult exporturile. Cu inevitabilele pierderi de producție și creștere a șomajului.

AMENINȚARE EXCLUSĂ. Dar, în ciuda acumulării semnelor de criză, și de nemulțumire, poziția dnei Thatcher nu pare ușor de zdruncinat. În primul rînd, nimeni nu-i contestă serios, deocamdată, funcția de lider. În al doilea rînd, forțele care i se opun arată evidente slăbiciuni.

Sindicatele, cărora liderul conservator s-a străduit permanent să le îngrădească puterea, trec acum printr-o criză evidențiată la congresul de la începutul lunii septembrie de chiar secretarul general Norman Willis : numărul membrilor s-a redus și noi afilieri sînt imperios necesare ; „decizii dificile trebuie luate", inclusiv în ce privește opțiunile ; se acceptă posibilitatea menținerii anumitor restricții la greve impuse de guvern. Membrii T.U.C. au respins legile sociale ale conservatorilor și au adoptat politica socială a laburiștilor, dar este evident că vor face concesii chiar și în raporturile cu aceștia din urmă, care nu ar mai agrea să li se impună anumite linii de conduită. În ce privește conflictele de muncă, ansamblul situației economice, legile restrictive și modificările de mentalitate le-au diminuat într-atît, încît nu pot tulbura activitatea guvernului. Deci, amenințarea pe frontul sindical pare exclusă.

CRIZA DE IDENTITATE. Să vină această amenințare din partea Partidului Laburist ? Toate sondajele de opinie îi arată că deținînd un avans de cel puțin 12 procente (49 la sută față de 36 la sută). Conduși de Neil Kinnock, laburiștii au recîștigat, în ultimii trei-patru ani, multe din pozițiile pierdute, au renunțat la multe din opțiunile radicale care au dus la pierderi de voturi și s-au străduit să demonstreze că pot guverna. Un comentator pripit le-ar da șanse.

Or, analiza cu luciditate „The Economist", situația este ceva mai complicată : „Dacă Partidul Laburist se comportă tot atît de bine în sesiunea parlamentară viitoare pe cît a făcut-o în cea abia încheiată, va eșua în a cîștiga viitoarele alegeri. Judecata aceasta pare dură, dar surprinzător de mulți parlamentari laburiști sînt de acord cu ea". Și urmează demonstrația. Ce s-a întîmplat cu Partidul Conservator în ultimul an ? Unii membri ai cabinetului au demisionat, alții au vrut să-l înlocuiască pe lider, inflația a sporit, sondajele de opinie le sînt nefavorabile, conservatorii au fost divizați în legătură cu politica față de Europa, față de „poll tax" etc. În tot acest timp, laburiștii n-au profitat să cîștige teren în Camera Comunelor !

Motivele sînt de două feluri. Unele ţin de problemele structurale — datorită sistemului anual de alegeri pentru „cabinetul fantomă", se lucrează prea puţin în echipă, cam de prin martie se începe campania pentru funcţie şi activitatea din Camera Comunelor e trecută în plan secundar. Dar cauza fundamentală este alta : laburiştii continuă să fie într-o criză de identitate politică, după ce, în anii '30, s-au străduit să supravieţuiască îndepărtîndu-se oarecum de ideile socialiste. Dornic să cîştige centrul electoratului britanic, Neil Kinnock nu a găsit argumente cît mai diverse pentru această pătură mereu mai mare din care fac parte şi cele cîteva milioane de acţionari ai recentelor privatizări. La conferinţa anuală de luna viitoare, se va defini mai limpede această identitate, acum, cînd Partidul Social-Democrat care rivaliza cu laburiştii a dispărut ?

Dacă alegeri ar avea loc astăzi, în ciuda a ceea ce spun sondajele, Neil Kinnock nu ar fi ales, deşi Margaret Thatcher nu mai este agreată.

SE PROPUNE O „MAGNA CARTA". Toamna aceasta este definitorie pentru structura politică europeană. Conferinţele anuale ale partidelor britanice nu vor eluda subiectul, atacat deja de premier. Pe mai multe planuri. În primul rînd, odată cele două Germanii reunite, echilibrul va fi altul în Piaţa comună şi, în general, pe continent. Dominarea Germaniei va fi o problemă „cu care ne vom confrunta", acceptă dna Thacher, dar „Germania nu va domina complet Europa, în măsura în care Franţa, noi înşine şi alte ţări vom veghea ca acest lucru să nu se întîmple". O poziţie întrucîtva diferită de a altora, în orice caz deloc tematoare.

În al doilea rînd, Piaţa comună va trebui să ia decizii majore în legătură cu „piaţa unică" de după 1992. Marea Britanie continuă să arate rezerve. Şi le va menţine în noile condiţii ? Probabil testul cel mai important va fi aderarea la sistemul monetar vest-european, faţă de care premierul încă arată rezerve, deşi alţi membri din cabinet l-ar accepta.

În al treilea rînd, după prăbuşirea sistemelor totalitare din Europa răsăriteană, încep să se modifice şi opiniile despre cele două structuri militare ale continentului. Care să fie rolul încredinţat NATO ? Cum vor evolua raporturile dintre vest-europeni şi americani ? Se va limita Alianţa la prerogative militare sau i se vor adăuga şi dimensiuni politice ? În acest sens, îşi va lărgi NATO atribuţiile ? Margaret Thatcher e de părere că Alianţa trebuie să fie pregătită a accepta un rol mai larg, pentru a face faţă unor „pericole" şi din afara Europei. La Helsinki, premierul britanic declara că Statele Unite nu pot rămîne la nesfîrşit „jandarmul lumii" : „E trist că în acest moment critic Europa nu s-a situat pe deplin la înălţimea aşteptărilor. Singurele ţări care au înţeles cum se cuvine situaţia sînt Marea Britanie şi Franţa".

În al patrulea rînd, în noiembrie va avea loc la Paris reuniunea numită de pe acum „Helsinki II". Între propunerile legate de Europa în general se numără şi cea a premierului britanic, făcută la Aspen (SUA), privind o „Magna Carta" prin care să fie garantate drepturile fundamentale ale tuturor europenilor, inclusiv ale sovieticilor. Va fi luată în considerare ? Orice iniţiativă externă, indiferent în care din aceste direcţii, va aduce un spor de prestigiu „doamnei de fier" care nu înclină nici spre părăsirea puterii, nici spre devansarea alegerilor.

Stelian Ţurlea

R.F.G. — R.D.G.

Spionii ieşiţi din Zid

Odată „cortina de fier" ridicată, era firesc să iasă la iveală şi personajele din culise care i-au întreţinut rigiditatea. Firesc ? Lucrurile nu sînt atît de simple precum par. Chiar dacă visăm şi sperăm într-o „casă comună europeană", formula „interesului naţional", pe care o auzim tot mai des repetată în ţările răsăritene trezite brusc din efervescenţa revoluţionară a sfîrşitului de an '89, este menită, printre altele, să „reaşeze" contraspionajul în matca lui tradiţională. Destrămate, reţelele par mai greu de refăcut. Dar însăşi experienţa acumulată în anii „războiului rece" a dovedit că este posibil. Şi Estul şi Vestul şi Nordul şi Sudul acceptă, în continuare, regula jocului. Spionii se află printre noi. Două ţări, RFG şi RDG, ce urmează să devină, de la 3 octombrie, una singură, îşi pot permite să-i identifice, pentru a-i anihila. Căci, în perspectiva reunificării, pentru cele două (încă) Germanii „interesul naţional" este altul.

În practică, situaţia se dovedeşte a nu fi chiar atît de simplă. Asistăm, în ultimele săptămîni, la acuze reciproce ale Bonn-ului şi Berlinului privind tergiversarea destrămării reţelelor de spionaj, sechele ale celor 40 de ani de „război rece". Se dau publicităţii nume „mai presus de orice bănuială", se fac arestări, se anunţă amnistii dar, mai ales, se încearcă să se arunce un „văl al iertării" peste simbolicul Zid berlinez. Deocamdată, însă, atmosfera este de vendetta.

Într-un interviu recent apărut în revista „Bunte", ministrul est-german de interne, Peter Michael Diestel, afirmă că agenţi ai BND (spionajul vest-german) „lucrează" în continuare în Berlinul de Est şi recunoaşte, totodată, că mai există, pe teritoriul RFG, „cîţiva" spioni est-germani. Lutz Stavenhagen, ministru însărcinat cu serviciile vest-germane de spionaj, a dezminţit acuzaţiile lui Diestel, calificîndu-le drept „absurde". „Dacă mai există agenţi la ei, aceştia nu mai lucrează pentru noi" — a precizat el.

De partea cealaltă, săptămînalul „Bild am Sonntag" afirmă că serviciile de spionaj ale armatei est-germane (NVA) au interceptat convorbirile telefonice pînă la sfîrşitul lunii mai, adică aproape şase luni de la dărîmarea Zidului. Secretarul general al CSU (aripa bavareză a CDU, a cancelarului Helmut Kohl), Erwin Huber, a cerut demiterea ministrului est-german al apărării, Rainer Eppelmann, pentru a nu fi pus capăt acţiunilor de spionaj încă din luna martie, cînd a fost numit în acest post. Replicînd, Eppelmann afirmă că spionajul militar est-german în RFG a încetat la 31 martie, după alegerile de la 18 martie, şi nu la sfîrşitul lui mai. În plus, el a decis ca dosarele serviciilor militare de spionaj est-german să fie distruse imediat, „pentru ca nimeni să nu poată fi acuzat că a spionat, cu toată cinstea, pentru ţara sa, RDG".

Rainer Eppelmann propune, de asemenea, ca vest-germanii ce au lucrat ca spioni pentru RDG să fie, şi ei, protejaţi de această măsură. Potrivit lui Eppelmann, 500 de agenţi au lucrat pentru spionajul militar est-german ; 138 de agenţi, printre care şi vest-germani, se ocupau de teritoriul RFG.

Dincolo de această polemică, în Republica Federală Germania continuă valul de arestări ale foştilor agenţi în solda RDG. De la începutul anului, peste 30 de spioni aparţinînd STASI (fostele servicii secrete est-germane) au fost arestaţi şi peste 200 de dosare au fost traduse în justiţie pentru spionaj. Ultimul „peşte mare" este Gerd Loeffler (51 de ani), deputat regional de Hamburg, membru al Uniunii Creştin Democrate (CDU). Arestat după ce i s-a ridicat imunitatea parlamentară, Loeffler este acuzat de a fi lucrat, timp de 16 ani (din 1974), pentru STASI. De profesie fizician, deputatul este directorul Societăţii Systemtechnik GMBH, care lucrează în principal cu grupul de armament şi aeronautică MBB (Messerschmitt-Boelkow-Blohm). Anterior, lucrase la Hamburg la Centrul DESY, un accelerator de particule vest-german. Gerd Loeffler avea, aşadar, acces la documente confidenţiale privind producţia nucleară a RFG. Motiv suficient pentru ca Bonnului să nu-i fie simplu să şteargă cu buretele activitatea sa de spionaj, precum nu a putut ierta nici trădarea fostului agent dublu Hans-Joachim Tiedge, responsabil al contraspionajului vest-german, refugiat în 1985 în RDG şi aflat acum — potrivit presei federale — în URSS, „după ce a refuzat propunerile serviciilor secrete siriene, iraniene şi libiene" („Bild").

Spinosul dosar al foştilor agenţi secreţi divizează nu numai cele două ţări, ci a avut darul să declanşeze controverse şi între guvernul şi opoziţia vest-germane. După ce, la sfîrşitul lui august, cabinetul de la Bonn a adoptat un proiect de lege de amnistie pentru spionii est-germani, dar mai puţin indulgent pentru vest-germanii ce au colaborat cu Berlinul răsăritean, Bundesratul (camera superioară a parlamentului, cu majoritate social-democrată) a respins, la 7 septembrie, amnistia, în ideea că spionii „n-au fost victime, ci actori" şi că, deci, doar viitorul parlament al Germaniei unite le va putea decide soarta.

Un alt punct de controversă între Bonn şi Berlinul răsăritean este — constată „France Presse" — situaţia agenţilor STASI, care, imediat după deschiderea Zidului, s-au „predat", în speranţa de a beneficia de clemenţă. Lutz Stavenhagen afirmă că mulţi dintre cei rămaşi încă în umbră continuă să lucreze pentru KGB-ul sovietic. Ipoteză respinsă, ca „fantezistă", de ministrul est-german de interne care susţine, la rîndul său, că majoritatea acestora ar fi fost „recuperaţi" de... serviciile secrete occidentale.

Rodica Dumitrescu

1000+1

Fotografiile Bundestag-ului, din exterior sau din interior, sînt cunoscute, sînt sobre și cam atît. Dar o fotografie de la bufetul Bundestag-ului este cu totul altceva. Aici, cancelarul Kohl poate lua masa cu soția sa, Hannelore, și schimba o vorbă cu cofetarul Löhrer, care i-a pregătit un tort, garnisit ca o marcă vest-germană. Soților Kohl le plac și mărcile, și dulciurile : el are 1,95 metri și 140 kg ; ea — nimic deosebit

Fațadă

Fantomele celui de-al doilea război mondial continuă să bîntuie prin Japonia. „Suntory Ltd", uriașul producător de bere, a hotărît, recent, să schimbe exteriorul unei hale de bere, din Tokio, după ce un grup de oameni și-a exprimat protestul față de motivele naziste ale clădirii. „Malt's Stadium", cum este numită, a fost deschisă, în aprilie, în suburbia Aoyama. Designul de artă deco, de tip german, a fost copiat după cel al stadionului olimpic din 1936 din Berlin, completat, la intrare, cu piloni și sculpturi de atleți.

Apă

Deși Turcia a luat o poziție critică față de Irak în criza Golfului, s-a arătat, pînă acum, ostilă ideii de a juca o carte deosebită — cea a apei — cu vecinul ei de la sud. Irakul depinde deosebit de mult de apa din fluviile Tigru și Eufrat care izvorăsc în Turcia. Din motive evident umanitare, președintele Turgut Ozal, nu dorește să folosească apa ca un mijloc de constrîngere pentru Saddam Hussein, și sursele americane arată că SUA nu au sugerat așa ceva Ankarei. „Dacă tai sursa de petrol, motorul se oprește, dar dacă tai sursa de apă, viața se oprește" — a declarat ministrul de stat, Kanuran Inan.

Bernstein

Legendarul dirijor Leonard Bernstein abia a putut ridica bagheta la Festivalul Muzicii de la Tanglewood. Suferind de o maladie respiratorie, care l-a stors de energie, Lennie a recunoscut : „Nu mai pot", și-a anulat toate angajamentele dirijorale pentru mai multe luni și s-a dus acasă să se odihnească, spre regretul numeroșilor săi admiratori.

3 octombrie

Această zi va marca o schimbare geopolitică în centrul Europei : atunci, Parlamentul RDG va vota autodizolvarea sa și a RDG care va deveni parte a RFG. Lothar de Maizière și Helmuth Kohl au decis ca această zi să fie numită „Zi de bucurie pentru toți germanii".

Diplomat

Cardinalul Luigi Dadaglio, diplomat al Vaticanului, s-a stins din viață, la Roma, în vîrstă de 75 de ani, în urma unei boli cardiace. În răstimpul în care a fost nunțiu papal în Spania (1967—1980), el a jucat un rol major în liberalizarea bisericii conservatoare a Spaniei, în ultimii ani de viață ai lui Francisco Franco.

C.S.C.E.

În cadrul procesului CSCE sînt prevăzute următoarele întîlniri pentru anul viitor : reuniunea experților pentru soluționarea pașnică a conflictelor (La Valetta, ianuarie) ; simpozion privitor la moștenirea culturală (Cracovia, mai) ; întîlnirea asupra drepturilor omului, deschisă și organizațiilor negurvernamentale — NGO) (Moscova, septembrie).

Gest olandez

Ca urmare a evoluțiilor pozitive înregistrate în domeniul relațiilor Est-Vest, Olanda intenționează — a anunțat ministrul apărării R. Beek — să-și reducă, în cursul anilor 1991 și 1992, cu 750 de militari efectivele de 7700 de combatanți staționate în nordul R.F. Germania. Din acest număr, 5500 sînt membri ai armatei terestre și 2200 ai armatei aerului. Propunerea a fost prezentată de ministrul Beek, cu acordul prealabil al premierului Ruud Lubbers. Un purtător de cuvînt al ministerului apărării a declarat presei că NATO a fost informată despre această intenție și că Alianța nu a prezentat obiecțiuni.

Totodată. Olanda a anunțat importante reduceri ale bugetului său militar. Tonul fusese dat anul trecut, cînd premierul Ruud Lubbers a anunțat că cheltuielile de apărare vor fi reduse cu un miliard de florini într-un interval de patru ani (1991—94), dintr-un cuantum de 58 miliarde florini (30 miliarde dolari). În plus față de reducerea prevăzută a bugetului militar, ministrul apărării, R. Beek, a prezentat un program de economii și mai ambițios : 1,2 miliarde florini vor fi folosiți în perioada menționată pentru finanțarea unor măsuri antipoluante în cadrul armatei. Reducerea contingentului olandez din R.F.G. se înscrie într-un plan mai larg de diminuare a efectivelor de 110 000 oameni cu 3 550 civili și militari în următorii ani, ceea ce ar reprezenta 2,7 la sută din forțele armate actuale : șase unități de sprijin vor fi suprimate din cadrul armatei terestre (1000 slujbe) ; 300 de posturi din corpurile de trăgători din marină, care numără 2 800 de oameni, vor fi reduse împreună cu alte 1500 de locuri din statul major și administrația centrală. Beek a arătat că Haga mai are în vedere suprimarea, în viitor, a două brigăzi (7000 de oameni). În ceea ce privește echipamentul militar, s-a anunțat în Parlament, Olanda nu va pune la dispoziția NATO decît 114 din cele 162 bombardiere de vînătoare promise pentru anul 1993. Rămîn neatinse cele două escadroane — 36 de avioane F-16 cu încărcătură nucleară tactică. O necunoscută o reprezintă proiectul de achiziționare a 50 de elicoptere de luptă pentru armata terestră în valoare de două miliarde de florini. Potrivit unor surse citate de „AFP", guvernul ar dori să abandoneze ideea și să facă cunoscut gestul într-o „carte albă" prevăzută a fi publicată la sfîrșitul acestui an. Aceasta ar mai putea cuprinde și reducerea serviciului militar de la 14 la 12 luni.

Emigrare

Sub efectul procedurilor simplificate din 1988, emigrarea din URSS a continuat să crească. Circa 200 000 de persoane au emigrat în 1989, în comparație cu 2 000 în 1986. Pînă la sfîrșitul lui aprilie a.c. peste 72 000 de oameni emigraseră și alții 112 545 primiseră, potrivit autorităților sovietice, permisiunea de a emigra. Dintre aceștia din urmă, 58 767 emigrează spre Israel și 38 489 spre RFG. Mai puțin de unu la sută din toate cererile sînt respinse din motive de securitate a statului sau din cauza rudelor (sărace) care le trimit „invitația", obligatorie.

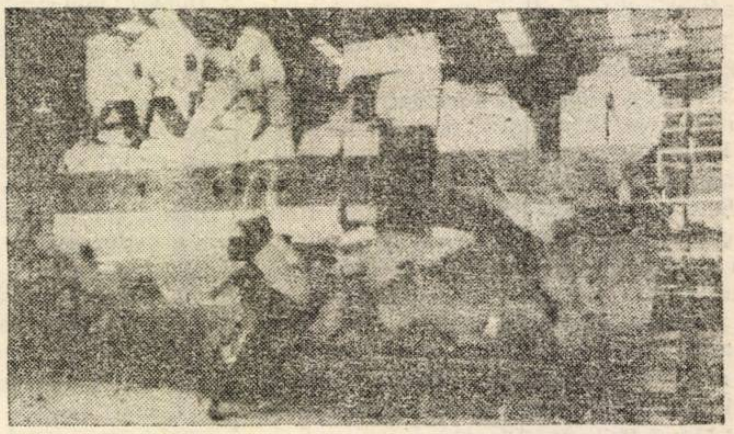

Din rămășițele fuselajului Boeing-ului 747 al companiei PANAM, prăbușit la 21 decembrie 1988, la Lockerbie, Scoția, specialiștii britanici au reușit să reconstituie avionul, parțial, la Fernborough, Anglia. Primul raport tehnic oficial, prezentat la 11 septembrie, arată drept cauză a catastrofei, în care și-au pierdut viața 270 de oameni, o bombă de fabricație artizanală. Explozia a survenit la 9 300 metri altitudine, provocînd detașarea cabinei piloților și a unuia din cele patru reactoare, restul avionului dezintegrîndu-se în două-trei secunde. O aripă a sa a ucis 11 locuitori din Lockerbie ; 90 la sută din avion a fost recuperat de cele 2500 de persoane care au participat la căutarea resturilor sale pe o rază de 130 km. Înregistrarea exploziei nu a fost găsită în „cutia neagră". De aceea, raportul recomandă ca aparatele de înregistrare să rețină, de acum înainte, toate evenimentele petrecute la bord, inclusiv a acelora de după decuplarea alimentării electrice. Se apreciază că meticuloasa expertiză va avea ecou în rîndul constructorilor de nave aeriene

Paza

Marsilia este un port cu o mare afluență de imigranți, cu deosebire maghrebieni, și în care, potrivit unui raport din decembrie trecut, rata furturilor este egală cu zero. Într-un reportaj de acum doi-trei ani, „Newsweek", scria despre probleme grave cu care se confrunta municipalitatea locală. Raportul respectiv nu a fost luat în seamă de directorul unui super-magazin care a introdus un nou sistem de control pentru întărirea pazei în parkingul învecinat. Ca urmare a angajat o patrulă pe cai.

Inițiative

La împlinirea a 51 de ani de la semnarea pactului Ribbentrop-Molotov, care a permis înglobarea în frontierele sovietice a statelor baltice, în Parcul Khirve din orașul cetăților medievale, Tallin, s-a desfășurat o amplă manifestație a estonienilor. Concomitent, alți participanți s-au alăturat celor circa 50 000 de persoane venite din Lituania, Letonia, Bielorusia și Polonia la o acțiune similară intitulată „Calea Europeană", organizată la frontiera polono-lituaniană, la inițiativa mișcării „Saiudis" și a sindicatului „Solidaritatea". S-a remarcat, cu acest prilej, că numărul republicilor care și-au declarat suveranitatea, în procesul dobîndirii unei mai mari autonomii, a ajuns la 13, cea mai recentă fiind RSS Tadjikă. Interesant este faptul că adunarea de la Tallin nu a perturbat, cu nimic, convorbirile pe care delegația parlamentară locală le purta la Kremlin privind relațiile dintre URSS și Estonia.

Reprezentant

La Palatul Națiunilor din Geneva, Javier Perez de Cuellar, secretarul general al O.N.U., s-a întîlnit cu Bettino Craxi, fost premier al Italiei, în prezent reprezentant personal al lui Cuellar în problema datoriilor, înaintea prezentării raportului său preliminar asupra acestei chestiuni. Perez de Cuellar s-a pronunțat pentru utilizarea noii atmosfere existente între Est și Vest în scopul realizării unor pași energici spre dezarmare, sprijinirea țărilor din lumea a treia și soluționarea conflictelor existente pe glob. El s-a angajat să depună eforturi pentru consolidarea destinderii și cooperării între Est și Vest, precum și între Nord și Sud.

Ciocănitoarea Woody, pe numele ei american Woody Woodpecker, a împlinit 50 de ani, și creatorul ei, Walter Lantz, 90 de ani. Oare, desenele animate prelungesc viața ? Oricum, la Los Angeles, cei doi parteneri, iubiți de toți copiii, au primit o diplomă de onoare

Pe stradă

Agenția iugoslavă „Taniug" transmite din Priștina cîteva elemente noi care au intervenit în Kosovo : delegații Adunării (parlamentul) suspendate au proclamat „Constituția Republicii Kosovo" ; ei au adoptat legea pentru aplicarea acestei constituții: au prelungit, pînă la noi alegeri, mandatul parlamentului, guvernului și al celorlalte organe conducătoare ale provinciei cu populație majoritară de origine albaneză. „Taniug" apreciază ca ilegală ședința celor 111 delegați albanezi, turci și musulmani și neavenite „documentele" adoptate. Aceasta, deoarece Adunarea din Kosovo a fost suspendată la 5 iulie de Parlamentul Serbiei, republică care încorporează și provincia Kosovo ; măsura fusese luată, la acea dată, deoarece delegații albanezi adoptaseră pe stradă o declarație prin care se cerea statut de entitate independentă pentru provincie, în cadrul statului iugoslav.

Inteligență

Otto von Habsburg, ultimul moștenitor al Austro-Ungariei, l-a lăudat, în Parlamentul Europei (P.E.), pe... Janos Kadar. Deși Janos Kadar a fost comunist și fidel URSS— a arătat bătrînul Otto în raportul său, aprobat de Comitetul politic al P.E., el a fost suficent de inteligent pentru a ceda, treptat, presiunii poporului. În felul acesta, dezvoltarea Ungariei s-a făcut în etape, sub semnul specific al comunismului reformat. Datorită acestui lucru, se arată în raportul lui Otto, Ungaria a reușit să evite contradicțiile dureroase care îi opun pe apărătorii vechiului sistem forțelor noi.

Regret

Elveția, Țara Cantoanelor și a turismului, a primit, în acest an, rude ale cetățenilor elevțieni de origine română, pentru sejururi de pînă la trei luni. De aici, ei puteau obține, cu ușurință, vize pentru a vizita Franța, Italia, Spania. În această vară, toate ambasadele vest-europene din Elveția au refuzat să acorde vize de intrare în țările lor pentru turiștii români sosiți, reglementar, la rudele lor. Chiar și celor care aveau peste 80 de ani și s-ar fi bucurat, poate, de ultima lor șansă.

de MATTY

— În numele șantierului nostru naval, țin să vă transmit un cald și sincer S.O.S. !

Clanul Kennedy la nuntă : Kara Kennedy și Michael Allen (dreapta) salută mulțimea de curioși strînsă în fața bisericii „Our Lady of Victory" din Centerville, Massachusetts. În stînga sînt părinții miresei, Joan Bennett Kennedy și senatorul Edward Kennedy, cărunt și care seamănă surprinzător de mult cu actorul britanic Benny Hill

Culoarea

În perioada 6—11 septembrie, de cînd austriecii au intensificat paza „frontierei verzi", grănicerii unguri, relatează „MTI", au reținut 133 de persoane care intenționau să treacă granița pentru a ajunge în Austria. Dintre aceștia, 106 sînt români, 11 libanezi, 8 turci și 3 albanezi ; patrulele ungare au mai reținut un bulgar, un sovietic și un ungur. La rîndul lor, autoritățile austriece au trimis înapoi opt cetățeni români ; aceasta, pe lîngă faptul că, din Austria, au încercat să pătrundă, ilegal, în Ungaria cinci persoane, toți cetățeni români, dintre care trei au fost trimiși înapoi, deoarece purtau asupra lor documente eliberate de lagărele austriece pentru refugiați. Situația e cam albastră și confuzia totală.

Rege

Noul rege al Asabei este Jose Edosien, 65 de ani. Amănunte : Asaba este un regat în Nigeria, cu o populație de un milion de oameni, situat pe malul vestic al fluviului Niger ; încoronarea va avea loc în decembrie. Fericitul ales este președinte al departamentului de nutriție de la Universitatea din North Carolina (SUA). El va purta numele de „înțeleptul rege Joseph".

„Hard Rock Café"

O uriașă chitară de 26 metri înălțime se află în fața noului restaurant deschis la Las Vegas de Peter Morton, proprietarul unei rețele de zece stabilimente de acest gen, numite inspirat „Hard Rock Café". Suma obținută în noaptea inaugurării — 100 000 dolari — va fi donată în scopuri de binefacere.

Rubrică realizată de Doina Topor

Recuperarea
unui deceniu pierdut?

dr. Adrian Constantinescu

„Recuperarea ocaziilor pierdute în anii '80 nu mai poate fi amînată". Iată, în esență, leit-motivul dezbaterilor celei de a doua Conferințe a Națiunilor Unite privind țările cel mai puțin avansate (LDCs „least developed countries"), care a avut loc între 3 și 14 septembrie a.c. la sediul U.N.E.S.C.O. din Paris. În această singură propoziție sînt, de fapt, sintetizate două lucruri esențiale : în primul rînd eșecul măsurilor convenite în 1981, tot în capitala Franței, la prima conferință consacrată LDCs (eșec evidențiat atît de creșterea, pe parcursul deceniului care se încheie, a numărului de țări din această categorie, cît și de degradarea pronunțată a situației lor economico-sociale) ; în al doilea rînd, imperativul pentru comunitatea internațională de a interveni efectiv în scopul stopării și inversării acestei tendințe nefavorabile nu numai pentru țările acestei așa-zise „lumi a patra", ci pentru toate națiunile.

Așa cum s-a subliniat cu numeroase prilejuri pe parcursul recentelor dezbateri de la Paris, acuitatea problematicii LDCs este relevată de mai multe elemente esențiale. În primul rînd, este vorba de înrăutățirea — cu puternice semne de cronicizare — a situației economice de ansamblu a acestor țări, în special datorită neajunsurilor din politicile interne de dezvoltare (inclusiv din programele de ajustări structurale), deteriorării climatului economic mondial și insuficienței sprijinului internațional acordat țărilor respective. În al doilea rînd, scăderea dramatică a nivelului de trai în LDCs reprezintă „o tragedie umană", remedierea acestei stări de lucruri prin crearea condițiilor pentru dezvoltare și creștere economică accelerată constituind, de aceea, un „imperativ etic" pentru comunitatea statelor lumii. În consecință, în al treilea rînd, se impune o abordare responsabilă și sistematică, la scară internațională, a dificultăților specifice esențiale cu care sînt confruntate economiile LDCs, respectiv fragilitatea structurală, vulnerabilitatea la șocurile externe, insuficiența resurselor investiționale interne, a capacității de inițiativă economică și a cadrelor de specialitate, slăbiciunea instituțională în sfera economică și socială, handicapurile geofizice și ecologice.

Momentul conferinței a fost apreciat drept favorabil, în contextul unui climat internațional caracterizat prin relaxarea tensiunilor politice Est-Vest și printr-o mai accentuată conștientizare a statelor cu privire la problemele globale cu care sînt confruntate (între care sărăcia și subdezvoltarea ocupă, din păcate, locuri centrale).

Pe acest fundal, „lumea uitată" a celor peste 40 de țări cel mai puțin avansate a fost în mod dramatic readusă în actualitate de conferința de la Paris. După îndelungi dezbateri — axate cu prioritate pe ajutorul financiar extern, pe creșterea accesului pe piețele țărilor dezvoltate și pe atenuarea dificultăților generate de datoriile externe —, Conferința a adoptat, prin consens Declarația de la Paris și Programul de acțiune pentru anii '90 în favoarea LDCs.

Cele două documente consacră hotărîrea statelor membre ale O.N.U. de a contribui la relansarea proceselor de dezvoltare în țările cel mai puțin avansate, prin sprijinirea eforturilor acestor țări în special pe planul politicilor macroeconomice, al finanțării creșterii economice și dezvoltării, al atenuării presiunilor generate de datoriile externe și al participării la fluxurile comerciale internaționale. Sînt, în același context, evidențiate o serie de direcții de acțiune și măsuri de mobilizare — cu sprijin internațional — a resurselor interne de dezvoltare ale LDCs, accentul fiind pus pe valorificarea capacităților umane de care acestea dispun în vederea dezvoltării agriculturii, a bazei industriale, științifice și tehnologice, precum și a infrastructurilor.

Esențială apare exprimarea unanimă a convingerii că succesul acțiunilor și măsurilor avute în vedere depinde, în primul rînd, de eficiența politicilor naționale adoptate de LDCs, precum și de existența unui mediu economic internațional favorabil. În această ordine de idei, este recunoscută, între altele, importanța unor politici macroeconomice bazate pe „semnalele pieței", a respectării drepturilor omului și justiției sociale în punerea în valoare a resurselor umane, precum și a valorificării inițiativei private în dezvoltarea sectorului productiv.

Totodată, este evidențiat rolul esențial al sprijinului internațional, în special prin realizarea unui nivel corespunzător al ajutorului public pentru dezvoltare, acordat de către țările donatoare, prin îmbunătățirea strategiei internaționale în domeniul datoriei externe, precum și prin integrarea mai pronunțată a LDCs în sistemul comercial internațional.

Transpunerea în practică a tuturor acestor elemente corespunde — așa cum se subliniază în finalul Declarației de la Paris — intereselor pe termen lung al întregii comunități internaționale. Aceasta cu atît mai mult cu cît, fără eliminarea tensiunilor generate de menținerea și adîncirea decalajului între națiunile bogate și cele sărace într-o lume tot mai interdependentă nu pot fi asigurate condițiile pentru o pace durabilă.

În ciuda devierilor finale străine de conținutul și scopul conferinței — generate de atitudinea Irakului, care a contestat legitimitatea participării Kuweitului la lucrări (fapt ce a atras numeroase și vehemente luări de poziție din partea participanților) —, lucrările forumului de la Paris pot fi apreciate drept pozitive, încurajatoare pentru ameliorarea, pe parcursul anilor '90, a situației dificile a țărilor cel mai puțin avansate.

Țările cel mai puțin avansate

Categoria țărilor cel mai puțin avansate — LDCs după prescurtarea din limba engleză (least developed countries) sau PMA, după prescurtarea din limba franceză (pays les moins avancés) — reunește acele state în curs de dezvoltare care, datorită sărăciei pronunțate și a problemelor specifice cu care sînt confruntate, necesită o atenție și un tratament speciale din partea comunității internaționale. Datînd din 1964, de la prima sesiune a UNCTAD, ideea constituirii acestui grup a fost concretizată în 1971 de către Adunarea Generală a O.N.U. La acea dată (1971) din grupul LDCs făceau parte 25 de țări. În 1981, la prima Conferință a Națiunilor Unite privind țările cel mai puțin avansate, numărul țărilor respective ajunsese la 31, pentru ca în prezent el să se ridice la 41, cu o populație de peste 420 milioane persoane.

Criteriile determinate de O.N.U. pentru ca o țară să fie considerată ca intrînd în categoria LDCs sînt, în prezent, următoarele : (1) produsul național brut (PNB) pe locuitor să fie mai mic de 400 dolari ; (2) ponderea producției industriale în PNB să fie de sub 10% ; (3) rata analfabetismului să se cifreze la peste 80% din populație.

În categoria LDCs intră actualmente următoarele 41 de state : Afganistan, Bangladesh, Benin, Bhutan, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Capul Verde, Rep. Centrafricană, Ciad, Comore, Djibuti, Etiopia, Gabon, Gambia, Guineea, Guineea Bissau, Guineea Ecuatorială, Haiti, Kiribati, Laos, Lesotho, Malawi, Maldive, Mali, Mauritania, Mozambic, Myanmar, Niger, Rwanda, Samoa, Sao Tome și Principe, Sierra Leone, Somalia, Sudan, Tanzania, Togo, Tuvalu, Uganda, Vanuatu, Yemen.

STOP CADRU

„Calm fragil" — „noi explozii ale violenței". Acestea sînt aprecierile care alternează foarte rapid în legătură cu evoluția situației din Africa de Sud, mai exact referitoare la confruntările dintre negri xhosa și zulu ce locuiesc în „townships"-uri precum Soweto (lîngă Johannesburg). Bilanțul total al victimelor este de 800 morți de la 1 august, dintre care 730 între 13 august și 13 septembrie. În imagine : un taximetrist xhosa din Tokoza a fost asasinat de zuluși

„Democrația se învață zi de zi“

Prințul Paul de Hohenzollern — România

Alteță, obișnuim ca atunci cînd publicăm un interviu, să prezentăm în cîteva rînduri personalitatea intervievată. Sînteți de acord să procedăm în alt fel de data aceasta ? Adică să vă prezentați dv. însivă, un fel de „Paul de Hohenzollern par lui-même“ ?

— Sînt nepotul regelui Carol al II-lea al României, prin prima sa căsătorie cu Ioana Lambrino, o căsătorie făcută în timpul ocupației germane din timpul primului război mondial, în Rusia. O căsătorie foarte romantică ; el a traversat liniile inamicului pînă la Odessa, unde s-au cununat în biserica Potovka ; o căsătorie anulată mai tîrziu, cum probabil că știți, în 1919, dar din care s-a născut tatăl meu, Carol Mircea. Din păcate, datorită nemulțumirilor din familie, bunica și tatăl meu au fost exilați și au trăit în Franța. Tatăl meu trăiește azi în Anglia. Din păcate, după cum s-a constatat, n-a existat unitate în familie. Au existat procese care n-au contribuit deloc la a-i uni pe Mihai și pe tatăl meu, frate său mai mare, rezultînd însă dintr-o altă căsătorie a bunicului meu. Această dezunire, din păcate, s-a menținut. Sper că într-o zi familia se va reuni.

În ce mă privește, am părăsit casa la 18 ani, fără bani, și am început să-mi cîștig singur existența. Am plecat la Londra, unde am fost mai întîi fotograf, am lucrat apoi în domeniul imobiliar, apoi în turism. Am cunoscut bine insulele Seychelles, din Oceanul Indian, unde am construit hoteluri și am cumpărat chiar o insuliță cu mai mulți parteneri, o poveste întreagă asupra căreia n-are rost să mă opresc acum. Datorită acestui „trecut“ în turism sînt interesat în dezvoltarea turismului în România.

Am fost în India ,unde am descoperit artiști care pictau pe mătase și am început să export în toată lumea pînzele lor. Am încercat să mă stabilesc în America, am vizitat America Latină, în Peru am început o campanie de salvare a animalelor pe cale de dispariție.

Revenind în Anglia, am aflat că a treia soție a bunicului meu, dna Lupescu, murise și-mi lăsase moștenire toate arhivele regelui. Am intrat, astfel, în posesia tuturor arhivelor regelui Carol al II-lea ; n-am să intru acum în detalii asupra motivelor, dar sînt singurul care dispune de toate arhivele familiei regale a României, deoarece mai tîrziu am moștenit și arhivele prințesei Teresa, soția prințului Nicolae. Dispunînd de toate aceste documente, am încercat, timp de trei ani, să scriu o carte, deși în acea vreme România nu era deloc în centrul atenției Occidentului. Se făcuse un compromis cu Ceaușescu : se uitau suferințele poporului român, dar se făceau afaceri cu Ceaușescu, un fapt pe care l-am socotit ipocrit. Cartea a apărut în 1988, în Anglia, și a avut succes. În același timp, am început să scriu împotriva lui Ceaușescu, deoarece consideram acțiunea sa de distrugere a satelor pur și simplu o crimă.

Și a venit decembrie 1989...

— În timpul evenimentelor din decembrie mă aflam la Paris, înconjurat de numeroși români și am hotărît că trebuie neapărat să vin în România. Astfel că, în luna ianuarie, am fost primul membru al familiei regale sosit la București și eram mîndru să văd țara pe care n-o cunoșteam, să-mi găsesc rădăcinile, să aflu ce pot face pentru a ajuta România.

Am creat „Societatea franco-română pentru copii și familii“, pentru a ajuta orfelinatele. În februarie am revenit cu un convoi de camioane cu ajutoare (haine, medicamente) pentru orfelinate. Vizita aceasta de acum este a cincea și, cu acest prilej, vreau să schimb și scopul prezențelor mele în România.

Din păcate, în presa franceză nu se vorbește decît despre orfelinate și procesul lui Ceaușescu. Găsesc limitarea aceasta deprimantă. România e o țară foarte interesantă. Se poate dezvolta aici turismul, de pildă. Mi-am spus că se poate reface o tradiție, pe linia Fundației Carol, pe care toată lumea a apreciat-o, fundație care a promovat scriitorii de frunte ai României, a ajutat artizanatul, a contribuit la refacerea satelor, a organizat primul recensămînt al satelor (aproximativ 14 500 sate în 1937). Ca urmare, am depus la Ministerul Culturii ideea continuării fundației bunicului meu, sub numele „Fundația Prințul Paul de Hohenzollern — România“. Scopul acestei fundații este de a restaura mînăstirile, bisericile, casele vechi din București, Constanța și alte orașe, care constituie un important patrimoniu al României. În același timp, fundația intenționează să-i ajute pe tinerii pictori, artiști, scriitori și să contribuie la dezvoltarea artizanatului.

S-au creat atîtea fundații în ultima vreme... Aceasta își are sediul în România ?

— Da. Fundația își are sediul la București, temporar în casa în care a locuit Xenopol (str. Cristofor Columb 12). Vom publica o revistă lunară, pentru a obține fonduri. Sper să deschid filiale în toate marile orașe ale țării, precum și la Londra și Paris, cu scopul de a strînge bani pentru România. Vom mai publica și cărți.

Cum ați găsit România în ianuarie și cum o vedeți astăzi, la a cincea vizită ?

— La început am găsit România cum mi-o imaginam (am o foarte mare bibliotecă despre această țară foarte frumoasă). Am fost întotdeauna interesat de arta bizantină și de arta ortodoxă. Am vizitat sate românești, care sînt acum cum erau în urmă cu două sute de ani, cu mici bisericuțe pierdute în peisaj, cu prea puține schimbări. Există orașe frumoase, dar multe altele sînt urîțite de imobilele staliniste. Am fost la Brașov, Constanța, Cluj, Arad ; încă nu în Moldova. O voi face, sper, în octombrie, cînd mă voi întoarce cu o echipă japoneză, pentru că japonezii vor să investească în România.

Încerc din toate puterile mele să schimb impresia proastă despre România care există acum în străinătate. Continui să afirm că România trebuie judecată numai după ce este văzută.

Dar situația politică a țării cum o vedeți ?

— Am venit în România nu cu scopuri politice, ci umanitare. Toată lumea îmi pune întrebări politice, găsesc faptul normal, dată fiind ascendența mea regală. Dar cred că, astăzi, contextul regal este foarte dificil. Priviți ce s-a întîmplat în Spania : domnia lui Juan Carlos a fost pregătită vreme de decenii și spaniolii s-au obișnuit cu ideea monarhiei puțin cîte puțin.

Cred că, în România, tineretul român nu cunoaște aproape nimic despre regalitate. Cei care au trăit sub regalitate au astăzi 60—70 de ani. Regalitatea trebuie cunoscută. Am și scris o carte despre Carol II, care va fi publicată și în România, o carte în care explic ce a făcut familia noastră. Spre deosebire de ce au susținut comuniștii, Carol I a făurit România modernă.

Desigur, este important să fie cunoscut, în mod obiectiv, ce a făcut regalitatea. Dar, pentru moment, prioritatea cea mai importantă este de a redresa economia țării, de a face comerț cu restul Europei, de a intra în Europa. Poate că, în cinci-zece ani, se va pune problema unui referendum în legătură cu monarhia constituțională, sau republica. Dar înaintea unui asemenea referendum, România trebuie să cunoască mai întîi democrația. Alegerile au fost cît puteau fi de democratice după o dictatură. Dar democrația înseamnă maturitate care trebuie dobîndită, de sută la sută din populație.

Problema imediată a actualului guvern, după opinia mea, este de a arăta capacitatea sa de a repune economia pe picioare. Tinerii care călătoresc acum în Europa, cum e firesc — deci turiștii, nu cei care părăsesc țara — văd în alte locuri supermarketuri și magazine pline cu mărfuri și, reveniți în România, se întreabă pe bună dreptate de ce aici nu se găsesc aceste mărfuri. A existat o proastă administrare a țării și aceasta trebuie grabnic schimbată. Bursa neagră va exista cît timp vor lipsi produsele de pe piață.

Cred că trebuie făcut un pas înainte, uitate trecutul și mentalitățile trecutului. Privatizarea e un lucru foarte important, ce poate modifica mentalitatea de azi, cînd nimeni nu pare interesat să obțină profituri pe cale strict legală. Într-o întreprindere particulară, un restaurant de pildă, oamenii vor fi dornici să servească, pentru a obține un profit. Bineînțeles că e important și capitalul străin, pentru că nu trebuie să se creadă că tot ce sosește din străinătate este rău. Aș înțelege acest sentiment cînd e vorba de politicieni, dar nu și în cazul unor români bogați din străinătate care vor să investească în România.

Și, totuși, ce părere aveți despre ce se întîmplă acum în România ?

— Desigur, democrația nu se învață în 24 de ore. Poate chiar membrii actualului guvern o învață. Existența unei prese de opoziție care poate critica fapte incorecte ale guvernului este deja un semn de democrație. Chiar guvernul cîștigă din critică, se maturizează.

Dar critica este importantă dacă e constructivă. Faptul că unii oameni ies în stradă și strigă „Jos Iliescu“, „Jos guvernul“ nu e constructiv, din moment ce guvernul a fost ales în mod democratic. Constructiv este însă a se cere, de pildă, un alt canal de televiziune, independent. La fel s-a întîmplat în Spania, unde a fost nevoie de mai mulți ani pentru a se accepta mai multe canale de televiziune independente. În orice caz, e nevoie să se acorde cel puțin un an sau doi guvernului ales pentru a dovedi ce poate face. De aceea, eu susțin că o manifestație trebuie să fie constructivă și că opoziția trebuie să aibă un program care să explice cu ce ar fi mai bun programul ei, nu să afirme doar că guvernul greșește. Toate acestea înseamnă maturitate politică ce nu se învață nici în 24 de ore, nici în cîteva luni. România trebuie să învețe democrația zi de zi. Și, în plus, deosebit de important este de a se învăța modul în care să se facă afaceri, cu alte cuvinte spiritul economiei de piață.

Convorbire realizată de
Ilie Șerbănescu

Episodul „Stammheim“

și noile generații ale RAF 3

Totuși — scrie „Stern“ — în pofida tuturor eforturilor, cercetările nu s-au vădit exhaustive, ci, mai degrabă, unilaterale. Cei ce au efectuat expertizele medicale au fost insuficient informați despre erorile criminaliștilor. Contradicțiile reieșite din expertize, nu au fost rezolvate. Așa se explică — arată revista „Stern“ — apariția și persistența zvonurilor potrivit cărora deținuții RAF ar fi fost „executați“ de un „comando al morții“. Publicația menționată a mers pe firul unor atare afirmații. Rezultatul : constatarea unor lacune în lanțul de indicii pentru teza oficială a sinuciderii.

Neglijențele încep la „Kriminal-polizei“ (Poliția judiciară). Consilierul principal în criminalistică, Günter Textor — în 1977 conducătorul „Comisiei speciale Stammheim“ — a declarat revistei „Stern“ că, în timpul cercetărilor, niciodată nu a fost ridicată ipoteza că cei trei teroriști ai RAF ar fi putut fi asasinați : „Cînd, în acel octombrie 1977, puțin după ora opt, am urcat la etajul 7, pentru mine a devenit clar de la o aruncătură de ochi că este vorba despre o sinucidere. Potrivit constatărilor acelei dimineți, nimic nu arăta ca fapta să fie comisă de terți. În această direcție nu am investigat niciodată, și n-am primit, de asemenea, de la procuratură o însărcinare corespunzătoare de cercetare, care să treacă dincolo de ipoteza sinuciderii“.

Procedura s-a desfășurat sub titulatura : „Investigații privind supoziția de încercare și reușită de sinucidere“.

Pentru a se înlătura diverse alte ipoteze, la Stuttgart au fost invitați, chiar în ziua de 13 octombrie, experți străini de reputație în medicina legală. Profesorii vest-germani Hans-Joachim Malach (Tübingen) și Joachim Rauschke (Stuttgart) au trebuit să aștepte mai multe ore pînă ce colegii lor au sosit : Hans-Peter Hartmann, din Zürich, și Wilhelm Holczabek, din Viena. Așa se face — scrie „Stern“ — că s-a pierdut un timp prețios, în care s-ar fi putut, îndeosebi, stabili cu precizie, prin cercetări speciale asupra rigidității cadavrelor și prin măsurători ale temperaturii corpurilor, momentul decesului.

Profesorul Mallach, care a trebuit să aștepte la Stammheim în fața ușilor închise ale celulelor, a declarat : „Conform temperamentului meu — mi-am ieșit puțin din răbdări și am spus ce fel de treabă mai e și asta ! Dacă ar mai fi durat mult, mi-aș fi declinat însărcinarea și aș fi plecat acasă“.

În fine, la orele 16,00, celula 719 este din nou deschisă. După cercetarea locului faptei și, apoi, după autopsia cadavrului lui Baader, efectuată la Tübingen, experții au ajuns la următorul rezultat : victima ar fi sucombat „în urma unui singur glonte care a străbătut craniul, cu orificiul de intrare în ceafă și cu orificiul de ieșire deasupra limitei superioare a frunții“. „Autopsia a arătat, fără dubii, că orificiul de intrare a fost produs de un glonte tras din imediata apropiere, cu țeava lipită de ceafă“.

În afară de acesta, cei ce au efectuat autopsia au constatat stropi de sînge pe degetul mare al mîinii drepte și pe suprafața palmei.

Rezultatul final al celor ce au autopsiat (pe care l-au reprodus mai tîrziu și în fața Comisiei de investigații) se regăsește ca atare în decizia de încetare a cercetărilor, emanată de la procuratură : Baader, ținînd pistolul în mîna dreaptă, cu patul în sus, l-a apropiat de ceafă și, cu degetul mare al mîinii stîngi, a apăsat pe trăgaci. După ce a tras, sîngele a stropit mîna dreaptă. Deci, fără echivoc, sinucidere.

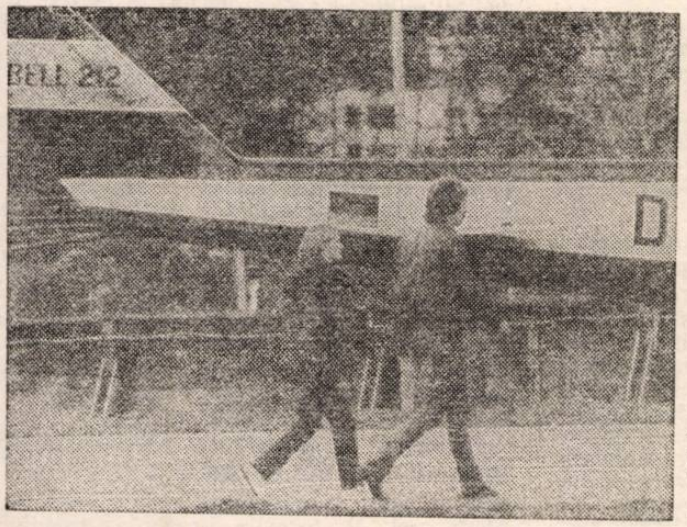

Arestarea Brigittei Mohnhaupt și a lui Christian Klar, considerați conducători ai celei de-a „doua generații“ a R.A.F.

Ceea ce medicii nu știu constată la fața locului experții comisiei speciale a lui Kriminal-polizei : tubul cartușului de la glontele ucigaș se află în partea dreaptă a cadavrului. Arma lui Baader, un pistol de tip FEG, calibrul 7,65, aruncă tuburile spre dreapta. Deducția criminaliștilor : Baader a ținut pistolul normal, cu patul în jos, cu mîna stîngă a potrivit țeava la ceafă și cu dreapta a tras. Numai așa ar fi putut fi explicată poziția tubului, la dreapta cadavrului. Neclarificat ar fi rămas, în orice caz, în această versiune, de ce sîngele s-a aflat pe mîna dreaptă și nu pe stînga. Cum s-au petrecut, într-adevăr, lucrurile, nu știe nimeni.

La fel, o importantă expertiză tehnică de criminologie a rămas necunoscută atît specialiștilor de medicină legală vest-germani și străini, cît și comisiei parlamentare de investigații, care și-a încetat activitatea la 21 februarie 1978 și a confirmat teza sinuciderii. În acel 21 februarie, a fost redactată, la Biroul federal de criminalistică din Wiesbaden, o „Expertiză cu privire la constatarea distanței de la care s-a tras“. Șapte zile mai tîrziu, ea ajunge la procuratura din Stuttgart. Expertul Oficiului federal de poliție criminală (BKA), dr. Roland Hoffmann, a cercetat pielea cefei cu orificiul de intrare a glontului, în vederea depistării urmelor de funingine. În funcție de depunerile de funingine (plumb și bariu) se poate „citi“ de la ce distanță a fost tras un glonte. Cu cît există mai multe depuneri de funingine, cu atît arma a fost mai aproape în momentul descărcării.

Prin așa-numita analiză röntgenfluorescentă, dr. Hoffmann a măsurat pe proba de piele a cadavrului lui Baader o depunere de funingine de 14 300 impulsuri pe secundă. Cu pistolul lui Baader și muniția folosită în Stammheim s-a tras la sediul BKA, într-o serie de teste, de la diferite distanțe, asupra unei ținte din piele de porc, care este foarte asemănătoare — în ceea ce privește o serie de calități — celei umane. Rezultatul : „Prin comparație, glonțul ucigaș trebuie că a fost tras de la o distanță situată între 30 și 40 de centimetri“.

Totuși, cei ce au făcut expertiza nu au fost satisfăcuți de constatarea de mai sus. Pentru că pe proba de piele a cadavrului lui Baader experții legiști și dr. Hoffmann au pus în evidență indiciile unui foc tras din imediata apropiere, dr. Hoffmann a furnizat următoarea explicație a contradicțiilor rezultate : „Trebuie că a avut loc o risipire a urmelor de funingine“.

O teză îndrăzneață, remarcă „Stern“. Într-un asemenea caz, ar fi trebuit să dispară trei pătrimi din urmele de funingine. Aceasta este puțin probabil. „Deoarece — așa se pro-

Teroriști, bine ați venit la Bagdad!

În urma evoluțiilor recente din zona Golfului, Statele Unite au decis să includă din nou Irakul pe lista „neagră“ a țărilor care susțin terorismul. Este sau nu justificată această hotărîre ?

Cînd Saddam Hussein a avut nevoie de ajutorul americanilor în războiul dus împotriva Iranului, în anii '80, a promis Washingtonului că nu va mai susține terorismul. Pentru a demonstra că este de bună credință, l-a izgonit din Irak pe Abu Nidal, care și-a găsit adăpost în Libia. Acum însă, cînd George Bush a devenit Marele Satana, Bagdadul pregătește din nou culcușuri calde pentru criminali internaționali. Se pare că Abu Nidal s-a întors în Irak, împreună cu Abul Abbas, cel care a condus operațiunea „Achille Lauro“, în 1985, și raidul de pe mare împotriva Israelului, la începutul anului în curs. Abu Ibrahim, „tatăl“ bombelor programate să explodeze la altitudine, s-a „retras“ în Irak. Iar Abu Iyad, un adjunct al lui Yasser Arafat, suspectat că ar fi condus asasinarea unui diplomat american în Sudan, a sosit și el în Irak, în iunie, însoțit de membri ai unității de elită numărul 17. „Probabil că, de luna viitoare, Saddam Hussein va alege ca tactică terorismul“, a afirmat Robert Pupperman de la Universitatea din Georgetown. „Ar putea recurge și la pseudoteroriști ca să vadă reacția noastră“.

Occidentul ia în serios această posibilitate. Departamentul de Stat al Statelor Unite i-a prevenit pe americani că ar putea fi ținta unor atacuri și a anunțat că ambasadele americane din toată lumea se pregătesc să facă față unor astfel de situații. Trupele americane staționate în Arabia Saudită își înconjoară taberele cu bariere complicate de natură să împiedice pătrunderea unor camioane-bombă de tipul celui care a ucis 241 de soldați la Beirut, în 1983. În Europa, forțele poliției și ale securității sînt în stare de alertă, iar unii americani au

nunță expertul în balistică și în medicină legală, prof. Karl Sellier, din Bonn, în manualul «Medicina legală» — funinginea rămîne fixată foarte puternic pe piele. Transportul mai îndelungat al unui cadavru, manipularea mîinii cu care a tras nu modifică o constatare inițială pozitivă de antimoniu, respectiv de plumb".

Un glonte tras prin contact, avînd atît de reduse urme de funingine, s-ar putea explica doar astfel : la producerea faptei s-a montat amortizor de sunet la pistol. În orice caz, în celula lui Baader nu s-a găsit nici un amortizor. Contradicția legată de distanța de tragere a fost rezolvată de procurorul din Stuttgart, Rainer Christ, prin închiderea, la 18 aprilie 1978, a dosarului Stammheim.

Pe deplin neclarificat a lăsat Christ și un alt punct controversat între criminaliști și reprezentanții medicinei legale : în celula lui Baader au fost găsite trei proiectile. Unul se afla în saltea, altul în tencuiala peretelui de lîngă fereastra celulei, al treilea — cel ce a produs moartea — zăcea în dreapta cadavrului. Constatarea poliției judiciare : Baader, pentru a simula o luptă, a tras mai întîi în saltea, și apoi, șezînd pe dușumea în peretele opus, înainte de a se împușca el însuși. În „Raportul de evaluare a urmelor", împușcătura mortală a fost astfel descrisă : „Proiectilul tras a ieșit doar cu un slab rest de energie din cutia craniană și a rămas în nemijlocita apropiere a cadavrului".

Medicii legiști au constatat altceva în celula lui Baader. Alături de glontele din perete (notat cu indiciul nr. 5), ei au găsit o adîncitură „cu urme de țesut sau sînge". Acest indiciu a primit numărul 6. Concluzia medicilor : după ce a părăsit craniul lui Baader, glonțul ucigaș s-a îndreptat spre peretele de vis-à-vis, a ricoșat și abia apoi s-a rostogolit între saltea și cadavru.

Săptămîni de-a rîndul, indiciul nr. 6 a rămas la Institutul de medicină legală al orașului Stuttgart, la expertul Rauschke. Dacă, într-adevăr, au fost „țesut și sînge" de la Baader, n-au aflat nici comisia parlamentară de investigații, nici „Stern", în a sa anchetă. Nu a devenit cunoscut decît că probele „misterioase" au fost, între timp, trimise de la Stuttgart la Institutul de medicină judiciară din Berlinul occidental.

Cu privire la rezultat, procurorul Christ refuză orice informație. El a declarat revistei „Stern" : „Refuzăm să răspundem la întrebări în cazul Stammheim și să punem din nou gaz pe foc. Nu are nici un sens să fie întrebați experții — sînt experții noștri și ei nu au de la noi aprobare pentru a da declarații. Așa că vă loviți de un zid al tăcerii".

O convorbire cu cei ce-au efectuat expertiza ar fi fost concludentă și în cazul Raspe. Pentru că și împrejurările morții tehnicianului RAF, care a învățat în închisoare limba rusă și a continuat să se instruiască singur ca specialist în electronică, nu sînt atît de uniechivoce cum scrie procurorul Christ în raportul său. „Raspe trebuie că a tras cu pistolul găsit lîngă el din poziția șezînd, în care a fost descoperit pe salteaua sa. Lîngă mîna sa dreaptă se afla un pistol". Această interpretare a declarațiilor făcute de martori este mai mult decît riscantă. Pentru că doi din patru funcționari ai justiției, care l-au găsit dimineața pe Raspe șingerînd în celula sa, au văzut, fără nici un dubiu, că acesta avea arma în mînă.

Alături sau în mînă — aceasta constituie pentru criminaliști și medicii legiști o diferență decisivă. Șeful „Comisiei speciale Stammheim", Günter Textor, declara revistei „Stern" ; „Întotdeauna cînd un «sinucigaș» ține arma în mînă, se naște bănuiala că ar fi vorba de crimă".

Profesorul Sellier, din Bonn, este de părere, în legătură cu aceasta, în manualul „Medicina legală" : „Dacă arma continuă să se afle încă în mîna mortului, este de presupus a priori asasinatul, pentru că unui sinucigaș, după ce a tras, ca urmare a căderii în inconștiență, îi alunecă arma din mînă. Ea se află, în astfel de împrejurări, lîngă mînă".

Cel mai important martor în acest caz, este inspectorul Erich Götz. El a intrat în celulă în dimineața zilei de 18 octombrie, împreună cu doi sanitari, a luat cu o batistă pistolul lui Raspe, l-a înfășurat într-un șervet de bucătărie și l-a dat apoi, spre păstrare, unui coleg.

Cîteva ore mai tîrziu, Erich Götz a spus în fața Kripo (Poliția judiciară) : „Mîna dreaptă, care ținea un pistol, zăcea lîngă coapsa dreaptă pe saltea. Dosul palmei era în sus. Mîna ținea patul pistolului". La fel s-a exprimat sanitarul Christoph Listner. El a văzut că „dl. Götz a luat arma din mîna dreaptă a rănitului".

Secretarul principal Heinz Münzing a declarat pentru procesul verbal : „Lîngă el, în dreapta, se afla un pistol". Nu a precizat însă dacă în, sau lîngă mînă. Singur secretarul șef de justiție, Gerhard Stoll, care, după unele date, a aruncat doar o „scurtă privire", în celulă, a spus : „Lîngă mîna dreaptă, pe saltea, se afla un pistol".

Procurorul Christ consideră această depoziție drept cea justă. Poate și de aceea pentru că experții medicali au exprimat o inadvertență în fața comisiei parlamentare de anchetă. Profesorul Hartmann se vede aici într-un rol specific : „Eu vorbesc din nou ca **advocatus diaboli** : Un om care ar fi vrut să tragă acest glonte asupra lui Raspe, care ședea pe saltea, ar fi trebuit să stea după saltea, între saltea și perete. Și acest loc este extrem de strîmt". Profesorul Rauschke secondează : „Între mîna dreaptă și perete nu era loc, deoarece, după cît mi-amintesc, salteaua se afla împinsă de tot la perete, sau aproape de tot".

Profesorii se înșeală. Între saltea și perete se afla destul spațiu, așa după cum o arată și fotografiile luate la locul faptei. La cap, se afla un pick-up, la picioare un scaun cu o boxă muzicală. **Advocatus diaboli** ar fi găsit aici destul loc pentru a adăposti un ucigaș.

Pentru că la Raspe au lipsit picăturile de sînge care se constată în mod obișnuit la sinucigași pe mîna care declanșează arma, expertul Hartmann a lăsat să-i scape un suspin în fața comisiei de anchetă : „Ar fi fost frumos, dacă le-am fi găsit, ca dovadă a acțiunii proprii". **(Va urma)**

Vasile Crișu

---

renunțat la planurile lor de a vizita bătrînul continent. Informațiile asupra activității teroriștilor sînt destul de puține, dar experții occidentali propun următoarele scenarii :

Atacuri contra arabilor. **Cu toată teama turiștilor, ținta cea mai probabilă pentru eventuale atacuri teroriste susținute de Irak nu se află în Europa occidentală, ci în statele arabe care susțin Statele Unite împotriva Irakului. Din acest motiv, Pentagonul a trimis discret trupe de comando din „Delta Force" și „Navy SEAL Team Six", al căror rol, este de a da sfaturi utile gărzilor familiei regale saudite și de a întări paza cîmpurilor petrolifere unde companiile americane se arată din ce în ce mai îngrijorate de posibilitatea unor sabotaje. Scopul lui Saddam ar fi de a slăbi poziția deja șovăielnică a guvernelor respective. Serviciile secrete ale lui Saddam au pregătit deja echipe de asasini gata să lovească disidenți irakieni și inamici arabi, mai ales Siria. Tactica ar putea fi tentantă dacă înfruntarea dintre Saddam și Statele Unite se transformă într-un duel diplomatic de lungă durată și dacă liderii arabi vor fi obligați să dea înapoi sub presiunea propriilor popoare.**

Explozii prin... simpatie. **Teroriști „independenți" ar putea să acționeze pe cont propriu fie pentru a-și manifesta solidaritatea cu liderul irakian, fie pentru a-i cîștiga bunăvoința. Saddam însuși a sugerat recurgerea la astfel de „explozii prin... simpatie", atunci cînd a lansat chemarea la „războiul sfînt". Washingtonul privește cu îngrijorare și posibilitatea ca un grup radical fundamentalist, poate susținut de Iran, să însceneze un atac asupra unui punct bine ales, pentru a provoca Statele Unite sau Israelul să declare război deschis Irakului. Există precedente în acest sens : invadarea Libanului de către Israel a fost declanșată de tentativa de asasinat împotriva ambasadorului acestuia la Londra, pusă la cale de Abu Nidal, în 1982. Iar în 1986, acțiunile militare împotriva Libiei au fost un rezultat al atacurilor conduse de Abu Nidal la Roma și Viena. Oficialitățile americane afirmă că nu vor mușca din momeală, dar se tem că Israelul ar putea cădea în cursă.**

Nici o mișcare. **Mulți experți cred că Saddam ar face o prostie dacă ar lansa un atac terorist acum, cînd forțele americane sînt masate la frontiera lui, gata să-i răspundă. Din acest punct de vedere, Saddam se mulțumește doar să amenințe. Anat Kurz, de la Centrul pentru Studii Strategice „Jaffee" din Tel Aviv, afirmă : „Terorismul este bun pentru cei care nu au tancuri și avioane de luptă". O rachetă irakiană poate ajunge la țintă în cîteva secunde ; un atac terorist presupune săptămîni sau chiar luni de pregătire. Iar unii din noii aliați ai lui Saddam nu prea fac parte din categoria cîștigătorilor. Americanii cred despre Abul Abbas, de exemplu, că este un criminal incapabil să nimerească o țintă. Raidurile sale, inclusiv atacul împotriva navei „Achille Lauro" și tentativa de debarcare în Israel, deși soldate cu victime, au fost prost executate și, deci, relativ ușor de anihilat. Abbas a făcut deja o gafă, atunci cînd a anunțat la Bagdad că sprijină ideea atacurilor împotriva Statelor Unite, ceea ce a făcut o gaură în mantaua irakiană a „dezmințirii plauzibile". Organizația lui Abu Nidal, deși divizată, poate reprezenta în schimb o amenințare mai serioasă.**

Indiferent dacă Saddam optează acum pentru terorism sau dacă așteaptă un moment mai propice, este limpede că Bagdadul n-a devenit peste noapte un centru al teroriștilor. După terminarea războiului cu Iranul, în august 1988, Saddam a căutat să readucă Irakul la istorica sa „stare naturală" de patron al radicalilor din întreaga lume arabă, comentează Brian Jackson, consilier în domeniul antiterorismului internațional. Și totuși, Statele Unite au refuzat să includă din nou Irakul pe lista statelor care sprijină terorismul, pornind de la ideea greșită că problema ar putea fi rezolvată prin mijloacele unei diplomații discrete. Se pare că Saddam îi consideră pe teroriști ca parte esențială a coaliției forțelor care-l vor ajuta să ajungă conducătorul lumii arabe. Din partea lor, teroriștii nu pot fi decît bucuroși să primească arme și bani de la omul pe care mulți arabi radicali îl văd ca pe un Saladin al secolului al XX-lea.

(din „Newsweek")

Mihail Voslenski

Nomenklatura

De cînd mă ştiu pe lume, am auzit vorbindu-se, mai mult în şoaptă, de „ei". „Ei" — pronume impersonal, vag dar ameninţător, substituit, uneori, prin îndreptarea arătătorului spre tavan. „Ei" putea deci să însemne „deasupra", ceea ce era oricum un pas înainte în încercarea de a descoperi cine se ascunde după această titulatură generică. Au existat, desigur, nenumărate dovezi concrete şi dureroase ale existenţei „lor", de la lipsa de libertate pînă la lipsa de pîine, dar ciudata categorie continua să aibă — nu numai pentru mine — consistenţa ceţii.

După ce am trecut, relativ repede, de faza „vreau să mă fac aviator, marinar, soldat" — ajutată de involuntara mea apartenenţă la sexul slab — m-am stabilit la regia de film sau teatru. Unul din idolii mei de atunci, Liviu Ciulei, făcuse un film numit „Erupţia", în care apărea Lica Gheorghiu. Mi-a trebuit multă vreme pînă să înţeleg ce căuta acea persoană total netalentată în filmul unui mare regizor. De fapt era foarte simplu : făcea parte dintre „ei" şi îşi putea satisface orice capriciu. Am mai înţeles atunci că „ei" erau nişte persoane în carne şi oase, cu neveste şi copii, care beneficiau, în virtutea unor legi necunoscute, de privilegii inaccesibile muritorilor de rînd. Constituiau deci o organizaţie sau o pătură socială sau o castă aparte sau... nomenklatura. Dar chiar dacă am schimbat un termen generic cu altul, vălul gros care o înfăşoară rămîne la fel de nepătruns, sau cel puţin aşa pare privit dinafară. Înăuntru însă, ceva scîrţîie. Scîrţîitul a început încă de cînd Milovan Djilas, ajuns pînă la vîrful piramidei partidului comunist iugoslav, a „evadat" din cetate şi a îndrăznit să încalce cumplita lege mafiotă „omertă". Cartea sa, „Noua clasă", descrie transformarea aparatului de partid într-o nouă clasă conducătoare, o clasă exploatatoare care a instaurat o dictatură bazată pe teroare şi control ideologic total. Singurele aspecte pozitive ar fi ridicarea nivelului economic al unor ţări puţin dezvoltate, prin industrializare masivă, şi o ameliorare generală a nivelului cultural. Dar sistemul economic — afirmă Djilas — se caracterizează printr-o enormă risipă, iar cultura seamănă perfect cu propaganda politică.

Prin anii '60, doi tineri asistenţi de la universitatea din Varşovia — Jacek Kuron şi Karol Modzelewski — au făcut pentru Polonia ceea ce făcuse Djilas pentru Iugoslavia. Adică au analizat, din punct de vedere marxist, existenţa unei clase dominante pe care au numit-o „birocraţia politică centrală". Kuron a fost cadru de conducere în asociaţia tineretului socialist, Modzelewski era fiul unui fost ministru de externe şi amîndoi erau membri de partid.

Au mai fost şi alţii, puţini la număr — Ota Şik, Rudolf Bahro, Andrei Amalrik, Boris Talantov şi încă trei-patru — care au încercat să analizeze fenomenul nomenklaturist, cu rezultate mai mult sau mai puţin notabile.

Cel mai mare impact asupra cititorilor pare a-l fi avut, pînă în prezent, cartea lui Mihail Voslenski, „Nomenklatura", apărută la Viena în 1980, cînd autorul împlinise 60 de ani şi trăia de opt ani în Germania federală. După Djilas, Voslenski, el însuşi fost nomenklaturist, minuieşte, cu acribia chirurgului, bisturiul marxismului pentru a diseca, a vivisecţiona, puterea sovietică. O parte din întrebările privitoare la apariţia, dezvoltarea, rolul şi tendinţele nomenklaturii îşi găsesc răspuns în cartea lui Voslenski. Altele nu. Încă.

În prefaţa la ediţia franceză a cărţii, Jean Ellenstein, membru de frunte al partidului comunist francez, face următoarea apreciere : „Nomenklatura, acest cuvînt latin rusificat, necunoscut pînă acum, cu excepţia cîtorva specialişti, merită să devină la fel de celebru ca şi termenul de Gulag, ignorat pînă în ziua în care Soljeniţîn a avut ideea de a-l folosi ca titlu al cărţii sale despre sistemul concentraţionar sovietic. Mihail Voslenski nu a inventat acest cuvînt, tot aşa cum nici Soljeniţîn nu a inventat cuvîntul gulag. El are meritul de a-i da o dimensiune nouă, cu caracter simbolic, căci în spatele cuvîntului se află, cum spunea Molière, chestia şi această chestie este clasa conducătoare a Uniunii Sovietice".

Începînd cu acest număr al revistei, publicăm cîteva fragmente din cartea lui Mihail Voslenski.

Manualele oficiale din U.R.S.S. descriu astfel societatea din aşazisul „socialism adevărat" : se compune din două clase legate prin sentimente de prietenie — clasa muncitoare şi ţărănimea colhoznică — şi o pătură intermediară, intelectualii — recrutată din rîndurile celor două. În sînul acestei societăţi nu există contradicţii antagoniste şi nici luptă de clasă. Dictatura proletariatului, proclamată în urma revoluţiei din octombrie 1917, şi-a îndeplinit misiunea istorică şi s-a transformat treptat într-un stat al tuturor oamenilor muncii. Uniunea Sovietică se află acum în stadiul socialismului dezvoltat şi progresează ferm pe calea spre societatea comunistă fără clase.

Aşa să fie oare ?

Marxismul vede în *orice* tip de stat un aparat al clasei dominante folosit pentru reprimarea celorlalte clase ale societăţii. Aceasta este şi ideea de bază a teoriei lui Marx şi Engels asupra dispariţiei statului după trecerea la societatea fără clase : cînd dominaţia de clasă dispare, dispare şi statul.

Dar iată că în Uniunea Sovietică statul continuă, în mod misterios, să existe. În nici o ţară occidentală sau aparţinînd lumii a treia nu există o maşinărie a statului atît de puternică precum în Uniunea Sovietică şi în celelalte ţări ale „socialismului adevărat". „Statul — spune Lenin — este produsul şi manifestarea unor contradicţii de clasă inconciliabile." Creşterea puterii statului sovietic arată deci că în societatea sovietică există contradicţii ireductibile..

Este evident că antagonismul nu opune pe muncitori ţăranilor. Dimpotrivă, aceste două clase se apropie vizibil una de cealaltă, prin condiţiile de muncă şi nivelul de trai. Atunci de unde vine acest antagonism ? Nici o altă clasă nu figurează în repertoriul sovietic. Nu mai există, totuşi, încă una ?

O clasă disimulată

Este incontestabil că în U.R.S.S. există un grup de „conducători". Problema care se pune este dacă acest grup poate fi definit ca clasă. Lenin defineşte clasele astfel : „Se numesc clase grupurile mari de oameni care se disting prin locul pe care îl ocupă într-un sistem istoric definit, de producţie socială, prin raportul lor (de cele mai multe ori stabilit şi consfinţit prin legi) cu mijloacele de producţie, prin rolul lor în organizarea socială a muncii, deci prin modalităţile de obţinere şi prin importanţa părţii din bogăţia socială de care dispun. Clasele sînt grupurile de oameni din care unul îşi poate însuşi munca celuilalt datorită locului diferit pe care îl ocupă în structura determinată care este economia socială".

Se potriveşte această definiţie grupului de „conducători" ?

Da. „Conducătorii" constituie un grup uman numeros, care se distinge de celelalte grupuri din societatea sovietică prin locul (preponderent) pe care îl ocupă în sistemul producţiei sociale, prin raportul său cu mijloacele de producţie (dreptul de a dispune de ele), prin rolul său (conducător) în organizarea socială a muncii şi prin partea (importantă) din bogăţia socială pe care şi-o însuşeşte.

Grupul „conducătorilor" constituie în U.R.S.S. o clasă, o clasă disimulată a societăţii sovietice.

Apariţia noii clase dominante

Lenin spunea pe la 1900 că important în politică este să găseşti inelul principal prin care să tragi apoi tot lanţul. Acest inel esenţial ar fi fost, după părerea lui, crearea unei „organizaţii de revoluţionari profesionişti" care să pregătească revoluţia. Revoluţionarii profesionişti urmau să fie superiorii ierarhici ai simplilor membri de partid al căror rol era să-i ajute şi să execute ordinele. Cine avea să facă parte din organizaţie ? „Oameni a căror profesiune este activitatea revoluţionară", afirmă Lenin. Muncitorul care va intra în organizaţia revoluţionarilor profesionişti va înceta să mai fie muncitor. „Trebuie să avem grijă ca el să trăiască pe cheltuiala partidului", preciza Lenin.

Aşadar, nu muncitorii constituie „avangarda clasei muncitoare". După Lenin, organizaţia creată pentru a asigura victoria clasei muncitoare nu trebuie deloc să fie o organizaţie a muncitorilor.

Acelaşi paradox şi în ce priveşte structurile organizaţiei : cu toate că luptă pentru democraţie, este inutil ca ea să funcţioneze în mod democratic. Democraţia este considerată un accesoriu superflu, totul bazîndu-se pe conspiraţie şi încredere reciprocă.

Este organizaţia revoluţionarilor profesionişti însuşi partidul ? Ei bine, nu. Lenin a prevăzut, pentru crearea partidului, un procedeu diferit. Instrumentul adecvat a fost un ziar politic difuzat în toată Rusia şi intitulat „Iskra" (Scînteia). Tipărit în străinătate şi introdus clandestin în Rusia, „Iskra" trebuia să fie nu numai un ziar de propagandă şi agitaţie, ci şi expresia unei voinţe centrale coordonatoare. El urma să-i transforme pe cititorii săi în membri clandestini ai partidului, răspîndiţi în întreaga ţară care să susţină activitatea organizaţiei revoluţionarilor profesionişti.

Din punct de vedere psihologic, ideea era corectă : simplul fapt de a avea un fel de relaţie permanentă cu un ziar ilegal — mai apoi interzis — plasa cititorul în opoziţie şi îl atrăgea spre grupul pentru care ideile vehiculate de „Iskra" deveneau, automat, o platformă de acţiune.

Aşa urma să se nască, după Lenin, partidul şi aşa s-a şi născut. Deci, conform planului lui Lenin, au apărut două organizaţii : cea a

revoluționarilor profesioniști și cea a partidului, a doua fiind subordonată celei dintîi. Nu numai că cele două organizații funcționau diferit, dar atît originea cît și viitorul lor erau diferite. Și totuși ambele au fost intitulate „Partidul". Ele corespund exact cu ceea ce Orwell numește „partid interior" și „partid exterior" în cartea sa „1984".

Cititorii ziarului „Iskra", reuniți într-o formație omogenă, au constituit embrionul viitorului partid „de tip nou", o organizație de masă aflată sub bagheta dirijorului, care execută ordinele și-i aclamă pe conducători.

Iar organizația revoluționarilor profesioniști a fost embrionul viitorului aparat de partid.

Nucleul unei noi clase

Să vedem care este raportul dintre organizația revoluționarilor profesioniști și clasa muncitoare. Revoluționarii profesioniști reprezintă interesele clasei muncitoare. Care interese ? Nu este vorba nici de creșterea salariilor, nici de ameliorarea condițiilor de viață (asta ar însemna sindicalism de tip capitalist) : interesele rezidă în victoria revoluției proletare. Care va fi rezultatul acestei victorii ? Lenin afirmă că cel mai important lucru în revoluție este puterea. După revoluție, puterea va trece în mîinile proletariatului reprezentat de avangarda sa. Și cine este această avangardă ? După Lenin, avangarda este partidul, cu nucleul său, adică organizația revoluționarilor profesioniști. Deci, dacă revoluționarii profesioniști vin la putere, ei vor afirma că reprezintă interesele clasei muncitoare.

Dar de ce să lupte clasa muncitoare pentru îmbunătățirea condiției revoluționarilor profesioniști și nu pentru ameliorarea propriei sale condiții ?

Lenin mărturisește deschis că clasa muncitoare, fiind cea mai omogenă și mai disciplinată, este și cea mai potrivită pentru a deveni armata politică a revoluției. Fără clasa muncitoare, revoluționarii profesioniști ar fi fost incapabili să facă ceva. Nu pentru că ar fi fost presupuși a reprezenta interesele proletariatului, ci pentru că acea mînă de intelectuali nu ar fi ajuns la putere fără ajutorul muncitorilor.

Nici partidul leninist în ansamblu, nici nucleul său de revoluționari profesioniști nu au fost vreodată avangarda clasei muncitoare sau măcar o simplă parte a acestei clase.

Cărei clase a societății aparținea această organizație a revoluționarilor profesioniști ? *Nici uneia*. Chiar de la început, Lenin a plasat-o în afara societății ; ea urma să devină un organism social independent, care să asculte doar de propriile-i reguli.

În acest fel a creat Lenin embrionul unei noi clase conducătoare.

O veche fotografie ne înfățișează primul consiliu al comisarilor poporului de după revoluția din octombrie 1917. Stau toți în jurul unei mese și ne privesc. Printre ei sînt nobili — Lunacearski, Lenin însuși —, intelectuali burghezi de valoare... Dar unde sînt muncitorii și țăranii ? Nu sînt, cu excepția lui Sleapnikov, devenit, de altfel, revoluționar profesionist de niște ani buni. Toți comisarii bolșevici ai poporului n-au decît un punct comun : indiferent de originea și situația lor socială, ei sînt conducătorii organizației revoluționarilor creată de Lenin. Aceasta este organizația care a cucerit puterea în stat.

Nașterea Nomenklaturii

În anii care au urmat, asistăm la o creștere rapidă a aparatului de partid și de stat, datorată transformărilor operate în structurile sociale — naționalizarea, centralizarea, instaurarea monopolului partidului. Vechea gardă leninistă se vedea amenințată de valul carieriștilor. Comuniști de dată recentă, aceștia se înghesuiau deja la porțile puterii, arzînd de dorința de a deveni „administratorii cu înaltă calificare, verificați cu grijă, care să prezinte încredere și să fie retribuiți cu salarii mari, de care vorbea Lenin.

Birocrația invadează toate domeniile. Lenin însuși notează în 1922 : „La noi, birocrația este pretutindeni, nu numai în soviete, ci și în instituțiile partidului". Birocrația de partid și de stat se transformă, sub ochii lui, într-un sistem totalitar de opresiune. Carieriștii vizează toate posturile importante și constituie deja o forță capabilă să influențeze politica Kremlinului.

În același an — 1922 — Stalin este ales secretar general al Comitetului Central, la recomandarea lui Lenin.

Revoluționarul Lenin a inventat organizația revoluționarilor profesioniști. „Aparatcicul" Stalin a inventat Nomenklatura. Invenția lui Lenin a fost pîrghia care i-a permis să răstoarne Rusia. Invenția lui Stalin este de fapt aparatul care i-a permis să conducă Rusia și se dovedește a fi infinit mai durabilă.

În limba birocrației sovietice, „Nomenklatura" înseamnă : 1 — lista posturilor de conducere de resortul autorităților superioare ; 2 — lista persoanelor care ocupă aceste posturi sau care sînt ținute în rezervă pentru aceste posturi.

Organizația revoluționarilor profesioniști nu dispunea de efective suficiente pentru a asigura conducerea enormului imperiu și a ocupa toate posturile de răspundere. În vidul existent între diferitele sfere ale puterii se înghesuiau carieriștii. Se impunea necesitatea unei selecții. Dar după ce criterii ? Criteriul cel mai important nu era „profilul profesional", ci „profilul politic". Dacă, să zicem Albert Einstein (neînscris în partid) s-ar fi prezentat în același timp cu Ivan Stupidov, tînăr marinar din flota baltică (înscris în partid), Ivan Stupidov ar fi obținut postul respectiv.

Absurditatea procedeului nu înseamnă că inventatorii săi erau niște naivi. Atunci cînd a fost cu adevărat vital să fie numiți specialiști veritabili în posturile cheie, au făcut-o. De pildă, în timpul războiului civil împotriva rușilor albi, Armata Roșie a fost condusă de experți militari adevărați, adică de foști generali și ofițeri țariști. Triumful „profilului politic" în vreme de pace se datorează unei reguli greu de înțeles : socialismul găsește necesar — deși n-o spune niciodată deschis — să dea posturi unor persoane prea puțin sau chiar deloc capabile să îndeplinească munca respectivă.

Acest fenomen, răspîndit în toate țările socialiste, are totuși o explicație logică : fiecare trebuie să fie conștient de faptul că ocuparea unui post nu este un drept, ci o favoare pe care i-o face conducerea și că, deci, poate fi foarte lesne înlocuit. Principiul „profilului politic" a avut drept rezultat inducerea sentimentului de supunere totală față de voința șefului. În această jalnică realitate se află cheia ascensiunii istorice a lui Stalin : el a știut să concentreze în mîinile sale și ale aparatului său numirile în toate posturile importante din țară. Sub pretextul „profilului politic", el și-a asigurat devotamentul total al noii clase dominante — Nomenklatura.

Plebeul Stalin, lipsit de rafinament, tăcut și încăpățînat, era supranumit, în perioada de început, „tovarășul fișier", pentru că, împreună cu colaboratorii săi, el se ocupa efectiv de fișe și dosare. „Problema cadrelor este hotărîtoare", avea să declare mai tîrziu. Se spune că ținea el însuși un fișier adus mereu la zi cu persoanele care îl interesau din diverse puncte de vedere și că nici chiar secretarul său personal nu avea voie să se apropie de acest „depozit" de mare preț.

Dispariția vechii gărzi bolșevice

Protejații lui Stalin erau creaturile sale. Și invers. Stalin era creatura lor, pentru că ei îi asigurau baza socială a dictaturii sale. Staliniștii voiau să conducă țara fără a împărți cu alții puterea. Deci vechea gardă leninistă trebuia să dispară. Dar, pentru a o distruge, nu exista decît un singur mijloc : anihilarea totală a autorității sale morale și transformarea lungilor ani petrecuți în slujba revoluției în crimă. Și semnalul a fost dat de asasinarea lui Kirov, energicul secretar al organizației de partid Leningrad, la ordinele lui Stalin. A urmat apoi exterminarea în masă și în primul rînd a celor din vechea gardă bolșevică. Putem avea o părere foarte proastă despre principalele victime ale acestei campanii — revoluționarii profesioniști leniniști ; dar socotelile au fost încheiate într-un mod abominabil.

Procesul nașterii noi clase dominante sovietice a avut loc în trei etape. Prima a fost constituirea organizației revoluționarilor profesioniști. A doua a început prin instalarea la putere, în 1917, urmată de împărțirea în două nivele : nivelul superior — al vechii gărzi leniniste și nivelul inferior — al Nomenklaturii staliniste. A treia etapă a fost lichidarea vechii gărzi leniniste de către Nomenklatură. În lupta pentru putere, Nomenklatura nu a avut milă de nimeni, nici măcar de propriii săi membri de partid. Orice mijloc a fost bun pentru a distruge obstacolele care i-au stat în cale, inclusiv leniniștii. Problemele de conștiință și le-a rezolvat cu atît mai ușor cu cît nu are nici un fel de conștiință. Ea a înșelat proletariatul, țărănimea și pe ceilalți, dar, contrar revoluționarilor profesioniști, nu s-a autopăcălit niciodată. N-a vrut niciodată binele oamenilor muncii, chiar dacă a ținut mari discursuri pe această temă. A fost întotdeauna conștientă că nu vrea decît propriul ei bine.

Care este semnificația istorică a sîngeroasei victorii a Nomenklaturii staliniste împotriva vechii gărzi bolșevice ? Comuniștii convinși au fost înlocuiți la conducerea societății de oameni care s-au intitulat „comuniști".

Acest fenomen istoric are la bază rațiuni obiective : formarea unei noi clase dominante contrazice formarea unei societăți fără clase (comunismul). Cînd leniniștii s-au angajat pe această cale, ei s-au îndepărtat, natural, de comunism : actele lor nu mai corespundeau convingerilor lor, fără să fie însă vorba de un calcul deliberat. Dimpotrivă, Nomenklatura lui Stalin a acționat potrivit convingerilor sale fiind vorba exact de instalarea și consolidarea unei noi clase dominante. Singura neconcordanță rămînea aceea între discurs și acțiune.

Acest proces în trei etape nu este caracteristic numai Uniunii Sovietice. Același fenomen se produce peste tot unde se instalează acest tip de regim : aparatul partidului comunist conține germenul noii clase dominante ; după luarea puterii, el produce noii administratori și noua clasă se dezvoltă rapid. Prin epurări succesive, primii membri sînt curînd înlocuiți cu carieriști. Evoluția se petrece peste tot în același fel, dovedind că ne aflăm în fața unei legi istorice.

„Administratorii" și Nomenklatura

Cine încarnează puterea ? Cine sînt „administratorii" ? Răspunsul la aceste întrebări este mult mai dificil decît pare la prima vedere, pentru că „administratorii" s-au camuflat cu mare atenție.

Istoria arată că puterea oricărei clase dominante înseamnă puterea unei mici minorități asupra enormei majorități, cu ocultarea raporturilor sociale reale. Puterea feudală se ascundea în spatele caracterului sacru al regalității. Puterea capitalistă se ascunde în spatele prosperității pe care statul capitalist este presupus a o oferi tuturor. În ambele cazuri, clasa dominantă se străduiește să disimuleze realitatea dominației sale.

„Noua clasă" merge și mai departe : ea își neagă propria existență. Atît în teorie, cît și în practică, clasa „administratorilor" încearcă să treacă drept o parte a aparatului administrativ, care există, evident, în toate țările din lume. Numai că ea trebuie să se distingă de restul anturajului, să-și stabilească propriile limite și să știe exact care sînt membrii ei. Aceasta este rațiunea de a exista a Nomenklaturii. **(Va urma)**

Prezentare, traducere și adaptare
Manuela Ștefănescu

Nicolae Penescu

Capcana de la Tămădău*)

Istoria ţării noastre din ultima jumătate de veac este încă departe de a fi cunoscută în totalitatea ei, ca urmare a politicii de diversiune şi de manipulare a publicului conform intereselor de moment şi de perspectivă ale mai marilor zilei. Prezentarea faptelor, a mărturiilor celor care au participat direct la evenimente în cursul cărora au fost luate hotărîri dramatice pentru destinul ţării constituie o datorie şi o obligaţie firească faţă de generaţia de azi.

Publicăm fragmente dintr-o carte de memorii, semnate de NICOLAE PENESCU, apărută în Elveţia, anul acesta, o filă zguduitoare a dramaticei încleştări politice şi militare din acei ani în care se încerca şi, din nefericire, se impunea o „nouă ordine" ce va însemna pentru prea multă vreme aservirea şi umilirea întregii noastre ţări.

Nicolae Penescu îşi deapănă amintirile într-o cuprinzătoare frescă politică şi socială a societăţii româneşti, văzută prin prisma propriei sale personalităţi, evenimente, oameni, figuri de conducători, încercînd întotdeauna să explice cititorului mecanismele puterii în cadrul tensionatelor raporturi de forţă existente. El surprinde faptul viu, fiind nu un observator de la depărtare, ci un participant activ, învestit cu responsabilităţi importante în conducerea de atunci a ţării.

Nicolae Penescu şi-a făcut studiile universitare în Franţa, devenind doctor în ştiinţe juridice la Universitatea din Paris. A fost elev al Şcolii de Ştiinţe Politice de la Paris. La revenirea în România a funcţionat în calitate de avocat, devenind şi preşedinte al Uniunii Barourilor din România. Deputat, ministru, membru în biroul politic şi secretar general al Partidului Naţional Ţărănesc, el se va opune împreună cu partidul lui înfeudării şi comunizării României.

Arestat în 1947, este judecat şi condamnat alături de Iuliu Maniu, preşedintele PNŢ, şi de Ion Mihalache, vicepreşedinte. A ispăşit o pedeapsă de 17 ani de închisoare.

Graţiat în 1964, în acelaşi timp cu toţi deţinuţii politici, Nicolae Penescu reuşeşte să se refugieze în Franţa în 1968. În exil continuă activitatea împotriva regimului comunist.

Cartea lui Nicolae Penescu rămîne un document istoric, de deosebită importanţă, fiind scris de unul din factorii de răspundere care au luat parte la cumplitele încleştări din acei ani negri.

Capcana

Informaţiile care le soseau lui Maniu şi Mihalache îi făceau să creadă că, înainte de 18 iulie, vor fi efectuate noi arestări în rîndul naţional-ţărăniştilor în frunte cu secretarul general, pentru a-l împiedica să ia cuvîntul la şedinţa comitetului central. Maniu m-a sfătuit să dispar cîteva zile, pentru că activitatea mea îi irita pe comunişti care tot timpul întîlneau numele meu în iniţiativele luate de partid. Mi-a propus să merg la Sovata, oraş-staţiune din Transilvania unde el dispunea de o locuinţă. La 12 iulie, lucram cu Mihalache la ordinea de zi a comitetului central ; ea exprima credinţa că Truman nu va lăsa ţările mici, vecine cu rusii să devină prada acestora. La 13 iulie urma să plec la Sovata, dar dis-de-dimineaţă Maniu m-a convocat în mare grabă ; mi-a cerut să plec la Istanbul cu un avion pe care-l pregătise şi, de acolo, la Geneva unde se găseau Gafencu şi alţi prieteni. În ciuda insistenţei lui, am refuzat să plec fără soţia şi fiul meu. M-a rugat să trec pe la el în jurul orei 19, pentru a pune la punct raportul nostru la comitetul central, ceea ce am şi făcut. L-am găsit acolo pe Mihalache, venit cu o maşină trimisă de Maniu din satul lui, situat la 100 km depărtare de Bucureşti, unde plecase după întîlnirea noastră din ajun. Am dat aceste amănunte pentru a arăta că nici Mihalache, nici eu nu eram la curent cu proiectul lui Maniu. Ambii au insistat cu privire la plecarea mea în străinătate, dar am refuzat din nou pentru aceleaşi motive şi iată de ce n-am pus nici o întrebare asupra organizării acestei fugi ; l-am auzit, totuşi, pe Maniu vorbind despre aviatori.

L-am părăsit în compania lui Mihalache şi ne-am îmbrăţişat la despărţire. Am avut amîndoi presentimente triste. Nu i-am spus nimic soţiei mele în legătură cu propunerea lui Maniu. Tîrziu,

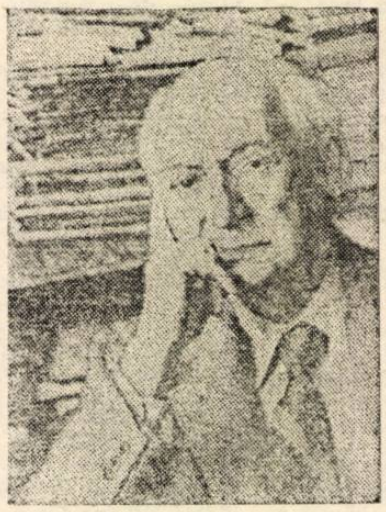

seara, au venit la mine Romulus Boilă şi doctorul Vlad Haţieganu, fiul fostului ministru. Boilă mi-a spus că ar mai exista un loc în avion pentru soţia mea şi mi-a transmis invitaţia lui Maniu în interesul ţării. Am consultat-o pe soţia mea, care a consimţit foarte greu să se despartă de singurul nostru copil. Apoi, spre miezul nopţii, au sosit, fiecare cu maşina lui, Ilie Lazăr, lider al partidului, şi Nicolae Carandino, director al ziarului nostru, împreună cu soţia lui. Ei veneau să ne conducă pe itinerarul hotărît de organizatorii plecării. Nu ştiam unde vom pleca. Ne-am oprit în faţa imobilului comandamentului jandarmerici, pe calea Ştefan cel Mare. În faţa noastră, staţionau două alte automobile, unul cu Mihalache, altul cu patru necunoscuţi care urmau să ne dirijeze şi să ne dea instrucţiuni. Mi-am împărtăşit uimirea în ce priveşte prezenţa acestor patru persoane al căror rol nu-l înţelegeam, dar Mihalache era foarte nervos şi s-a supărat. Am aflat atunci că ne îndreptăm spre un aerodrom situat la 40 km de Bucureşti. La ora trei dimineaţa, am sosit în apropiere de satul Tămădău. În fruntea convoiului mergea automobilul acestor patru oameni misterioşi, care s-a oprit pe marginea drumului, în apropiere de o păşune. Carandino şi cu mine i-am întrebat pe aceşti oameni cine erau şi care era rolul lor în această afacere. Unul se numea Gheorghe Popescu şi afirma că este contramaistru, un altul se numea Constantin Gafencu, student la medicină, ultimii doi erau fraţii Eugen şi Demeter Borcea, unul contabil, celălalt muzicant.

Popescu, care părea să fie şeful bandei, mi-a răspuns că el şi prietenul lui Gafencu — care nu era rudă cu Grigore Gafencu —, neputînd suporta regimul comunist, hotărîseră să fugă. Ei avuseseră şansa să cunoască, prin intermediul unei slujnice a lui Popescu, doi adjutanţi aviatori care acceptaseră să-i ia în avioanele lor la San Stefano, în apropiere de Istanbul. Neavînd bani şi cele două avioane dispunînd de locuri destule, ei au avut ideea de a propune această ocazie unor oameni politici dornici să părăsească ţara şi aceasta prin filiera Gafencu, Scridon, Vlad Haţieganu, Romulus Boilă, care l-au pus pe Maniu la curent cu proiectul. Maniu a acceptat oferta şi, drept urmare, ne aflam la Tămădău, în zorii zilei de 14 iulie 1947, în drum spre lumea liberă.

La faţa locului ne-am dat seama că ni se întinsese o capcană, cu atît mai mult cu cît, în timp ce vorbeam cu Popescu la marginea drumului, trecuse nu departe de noi o maşină cu un om cu bască, urmată îndeaproape de un camion. Cunoşteam această maşină care aparţinea Ministerului de Interne. Nu mai puteam fugi şi Mihalache considera că temerile noastre erau justificate. În acest interval de timp, şi-au făcut apariţia şi au aterizat două mici avioane. Ne-am îndreptat în grabă spre ele, dar în acel moment omul cu bască, în fruntea unor numeroşi agenţi care trăgeau focuri de revolver în direcţia noastră, ne-au somat să ne predăm. Ceea ce am şi făcut, imitîndu-i pe cei patru ghizi şi pe aviatorii care ridicau toţi în mod docil mîinile în aer. Două ore mai tîrziu, ne găseam în închisoarea de la Malmaison şi nu la San Stefano.

După-amiază, am fost aduşi pe aerodromul de la Tămădău, pentru a face reconstituirea crimei... Operaţia era condusă de Avram Bunaciu, secretar general al Ministerului de Interne, şi supervizată de un consilier rus care ne trecuse în revistă la Malmaison cu o satisfacţie deosebită. Apoi am fost fotografiaţi în faţa celor două mici avioane IAR, care nu puteau îmbarca fiecare decît cel mult două persoane. Reproducerea în ziare a acestor fotografii constituia evident o dovadă a capcanei întinse nouă. Din nou am fost închişi în subsol, fiecare într-o celulă a închisorii. În fiecare celulă stătea cu noi un agent, în afară de santinelele care asigurau garda pe culoare. Cînd fusesem ministru de interne, coborîsem în acest subsol pentru a vizita celulele unde fuseseră deţinuţi Antonescu şi miniştrii lui în cursul procesului : mi s-a făcut favoarea de a mi se atribui una din aceste celule. La stînga şi la dreapta mea erau închişi Ion Mihalache şi Gheorghe Pop, predecesorul meu în secretariatul general. Totul era numai ciment, patul, masa, scaunul. Primele zile au fost foarte greu de suportat, o schimbare totală şi brutală a vieţii care poate descumpăni pe omul cu nervii cei mai tari.

Dar aceasta nu era totul. Soţia mea n-avea forţa să reziste unui regim sever într-o închisoare comunistă în timpul „revoluţiei", aşa cum le plăceau anchetatorilor să repete de zece ori pe zi. Contam totuşi pe rezistenţa ei morală, care a fost din fericire peste orice aşteptări. La rîndul său, Iuliu Maniu a fost arestat în după-amiaza aceleiaşi zile şi închis la Malmaison, fosta închisoare militară. Nu cunosc tratamentul la care a fost supus, dar îl presupun la fel de greu ca al nostru. Îngerul meu păzitor m-a informat că, după încarcerarea sa, Maniu era cît pe ce să moară şi a fost salvat printr-o minune. Comuniştii nu doreau ca deznodămîntul să se săvîrşească atît

* Fragmente din volumul *„România de la democraţie la totalitarism 1938—1948"*, în pregătire pentru *„Editura Humanitas"*.

de repede, deoarece ar fi fost acuzaţi pe bună dreptate că l-au asasinat, iar repercusiunile în ţară în legătură cu arestarea lui îi îngrijorau. În această privinţă, sînt convins că au fost surprinşi de reacţiile relativ slabe, chiar în Transilvania. Ziarele au publicat după două zile informaţii asupra arestării noastre la Tămădău, precum şi faimoasa fotografie a reconstituirii. Între timp, s-a procedat la o anchetă sumară asupra tentativei noastre de plecare clandestină în străinătate. În prima lui declaraţie, Maniu a negat orice cunoştinţă pe care ar fi avut-o despre această afacere ; evident, fiecare dintre noi nu ştia ce declară celălalt şi tocmai de aceea au apărut la început contradicţii în explicaţiile noastre.

Am stabilit în modul cel mai simplu atitudinea pe care urma s-o adopt atît în cursul anchetei, cît şi al procesului. Aceasta însemna să recunosc tot ceea ce era adevărat şi să-mi asum responsabilitatea politicii partidului, pe care o pusesem în aplicare, fără a oferi prin mărturia mea elemente juridice constitutive de infracţiune pe seama altora. În primele zile, ancheta a fost condusă în prezenţa unui consilier rus pe care-l cunoscusem la Malmaison şi la Tămădău şi al cărui nume de circumstanţă era Petrov. Anchetatorii speraseră să găsească în bagajele noastre documente care să ne demonstreze trădarea, dar au rămas foarte decepţionaţi. Pedeapsa pentru trecerea frontierei era de maximum doi ani, dar nu pentru un atît de nesemnificativ rezultat pusese la cale afacerea Tămădău Serviciul Special de Informaţii (SSI).

Explicaţiile pe care le-am dat erau simple : doream să-mi salvez viaţa. Numeroase indicii arătau că viaţa îmi era ameninţată. Cu puţin timp înainte, Emil Haţieganu, fostul ministru, mă informase că agentul de poliţie pentru cartierul meu primise ordinul să tragă asupra mea, cînd mă întorceam seara acasă. Agresiunea de la Piteşti survenită cu cîteva luni înainte şi de unde scăpasem grav rănit, era o dovadă indiscutabilă. Desigur, asemenea explicaţii nu-i puteau satisface pe anchetatori. Aceştia descoperiseră arhivele mele ca urmare a unui denunţ al unei membre a secţiei de femei a partidului, care mă ajuta în cadrul secretariatului. Dar în afara memoriilor trimise Puterilor Aliate pe care le cunoşteau, a rapoartelor mele către comitetul central, a scrisorilor şi studiilor, ei nu au găsit nimic care să poată constitui un act de acuzare. Încredinţasem, de altfel, cu puţin timp înainte de arestare, notele şi documentele mele cele mai importante unui diplomat american, care le trimisese în Statele Unite. Ele îmi ajută acum să aduc o contribuţie la istoria evenimentelor la care am participat sau la care am fost martor direct.

Anchetatorii nu erau foşti poliţişti specialişti, ci comunişti însărcinaţi de puţină vreme cu această misiune sub conducerea consilierilor ruşi. În faţa sărăciei probelor adunate împotriva noastră, ei au recurs la metode puse la punct de faimoasa N.K.V.D. Foarte atenţi la starea sănătăţii noastre, ei au remarcat că dormim prost, mai ales că eram treziţi după miezul nopţii pentru a fi aduşi la interogatoriu. Am primit deci într-o zi vizita unui medic care, după consultaţie, mi-a prescris zilnic cîteva pastile de o aşa-zisă teobromină. Mi-am dat seama repede că se schimbase ceva în mine. Cădeam într-o stare de apatie, nu mai aveam voinţă, nici chiar putere să gîndesc, aveam tot timpul dorinţa să dorm, dar gardianul nu-mi permitea. Am refuzat să mai iau acest medicament, dar starea de depresiune persista şi se agrava. Probabil că ni se puneau droguri în supa de linte cu gărgăriţe, hrana de prînz şi de seară.

Timp de o lună, au fost folosite toate metodele posibile pentru a mă face să mărturisesc ceea ce eu şi ceilalţi nu comiseserăm. Ancheta nu înainta deloc. Eram ameninţat cu soarta lui Nikola Petkov, secretar general al partidului agrarian bulgar, care fusese spînzurat. Nimeni nu a negat că, odată ajunşi în lumea liberă, datoria noastră ar fi fost de a ne apăra ţara de soarta pe care o aştepta. Dar chiar faptul de a fi recunoscut aceasta nu oferea o bază suficientă pentru procesul ce ni se pregătea. Şi totuşi, în starea în care mă găseam, puteam să mărturisesc orice în declaraţiile pe care eram nevoit să le scriu în cursul interogatoriului ce începea la miezul nopţii şi dura uneori pînă la amiază. Anchetatorii se schimbau şi erau întotdeauna odihniţi, în timp ce eu cădeam de oboseală.

Alţi membri ai delegaţiei permanente a partidului au fost arestaţi şi aduşi la închisoarea de la Piteşti. La aproximativ două săptămîni după ce ni s-a schimbat locul la Ministerul de Interne, am fost urmaţi de Mihai Popovici, Gheorghe Pop, Gheorghe Zane şi de mulţi alţii. Întregul stat-major naţional-ţărănist, o mare parte a tineretului său, a secţiilor auxiliare feminine, muncitoreşti, militare, se aflau în închisoare. Într-o zi am văzut-o trecînd prin faţa celulei mele pe doamna Mihalache, soţia lui Ion Mihalache ; şantajul atingea culmea. În schimb, liberalii şi social-democraţii fuseseră cruţaţi provizoriu, cu cîteva excepţii, mai ales tinerii. La 29 iulie, mi s-a anunţat cu mare satisfacţie dizolvarea Partidului Naţional-Ţărănesc prin decret guvernamental. Era pentru a doua oară cînd se lua împotriva lui o asemenea măsură. Liberalii au hotărît să-şi dizolve ei înşişi partidul. Liberalii, aliaţi ai comuniştilor în guvern, urmau de asemenea să dispară în curînd de pe scena politică. Apoi, între 4 şi 9 octombrie, cel de-al 18 congres al Partidului Social-Democrat va da depline puteri comitetului său central pentru a discuta cu omologul său comunist condiţiile de unificare a celor două partide. La 13 noiembrie, în şedinţă comună, ei au proclamat această fuziune, într-o nouă organizaţie, Partidul Unic Muncitoresc. **(va urma)**

Traducere şi adaptare
Ioan Alexandrescu

Jurnalul unei discordii 8

19 noiembrie 1939. Ziarele de la Bucureşti au negat o intenţie a românilor de a ceda teritorii Bulgariei. În timp ce un zvon se stingea, seminţele altuia începeau să rodească. La orele 11,45 postul de radio Paris aprecia că o invazie germană în România nu mai era posibilă decît prin Ungaria. Simultan, presa din Budapesta îşi deplasa iar atenţia spre conflictul teritorial dintre România şi Rusia sovietică. În **Nemzeti Ujsag,** un ofiţer în rezervă utilizat ca specialist în chestiuni militare, Vajna Victor, socotea că „supapa Bosforului era închisă în faţa Rusiei sovietice". În aceste condiţii, Moscova îşi va reaminti, „mai curînd decît se putea aştepta", de un obiectiv „mai puţin urgent, mai puţin important, dar niciodată abandonat : redobîndirea Basarabiei". Realizarea acestui deziderat ar fi depins, „în mare măsură, de faptul dacă înţelegerea Rusiei sovietice cu Germania îi oferă sau nu această posibilitate". În faţa unui eventual asalt sovietic, România era net dezavantajată : „în cazul ei, alianţa cu Anglia şi Franţa va juca un rol şi mai puţin însemnat decît în cazul Poloniei". Neliniştea autorităţilor de la Bucureşti ar fi fost atenuată numai de concentrările turceşti de la frontierele sudice ale Bulgariei.

20 noiembrie 1939. Ministrul României la Moscova, Gheorghe Davidescu, a fost informat că Molotov l-a întrebat pe ministrul Turciei : ce motive ar îndemna Ungaria şi Bulgaria să adere la un bloc al neutrilor ?

21 noiembrie 1939. La Budapesta, în faţa comisiilor pentru politică externă ale parlamentului, Csáky Istvan a rostit o cuvîntare prin care a condiţionat orice colaborare cu România de o revizuire teritorială menită să repare „nedreptatea" făcută Ungariei la Trianon. Istoria — a mai spus ministrul de externe ungar — a verificat şubrezenia acestei creaţii politice bazate pe principiul forţei şi nu al dreptului." Acum, Marea Britanie şi Franţa ar fi privit cu mai multă înţelegere doleanţele legitime ale Ungariei. Guvernul român era avertizat că „noile idei ale timpului" impun cu necesitate „alcătuirea lumii noi în bazinul Dunării" şi cei ce nu se supun realităţilor vor fi zdrobiţi de istorie. Totodată, Budapesta a anunţat noi măsuri militare, destinate să permită Ungariei să-şi realizeze în momentul potrivit aspiraţiile.

La Belgrad, un diplomat în trecere îl informa pe Victor Cădere că noul ministru al Budapestei la Moscova a întreprins o insistentă acţiune de apropiere între Ungaria şi Rusia sovietică, atît pentru a-şi asigura suveranitatea asupra teritoriilor subcarpatice recent dobîndite, cît şi pentru a realiza un tîrg în detrimentul românilor.

Dureros era faptul că, în capitalele celuilalt capăt al continentului, nu se înţelegea mai nimic din ansamblul desfăşurărilor de intrigi şi interese din sud-estul european. La orele 10,40, preluînd o ştire din Roma, postul de radio Paris Mondial anunţa cu seninătate că Ungaria ar fi gata să adere la un bloc al neutrilor.

O interpretare lucidă a faptelor zilei nu ne poate conduce decît la următoarele constatări : ungurii erau panicaţi că noua rundă de tratative economice purtate de Karl Clodius la Bucureşti putea determina o atenuare a divergenţelor dintre români şi germani. Atunci, Csáky Istvan s-a decis să tulbure iar apele.

22 noiembrie 1939. La orele 11, postul de radio Budapesta îşi exprima satisfacţia cu privire la opiniile ziarelor italiene despre discursul din ajun al lui Csáky Istvan. Nici nu ar fi fost de aşteptat o reacţie negativă din partea peninsularilor, de vreme ce relaţiile dintre unguri şi italieni se întemeiau pe o „comunitate de soartă de secole". Obstacolele din calea unei concordii româno-ungare nu se mai puteau înlătura decît printr-o decizie consimţitoare a Bucureştilor.

Centrul românesc de radioascultare a confirmat atitudinea italiană. La orele 11,15, postul de radio Roma considera că Ungaria a făcut tot ceea ce depindea de ea spre a aplana diferendul cu România. La orele 11,45, într-o corespondenţă din Bucureşti, agenţia Stefani îşi asigura abonaţii că discursul lui Csáky a lovit unde trebuia. Presa română îl comenta în termeni caustici şi Grigore Gafencu se pregătea să-i răspundă în parlamentul bucureştean.

Totuşi, o trecere mai atentă în revistă a ziarelor italiene era departe de a releva un consens absolut. Marele cotidian milanez **Corriere della Sera** nu era prea entuziasmat de agitaţiile Budapestei : „Nerezolvarea chestiunii litigioase referitoare la Transilvania nu înseamnă că Ungaria nu poate să adere la un bloc al neutrilor, care îşi propune ţeluri pacifice". La fel, **Critica Fascista** avertiza asupra unui pericol mai important decît noua criză a raporturilor dintre Budapesta şi Bucureşti : în vorbe, Rusia sovietică pleda pentru pace ; în fapte, îi împingea pe toţi în război, spre a-i culege mai tîrziu roadele, după epuizarea tuturor combatanţilor. Indirect, Ungaria era prevenită asupra imprudenţ-

ței contactelor ei subterane cu Răsăritul.

La orele 18, radiodifuziunea ungară a citat ziarul **Times**, conform căruia informația despre o posibilă mediație a Budapestei între Sofia și București nu ar fi corespuns adevărului. Emisiunea ar fi fost mai interesantă dacă ar fi dezvăluit și cine anume lansase un astfel de zvon...

23 noiembrie 1939. La orele 8,05, postul de radio Budapesta a constatat cu dezamăgire că România nu era dispusă să accepte cedări teritoriale. Un articol al lui Ion Lugoșianu din **Universul**, reluat și în ziarul **Vreme** din Belgrad, a respins categoric pretențiile ungurești.

24 noiembrie 1939. La orele 14,30, postul de radio Paris Mondial a debitat o nouă mostră de receptare confuză a realităților zilei : „Un atac împotriva României este puțin probabil, deoarece nu poate fi întreprins fără acordul sovieticilor și al Ungariei, care nu sunt dispuse să îngăduie continuarea marșului german spre sud-est". Nu ar fi fost exclus, totuși, să fi existat și un sîmbure de adevăr în această evaluare a situației : Ungaria și Rusia sovietică nu acceptau parteneri la o eventuală împărțire a prăzii.

25 noiembrie 1939. La orele 1,05, schimbarea de guvern de la București a fost interpretată la Budapesta ca un rezultat al cuvîntării lui Csáky. Pasămite, impresionați, românii se grăbeau să-i facă plăcere ministrului de externe ungar. De asemenea, ziarele ungurești avansau opinia că „numai o politică externă românească fundamental schimbată poate întări pacea în sud-estul Europei".

Agenția Havas a legitimat o părere proprie despre cauzele vehemenței lui Csáky : „Pentru a sili România să accepte condițiile economice ale Germaniei, diplomația nazistă a reînviat artificialul revizionism maghiar. Presiunea de acum o amintește pe cea din martie, cînd Berlinul a adresat Bucureștilor un adevărat ultimatum". Evident, și acest punct de vedere merita luat în considerație.

26 noiembrie 1939. La orele 18,10, într-o emisiune în limba ucraineană, postul de radio Budapesta a afirmat că Ungaria și Bulgaria nu pot adera la un bloc al neutrilor, alături de România.

28 noiembrie 1939. La București, în **Neamul românesc**, a fost comentat discursul lui Csáky și, mai ales, avertismentul acestuia că „istoria va cădea cu toată greutatea asupra românilor". Cum cade istoria asupra unei încrengături neviabile, a observat Nicolae Iorga, s-a văzut în 1918, în momentul destrămării statului ungar multinațional. Românii, scria bătrînul istoric, vor să trăiască în pace atît cu Ungaria, cît și cu minoritatea maghiară din propria lor țară.

Seara, la posturile naționale de radio, Gheorghe Tătărăscu, noul prim ministru român, a expus principalul obiectiv al guvernului constituit sub conducerea sa : „România vrea să trăiască în bune raporturi cu țările vecine și nu o interesează decît propriul ei destin". La rîndul său, Grigore Gafencu, a cărui poziție nu a fost afectată prin remanierea guvernului, a răspuns în parlamentul bucureștean cuvîntării lui Csáky Istvan : „Noi nu credem că tratatul de la Trianon e nedrept și monstruos. Acest tratat a înlocuit un stat compus din minorități și cu o națiune dominantă, minoritară ea însăși, prin state naționale — printre ele și Ungaria — care au păstrat, nu se putea altfel, în sînul lor unele minorități". În ceea ce privea statutul maghiarilor din România, a remarcat Grigore Gafencu, cei mai mulți dintre ei „sunt legați de pămîntul țării, care este și pămîntul lor, cum nu a fost niciodată înainte și cum nu este în multe părți dimprejur". Asta mai ales în consecința „unei largi și drepte împărțiri a pămîntului". Toate pretențiile ungurești au fost respinse tranșant.

29 noiembrie 1939. În replică la răspunsul lui Grigore Gafencu, Csáky Istvan a considerat România drept „singura țară care mai persistă în ideea că tratatele de pace nu pot fi schimbate". Nu interesa cînd și în fața cărui tribunal internațional va fi dezbătută valabilitatea tratatului de la Trianon, a mai spus șeful diplomației din Budapesta, dar „un asemenea tribunal ar declara oricînd că este o nedreptate, care în interesul României însești cere o reparație urgentă".

30 noiembrie 1939. La Bologna, **Il Resto del Carlino** l-a admonestat pe Grigore Gafencu pentru faptul că nu ar înțelege că multe dintre complicațiile europene și-ar avea originea în prevederile nedrepte ale tratatului de la Trianon. Ziarele Budapestei au extras esențialul din replica ministrului de externe ungar : în orice for de justiție internațională, România va pierde partida. Era un avertisment cu bătaie în viitor.

La orele 20,15, radiodifuziunea ungară a lansat o știre senzațională : la Londra, în ședința de azi a Camerei Comunelor, doi deputați britanici au depus un memoriu în favoarea Ungariei. Biata Ungarie, în 1918, a pierdut 63 la sută din teritoriu și peste jumătate din populație. Altfel spus, chiar dacă anexa Transilvania, Ungaria tot n-ar fi fost atît de cuprinzătoare cît merita să fie. Normal, oricine se putea întreba : după o eventuală tranșare a diferendului cu România, cui vor fi adresate noile revendicări teritoriale ale Budapestei ?

În sfîrșit, Teleki Pál a introdus o nouă nuanță în politica externă a țării sale : guvernul ungar — a declarat președintele lui — nu este nici filogerman, nici împotriva aliaților, ci profund maghiar...

2 decembrie 1939. La Budapesta, **Pester Lloyd** s-a grăbit să repete întrebarea pe care ziarul german **Völkischer Beobachter** a adresat-o ieri României : cum se împăca declarația de neutralitate cu faptul că în noul guvern român a fost cooptat și Ioan Nistor, filoaliat notoriu, președintele Asociației Franța-România ?

La București, Liviu Rebreanu a răspuns în ziarul **Acțiunea** ultimelor considerații ale lui Csáky Istvan : „Spațiul vital românesc, în cuprinsul frontierelor noastre, nu e rezultatul unor cuceriri samavolnice, ci expresia curată a ființei neamului românesc...".

3 decembrie 1939. Cotidianul ungar **Pesti Hirlap** a inventariat în presa franceză o sumă de informații îngrijorătoare pentru români. Întîi, în **Le Figaro** : sovieticii au adus trupe proaspete la frontierele Basarabiei și nu ar fi exclus ca între Moscova și Berlin să existe un acord cu privire la o nouă ordine teritorială în regiunea Mării Negre și în Balcani. Apoi în **L'ordre** : Pertinax socotea că Rusia sovietică va pune curînd pe tapet problema delicată a Basarabiei. La rîndul lui, **Nemzeti Ujsag** a trecut în revistă presa sovietică : recent, **Izvestia** a avertizat România, Grecia și Turcia să nu mizeze pe garanția britanică. Era prima dată cînd ziarele moscovite adoptau un astfel de ton.

6 decembrie 1939. O filă din jurnalul lui Grigore Gafencu : „Am impresia, poate e numai o iluzie, că cercurile conducătoare și publicul împărtășesc această încredere în mine. Succesul pe care l-am avut în parlament cu prilejul expunerii mele de politică externă și care, grație radiodifuziunii, s-a răspîndit și în țară, m-a întărit în această iluzie. Nici intervențiile lui Iorga, care a ținut să-și expună și el cuvîntul înaripat și necontestat, la sfîrșitul ședinței, nici cuvintele lui Maniu, care a ținut să amintească partizanilor lui că Actul Unirii e datorat numai Adunării de la Alba Iulia și Consiliului Dirigent, nici nemulțumirea contelui Csáky, sprijinită de unele ziare italiene, nu au izbutit să întunece acest succes. Cu atît mai adînc resimt răspunderea ce apasă tot mai mult asupra mea în aceste zile, cînd cercul primejdiilor se strînge în jurul nostru și ne țintuiește în fața unor probleme cum nu au fost altele mai grele, mai chinuitoare în istoria regatului român."

Cuvintele au fost așternute pe hîrtie după o zi grea. O lungă întrevedere cu Wilhelm Fabricius l-a obligat pe ministrul român al afacerilor externe la o sinceritate totală. Acesta i-a spus ministrului Germaniei la București că situația țării sale era una dramatică : din surse sigure, se știa foarte bine că Berlinul nu se va opune unor revendicări sovietice la adresa României, fapt care-i determina și pe unguri să adopte o atitudine tot mai iritantă. În împrejurările date, guvernul român nu putea solicita ajutor nici Marii Britanii, nici Franței. Pe de o parte, acest ajutor nu ar fi fost eficace, și pe de altă parte, ar afecta relațiile româno-germane. În ciuda perspectivelor sumbre, România se va menține în cadrul unei politici de neutralitate și pace. Conform instrucțiunilor primite de la von Ribbentrop, Wilhelm Fabricius nu a avut nici o replică.

7 decembrie 1939. La amiază, s-a desfășurat o nouă întrevedere între Grigore Gafencu și Wilhelm Fabricius. Ministrul de externe român a reluat problematica discuției de ieri : România era decisă să se bată pentru Basarabia, însă, dacă va suferi o înfrîngere datorită atitudinii ostile a Ungariei și Bulgariei, în sud-estul european se va instala haosul și porțile zonei se vor deschide larg bolșevismului. În cazul unui atac al Rusiei, va fi în măsură Germania să înfrîneze avînturile belicoase ale Ungariei ? Din nou, Wilhelm Fabricius s-a retras într-o atitudine evazivă.

8 decembrie 1939. La Budapesta, **Uj Magyarorsag** a inserat în coloanele lui o informație a cărei autenticitate nu s-a verificat pînă în zilele noastre : cenzura din Londra ar fi reținut o cablogramă a corespondentului bucureștean al cotidianului **The New York Times**, în care erau evocate garanțiile acordate de aliați României, neștiindu-se dacă aceste garanții mai erau în vigoare sau nu.

Într-un interviu apărut în cotidianul grecesc **Nea Ellas**, Grigore Gafencu a reafirmat dorința României de a întreține relații pașnice cu vecinii. Firește, aceeași prioritate definea atitudinea guvernului român „în ceea ce privește Ungaria, față de care am păstrat o politică clară și nu am ezitat să-i propunem, acum trei luni, adică la 24 august trecut, încheierea unui pact de neagresiune". „Această ofertă a noastră, făcută cu o săptămînă înainte de izbucnirea războiului germano-polon — a precizat ministrul de externe român —, dovedește, credem, în modul cel mai neîndoielnic, ferma noastră voință pentru păstrarea păcii în bazinul Dunării. Cu toate că această ofertă a noastră nu s-a bucurat de răspunsul așteptat, am încercat să găsim un mijloc de înțelegere și cu bucurie constat că rezultatele acestor eforturi ale noastre au fost în parte satisfăcătoare."

Wilhelm Fabricius a raportat telegrafic Berlinului conținutul conversațiilor sale cu Grigore Gafencu. „Dacă interesul nostru este ca în această regiune economică să domnească liniștea — a apreciat ministrul Germaniei la București —, am fi în avantaj în cazul cînd ne vom arăta mai activ politic decît pînă azi și dacă vom încerca, prin tratative cu România și vecinii ei, să realizăm o reglementare rezonabilă a chestiunilor teritoriale, asigurîndu-ne astfel furnituri permanente și regulate de produse românești." **(Va urma)**

Mihai Pelin

Monarhiile, azi

Micuța Müller și fostul părinte al țării noastre aveau, înainte de toate, în comun, un vis : un cer de un albastru sclipitor deasupra aeroportului Berlin-Schönefeld, un avion se oprește și pe scara acestuia apare o doamnă surîzătoare și atrăgătoare în haina-i de o nuanță nemaiîntîlnită — Regina.

Căci, în țările așa-zisului „socialism real", monarhiile treceau, înainte de toate, drept relicve ale unor vremuri de mult apuse, cu formele lor sofisticate, un pic bizare, dar, în orice caz, reacționare.

Totuși, această imagine falsă s-a schimbat, treptat, cînd s-a văzut că monarhii morți și cei care trăiau în străinătate puteau fi folositori imaginii țărilor socialiste. Vizitele la cel mai înalt nivel în regate au contribuit, fără îndoială, la îmbunătățirea legăturilor dintre statele din Est și Vest și la destinderea în Europa, le-au permis oamenilor politici din Est să guste din strălucirea monarhistă și să crească în ochii străinătății și ai propriilor lor popoare. A fi fotografiat cu un monarh îți acorda prestigiu și respectabilitate. Un mic dejun cu o regină presupunea informarea comitetului central al unui partid comunist la putere, adică aceiași oameni cunoscuți din ierarhia de partid și de stat și nu alții.

Astfel, vizitele se derulau, de fapt, într-o singură direcție — de la Est spre Vest. Doar puțini monarhi au efectuat vizite reciproce în țările socialiste. Nu au lipsit nici motive „monarhice" pentru neefectuarea unor vizite : astfel, s-a repetat, din partea britanică, că, exact ca și în cazul predecesorilor săi, regina nu poate vizita Uniunea Sovietică înainte de a fi clarificate împrejurările morții rudelor ei apropiate — familia țarului, ucisă în 1918.

Timp de 40 de ani, cetățenii RDG nu au primit, niciodată, vizita de stat a vreunui cap încoronat. O singură dată s-a pus problema ca Șahul și consoarta să sosească. Dar răsturnarea din Iran ne-a ferit, din fericire, de această vizită amară. Per total, a trebuit să ne mulțumim că regele Friederich II mai călătorește pe bulevardul Unter den Linden.

Așadar, cetățeanul obișnuit din Răsărit nu prea a avut de a face cu monarhiile. Totul se petrecea, undeva, departe.

Din nou în discuție

Lucrurile s-au cam schimbat în ultimele luni. Transformările din societate au permis ca, în unele țări din Răsărit, tema „monarhiei" să iasă din istorie la lumina zilei, să intre în viața politică — mișcări monarhice ființează și au un anumit curs. Suverani, ca fostul rege Mihai al României, au făcut cunoscut că, dacă ar fi în situația să-și scoată fostele regate din criza lor adîncă, ar fi, evident, pregătiți s-o facă.

Și în Occident s-au purtat, în ultimele luni, nenumărate discuții în jurul monarhiei și a reprezentanților ei, se înțelege, chiar la înaltele curți regești. Așa s-a întîmplat, în primăvară, în Belgia, cînd regele Baudouin I a refuzat, din motive cunoscute, să semneze legea privind întreruperile de sarcină. La început, printr-un artificiu judiciar, s-a încercat punerea în aceeași căciulă a intereselor țării cu cele ale regelui : oficial, el a fost declarat „indisponibil", timp de două zile, și guvernul și-a văzut de treabă în locul său. Pentru prevenirea repetării unor asemenea situații va trebui, se pare, modificată Constituția.

Nici Republica Italiană nu este scutită de probleme „monarhice". De aceasta s-a ocupat văduva lui Umberto II, înlăturat în 1946. Bătrîna doamnă, respectată, pînă acum, de mulți italieni, o mătușă a regelui Belgiei, care-și petrece apusul vieții în Elveția, a primit o rentă substanțială, deoarece soțul său ar fi fost ofițer italian, dar și-a pierdut puținele-i simpatii datorită activităților militare ale soțului : Umberto ar fi fost, în timpul celui de-al doilea război mondial, un trădător desăvîrșit, care ar fi trebuit să răspundă în fața Curții marțiale. În aceste circumstanțe, acordarea și plătirea unei rente ar fi interzise de la sine.

Așa se face că instituția monarhică și reprezentanții ei și-au dat toată silința, în ultimele luni, ca pe această temă să se discute mai mult decît pînă acum în Europa ; s-au vehiculat întrebări despre rolul ei în trecut, prezent și viitor, argumente pro și contra formelor de regim republican și monarhic.

Toate acestea nu lasă nici RDG neimplicată — deși, cel puțin, aici nu se strigă încă tare : „Îl vrem pe bătrînul nostru Kaiser Wilhelm înapoi" — doar ceva asemănător. Au fost despărțite pînă acum, de revoluția din noiembrie 1918, atît RFG, cît și partea răsăriteană de spațiul ocupat de monarhiile din jur, dar această situație se va schimba de acum înainte. Patru state vecine sînt monarhii : Danemarca, Olanda, Belgia și Luxemburg și, pe lîngă acestea, două mai îndepărtate — Marea Britanie și Spania. Și, doar, împreună cu ele ne vom afla în Piața comună.

22 la 12

„Elisabeta a doua, prin mila Domnului, Regină a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și al altor ținuturi și teri-

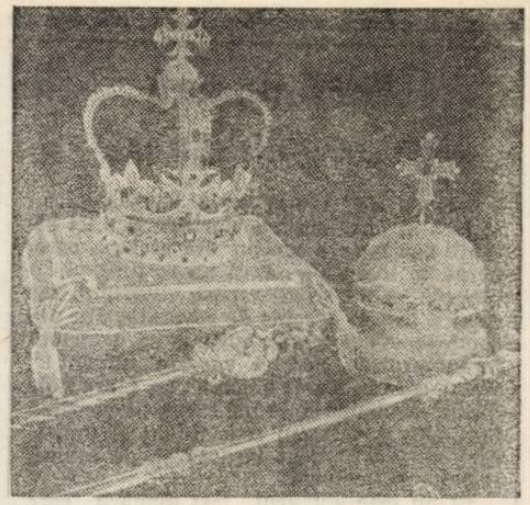

torii ale sale, șefa Commonwealthului, apărătoare a credinței".

Așa sună, în Marea Britanie, titlul reginei. El reamintește că monarhia britanică — ca majoritatea celorlalte state europene — a luat ființă în epoca feudală, cînd stăpînitorii le erau, de către Dumnezeu, dăruiți supușilor și erau răspunzători pentru faptele lor numai în fața Domnului.

Din evul mediu, forma închegată de organizare statală (cu excepția orașelor-stat ca Veneția și Genova — și a Elveției, constituită pe baze proprii) a fost monarhia, în pofida interludiilor republicane în multe țări, în general, pînă la primul război mondial în Europa. În anul 1914, existau numai patru republici : Franța (din 1870), Portugalia (din 1910), Elveția (oficial suverană din 1648) și San Marino (prin tradiție din anul 301). Monarhia se impunea de la sine, chiar și în secolul al 19-lea, cînd țările europene care și-au cucerit independența au ales-o ca formă de stat (Belgia, Luxemburg, România, Bulgaria, Grecia, Serbia, Muntenegru).

Formele sale diferite s-au impus din obișnuințele și tradițiile fiecărei istorii naționale, dar și din rolul țărilor în viața internațională. Statele mai mari se angajau, de regulă, să devină împărății sau regate, statele mai mici sau mici trebuiau să se mulțumească să fie mari ducate, ducate sau principate.

Prima mare lovitură dată acestui aranjament de primul război mondial : monarhii germani, împăratul-rege austro-ungar și țarul rus au fost răsturnați și au apărut mai multe republici în Europa centrală și de răsărit.

Următoarea reducere însemnată a numărului monarhiilor a rezultat în legătură cu al doilea război mondial și schimbările pe care acesta le-a antrenat în Europa de răsărit.

Ca urmare, de la sfîrșitul anilor '40 republicile, ca formă statală în Europa, sînt în majoritate : 22 republici față de 12 monarhii (în cazul în care se iau în considerare principatul Andorra și statul condus după tip monarhic — Vatican).

Cu sceptru și sigiliu

În evul mediu și în perioadă imediat următoare, majoritatea monarhilor erau stăpîni mai mult sau mai puțin absoluți ce domneau independent de organismele parlamentare (care erau, cel mai adesea, înscrise doar pe hîrtie). Activitatea economică cea mai importantă era agricultura, așa încît solul și subsolul aparțineau, în principal Coroanei, nobililor și bisericii. Această stare de lucruri s-a schimbat odată cu apariția industriei și burgheziei, care s-a ridicat împotriva nobilimii și Coroanei, ce pierdeau din importanța lor economică, pînă cînd a reușit să ia parte la puterea politică. Atunci s-a pus problema locului monarhiei într-un sistem social în schimbare. În mod exemplar, a fost rezolvată această problemă, printr-un lung proces, în Marea Britanie. Nobilimea și burghezia au ajuns la o egalizare economică și politică și la o apropiere a intereselor lor divergente.

Chiar și în Uniunea Sovietică...

Interzise, timp de mulți ani, mișcările monarhice pot acum, din nou, activa.

Cea mai veche dintre aceste grupări pretinde a fi cea creată la 1 noiembrie 1989, la Moscova, cu numele de Partidul Ortodox Constituțional — Monarhic din Rusia (PKMPR), care se prezintă ca urmașul unui partid monarhist, fondat la mijlocul anilor '20. La jumătatea lunii mai a acestui an, au sosit, la Moscova, delegați din 18 orașe ale Uniunii Sovietice la Congresul PKMPR și au jurat credință Marelui prinț Vladimir Kirillovici, care trăiește în străinătate, ca „moștenitor al tronului rus".

Partidul acesta urmărește scopul de a obține majoritatea parlamentară, de a prelua puterea, după modelul statelor scandinave din secolele 16 și 17 și de a pregăti reinstaurarea monarhiei. Numai țarul ar putea înfăptui în Rusia „împăciuirile" necesare. Pentru atingerea acestui țel, partidul este pregătit să formeze coaliții temporare sau de lungă durată cu alte partide. Din punct de vedere economic, recomandă economia de piață și proprietatea privată.

Aproape paralel cu congresul PKMPR, în primăvara lui 1990, au fost constituite cinci grupări de dreapta, antisemite, sub semnul monarhismului : Mișcarea Populară Ortodoxă din Rusia — Uniunea Creștin-Patriotică ; Asociația „Pamjat" ; Frontul Național-Patriotic ; Asociația forțelor armate și Partidul Popular Rus. Conducătorii acestor mișcări arată că tendințelor separatist-naționale în creștere în URSS nu li se poate pune capăt printr-un sistem al partidului majorității, ci numai cu ajutorul monarhiei.

Fost monarh ca revoluționar?

Dorește nu numai să-și revadă țara; afirmă și „necesitatea clarificării unei situații; aceasta a apărut din alegeri, care, de acum înainte — dacă nu se întîmplă o minune — nu se aseamănă viitorului, așa cum a fost el deschis de revoluția din decembrie. Aș fi foarte bucuros să contribui la înfăptuirea acestei sperate minuni!" Omul, care în ziarul belgian „La Libre Belgique" se laudă a fi un revoluționar pînă la capăt, este fostul rege Mihai al României, care a abdicat în 1947 și, de atunci, trăiește în Occident.

El nu este singurul fost monarh care speră ca, după răsturnările sociale din Europa răsăriteană, să urce, din nou, pe „Tronul tatălui său". Speranța sa o împărtășește și Leka, fiul lui Zogus, regele Albaniei, înlăturat de fasciștii italieni în 1939. El a chemat, în mod repetat, la „ridicarea împotriva regimului tiranic și ateist de la Tirana". Și se arată, bineînțeles, gata să ia parte activă la treaba aceasta. Monarhiștii unguri l-au adus în discuție pe Otto von Habsburg, ultimul urmaș la tron al monarhiei imperialo-regală, ca posibilă alternativă pentru funcția de președinte al statului. Pînă acum, de altfel, în suspensie.

Pe plan politic, acest lucru și-a găsit expresia în crearea democrației parlamentare. Suveranul a fost constrîns să joace rolul de șef de stat reprezentativ, lipsit pînă și de prerogative cvasiexecutive, deși, în mod oficial, totul se face „în numele reginei" (ceea ce nu înseamnă că, în noile condiții, suveranii nu au jucat un rol mai mare sau mai mic).

Acest proces a fost inaugurat, în Marea Britanie, după revoluția din 1688/89. Încă din secolul al XVIII-lea, democrația parlamentară britanică, cu separarea puterilor în executivă, legislativă și monarhică, era dată de exemplu în Europa, mai ales de către iluminiști angajați și interesați în statul de drept, precum Montesquieu. Nu se ascundea faptul că, în Marea Britanie chiar, monarhia se bucura de puțin prestigiu. Abia regina Victoria (1837—1901) și soțul său, prințul-consort Albert, au reușit să facă monarhia, curtea și familia regală respectată din nou în ochii publicului. În această perioadă, monarhia britanică a obținut aura pe care o mai păstrează și azi, ca și locul ocupat de suveran, mai ales pe plan exterior. Monarhia britanică a fost dată de exemplu pentru felul abil de a se adapta sistemului parlamentar burghez evident astăzi și în celelalte monarhii din Europa. Aceștia au preluat, ca și britanicii, forma de monarhie constituțională, în care monarhul numai domnește, nu și guvernează.

Aceasta nu înseamnă că activitatea suveranului este redusă doar la aparițiile în public. Ca și în cazul șefilor de stat ai republicilor, membrii familiilor regale își petrec o mare parte a activității lor la masa de scris.

În imaginea lor exterioară, multe monarhii se aseamănă, în imitarea practicilor republicane. „Pompa" de la Curtea britanică se regăsește la monarhiile continentale, numai în formă diminuată. Avînd în vedere schimbările din societatea britanică, modificările în formele și stilul de viață, ca și personalitatea urmașului la tron, Charles, s-ar putea ca regina să fie ultima suverană de stil tradițional. Stilul acesta cu rădăcini încă de pe vremea imperiului „s-a înmuiat", într-un cuvînt, și monarhia britanică, asemenea celorlalte monarhii europene, a preluat forme „prezidențiale" mai puternice. **(va urma)**

(după „Horizont International")

Traducere și adaptare
Doina Topor

Femeia și puterea

2

Rîndurile de mai jos au fost scrise cu aproximativ două luni în urmă, cînd doamna Benazir Bhutto era, încă, primul ministru al Pakistanului. Numită în fruntea guvernului de la Islamabad în urma victoriei obținute de partidul său, Partidul Poporului, în alegerile din noiembrie 1988 — primele alegeri libere organizate în Pakistan după 12 ani de regim militar — ea devenea prima femeie care și-a asumat răspunderea de premier într-un stat musulman modern. Venirea sa la putere era salutată ca o reîntoarcere a țării la democrație.

Dar, la 6 august anul acesta, printr-o hotărîre a șefului statului, Benazir Bhutto a fost demisă din funcție, guvernarea sa fiind învinuită de „corupție, abuz de putere, incompetență, clientelism, violare a Constituției". Învinuiri respinse ferm de tînăra femeie-politician, care a calificat înlăturarea sa de la putere drept neconstituțională și a acuzat cercuri ale armatei de implicare în răsturnările politice din țară.

„Ne vom întoarce la putere, încă o dată, cu sprijinul maselor" — afirmă Benazir Bhutto, lansînd campania electorală a Partidului Poporului în vederea scrutinului legislativ prevăzut pentru 24 octombrie și sfidînd știrile potrivit cărora guvernul interimar intenționează să o aducă în fața justiției. Într-o țară a puternicei legi islamice, sharia, — potrivit căreia cuvîntul unui bărbat valorează dublu decît al unei femei — riscurile pe care și le asumă dna Bhutto nu sînt puține. Dar nici atù-urile sale, între care tradiția politică a familiei sale, simpatia de care se bucură într-o serie de state occidentale fosta studentă a Universităților Oxford și Harvard și — de ce nu? — însuși curajul ei de a înfrunta un destin potrivnic.

Dar să ne întoarcem în trecut, pentru a înțelege, măcar în parte, resorturile atitudinii de azi a Benazirei Bhutto.

Benazir Bhutto
Politica, pasiune sau datorie?

Beijing, 12 februarie 1989. O limuzină neagră, cu geamurile acoperite, alunecă printre două rînduri de soldați, perfect aliniate. În față — o poartă enormă, împodobită cu capete de lei, se deschide spre un parc imens, cu peluze presărate cu dragoni din piatră.

În mașină, înaintînd spre Da Hu Tai, micul palat imperial în care guvernul chinez își primește cinstiții oaspeți străini, o femeie tînără și atrăgătoare, purtînd pe cap vălul impus de regulile islamice. Este doamna Benazir Bhutto, noul premier pakistanez. Parcurgînd aleile parcului imperial, se gîndește că nimic nu s-a schimbat. Totul pare la fel ca în 1972, cînd și-a însoțit tatăl, Zulfikar Ali Bhutto, în vizita oficială, întreprinsă de acesta în China, prima ca șef al guvernului de la Islamabad. El ținuse mult ca ea, fiica sa mai mare — pe care o îndruma, cu atenție, de la vîrsta de 12 ani, pentru a deveni, într-o zi o „expertă în problemele puterii" —, să-i fie alături la istorica întîlnire cu președintele Mao. În fiecare moment de răgaz smuls programului încărcat al vizitei, Ali Bhutto îi explica tinerei de numai 19 ani, „secretele luptei politice".

Acum, în mașina care înaintează lent prin parcul liniștit, Benazir își reamintește tot ce a urmat. Cum tatăl său a fost răsturnat de la conducerea Pakistanului, printr-o lovitură de stat militară, și spînzurat în grabă. Cum ea, Benazir, a cunoscut ani de restriște, de arest și exil. Apoi cum, în 1986, odată cu ridicarea legii marțiale, s-a înapoiat în patrie. Pakistanezii i-au făcut o primire triumfală. În fruntea Partidului Poporului, formațiune condusă odinioară de Zulfikar Ali Bhutto, ea a declanșat lupta împotriva regimului generalului Ziaul Haq pe care l-a considerat răspunzător de înlăturarea de la putere și uciderea tatălui său. Doi ani mai tîrziu, în august 1988, generalul Zia a pierit într-un accident de avion, iar în noiembrie, același an, Partidul Poporului a cîștigat primele alegeri pluripartite, organizate în Pakistan, după 12 ani de dictatură militară. Lui Benazir Bhutto i s-a încredințat funcția de premier, devenind prima femeie din epoca modernă care și-a asumat o asemenea răspundere într-un stat orientat de legile islamice. În această calitate, a ales China pentru una din primele vizite oficiale în străinătate. Ca și tatăl său.

Înger sau demon? Pentru suporteri, Benazir Bhutto a apărut drept un emisar al divinității, prevestind restaurarea democrației în țară, după îndelungați ani de regim militar. Pentru opozanți, ea a constituit o amenințare la adresa rînduielilor stabilite de fosta guvernare.

Tînără, înzestrată cu mult farmec și o educație desăvîrșită în prestigioasele Universități Harvard și Oxford, această exponentă a unei înstărite familii de latifundiari din provincia pakistaneză Sind, a înfruntat cu deosebit curaj, (și, firește, purtînd în minte sfaturile tatălui), toate capcanele și obstacolele vieții politice, toate rigorile societății islamice. La scurt timp după revenirea sa în țară, din exilul petrecut în Occident, prietenii occidentali au aflat cu surprindere că Benazir a acceptat o căsătorie, aranjată, potrivit canoanelor islamice, cu un descendent al unei alte bine-situate familii din Sind, omul de afaceri Azif Ali Zardari. În septembrie 1988, ea a născut un băiat, Bilawal.

În jurul datei nașterii acestui copil, se poate spune că s-a dat o veritabilă „bătălie politică",

La o întrunire, răspunzînd aclamaţiilor

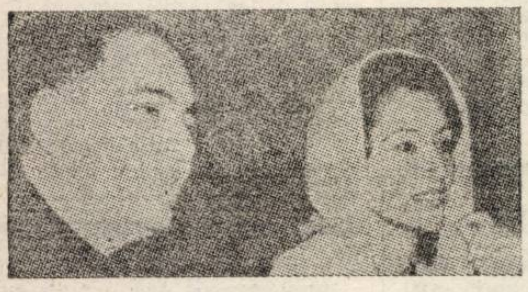

Întîlnire la nivel înalt indiano-pakistaneză (Rajiv Gandhi-Benazir Bhutto) într-o vreme în care armonia părea să se instaleze în relaţiile dintre cele două ţări vecine

O fotografie recentă : Benazir Bhutto prezidează întrunirea conducerii formaţiunii sale politice, Partidul Poporului din Pakistan, la care s-au decis candidaturile pentru alegerile generale din luna octombrie a.c.

ale cărei episoade au format desfătarea presei la vremea respectivă. Într-un interviu acordat revistei „Time", Benazir Bhutto a dezvăluit subtila sa „manevră politică" : „Eram convinsă — spune ea — că Zia (fostul dictator) va organiza alegerile cînd va fi sigur că sînt prinsă în «probleme particulare». Cînd am ştiut că există şansa de a deveni mamă, deliberat, n-am dezvăluit data reală a naşterii. Am vorbit tuturor de lunile decembrie sau ianuarie, dorind să-l derutez pe Zia. Totuşi, el a convocat scrutinul pentru perioada cînd a suspectat că ar putea veni copilul pe lume, în noiembrie". Acesta s-a născut, însă, pe 21 septembrie şi se poate spune că a făcut campania electorală pentru alegerile legislative din noiembrie 1988 alături de mama sa.

„— Începeţi activitatea la orele 5,30, în fiecare dimineaţă, şi nu o sfîrşiţi, uneori, decît după miezul nopţii. Tinerele mame din întreaga lume ar dori să ştie cum reuşiţi aceasta" — i s-a adresat un reporter Benazirei Bhutto, în plină campanie electorală.

„— Presupun că este vorba de obiectivul propus. Cînd acesta este foarte important, se poate depăşi orice obstacol. Simt că pînă nu va exista democraţie în ţară trebuie să continui. Nu mă pot opri la jumătatea drumului — a răspuns tînăra politiciană-mamă, adăugînd surîzătoare : şi copilul are o contribuţie, în felul său. Este foarte disciplinat şi înţelegător .Nu plînge în avion. Se scoală la intervale regulate şi nu mă sîcîie deloc".

— „Este adevărat că nu permiteţi reporterilor să vă fotografieze împreună cu copilul ?"

„— Nu vreau să fie folosit sau să se încerce a fi folosit copilul (în scopuri electorale — n. red.). Am primit, însă, multe mesaje mişcătoare. Chiar oameni sărmani au trimis jucării, mici nimicuri ieftine, care, însă, m-au mişcat cu adevărat".

Abia cînd Bilawal a împlinit şapte luni, în luna mai, anul trecut, mama a consimţit să-şi prezinte fiul fotoreporterilor. Săptămînalul „Paris Match" a dedicat momentului un reportaj, însoţit de numeroase imagini, surprinse la reşedinţa din Islamabad a primului ministru. Ziaristul francez Pierre Hurel a înfăţişat-o pe Benazir Bhutto ca pe o tînără mamă fericită, dar, în acelaşi timp, o prizonieră a contextului intern pakistanez, un lider politic a cărui acţiune resimte permanent presiunea fantastică şi ocultă a rigorilor impuse de influentele cercuri ale ierarhiei religioase musulmane, ca şi ale ierarhiei militare. Cu atît mai puternic se manifestă aceste presiuni — consideră ziaristul amintit — cu cît, în mare parte, fosta structură, şi mai cu seamă serviciile secrete, şi-au menţinut însemnătatea.

„În reşedinţa primului ministru, e linişte — privilegiul puterii. Peluza vastă e brăzdată de umbra copacilor înalţi. Uniforme impecabile, oameni de ordine, servitori impenetrabili, omniprezenţi printre invitaţi". „Avem aceleaşi probleme — îmi spune un consilier al premierului. Întreg personalul protocolar — ofiţeri de legătură, gărzi, şoferi, servitori — este acelaşi ca sub vechiul regim. Jumătate dintre ei raportează ce se întîmplă serviciilor secrete, ISI. Chiar telefoanele sînt ascultate". Se poate percepe — notează corespondentul «Paris Match» — un straniu sentiment de neliniştе. Apare, însă, doamna Benazir Bhutto.

„Domnilor — le spune ea, cu vizibilă mîndrie, reporterilor adunaţi în grădina reşedinţei — vi-l prezint pe Bilawal. Ştiţi că îl aduc în fiecare dimineaţă cu mine la lucru ? De la 9 la 9,30, mă joc cu el în birou. Tensiunea din atmosferă dispare. Cu Bilawal în braţe, Benazir coboară scara ce duce în grădină. Coborînd, îi vorbeşte fiului său, povestindu-i despre palatul cu turle rotunjite, construit la începutul secolului, pe care l-a ales drept reşedinţă. Dar ameninţările ? Comploturile ? Militarii care spionează ? — se năpustesc întrebările ziariştilor. „Bineînţeles — răspunde pe acelaşi ton calm, primul ministru pakistanez — nu putem deţine toate puterile. Oamenii generalului Zia sînt încă în posturi însemnate. Şi, dacă ar vrea, armata poate folosi orice pretext... Dar, eu am încredere..."

Şi totuşi... În timpul vizitei sale în China, de anul trecut, primind-o într-unul din somptuoasele saloane ale Palatului Poporului, Deng Xiaoping i-a citat Benazirei Bhutto un vechi proverb chinezesc, care spune că acela care deţine impetuozitatea tinereţii şi experienţa bătrînilor va cunoaşte bogăţia şi succesul. El a adăugat că lui, în cei 84 de ani de viaţă, nu i s-a întîmplat să cunoască un alt om care să reuşească aşa cum a făcut-o ea.

Dar, chiar dacă, în acel moment, Benazir Bhutto a simţit o undă de orgoliu, aceasta n-a durat prea mult. Căci, abia întoarsă de la convorbirile cu gazdele chineze, în apartamentul ce-i fusese rezervat pe perioada vizitei, consilierul personal, generalul Baabar i-a adus la cunoştinţă că, la Islamabad, erau în plină desfăşurare mari manifestaţii religioase împotriva cărţii „Versetele satanice" a lui Salman Rushdie, volum care a stîrnit vehemente şi ameninţătoare proteste în lumea islamică. Printre cele mai puternice au fost cele din Pakistan, unde, însă, se pare că „episodul Rushdie", a fost în bună măsură şi un pretext, una din manifestările asaltului cercurilor religioase împotriva guvernului. Întoarsă în ţară la 48 de ore de la izbucnirea incidentelor, Benazir Bhutto a găsit capitala cuprinsă de o nestăvilită febră religioasă. Mollahul (preot musulman) Kanzar Niazi, lider al tragicei manifestaţii, acuză guvernul că „a făcut să curgă sînge de martir" şi-i cere demisia.

Dar tînăra prim-ministru nu pierde controlul situaţiei. Confruntarea cu fundamentalismul islamic nu este o noutate pentru ea. Chiar în ziua numirii sale ca premier, la 2 decembrie 1988, Jamiaat-i-Islami, formaţiune reprezentativă pentru cercurile religioase fundamentaliste, a emis o „fatwa", un decret religios. Citind unul din versetele contestate ale Coranului, care susţine că „Nu va cunoaşte nicicînd prosperitatea acel popor care îşi încredinţează treburile unei femei", mollahii au afirmat că o femeie nu poate deveni şef al guvernului. Benazir le-a răspuns cu aceleaşi argumente : Ieşind din sala de onoare a Palatului Prezidenţial, unde tocmai depusese jurămîntul, ea şi-a părăsit brusc suita şi s-a retras în prima încăpere întîlnită în drum, pentru a se ruga şi „mulţumi lui Allah". Două săptămîni mai tîrziu a plecat în pelerinaj la Mecca. De asemenea, din prima zi, a avut grijă să-şi înceapă orice declaraţie oficială cu fraza : „Laud înainte de toate numele lui Allah, cel atotputernic şi atotiertător." La fel de grijulie, în ce priveşte codul islamic, s-a dovedit în ţinută şi comportament.

La instalare, Benazir Bhutto declara că vrea să facă astfel ca „Pakistanul să pătrundă în secolul al XXI-lea" şi că această evoluţie implică un islamism modern, în cadrul căruia femeia să se bucure de drepturi depline. Probabil şi azi gîndeşte la fel, dar — cum explica un diplomat — „doar şeful de orchestră s-a schimbat, muzicanţii rămîn aceiaşi". Poate că ea ar fi putut face faţă erupţiilor fundamentaliste, dar ar fi dispus de forţe adecvate în ce priveşte sursele de informaţii şi poliţie. Dar,— considera un comentator francez — în afara manifestaţiilor religioase, Benazir a trebuit să se confrunte şi cu o veritabilă „contraguvernare a ierarhiei militare".

„Problema militarilor este dintre cele mai sensibile — aprecia ea, într-un interviu. Trebuie să ne gîndim la însemnătatea armatei pentru o ţară ca a noastră, aflată într-o perioadă de tranziţie, o ţară unde militarii caută orice pretext pentru a interveni din nou...

Tatăl meu obişnuia să spună că politica este o pasiune. Pentru mine nu a fost niciodată o pasiune ci, mai curînd, un simţ al datoriei, al responsabilităţii. Şi acesta nu e nicicînd de ajuns şi nu-i părăseşte niciodată pe cei care urmăresc scopurile tatălui meu şi ale partidului său..."

În fruntea acestui partid, Benazir Bhutto — care, anul acesta, în februarie, a născut al doilea copil, o fetiţă — s-a lansat în campania electorală pentru apropiatele alegeri parlamentare, decisive pentru soarta ei. **(Va urma)**

Liana Enescu

poşta redacţiei

Horia Avramescu, Braşov. Intensificarea luptelor din Afganistan de la începutul acestui an şi tentativa de lovitură de stat au dus la escaladarea conflictului fratricid afgan, căruia şi Comitetul Internaţional de Cruce Roşie (CICR) trebuie să-i facă faţă. Acest comitet şi-a manifestat prezenţa în regiune încă de acum zece ani. Acţionînd, într-o primă perioadă, în Pakistan, el a înretragerea trupelor sovietice, în 1989, a fost urmată de fapt de o recrudescenţă a luptelor între trupele guvernamentale şi formaţiunile de rezistenţă. Întrucît ciocnirile armate au loc cu precădere la periferia oraşelor, populaţia civilă este cea care suportă, în primul rînd, consecinţele. Nenumărate victime continuă să fie înregistrate. Anul trecut, în cele două spitale din Pakistan, au

stalat o delegaţie permanentă la Peshawar („North-Western Frontiers Province") şi o subdelegaţie la Quetta (provincia Belucistan), precum şi două spitale pentru îngrijirea răniţilor care trec frontiera. Abia în 1986 a demarat activitatea CICR în teritoriul afgan, prin instalarea unui centru ortopedic la Kahul (în **imagine**). În 1988, paralel cu instalarea unui centru de chirurgie, CICR a vizitat peste 2600 de prizonieri din capitala afgană. În loc să pună capăt conflictului, fost primiţi 6 100 de răniţi. Această cifră record a fost confirmată de cei aproape 2200 persoane care au fost internate la Kabul de la sfîrşitul anului 1988. CICR mai administrează, în colaborare cu Semiluna Roşie pakistaneză zece posturi de prim-ajutor la frontiera dintre Afganistan şi Pakistan. Intensificarea luptelor în capitala afgană şi în provincie face foarte dificilă misiunea personalului medical angajat în asistarea victimelor.

Accident chimic

Maria Vasilescu, Constanţa. Oraşul Ufa, capitala Republicii Autonome Başkiria, este ameninţat de dioxină, după un incendiu care a distrus la începutul lunii septembrie, cel mai important complex chimic din regiune, informează săptămînalul „Moskovskie Novosti". O explozie într-o unitate de producere a alcoolului sintetic a provocat un incendiu în complexul chimic Chimprom şi s-a soldat cu peste 100 de răniţi, care „continuă să fie spitalizaţi". Este vorba de pompieri şi muncitori din uzină, care au suferit arsuri sau s-au intoxicat cu gaze toxice, relatează săptămînalul. „Explozia şi depistarea, în aceeaşi zi, în rîul Ofimka, a prezenţei fenolului, de trist renume (otravă care paralizează centrii nervoşi), în proporţii care depăşesc de 37 500 de ori normele admise, nu sînt totuşi consecinţele cele mai groaznice", se afirmă în săptămînal. „Deasupra oraşului pluteşte o ameninţare ecologică mai serioasă. Numele ei — dioxina. „Potrivit agenţia TASS, un „nor deosebit de nociv" s-a format în urma exploziei. Or, complexul chimic Chimprom din Ufa a produs pînă nu demult „agentul portocaliu". Potrivit săptămînalului, dioxina, „derivat al triclofenolului", serveşte la fabricarea acestui produs, utilizat mai ales de americani în bombardamentele din Vietnam (a se vedea, în această problemă şi poşta redacţiei din numărul 34 al revistei). O altă consecinţă a exploziei — o scurgere chimică s-a deversat într-un rîu care aprovizionează cu apă potabilă jumătate din populaţia de un milion a oraşului Ufa. În anii '60, „peste 128 de cazuri de forme dintre cele mai grave ale bolilor produse de dioxină au fost depistate la Chimprom", adaugă săptămînalul. Toate centrele medicale din regiune au fost alertate cînd au avut loc explozia şi poluarea apelor, şi 4 000 de pacienţi din spitalele din Ufa au fost evacuaţi din oraş. Locuitorii oraşului au cerut să se închidă uzina Chimprom şi să fie depistată dioxina. „Nu s-a făcut nici unul din aceste lucruri", arată „Moskovskie Novosti". Dar închiderea acestui „monstru chimic" ar pune în discuţie activitatea a zeci de uzine. Populaţia din Ufa cere ca oraşul să fie declarat „zonă ecologică sinistrată".

Romeo Mănescu, Baia Mare; Gh. Isai, Oradea; Temistocle Malec, Bolintin Vale, jud. Giurgiu. În legătură cu faptul că unul sau mai multe numere ale revistei noastre nu v-au parvenit, am sesizat Direcţia Expedierii Presei, care se ocupă cu aceste probleme. Vă facem cunoscut că în atribuţiile redacţiei noastre nu intră şi difuzarea revistei, astfel încît nu avem cum returna costul unor abonamente, nefiind încasatorii direcţi ai sumelor respective. Pe de altă parte, nu dispunem de numere suplimentare ale publicaţiei, cele care sînt păstrate la noi fiind necesare colecţiei noastre. Vă sfătuim, totuşi, să mai insistaţi la oficiile poştale la care aţi contractat abonamentele. Nu avem decît să regretăm astfel de situaţii, din păcate deloc singulare.

Harambie Nichita, Tulcea. Aveţi dreptate, numele corect al fostului prim-ministru sud-african este J. G. Strijdom; grafia apărută în revista noastră se datorează unei erori tipografice. În legătură cu materialul pe care doriţi să ni-l trimiteţi, îl aşteptăm. În măsura în care se va circumscrie profilului revistei şi va fi de actualitate, ne va face plăcere să-l publicăm.

Komintern

Mihai Petraşcu, Braşov. „Komintern" este, de fapt, abrevierea rusească a Internaţionalei Comuniste. După victoria Revoluţiei din octombrie 1917, în numele stîngii celei de-a doua Internaţionale, Lenin lansează unui număr de 39 de partide şi grupări socialiste invitaţia de a se reuni la o conferinţă internaţională comunistă. Deschisă la 2 martie 1919, la Moscova, în prezenţa a circa 50 de delegaţi, conferinţa a hotărît, la 4 martie, să adopte numele de Internaţionala Comunistă (Komintern). Cel de-al doilea Congres al Komintern-ului, care a avut loc în iulie-august 1920, a definit condiţiile de aderare a partidelor socialiste la Internaţională. În număr de 21, aceste condiţii cuprind, printre altele, centralismul democratic, acceptarea unei discipline de fier, asemănătoare disciplinei militare, recunoaşterea caracterului obligatoriu al hotărîrilor Internaţionalei Comuniste. Organul suprem al Internaţionalei a fost Congresul mondial, care trebuia să se întrunească la fiecare doi ani. De fapt, între 1924 şi 1943 nu au mai fost decît două congrese mondiale. În intervalele dintre congrese, Internaţionala era condusă de un Comitet Executiv, care alegea un prezidiu, un birou organizatoric şi un secretariat. Biroul organizatoric şi secretariatul au fuzionat din 1926, formînd un secretariat politic. Partidele naţionale erau supuse directivelor delegaţilor Komitern-ului pe lîngă comitetele lor centrale (aşa-numitul sistem „ochiul Moscovei") Influenţa preponderentă a Partidului Comunist sovietic în cadrul Internaţionalei este marcată după lichidarea opoziţiei troţkiste şi zinovieviste (1924—1926), de o serie de epurări în partidele comuniste naţionale, care vor urma cu fidelitate linia politică a conducerii staliniste. În timpul acestei perioade, accentul cade asupra pregătirii directe a revoluţiei proletare şi asupra necesităţii de a lupta împotriva social-democraţiei, calificată de social-fascism." În august 1935, congresul mondial al Komintern-ului adoptă, dimpotrivă, o tactică a unităţii antifasciste, ceea ce marchează o apropiere de social-democraţie. În octombrie 1939, după semnarea Pactului Molotov-Ribbentrop. Comitetul Executiv al Komintern-ului, îi cheamă pe comunişti să lupte împotriva „imperialismului englez şi francez", ceea ce reprezintă o nouă ruptură de aliaţii democraţi. La 15 mai 1943, Prezidiul Internaţionalei comuniste propune tuturor partidelor comuniste dizolvarea Komintern-ului. Această dizolvare intervine în momentul în care U.R.S.S. se afla, angajată alături de democraţiile occidentale, în cel de-al doilea război mondial. Dizolvarea Komintern-ului nu a schimbat în mod fundamental raporturile dintre partidele comuniste naţionale şi Moscova. Komintern-ul va renaşte în 1947 sub o formă, ceva mai atenuată, a Kominform-ului, el însuşi dizolvat oficial în 1956.

D. Nicoară, Bucureşti. Vă înţelegem pe deplin nemulţumirea. Din păcate, tot mai mulţi abonaţi ne sesizează astfel de situaţii, ceea ce ne-a făcut să intervenim în repetate rînduri la Direcţia Expedierii Presei, care se ocupă de această problemă. Dar, situaţia nu pare să se reglementeze. Vă rugăm să ne credeţi că depunem eforturi susţinute pentru a determina factorii responsabili să ia măsurile cuvenite, iar, pe de altă parte, studiem şi alte posibilităţi pentru îmbunătăţirea difuzării revistei noastre.

Nicolae Alexandru, Iaşi. După cum aţi putut observa, serialul nostru cu „Arhipelagul Gulag" s-a încheiat. Am reţinut propunerile dv. pentru alte seriale şi, în măsura posibilităţilor de informare detaliată, le vom acorda atenţia cuvenită. Cel la care vă referiţi în scrisoarea dv., a fost numai colaborator la ediţia în limba română a revistei noastre, iar în prezenta lucrează — din cîte ştim — la publicaţia „Expres magazin".

Mihai Ciaki, Feteşti. În legătură cu propunerea pe care ne-o faceţi, vă rugăm să treceţi pe la redacţia noastră, în vederea stabilirii unor detalii concrete (referitoare la transport, împuternicire etc.). În orice caz, vă mulţumim pentru interesul pe care ni-l purtaţi.

Marian Pascu, Tîrgovişte. Biroul Internaţional al Educaţiei (BIE), organism al UNESCO, îşi are localul într-o clădire nouă de la Geneva (în **imagine**). El a avut şi are un rol esenţial în desfăşurarea Anului Internaţional al Alfabetizării şi în elaborarea principalului document al Conferin-

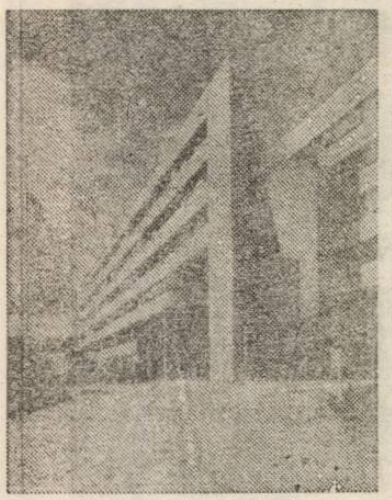

ţei internaţionale a educaţiei, desfăşurate anul acesta, între 3 şi 8 septembrie. Documentul se intitula : „Lupta împotriva analfabetismului printr-un învăţămînt primar universal şi prin educarea adulţilor ; aspecte operaţionale subliniind participarea activă a subiectului". El a permis dezbateri în şedinţa plenară şi în comisii, precum şi în cele 6 grupe de lucru ce au examinat sistemele formale şi informale de învăţămînt, pertinenţa şi calitatea programelor de alfabetizare, metodele şi materialele pedagogice, evaluarea însuşirii materiei predate, formarea cadrelor, iletrismul funcţional şi finanţarea învăţămîntului. În afară de răspunsurile la ancheta privind temele conferinţei, statele membre prezintă rapoarte bienale asupra evoluţiei educaţiei în ţările respective.

Nicolae Rădulescu, Tulcea. Reproducem din scrisoarea dvs. : „Articolul **Ţiganii** publicat la Poşta redacţiei în nr. 30/1990 scapă din vedere că această comunitate ajunge în Imperiul Bizantin prin Egipt unde s-a «procopsit» cu cognomele «faraoni». În Egipt, în statele cruciate şi apoi în Imperiul bizantin au venit în «atingere» (de la verbul latin «tangere») cu biserica creştină (biserica coptă în Egipt) atrăgîndu-şi numele de «atingani», din care derivă numele lor actual. O ramură a atinganilor a pătruns în teritoriile influenţate de cultura slavă, unde s-a îndeletnicit cu prelucrarea aurului, atribuindu-li-se supranumele de zlătari (de la paleoslavul «zalotoi» — aur)". Vă mulţumim pentru precizări.

Nicolae Verbiceanu, Constanţa. Producătorii de tutun şi ţigarete din Statele Unite ale Americii ar putea fi obligaţi să ramburseze guvernului costul tratamentelor pentru maladiile contractate în urma consumului de tutun. Reprezentantul democrat al statului California a prezentat în subcomitetul pentru sănătate al Camerei reprezentanţilor un proiect de lege în acest sens, subliniind că aproximativ 400 000 de persoane mor anual în S.U.A. din cauza bolilor provocate de consumuri tabacice, iar guvernul american cheltuieşte peste 4,2 miliarde dolari anual pentru tratamente şi programe ce combat aceste maladii. Proiectul a produs un val de proteste din partea fabricanţilor de ţigări, care au afirmat că este vorba de o manevră pentru a creşte impozitele.

Convenţie

Ioana Moţiu, Ploieşti. Ne bucură interesul manifestat pentru serialul „Copii în vîltoarea războiului". Soarta copiilor, drepturile lor, deseori încălcate brutal, continuă să fie o preocupare pe plan internaţional. În luna decembrie 1989, Adunarea Generală a ONU a adoptat, în unanimitate, o convenţie internaţională în sprijinul luptei împotriva molestării, neglijării, exploatării sexuale, precum şi a altor violări ale drepturilor copilului. Convenţia a intrat recent în vigoare, la circa 30 de zile după ratificarea ei de către 20 de ţări. 105 state, inclusiv Uniunea Sovietică şi întreaga Europă, au semnat convenţia, precizînd că o vor ratifica. Statele Unite nu au semnat-o. Convenţia privind drepturile copilului include toate legile internaţionale privind drepturile minorilor, cuprinse în peste 80 de tratate şi declaraţii, elaborate în ultimii 60 de ani. Totuşi, documentul a generat controverse ; el permite oricărei persoane în vîrstă de 15 ani sau mai mult să fie recrutat pentru serviciul militar. Peste 95 000 de copii-soldaţi şi-au pierdut viaţa în războiul din Iran şi Irak, iar peste 200 000 de copii, între 15 şi 17 ani, servesc în cadrul diverselor forţe armate din întreaga lume. Norvegia, Suedia, Franţa, R.F.G., Italia, Spania, Australia, Canada, Mexic şi alte ţări şi-au exprimat dorinţa ca vîrsta de recrutare să fie ridicată la 17 ani, iar Uniunea Sovietică este dispusă să aprobe propunerea. Statele Unite s-au pronunţat însă pentru menţinerea vîrstei de recrutare la 15 ani, pe motivul că în Convenţiile de la Geneva din 1949 privind conflictele, precum şi în protocoalele lor suplimentare din 1977 se specifică această vîrstă, iar noua convenţie trebuie să se conformeze acestui acord internaţional. Convenţia stabileşte sfîrşitul copilăriei la vîrsta de 18 ani, dar nu specifică dacă perioada copilăriei începe la naştere sau mai devreme controversă ce divizează pe susţinătorii avortului şi pe cei ce se pronunţă împotriva acestuia. Convenţia evită în mod deliberat problema avortului, afirmînd doar în preambulul neobligatoriu că atît înainte, cît şi după naştere, copiii au nevoie de o protecţie specială. Textul obligatoriu (din punct de vedere legal) nu conţine nici o astfel de referinţă cu privire la momentul cînd începe copilăria. Recunoaşterea copiilor ca indivizi cu drepturi inalienabile a început în baza Legii internaţionale din 1924, cînd Liga Naţiunilor a adoptat, la Geneva, Declaraţia asupra drepturilor copiilor, abolind obiceiul de a trata copiii ca pe o proprietate a tatălui. Noua Convenţie privind drepturile copilului garantează, de asemenea dreptul de a se bucura de o viaţă de familie şi extinde protecţia legală internaţională şi asupra procedurii de înfiere. Guvernelor care ratifică această convenţie li se cere să dispună de servicii de înfiere, astfel ca orfanii să beneficieze de viaţa de familie. Potrivit unei alte dispoziţii, copiii nu pot fi separaţi de părinţii lor, cu excepţia cazului cînd acest lucru este spre binele lor. De asemenea, ei nu pot fi folosiţi pentru prostituţie, sclasau exploataţi ca mînă de lupentru a plăti datoriile părinor.

Boala Sfinxului

Monica Spiridon, Constanţa. S-a vorbit de mai multe ori de „boala" Sfinxului din Egipt. În februarie 1988, un bloc de piatră de 300 kg. se prăbuşise lăsînd uriaşul leu cu cap de faraon fără umăr. Monumentul care măsoară

17 m. înălţime şi 39 m. lăţime (în **imagine**) a fost în mai multe rînduri degajat de nisipul ce-l inunda. El suferă de eroziune din cauza nisipului, vîntului, soarelui şi apei, a sării care urcă la suprafaţă, mai ales după construirea barajului de la Assuan. Salvarea Sfinxului a devenit o urgenţă atît pentru Egipt, cît şi pentru comunitatea internaţională, avînd în vedere faptul că zona respectivă a fost printre primele înscrise, în 1979, în patrimoniul mondial. Pentru „diagnosticarea maladiei", UNESCO a acordat o donaţie de 100 000 dolari. Experţii au recomandat achiziţionarea de aparatură specială. În luna aprilie a acestui an, specialişti francezi au procedat pentru prima dată asupra unui monument de o astfel de natură la o analiză cu ultrasunete şi au ajuns la concluzia că Sfinxul nu se află în faţa unui pericol imediat. Calitatea pietrei din care sînt construite capul şi gîtul constituie o garanţie, în schimb piatra din care a fost construit corpul este mai friabilă. Un institut specializat în apărarea patrimoniului (Getty Conservation Institute, cu sediul la Los Angeles), a instalat pe spinarea Sfinxului un ordinator care va măsura efectele condensării, ale sării, vîntului, eroziunii şi agenţilor poluanţi. Peste un an, în funcţie de rezultatele acestor măsurători, se va putea trece la restaurare. Dar, avînd în vedere că eroziunea calcarului are loc în ritmul de 30 cm pe secol, specialiştii sînt destul de pesimişti : „Se pot încetini efectele degradării şi ale maladiei, dar va fi greu să ajungem la o vindecare totală".

Teodor I. Popescu, com. Straja, jud. Suceava. Vă mulţumim atît pentru consecvenţa cu care urmăriţi revista noastră, cît şi pentru caldele aprecieri pe care le faceţi la adresa multor colaboratori ai noştri. În ce priveşte propunerea avansată de dv., am luat notă de ea şi o vom studia cu atenţie.

Valeria Mesaros, Tîrgu Mureş. Într-adevăr, problemele speculei şi ale pieţei negre au fost dezbătute şi de autorităţile bulgare. Astfel, Consiliul de Miniştri bulgar a examinat o serie de măsuri, precum şi proiecte legislative care să ducă la eradicarea acestor fenomene. Părerea că măsurile coercitive şi, în general, pedepsele ce urmează a fi aplicate nu vor rezolva problema este majoritară. Agenţia bulgară de presă „BTA" sublinia că acest lucru nu va putea fi soluţionat decît prin aplicarea reformei economice. Datorită amplorii pe care a luat-o specula, se cer schimbări în legislaţia existentă şi o reglementare normativă. Au fost puse în dezbatere mai multe posibilităţi : adoptarea legii referitoare la lupta împotriva speculei, introducerea de modificări în codul penal şi în legile privind delictele şi sancţiunile administrative. S-a opinat, de asemenea, că trebuie adoptată cît mai rapid legea privind comerţul, întrucît decretul din 1954 referitor la acest domeniu este mai degrabă „hilar şi jalnic", decît eficient. Comitetul pentru preţuri a apreciat că sistemul deformat de preţuri creează un mediu ideal pentru speculă, propunînd liberalizarea preţurilor, definitivarea reformei acestora, precum şi o legislaţie antimonopolistă, prin adoptarea legii privind concurenţa loială. În legătură cu activitatea vamală, a fost examinată ideea respectării cu stricteţe a prevederilor în vigoare în baza cărora orice cetăţean străin prins în flagrant delict de contrabandă va fi expulzat imediat din Bulgaria.

poşta redacţiei

Victor Vişinescu, Ploieşti. Pentru prima dată, anul acesta un fotoreporter a putut pătrunde în depozite sovietice strict secrete pentru arma chimică şi a putut fotografia cisternele. Este vorba de un corespondent al ziarului „Izvestia", care a fost admis în depozitele situate în extremitatea nord-estică a oraşului Kombarka (în Ural). Depozitele au fost construite în octombrie 1941, cînd trupele germane se îndreptau spre Moscova şi conţinutul cisternelor (o otravă mortală — lewisită) era destinat „armelor răzbunării". Lewisita este un lichid de culoare maroniu-închis, cu un puternic miros caracteristic de muşcată, care, pătrunsă în piele sau în amestec cu aerul, distruge tot ce este viu. Obiectivul de la Kombarka nu este singurul din URSS. Uniunea Sovietică a anunţat încetarea în mod unilateral a producţiei de substanţe toxice cu cîţiva ani în urmă. Dar în perioada celui de-al doilea război mondial şi în cea următoare s-au acumulat mari cantităţi de astfel de substanţe. După opinia specialiştilor, „arma răzbunării" s-a păstrat neaşteptat de bine şi ar putea fi menţinută în această stare încă multă vreme, dar în prezent s-a hotărît distrugerea ei. În Sovietul Suprem al URSS sînt prezentate cinci variante de lichidare a armelor chimice. Ele se referă la cantitatea şi locurile de construcţie a obiectivelor de distrugere, la investiţii şi la termenele de începere şi finalizare a neutralizării „armelor răzbunării". În crearea şi perfecţionarea acestor tehnologii, specialiştii sovietici colaborează cu oamenii de ştiinţă şi militarii americani, care au acumulat o mare experienţă în acest domeniu. Deschiderea depozitelor strict secrete accesului ziariştilor constituie unul din paşii spre executarea sentinţei de distrugere date armelor chimice.

ABONAMENTE

Stimaţi cititori,

După cum am anunţat, datorită creşterii substanţiale a costurilor hîrtiei şi manoperei tipografice, am fost obligaţi să majorăm preţul de vînzare al revistei la 8 lei.

Din respect pentru acei cititori care s-au abonat, redacţia a hotărît, ca asumîndu-şi pierderile, să le asigure în continuare primirea revistei în conformitate cu abonamentul achitat pe acest an.

Tot din respect pentru cititorii noştri ANUNŢĂM CĂ, DE LA 1 IANUARIE 1991, vor opera următoarele reduceri pentru abonamente, faţă de preţurile la vînzarea liberă :

- **abonament 1 an (52 de numere) = 300 lei (în loc de 416 lei)**
- **abonament 9 luni (39 de numere) = 230 lei (în loc de 312 lei)**
- **abonament 6 luni (26 de numere) = 180 lei (în loc de 208 lei)**
- **abonament 3 luni (13 numere) = 90 lei (în loc de 104 lei)**

Aceste precizări le-am făcut cunoscute tuturor oficiilor poştale.

Cu stimă,
„Lumea azi"

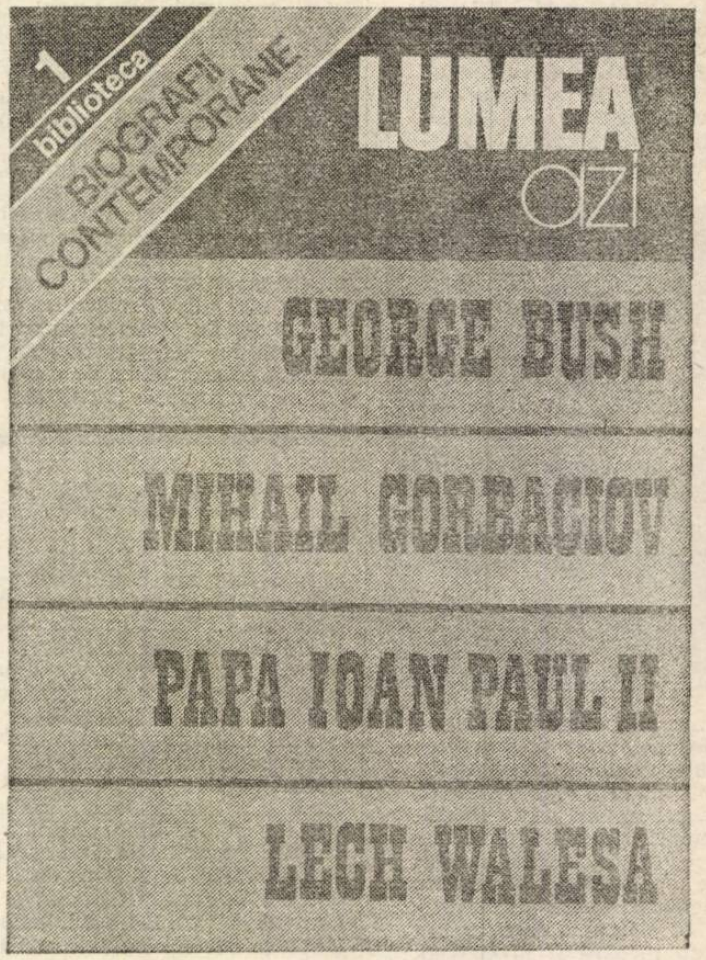

ANUNŢ IMPORTANT

Redacţia revistei noastre vă oferă o surpriză
La centrele de difuzare a presei puteţi găsi :
primul număr din **BIBLIOTECA „LUMEA AZI". Tema : biografii contemporane**
Ce ştiţi şi ce nu ştiţi despre :

- **George Bush**
- **Mihail Gorbaciov**
- **Papa Ioan Paul II**
- **Lech Walesa**

Anunţăm, pe această cale, pe cei care au cumpărat de pe piaţă suplimentul „Lumea azi" pînă în ziua de 28 august a.c., că este vorba de exemplare sustrase şi comercializate ilicit în legătură cu care redacţia nu îşi poate asuma vreo răspundere.

Coordonatorul rubricii : Dan Radu Stănescu

Redactor şef : Ilie Şerbănescu

Colectivul redacţional : Mihaela Brumă, Dumitru Constantin, Vasile Crişu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Ştefan Nicolae, Ilie Oiteanu — secretar general de redacţie, Radu Pascal, Doina Topor, Stelian Ţurlea — redactor şef adjunct, Anca Voican. Secretariat de redacţie şi tehnic : Ioana-Mariela Bărbulescu, Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Eliza Iliescu, Ileana Iordache, Ion Matei, Marin Pieleanu, Marilena Szabo, Manuela Ştefănescu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă, Florin Zamfiroiu ; Administrator : Brînduşa Anghel, Tipografi : Alexandru Baciu, Vasile Moraru, Florian Negoiţă. Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 1341, căsuţa poştală 33—29, telefon : 17 60 10, internaţional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii.

C.P.B.

Înaltă calitate!

Prețuri avantajoase!

Întreprinderea de scule Rîşnov

2221, Rîşnov — Braşov, str. Cîmpului nr. 1, tel. 921/16202, telex ISRV 061276 România

Burghie elicoidale, burghie speciale, alezoare, freze, scule speciale, broşe, truse de burghie, truse tarozi-filiere

SERVICII de consultanță, instalare, asistență tehnică, școlarizări, elaborări de programe aplicative — contractate direct cu I.C.E.

Puterea unei **REȚELE DE CALCULATOARE** reprezintă siguranța unei utilizări eficiente. În plus rețelele eterogene oferite de noi garantează dezvoltarea viitoare fără modificări în dotarea existentă.

INTREPRINDEREA DE CALCULATOARE ELECTRONICE pune la dispoziția celor interesați cea mai completă gamă de echipamente de tehnică de calcul pentru configurarea de aplicații personificate :

- minicalculatoare 16/32 biți, compatibile 100% cu modelele PDP 11 și VAX ale firmei DEC ;
- microcalculatoare compatibile IBM PC/XT și AT ;
- echipamente periferice : discuri magnetice de pînă la 750 MBy, monitoare color grafice de înaltă rezoluție, rețele de calculatoare, imprimante matriciale și cu laser ;
- sisteme aplicative bazate pe microcalculatoare.

NU UITAȚI ! În România ICE reprezintă cea mai puternică concentrare de expertiză și mijloace materiale în domeniul tehnicii de calcul, folosind mărci înregistrate ale firmelor IBM și DEC.

INTREPRINDEREA DE CALCULATOARE ELECTRONICE — BUCUREȘTI
Str. Ing. G. Constantinescu nr. 2, sectorul 2, telefon : 88.22.95, telex : 11 626 felix r, telefax 88.78.20 felix r.

MUZEUL PRESEI ȘEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D 555

LUMEA azi

Nr. 39 27 septembrie 1990

Ierusalim
inimă a trei religii

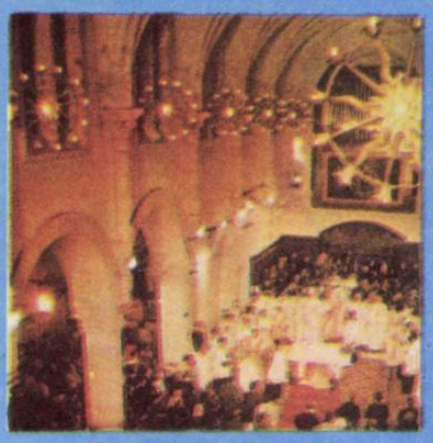

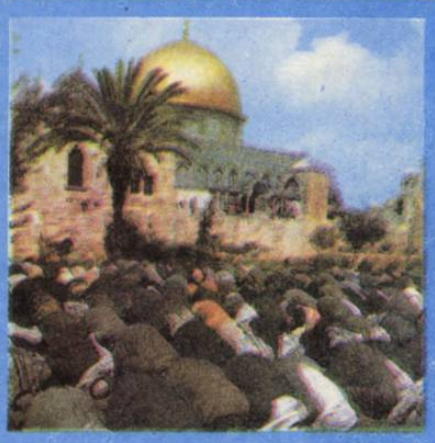

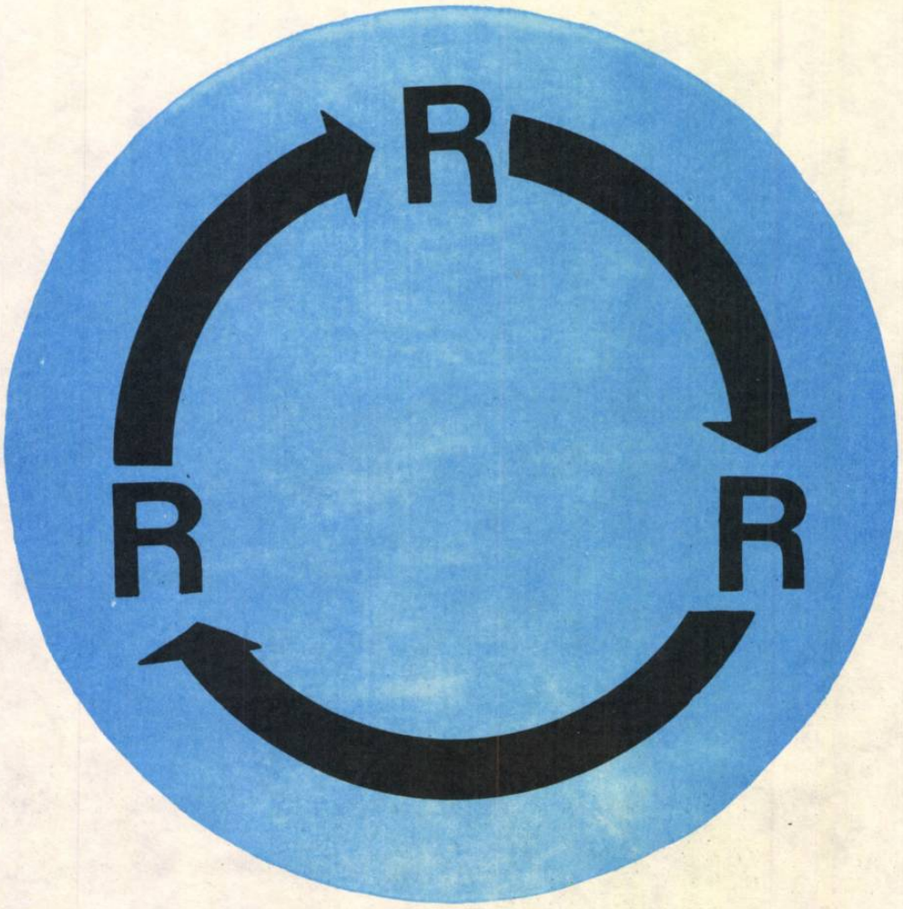

STIMAȚI CITITORI!

Ne confruntăm, în această perioadă, cu o lipsă acută de hîrtie pentru tipărituri, caiete, ambalaje etc.

În acelaşi timp, importante cantităţi de maculatură ce constituie materie primă pentru industria hîrtiei se risipesc, se distrug.

Iată de ce considerăm util să readucem în atenţia dumneavoastră problema recuperării şi predării materialelor refolosibile din hîrtii-cartoane, subliniind încă o dată importanţa acestora.

Astfel, 1 tonă de maculatură înlocuieşte în proces de fabricaţie al hîrtiei şi cartoanelor 1 tonă de celuloză care, după cum este bine cunoscut, se obţine din 3—4 m^3 de lemn (circa 5 arbori maturi) şi cu un important consum de combustibil şi energie.

În acelaşi timp, dintr-o tonă de celuloză se poate fabrica hîrtie pentru 12 500 ziare sau 2 500 caiete şcolare.

Prin recuperarea şi predarea maculaturii la punctele de colectare aparţinînd întreprinderilor pentru recuperarea materialelor refolosibile, fiecare cetăţean poate contribui nu numai la economisirea de importante materii prime, ci şi la protejarea fondului forestier al ţării şi a mediului înconjurător.

Sumar

EDITORIAL. **România — Piața comună. Mingea pe teren propriu într-o partidă cu prelungiri.** Anca Voican 2

PROBLEME ROMÂNEȘTI. **Să ne temem de convertibilitate ? (2)** dr. Ioan Popa 3

— **Politică și politicianism.** Gabriel Ivan 3

EUROPA RĂSĂRITEANĂ. **În aceeași barcă navigînd spre reformă.** Rodica Dumitrescu, Radu Pascal 4

— **Polonia. Reformă și putere.** Rodica Dumitrescu 6

ORIENTUL MIJLOCIU. **Criza din Golf. Nisipuri mișcătoare.** Dan Radu Stănescu 7

— **Criza din Golf. Franța va fi pretutindeni ?** Doina Topor 8

— **Criza din Golf. Japonia în „familia internațională".** Mihaela Brumă 9

INTERVIUL NOSTRU. **Vadim V. Zagladin, consilier al președintelui URSS.** Convorbire realizată de Vasile Crișu 10

AFRICA. **Liberia. Situație confuză.** Dumitru Constantin 12

DOSARE ÎN ACTUALITATE. **Copiii lumii.** Ileana Iordache 13

— **Ce se întîmplă cu NATO ?** Stelian Țurlea 18

REPORTAJ PE GLOB. **Ierusalim — inimă a trei religii.** Liana Enescu 14

1 000 + 1 16

Nomenklatura (2). Mihail Voslenski 19

Însemnări despre Cernobîl. Grigori Medvedev 21

Monarhiile, azi (2) 23

Femeia și Puterea (3) Liana Enescu 25

„Cazul Stammheim" (4). Vasile Crișu 26

ISTORIE. **Jurnalul unei discordii (9)** Mihai Pelin 28

— **Capcana de la Tămădău (2)** Nicolae Penescu 29

POȘTA REDACȚIEI 30

PROFIL. **James A. Baker, Secretar de Stat al SUA** 31

Închiderea ediției : marți, ora 12

Coperta I
Sorin Turculeț

LUMEA azi săptămînal independent de politică externă

Anul II, serie nouă, nr. 39 (1402), 27 septembrie 1990

Reportaj. Ierusalim

O călătorie la Ierusalim este, înainte de toate, una spirituală. Există, poate, și o preconcepută idee mistică a vizitatorului : pentru creștini, orașul e locul Calvarului și Crucificării Mîntuitorului ; pentru iudei — e centrul spiritual, istoric și național, de cînd regele David l-a proclamat capitală ; pentru musulmani — e locul ridicării la ceruri a profetului Mahomed. Redactorul nostru publică o primă relatare despre „inima celor trei religii" **(pag. 14)**

Însemnări despre Cernobîl

Aprilie 1986 : la centrala atomoelectrică de la Cernobîl are loc o devastatoare explozie, cu urmări grave asupra unui întins teritoriu. Tragedia petrecută acum patru ani continuă să neliniștească milioane de oameni. Grigori Medvedev a întreprins o cercetare a tragediei, încheiată cu un studiu publicat în revista „Novii mir", în urmă cu un an. Ce descoperă el, interesează pe toată lumea : secretomania unei societăți care sacrifică interesele vitale ale populației **(pag. 21)**

Criza din Golf

Tensiunea este la fel de mare. Diversele tentative de mediere nu dau rezultate. Tatonări și precizări de poziții se acumulează. Bagdadul refuză să se retragă din Kuweit, și restul lumii insistă pe această precondiție a oricărui dialog. În timp ce populația irakiană începe să sufere de pe urma restricțiilor. Dar criza din Golf reverberează și asupra principalelor țări occidentale. Efectele asupra Statelor Unite și Marii Britanii au fost analizate în numerele trecute ; în numărul de față, Franța și Japonia **(pag. 7—9)**

În aceeași barcă

Șapte țări est-europene, toate aparținînd pînă nu demult „lagărului socialist", s-au întrunit la București pentru a constata că se află în aceeași barcă, în drum spre economia de piață. Cum pregătește fiecare această trecere de la centralismul economic ? Cît de anevoios e drumul ? Ce piedici există ? Cîți factori de frînare se fac simțiți ? Dincolo de scenariile și strategiile diferite, o idee e acceptată de toți : criza e una de sistem, și nu de conjunctură **(pag 4)**

Walesa președinte ?

Liderul „Solidarității" se declară candidat prezidențial și declanșează un proces de organizare anticipată a alegerilor. Încă nu se știe cine vor fi contracandidații. Dar „Solidaritatea" este deja divizată **(pag. 6)**

Ce gîndește consilierul Zagladin

Vadim Zagladin, consilier al președintelui Gorbaciov, i-a vorbit redactorului nostru despre planurile de reformă a economiei, despre dificultățile perestroikăi și despre împiedicarea destrămării Uniunii Sovietice **(pag. 10)**

Copiii lumii

La 29 și 30 septembrie se va desfășura la New York „Întîlnirea la nivel înalt pentru copii". Ce soartă au copiii lumii, acum, la sfîrșitul celui mai frămîntat secol ? *(pag. 13)*

Se schimbă NATO ?

Soarta Alianței văzută din trei direcții de gîndire. Chiar și cei care consideră că „mai e nevoie de NATO" înclină să-i atribuie un nou rol. Scopul Alianței din 1949 nu mai e valabil în 1990. Ce anume vizează schimbările ? **(pag. 18)**

România — Piața comună

Mingea pe teren propriu într-o partidă cu prelungiri

Cei 12 au decis, la reuniunea lor de la Bruxelles, din 17 septembrie, să semneze acordul de cooperare economică și comercială cu România, ce devenise posibil — dar, desigur, nu și obligatoriu — după ce, în martie trecut, Bucureștiul a stabilit relații diplomatice cu CEE.

Documentul a fost parafat încă la începutul lunii iunie, urmînd ca, la scurt timp după aceea, să înceapă procedura de aprobare definitivă. Au intervenit, însă, după cum se știe, evenimentele din București, de la 13—15 iunie, care au determinat țările Pieței comune să „înghețe" procedura amintită, în faza în care se afla — aceea a finalizării înțelegerilor la care se ajunsese. Decizia a fost, evident, una politică, exprimînd protestul și neîncrederea — generate de dramaticele scene de stradă din Bucureștiul mijlocului de iunie — față de evoluția spre democrație a societății românești.

Acceptul dat acum de Piața comună pentru semnarea acordului cu România constituie, prin corelare, tot o decizie de natură preponderent politică, nefiind, firește, de ignorat și indiscutabilele sale efecte asupra raporturilor noastre economice și comerciale cu „cei 12". Amînînd hotărîrea lor pînă în septembrie, timp în care a fost trimisă și o misiune specială a CEE la București, miniștrii de externe din țările membre au apreciat, în momentul luării în dezbatere a temei, că situația politică și respectarea drepturilor omului în România s-au ameliorat în suficientă măsură pentru a se putea debloca procedura în legătură cu care se luase decizia „înghețării".

Au contribuit la aceasta mai mulți factori, fiecare cu ponderea sa, cîteodată greu de stabilit : pe de o parte, faptul că, în ceea ce le privește, guvernul, ca și parlamentul, nu au adoptat o atitudine de expectativă, ci s-au străduit să acționeze, fie cu prilejul unor contacte sau vizite, fie prin crearea comisiei de anchetă a evenimentelor din iunie, pentru atenuarea imaginii României în lume și stimularea încrederii, atît interne, cît și externe, în angajamentele puterii privind democratizarea societății românești ; o contribuție credem că au avut-o, de asemenea, și declarațiile mai recente ale unor partide și personalități din opoziție, favorabile unei Europe și, în general, unei lumi occidentale deschise către România.

Probabil, însă, că cel mai important argument — un „punct de sprijin" acționînd cert în favoarea României — l-a constituit promptitudinea cu care a reacționat guvernul de la București în ce privește aplicarea rezoluțiilor Consiliului de Securitate referitoare la instituirea embargoului împotriva Irakului după izbucnirea crizei din Golf. Declarațiile cu privire la această poziție a României, făcute de diverse personalități politice aflate la București în ultima lună, nu numai că n-au lipsit, dar au ținut chiar să sublinieze, luînd în considerare și importantele pierderi economice adiacente, aprecierea dată unei atare poziții. Care, în plus, printr-o coincidență de bun augur, s-a conjugat cu consensul din Consiliul de Securitate pe tema abordării crizei din Golf, consens întrunit într-un moment cînd la președinția acestui for s-a aflat România (luna august), prin ambasadorul său la ONU. Activitatea sa ținînd de diplomația multilaterală a fost inclusă între contribuțiile care au condus la succesul negocierilor.

Trebuie evidențiat, pe de altă parte, vorbind de data aceasta de factori externi care au favorizat recenta decizie a Pieței comune, că Franța a avut un rol esențial în adoptarea acestei hotărîri. În cadrul consultărilor „celor 12", Marea Britanie și Olanda, țările CEE care s-au arătat cele mai îngrijorate de evoluția situației din România, au acceptat, în cele din urmă, să renunțe la rezervele lor, permițînd astfel deschiderea căii de semnare a acordului. Franța s-a confruntat multă vreme pe această temă cu cele două țări ce-și manifestau reticența, lăsînd chiar să se înțeleagă că ar putea dezvolta sporite relații comerciale bilaterale cu România, în cazul în care CEE și-ar menține poziția intransigentă.

Așa stînd situația, nu se poate spune, totuși, că problemele sînt complet rezolvate. Căci, la Bruxelles, „cei 12" și-au dat, deocamdată, numai acceptul pentru semnarea contractului. Din luna octombrie, celelalte țări ale Europei de Est (cu care asemenea acorduri au fost semnate) vor începe să beneficieze deja de ridicarea restricțiilor cantitative pe care C.E.E. le aplica, pînă în prezent, importurilor lor ; în timp ce, în cazul României, ele nu vor fi suprimate decît după momentul (probabil din octombrie) semnării propriu-zise a documentului, cu alte cuvinte cîteva luni mai tîrziu. Pe de altă parte, România nu se va bucura, în viitorul relativ imediat, de „ajutorul coordonat pentru reformele din Europa de Est" (ajutor financiar, acordat de grupul celor 24 de țări occidentale dezvoltate), a declarat ministrul italian de externe, Gianni de Michelis, a cărui țară se află, pînă la sfîrșitul anului, la președinția CEE. Eventuala includere în acest program, a precizat el, va depinde, între altele, de concluziile comisiei parlamentare de anchetă privind evenimentele de la 13—15 iunie. Cota de ajutor ce va fi atribuită României rămîne, după cîte cunoaștem, în continuare valabilă ; urmează, în ceea ce ne privește, să nu determinăm un eventual curs contrar, în condițiile în care „cei 12" și-au dat, e adevărat, un gir important și salutar, dar încă nu total, menținîndu-și, prin marja de manevră păstrată, atenția asupra evoluțiilor politico-economice românești.

În decizia lor, țările Pieței comune au ținut cont de dificultățile economiei românești, care are nevoie, în tranziție spre o piață liberă, atît de o infuzie de capital, cît și de facilități comerciale. Dar hotărîrea recent adoptată reprezintă, cum spuneam, mai ales un important „semnal politic", un vot „pentru" în sprijinul creșterii creditului nostru pe plan internațional. România — lasă de presupus decizia respectivă — este resimțită de țările comunitare ca o țară europeană, care, în consecință, nu trebuie izolată, ci, din contră, inclusă în noile structuri ale continentului, acum în curs de formare. Ne revine, așadar, să nu irosim imprudent șansa de a recupera, cît se mai poate, din timpul pierdut — în decembrie fusesem primii, pentru a ajunge, apoi, ultimii — de a onora, în același timp, „votul de încredere" recent acordat.

Anca Voican

Scăderea puterii de cumpărare a monedei naționale ca urmare a unor măsuri de trecere la convertibilitate este o iluzie economică. Banul înseamnă o capacitate virtuală de dispoziție asupra bunurilor și serviciilor din economie ; cînd masa monetară neacoperită de mărfuri crește (sau masa mărfurilor disponibile scade) se reduce puterea de cumpărare a banilor, că moneda este sau nu convertibilă. Și aceasta chiar dacă, în mărime nominală, prețurile păstrează aparența stabilității : pentru deținătorul unei sume constante de bani, faptul că prețul mărfurilor a crescut sau coada la magazine s-a mărit și s-a generalizat înseamnă același lucru : reducerea accesului la marfă. Iar spiralei inflaționiste în cazul liberalizării prețurilor îi corespunde cercul vicios : lipsa de motivație în muncă — adîncirea penuriei, în condițiile menținerii acestora sub control.

Puterea de cumpărare a leului

Neacceptarea convertibilității monedei naționale — chiar în forma sa primară, de mecanism de corelare a prețurilor interne cu cele externe — poate fi însă nu numai revelator, ci și o circumstanță agravantă a scăderii puterii de cumpărare a banului. Pentru că într-o economie deschisă spre relațiile internaționale, în condițiile adîncirii decalajului dintre valoarea nominală și cea reală a banilor, se creează de fapt o dublă monedă : pe de o parte, leul oficial, cu acoperire tot mai redusă, iar pe de altă parte, anumite mărfuri „tari" (unele produse alimentare, țigări „Kent", whisky, care începuseră, în ultimii ani să îndeplinească unele funcții ale banilor), iar după renunțarea la restricțiile privind deținerea de valută, o serie de monede forte (dolar, marcă), cu putere economică tot mai larg recunoscute.

Între cele două categorii de monede se stabilește cu necesitate un curs de schimb efectiv, dar acesta nu este cel oficial, ci cel al pieței de speculă. Iar corelația dintre prețurile interne și cele externe se realizează tot mai mult la acest din urmă curs. Într-adevăr, în ciuda încercărilor de menținere a stabilității prețurilor și a decalajului față de exterior, prețurile de pe piața de speculă tind să se alinieze la cele internaționale, mult mai ridicate. Acest dualism al prețurilor — de stat și la negru — consacra de fapt dualismul cursului de schimb — oficial și de speculă. Iar dualismul cursului de schimb simplifica ecartul prețurilor în interior. Este semnificativ faptul că nu numai particularii care comercializează produse, în speță provenite din străinătate, ci și statul tinde să-și alinieze unele prețuri la cele ale pieței externe : este vorba, de exemplu, de prețurile unor bunuri de consum din import, cum sînt aparatele electronice sau băuturile și țigările. S-a format, cu alte cuvinte, un sector „cosmopolit" al pieței interne, unde prețurile sînt substanțial mai mari decît cele ale „pieței de stat" tradiționale și care sînt orientate în raport cu cursul de piață al leului ; iar acest sector devine un reper al prețurilor în ansamblul economiei, în măsura în care el oferă o gamă largă de produse solicitate de cumpărători, dar, practic, inexistente în comerțul de stat.

În acest context trebuie să apreciem puterea reală de cumpărare a salariilor. Din salariul mediu actual numai o cotă relativ redusă poate fi utilizată pentru accesul la bunuri și servicii la prețurile oficiale ; pentru multe mărfuri de strictă necesitate, ca și pentru cele de consum durabil, cumpărarea este grevată de timpul necesar pentru procurarea lor, incertitudinea achiziției, dar și de diferite „cadouri" implicate de realizarea efectivă a tranzacției : în plus, la o serie de mărfuri s-a produs o sporire substanțială a prețurilor oficiale în ultimii ani.

Măsurile de trecere la convertibilitate — luate treptat, progresiv, dar urgent — reprezintă pași înspre unificarea celor două piețe nu numai pentru monedă, ci și pentru mărfuri. Aceasta ar duce desigur la o creștere ime-